

การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปริญญาานิพนธ์
ของ
คมกฤษ จันทร์ขจร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่

พฤษภาคม 2551

การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปริญญาานิพนธ์
ของ
คมกฤษ จันทร์ขจร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุชะฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาโท

พฤษภาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทคัดย่อ
ของ
คมกฤษ จันทน์ขจร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุชะฎิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่

พฤษภาคม 2551

คมกฤษ จันทน์ขจร. (2551). *การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง ไถสรวง, รองศาสตราจารย์ ธาดาศักดิ์ วชิรปรัชญาพจน์, ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีจุดมุ่งหมายเพื่อ สร้าง และประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ นำมาร่างเป็นกรอบแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และเนื้อหา 2) ประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาคำความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 274 คน เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติ

ผลการวิจัย พบว่าแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม ความหมาย การเรียนรู้ ลักษณะการจัด และผู้จัด 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์ วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบย่อยที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ องค์ประกอบย่อยที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นด้วยในการปฏิบัติในระดับมาก แต่ระดับของความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ความหมาย องค์ประกอบ และประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์

DEVELOPMENT OF THE GUIDELINES OF INFORMAL EDUCATION PROVISION
FOR LIFELONG LEARNING PROMOTION

AN ABSTRACT
BY
KOMKRIT CHANKAJON

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education Degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University

May 2008

Komkrit Chankajon. (2008). *Development of the Guidelines for Informal Education Provision for Lifelong Learning Promotion*. Dissertation, Ed.D. (Adult Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr. Snong Lohitwisas, Assoc.Prof. Tadasak Wajiraprechapong, Dr. Chaiyosh Imsuwan.

The purpose of this study was to develop the guidelines for providing informal education in order to promote lifelong learning. The study was conducted in 2 consecutive stages. First, the construction of the guidelines derived through the analysis and synthesis on related literature and research at national and international level. A panel of 18 experts verified the proposed guidelines by using the Delphi Technique. Second, 274 administrators of nonformal education centers in Thailand evaluated the guidelines in order to find out the feasibility and suitability of their application.

The findings of the appropriate guidelines for providing informal education in Thailand which the experts judged and the administrators considered applicable consisted of 4 components as follows: 1) "Principle of Informal Education," which was consisted of Philosophy, Definition, Meaning, Learning, Characteristics, Method of Providing, and Provider; 2) "Organizing Activities for Learning Promotion," which was consisted of Program for Learning Promotion, and Activities for Learning Promotion; 3) "Providing Learning Factors," which was consisted of Developing Learning Resource, Learning Management, Media and Educational Technology, and Developing Learning Network, and 4) "Learning from Experience," which was consisted of Categories of Experience, Method, Principle and Objective of Learning Assessment from Experience.

The opinions of the expert and the administrator were compared and it was found that their opinions were high consistent in the following sub components: Definition, Meaning of Informal Education, Informal Learning, Providing Informal Education for Lifelong Learning Promotion, Principle, and the Objectives of Learning Assessment from Experience. The sub components which the experts had high consistency and the administrators agreed in high level of practice, the different level of theory and practice was existed with a statistical significance. They were Philosophy, Provider, Meaning, Components and Types of Program to Promote Informal Learning, Types of Activities to Promote Learning, Developing Learning Resources, Knowledge Management, Principle of Technology Use in Informal Education, and Categories of Learning from Experience.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โฉมทิวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์ และดร.ชัยยศ อิมสุวรรณ์ กรรมการที่ปรึกษา ผู้วิจัยรู้สึกเป็นเกียรติและซาบซึ้งในความกรุณา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณารับเป็นผู้เชี่ยวชาญ และสละเวลาอันมีค่าที่กรุณาตอบแบบสอบถามการวิจัย ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 274 ท่าน ที่กรุณาตอบแบบสอบถามทำให้ได้ผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ และดร.อมรา ปฐภิญโญบุรณ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาคิณาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ และเพื่อนร่วมงานทุกคนที่ช่วยให้การจัดทำปริญญานิพนธ์สำเร็จด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปขยายผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศชาติอย่างเต็มความรู้ความสามารถ

ปริญญานิพนธ์เรื่องนี้คงไม่เป็นที่ปรากฏ หากผู้วิจัยไม่ได้รับแรงบันดาลใจจาก คุณแม่วาสนา จันทร์ขจร ที่คอยส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น พร้อมทั้งความเมตตา ให้กำลังใจ และรอยยิ้มความสำเร็จของผู้วิจัยตลอดมา ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยถึงแม้คุณแม่วาสนา จันทร์ขจร จะป่วยเป็นมะเร็งระยะสุดท้ายแต่ก็ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย จวบจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิตซึ่งนับว่าเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อจตุรงค์ จันทร์ขจร ขอขอบคุณคุณคุณอาริยา จันทร์ขจร เด็กหญิงดลิตา จันทร์ขจร เด็กชายอัยชัช จันทร์ขจร คุณป้าสมควร และคุณป้าสมจินดา กลับประสิทธิ์ คุณลุงเฉลียว พันธุ์สีดา รวมทั้งพี่ น้อง ทุกคน คุณค่าหรือคุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากปริญญานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้มีพระคุณ ครู อาจารย์ ครอบครัว และเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจตลอดมา

คมกฤช จันทร์ขจร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
การศึกษาตามอัธยาศัย.....	11
พัฒนาการและแนวคิด.....	11
ความหมายและความสำคัญ.....	17
การเรียนรู้ตามอัธยาศัย.....	23
ลักษณะ ประเภท และรูปแบบ.....	30
การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	35
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย.....	43
การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน.....	48
บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน.....	48
ปัญหาในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	53
เครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย.....	57
แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	61
แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน.....	61
ยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	63
การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ.....	67
การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์การ NASA.....	78
แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	81

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	90
งานวิจัยในประเทศ.....	90
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	94
3 วิธีดำเนินการวิจัย	96
ตอนที่ 1 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	96
การศึกษาเอกสาร.....	96
การสรุปร่างแนวทาง.....	97
การประเมินองค์ประกอบและเนื้อหา.....	97
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	97
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ.....	97
การรวบรวมข้อมูล.....	99
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	100
ตอนที่ 2 การประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	100
การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน.....	100
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	100
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ.....	104
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	104
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	105
การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน.....	105
เกณฑ์ในการคัดเลือกข้อความเพื่อนำมาพัฒนาเป็นแนวทางที่สมบูรณ์.....	106

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	109
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	111
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ.....	111
ผลการประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยรอบที่ 1....	112
ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยรอบที่ 1.....	115
ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ.....	137
ผลการประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รอบที่ 2...	146
ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รอบที่ 2	150
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	177
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารสถานศึกษา.....	177
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อองค์ประกอบของ แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	179
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อเนื้อหาของ แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	183
ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษา.....	215
ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับผู้บริหารสถานศึกษา.....	217
สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	248
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	263
วัตถุประสงค์.....	263
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	263
วิธีดำเนินการวิจัย.....	263
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	264
สรุปผลการวิจัย.....	264
การอภิปรายผล.....	282
ข้อเสนอแนะ.....	292

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	296
ภาคผนวก.....	304
ภาคผนวก ก หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินแนวทาง /ตอบแบบสอบถาม.....	305
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	308
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	310
ภาคผนวก ง รายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต.....	380
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	387

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการเปรียบเทียบพัฒนาการของการศึกษาตามอรรถศาสตร์.....	16
2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ และประเภทของการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์.....	24
3 แสดงความแตกต่างระหว่างหลักสูตรการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์.....	45
4 แสดงจำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาระดับจังหวัด.....	102
5 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ กิ่งอำเภอ และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต.....	103
6 แสดงความมุ่งหมาย ลำดับขั้นตอน วิธีการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..	108
7 แสดงจำนวน และ ร้อยละของผู้เชี่ยวชาญ.....	111
8 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบหลักของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	112
9 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบย่อยของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	113
10 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์.....	115
11 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้.....	123
12 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้.....	129
13 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์.....	133
14 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 ที่มีต่อองค์ประกอบหลักของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	146
15 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 ที่มีต่อองค์ประกอบย่อยของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	147

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
16	แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 ที่มีต่อ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	150
17	แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 ที่มีต่อ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้.....	159
18	แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 ที่มีต่อ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้.....	168
19	แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 ที่มีต่อ องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์.....	173
20	แสดง จำนวน และร้อยละของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน.....	177
21	ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อ องค์ประกอบหลัก ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	179
22	ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อ องค์ประกอบย่อย ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	180
23	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อ การนำแนวทางไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	183
24	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อ การนำแนวทางไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้.....	195
25	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อ การนำแนวทางไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้.....	204
26	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อ การนำแนวทางไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์.....	210
27	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอก โรงเรียนที่มีต่อ องค์ประกอบหลัก.....	217
28	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอก โรงเรียนที่มีต่อ องค์ประกอบย่อย.....	218
29	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอก โรงเรียนที่มีต่อ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	221

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
30 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอก โรงเรียนที่มีต่อ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้.....	230
31 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอก โรงเรียนที่มีต่อ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้.....	239
32 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอก โรงเรียนที่มีต่อ องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์.....	244
33 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	250

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 แผนภูมิแสดงช่วงอายุของบุคคลและประเภทของการศึกษาที่พึงได้รับ.....	20
3 แสดงกลุ่มเป้าหมายการศึกษาตามอัตรยาศัยตามแนวคิดของกรมการศึกษานอกโรงเรียน..	22
4 แผนภูมิแสดงการเรียนรู้ตามอัตรยาศัยของบุคคล.....	26
5 แผนภูมิโครงสร้างการบริหาร และเครือข่าย สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน.....	51
6 กรอบขั้นตอนการวิจัย.....	107
7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัตรยาศัย ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	269
8 แสดงผังมโนทัศน์ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัตรยาศัย.....	270
9 แสดงผังมโนทัศน์ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้.....	274
10 แสดงผังมโนทัศน์ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้.....	278
11 แสดงผังมโนทัศน์ องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์.....	281

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต เป็นภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลเรียนจบจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น การศึกษาที่ได้รับจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิต ที่เป็นพื้นฐานสำหรับการแสวงหา และการพัฒนาการศึกษาในขั้นต่อไป แต่รูปแบบของการศึกษาที่บุคคลจะได้รับหรือแสวงหาในช่วงที่พ้นจากวัยเรียนมาแล้วนี้ อาจจะเป็นรูปแบบอื่นที่แตกต่างจากการศึกษาที่เคยได้รับในระบบโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ข : 1) ซึ่งเป็นรูปแบบหรือแนวทางที่ส่งเสริมให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต จากรายงานการศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ในทศวรรษที่ 21 ของประเทศสหราชอาณาจักร (ทองอยู่ แก้วไพโรชะ. 2546 : 149-150) พบว่า ขณะที่ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) ivaว่าเป็นหลักการของการจัดการศึกษาและเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ประเทศสหราชอาณาจักรกลับให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดยเน้นไปที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีอิสระที่จะเลือกเรียนด้วยวิธีการต่างๆ ที่หลากหลาย โดยไม่เน้นรูปแบบของการศึกษาดังนั้นจึงเป็นมุมมองที่แตกต่างกันระหว่างการจัดการศึกษากับกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งกระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์และผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล ตามแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต ก็คือการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีมาตั้งแต่อดีต ในความหมายของการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อเพิ่มพูน และส่งเสริมประสบการณ์ การเรียกขานขึ้นอยู่กับความเข้าใจและการจัดการศึกษา เช่น การศึกษารูปนัย การศึกษาธรรมชาติวิสัย การเรียนรู้แบบที่อุบัติขึ้น และการเรียนรู้โดยบังเอิญ เป็นต้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : 5) การศึกษาตามอัธยาศัยมีพัฒนาการทางแนวคิดในบริบทต่างๆ คือ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการได้รับความรู้จากการดำเนินชีวิต และประสบการณ์ การศึกษาในบริบทของวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย การศึกษาในบริบทของการจัดสภาพการเรียนรู้ และในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : 12-13) สำหรับประเทศไทยมีการกล่าวถึงการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างชัดเจนในบริบทของการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งได้มีการ

ดำเนินการและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ และแสวงหาข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่างๆ โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน และหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : 11) ซึ่งได้จำแนกรูปแบบการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ที่แตกต่างกัน คือ การเรียนรู้ในสถานประกอบการ หรือที่ทำงาน (Learning in a workplace) การเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วม (Participatory learning) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) การเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situating learning) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential learning) การเรียนรู้ดังกล่าว เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกที่มีส่วนร่วมในชุมชน หรือร่วมในสถานการณ์นั้นๆ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ก : 50-51)

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538ข : 230) กล่าวว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์เป็นการศึกษาที่สำคัญ แต่นักการศึกษาในอดีตมักจะไม่ค่อยสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับที่ สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 14) กล่าวว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์ปัจจุบันยังไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ทั้งที่เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตของบุคคลมากที่สุด และจากการที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมาย การศึกษาตามอรรถศาสตร์ ว่า คือ ประชากรทั้งประเทศจึงมีความจำเป็นที่ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต แก่ประชากรทุกระดับชั้นให้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543ค : 17-18) แต่การศึกษาตามอรรถศาสตร์กลับถูกมองว่าเป็นการศึกษาที่ดูเหมือนจะด้อยกว่าการศึกษาในระบบ และการศึกษาในระบบ เนื่องจากไม่มีกระบวนการที่แน่ชัด ไม่สามารถจับต้องมองเห็นได้ ไม่เป็นระบบ และไม่มีแบบแผน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : 25) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเข้าใจที่หลากหลายเกี่ยวกับการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ซึ่งนักการศึกษาได้อธิบายไว้หลายลักษณะ เช่น พนม พงษ์ไพบูลย์ (2544 : 7) ให้ความหมายว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์ เป็นการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบพอที่จะอธิบายได้ชัดเจน (Non form) ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 27 - 9) ที่กล่าวว่าการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้ และนันทนาการ ขณะที่ วิศนีย์ ศิลตระกูล และ อมรา ปฐภิญโญบุรณ (2544 : 7) ได้กล่าวถึงการศึกษาตามอรรถศาสตร์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่นๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้ นอกจากนั้นความเข้าใจที่ว่าการศึกษาตามอรรถศาสตร์ (Informal education) เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการเป็นเพียงกระบวนการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ (Informal learning process) จึงนำไปสู่ข้อถกเถียงที่ว่าการศึกษาตามอรรถศาสตร์น่าจะไม่มี แต่เป็นเพียงการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ที่คนเราสามารถปฏิบัติได้เท่านั้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : 30) จากลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่มีความหลากหลาย อาจทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในประเด็นต่างๆ นำไปสู่การขาดเอกภาพเชิงนโยบายในการจัดการศึกษา การใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมถึงความไม่

ชัดเจนในด้านกลุ่มเป้าหมาย เป็นผลให้การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผ่านมาไม่ครอบคลุม และตอบสนองต่อการเรียนรู้ของประชาชน ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543ช : 10-11) ได้สรุปปัญหาในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ไว้ว่า แหล่งความรู้ที่จะใช้เป็นที่ศึกษาหาความรู้สำหรับประชาชนอย่างกว้างขวางมีน้อย ไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้ ขาดการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในสังคมให้มามีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ขาดแคลนงบประมาณที่จะส่งเสริมการใช้สื่อ และเทคโนโลยีที่มาใช้ในการจัดการและส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย และความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมระหว่างสังคมเมือง และชนบท ซึ่งมีผลต่อโอกาสในการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชน โดยเฉพาะในการเข้าถึงสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

จากการปฏิรูปการศึกษาโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่ผสมผสาน และเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนั้นยังได้กำหนดสาระที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ กล่าวคือ การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพ การจัดการศึกษาที่สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อให้มีแหล่งการเรียนรู้อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ โดยให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา การระดมทรัพยากรบุคคล และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมนำความรู้ ประสบการณ์ ความชำนาญมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ที่รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำ และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการจัดการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 5-12) แต่จากการปฏิรูปการศึกษาถึงปัจจุบันแนวคิดในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยก็ยังคงเป็นที่เข้าใจอยู่ในวงจำกัด ทั้งนี้คงเป็นเพราะความเข้าใจที่ว่าการศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการเป็นเพียงกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของบุคคลที่ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับความไม่ชัดเจนในมุมมองเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัยที่แตกต่างกันดังที่ได้พรรณามาแล้ว ส่งผลให้การดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การบริการสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ไม่สามารถทำได้อย่างครอบคลุมในบริบทต่างๆ ของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับ

การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรชุมชน และองค์กรภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นรูปธรรม อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สังคมแห่งความรู้ และสังคมแห่งภูมิปัญญาต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เพื่อประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความสำคัญของการวิจัย

ผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ มีความสำคัญ ต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

1. หลักการ และแนวทางในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในภาพรวม ตลอดจนมุมมองในมิติต่างๆ เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. เป็นประโยชน์ต่อสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน ในการกำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานของสถานศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน และเครือข่ายในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคม และประเทศชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป
3. สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ องค์กรชุมชน และองค์กรภาคเอกชน สามารถนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้จากการวิจัย ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งความรู้ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง และวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายใต้การดำเนินงานของสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน โดยการศึกษาสาระสำคัญ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1.1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย
  - 1.1.1 ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 1.1.2 นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 1.1.3 การเรียนรู้ตามอัธยาศัย
  - 1.1.4 ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 1.1.5 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - 1.1.6 ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- 1.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย
  - 1.2.1 ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
  - 1.2.2 ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
  - 1.2.3 องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
  - 1.2.4 ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
  - 1.2.5 ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 1.3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย
  - 1.3.1 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
  - 1.3.2 การจัดการความรู้
  - 1.3.3 การจัดบริการสื่อการศึกษา
  - 1.3.4 หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 1.3.5 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา
- 1.4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย
  - 1.4.1 ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์
  - 1.4.2 วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์
  - 1.4.3 หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์
  - 1.4.4 จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันมีความแตกต่าง และความหลากหลายทั้งวิธีการจัด ผู้จัด และกิจกรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งความชัดเจนในขั้นตอน และวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 **กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ** เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาจากระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 21 คน จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.1.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้มีหน้าที่ หรือมีประสบการณ์ ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ การบริหาร การจัดการศึกษจากระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และมีวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท

2.1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสังกัดสถานศึกษาอุดมศึกษา เป็นผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งสายผู้สอนในสถานศึกษาอุดมศึกษา และมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษจากระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

2.1.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญภาคเอกชน เป็นผู้มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษจากระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาสังคมและชุมชน หรือการพัฒนาการเรียนรู้ในองค์กร ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในมูลนิธิ องค์กร หรือสถานศึกษาภาคเอกชน และมีวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท

2.2 **ผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน** ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 995 แห่ง โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Yamane และใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 336 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.2 ผลการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้ขั้นตอนการดำเนินการเป็นไปตามความมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตวิธีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังต่อไปนี้

4.1.1 การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารอย่างครอบคลุมในบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย

4.1.2 การประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตาม อัยาศัย โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และสาระสำคัญของ แนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย จำนวน 2 รอบ ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาปรับปรุงตามผลการประเมิน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย ดังต่อไปนี้

4.2.1 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนเกี่ยวกับ ความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยไปปฏิบัติ

4.2.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษา ออกโรงเรียนที่มีต่อ การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การพัฒนา** หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการสร้าง และการประเมินแนวทางการ จัดการศึกษาตามอัยาศัย โดยการปรับปรุงแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามอัยาศัยในบริบทต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการนำไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.1 **การสร้าง** หมายถึง การดำเนินการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยจากการศึกษาเอกสาร และการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาออกระบบ การศึกษาตามอัยาศัย โดยใช้เทคนิคเดลฟาย

1.2 **การประเมิน** หมายถึง การประเมินความเป็นไปได้ของการนำแนวทางการจัด การศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน

2. **การศึกษาตามอัยาศัย** หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนด เป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

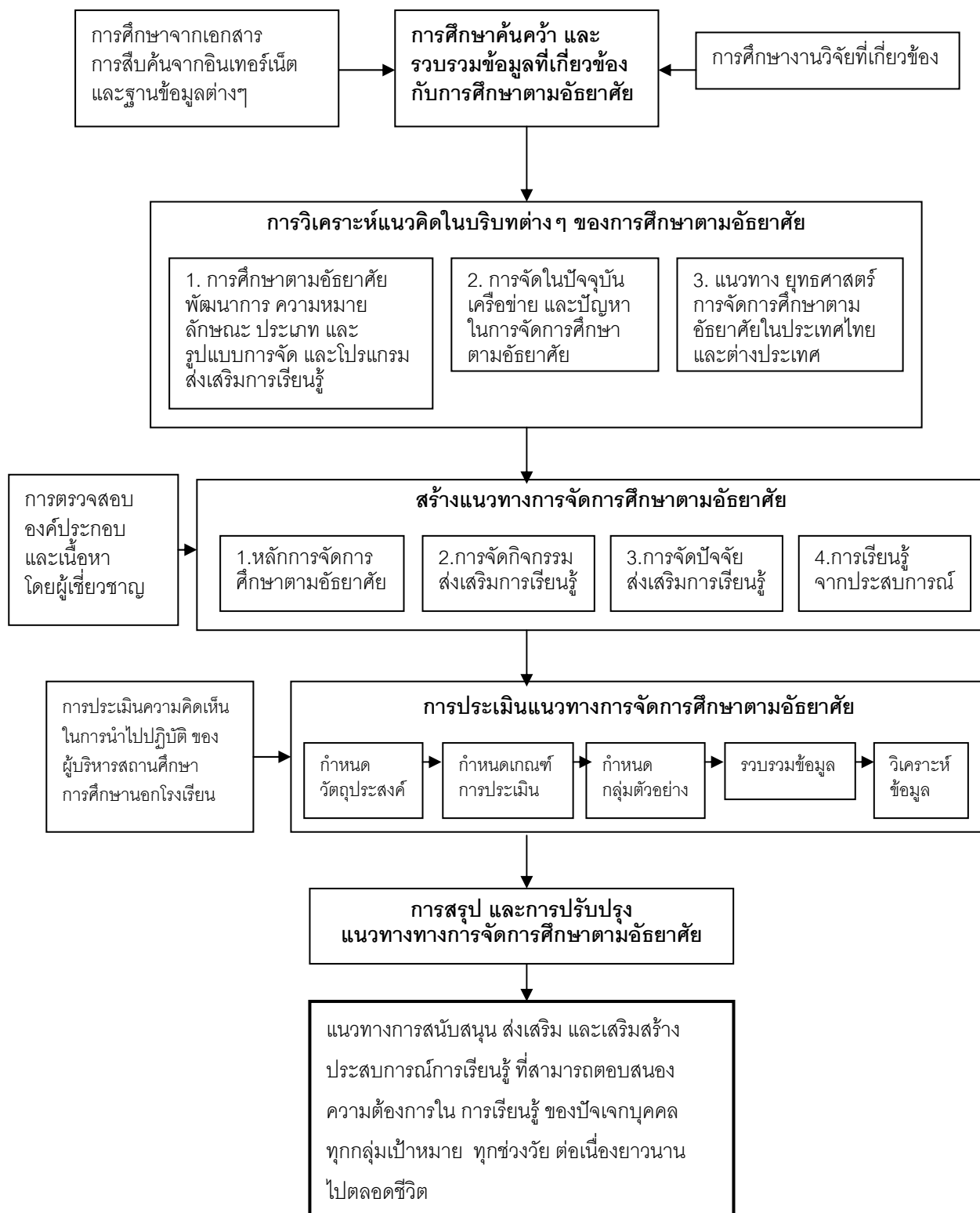
3. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง แนวความคิดที่พัฒนามาจากกระบวนการวิจัยตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษา นอกโรงเรียน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในมุมมองของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงขององค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งสามารถเป็นแนวทางไปสู่ การปฏิบัติจริงได้

5. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การสนับสนุน ส่งเสริม และการเสริมสร้าง ประสบการณ์การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ตลอดจนการตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของปัจเจกบุคคล ทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกช่วงวัย ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย

6. สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาระดับจังหวัด และระดับ อำเภอที่มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนทั่วประเทศ รวมถึงกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ทราบถึงวิวัฒนาการทางความคิด หลักการ แนวทางการจัด และองค์ประกอบในบริบทต่างๆ ของการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของบุคคล ชุมชน และสังคม อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นเหตุผลนำไปสู่การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาตามอัธยาศัย

1. พัฒนาการ และแนวคิด
2. ความหมายและความสำคัญ
3. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย
4. ลักษณะ ประเภท และรูปแบบ
5. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
6. โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ตอนที่ 2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน

1. บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
2. ปัญหาในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
3. เครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1. แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
2. ยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ
4. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์การ NASA
5. แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ตอนที่ 1 การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาประเด็นต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย

1. พัฒนาการและแนวคิดของการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ความหมายและความสำคัญ
3. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย
4. ลักษณะ ประเภท และรูปแบบ
5. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และ
6. โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งมีละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการ และแนวคิดของการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่บ้าน วัด และวังเป็นศูนย์กลางในการสอนความรู้ด้านภาษาไทย ศาสนา การอบรมศีลธรรม กริยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ ซึ่งในระยะเริ่มแรกของการจัดการศึกษานั้น นักการศึกษามีความเชื่อว่าการศึกษามีอยู่เพียง 2 รูปแบบเท่านั้น คือ การศึกษาในโรงเรียนที่มีการจัดแบบเป็นทางการ ส่วนการศึกษาที่อยู่นอกเหนือจากการศึกษาในโรงเรียนให้เรียกว่า การศึกษาไม่เป็นทางการ ซึ่งหมายรวมถึงการศึกษาที่ไม่ได้จัดอยู่ในโรงเรียนทั้งหมด (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2542 : 187-188) ในระยะต่อมานักการศึกษาจึงได้จำแนกการศึกษาตามอัธยาศัยออกจากระบบการศึกษาอื่นๆ จากความเชื่อที่ว่าการศึกษาเกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตมนุษย์ และอยู่คู่ขนานไปกับชีวิต กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ลืมตามองโลกก็ต้องเรียนรู้ ทารกต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวภายในบ้านที่แตกต่างจากเมื่ออยู่ในครรภ์มารดา เมื่อถึงวัยเรียนก็มีสังคมกลุ่มเพื่อน และบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้อง มีกิจกรรมในชีวิตหลากหลายมากขึ้น ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ไม่เฉพาะภายในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น เมื่อบุคคลจบจากการศึกษาออกมาสู่โลกของอาชีพ การเรียนรู้ของบุคคลก็ยิ่งกว้างขวางมากขึ้นไม่เฉพาะที่เคยเรียนวิชาการ หรือจากประสบการณ์ต่างๆ ในวัยเรียน แต่ต้องมาเรียนรู้การปฏิบัติงาน การปรับตัวให้เข้ากับหัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงาน เนื่องจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษา การเมือง ตลอดจนเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นบุคคลจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมตามช่วงพัฒนาการของชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ก : 2) จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินควบคู่ไปกับชีวิตของบุคคล ตลอดชีวิต การเกิดขึ้นของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นเกี่ยวข้องกับแนวคิดสำคัญทางการศึกษา คือ การศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งเป็นแนวความคิดของการศึกษาในโลกปัจจุบัน ความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตเชื่อว่า มนุษย์เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาตั้งแต่อุบัติขึ้นในครรภ์มารดา และจบลงเมื่อความตายมาเยือน แต่ที่จริงเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นมีการกล่าวถึงมาไม่น้อยกว่าสองทศวรรษแล้ว (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : บทบรรณาธิการแปล) ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงพัฒนาการของการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างเป็นระบบตามลำดับ ดังนี้ 1.1 พัฒนาการระยะที่ 1 การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของ

วิถีชีวิต 1.2 พัฒนาการระยะที่ 2 การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
 1.3 พัฒนาการระยะที่ 3 การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของระบบการศึกษา 1.4 เปรียบเทียบพัฒนาการ
 และแนวคิดของการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1.1 พัฒนาการระยะที่ 1 การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของวิถีชีวิต (ระหว่างปี พ.ศ.2483-2519) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นพร้อมกับวิถีชีวิต และสังคมไทยแบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็น กระบวนการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย ได้แก่ การบ่มเพาะลักษณะนิสัย การถ่ายทอด ปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณี การเรียนวิชาความรู้ การอบรมกิริยามารยาท การฝึกปฏิบัติด้วยการทำให้ ดู ตลอดจนการส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับคุณธรรม เป็นต้น สื่อประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ เครื่องใช้ใน ชีวิตประจำวัน เครื่องมือทำมาหากิน และการเรียนรู้จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม นิทานพื้นบ้าน ของเล่น การละเล่น บทกลอน สุภาษิต ปริศนาคำทาย ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อม บูรณาการระหว่างความรู้ การปฏิบัติ และคุณธรรม (สกศ. 2543ก : 18) การเรียนรู้ที่ เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่มีคำเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น การศึกษาไม่เป็นทางการ การศึกษาธรรมชาติวิสัย การศึกษาอเนกนัย การศึกษาธรรมชาติวิสัย การเรียนรู้ตามแนววิถีชีวิต เป็นต้น (กรมการศึกษานอก โรงเรียน. 2544ข : บทบรรณาธิการแปล) ในระยะนี้ได้มีการจัดตั้งกองการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ ในการแก้ไขปัญหา อันได้แก่ ปัญหาการรู้หนังสือของประชาชน ปัญหาสุขภาพอนามัย และความรู้ ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นฐานการดำรงชีวิต(กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ม.ป.ป. : 10-11) ซึ่งมีพัฒนาการ และ เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

พ.ศ.2483 จัดตั้งกองการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ที่อยู่นอกวัยเรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษา

พ.ศ.2491 กองการศึกษาผู้ใหญ่ ได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งหน่วยโสตทัศนศึกษาขึ้น เพื่อ นำภาพยนตร์ไปฉายตามโรงเรียนผู้ใหญ่ในจังหวัดพระนคร และธนบุรีซึ่งภาพยนตร์ส่วนใหญ่เป็น สารคดีทางด้านสังคม วิทยาศาสตร์ สุขภาพอนามัย และบันเทิง

พ.ศ.2492 ได้มีการสร้างแบบเรียนเพื่อสอนหนังสือให้แก่ผู้ไม่รู้หนังสือขึ้นตามแนวคิด ของ ดร.แฟรงค์ ซี.เลาบัก และได้จัดทำ หนังสือพิมพ์ติดฝาผนังชื่อว่า ชาวดี

พ.ศ.2498 การศึกษาผู้ใหญ่จัดตั้งหน่วยโสตทัศนศึกษาครบทุกจังหวัด

พ.ศ.2504 แผนกโสต และทัศนศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ จัดให้มีบริการยืม โสตทัศนวัสดุ แก่หน่วยโสตทัศนศึกษา หรือหน่วยการศึกษาประชาชนทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

พ.ศ.2509 กองการศึกษาผู้ใหญ่ได้จัดทำหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ ออกเป็นรายปักษ์ มี 8 หน้า ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงรูปเล่มเป็นแบบหนังสือพิมพ์รายวัน และกลับมาทำเป็นแบบหนังสือพิมพ์ ติดฝาผนังหน้าเดียว เช่นเดียวกับในสมัยเริ่มแรก (พ.ศ.2492)

พ.ศ. 2518 ได้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมขึ้น ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวได้มีการสานต่อ และกล่าวถึงในระยะต่อมา

ในระยะนี้การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะแบบไม่เป็นทางการ การเรียนรู้เกิดขึ้นพร้อมกับวิถีชีวิต และสังคมไทยแบบดั้งเดิม เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต และวัฒนธรรมไทยเป็นส่วนใหญ่

1.2 พัฒนาการระยะที่ 2 การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต (ระหว่างปี พ.ศ.2520-2541) ในปี ค.ศ.1960 โดยองค์การศึกษาระดับนานาชาติ (UNESCO) ได้จัดประชุมนานาชาติว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ (World Conference on Adult Education) ที่กรุงมอนทรีออล ประเทศแคนาดา นับจากนั้นเป็นต้นมาความคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตได้ทวีความสำคัญมากขึ้นโดย UNESCO ได้เผยแพร่แนวคิดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกนำไปกำหนดแนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศของตนต่อไป (สกศ. 2543ก : 3-4) ดังนั้นการศึกษาดูแลชีวิตจึงมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางของการศึกษาประเทศไทย แนวความคิดนี้พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดของการศึกษาหลายแนวทาง แต่เดิมนั้นเมื่อกล่าวถึงการศึกษา คนส่วนใหญ่จะรับรู้ว่าการศึกษาคือการเล่าเรียนในโรงเรียน ในวิทยาลัย มหาวิทยาลัย คนที่ได้เข้าเรียนเป็นคนที่มีการศึกษาเป็นผู้เจริญ ซึ่งแนวความคิดทำนองนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเวลาต่อมา ว่าไม่สามารถตอบสนองของความต้องการของผู้คนจำนวนมากหลายได้ (รัชชนก เถาว์. 2543 : 3)

1.2.1 พัฒนาการในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ.2520–2524

พ.ศ.2520 แผนการศึกษาแห่งชาตินับเป็นก้าวสำคัญในการเปลี่ยนแปลงปรัชญาการศึกษาของประเทศไทยโดยระบุสาระสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาดูแลชีวิตไว้ 2 ประการ คือ การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต และให้มีการประสานกันระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน (อุดม เขยกิจวงศ์. 2544 : 146)

พ.ศ.2522 รัฐบาลได้ตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนขึ้น เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2522 โดยให้เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดการศึกษาดูแลชีวิต ที่ถือว่ากระบวนการการศึกษาดูแลชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาดูแลชีวิต ได้มีการผสมผสานโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ในรูปแบบต่างๆ เข้าด้วยกันโดยมีกิจกรรมการจัดบริการการศึกษา 3 ประเภท คือ การศึกษาพื้นฐาน ข้าราชการข้อมูล และการฝึกทักษะอาชีพ (อุดม เขยกิจวงศ์. 2544 : 147)

1.2.2 พัฒนาการในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ระหว่างปี พ.ศ.2525-2529

พ.ศ.2529 รัฐบาลได้มีนโยบายให้มีการนำสื่อมวลชน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ในการพัฒนาการศึกษา และสังคมโดยได้อนุมัติให้จัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (ช่อง 11) กรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2529 โดยมอบให้ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษากรมการศึกษานอกโรงเรียนรับผิดชอบในส่วนของการผลิตรายการโทรทัศน์ และวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ชมที่อยู่ในระบบ และนอกระบบโรงเรียนตลอดจนประชาชนทั่วไป โดยออกอากาศสัปดาห์ละ 19 ชั่วโมง

1.2.3 พัฒนาการในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ระหว่างปี พ.ศ.2530-2534

พ.ศ.2532 ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาเตรียมการจัดรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา พ.ศ.2533 เพิ่มการออกอากาศรายการทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (ช่อง 11) กรมประชาสัมพันธ์ จากสัปดาห์ละ 19 ชั่วโมง เป็นสัปดาห์ละ 20.5 ชั่วโมง เป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่ให้การศึกษแก่ประชาชนทั่วไป

พ.ศ.2534 ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาได้จัด และผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในหลายรูปแบบ เช่น รายการเสาร์สโมสร์ รายการรู้ไว้ได้ประโยชน์ รายการโทรทัศน์ชุดวิชาชีพ รายการหลายรส รายการฝรั่งเศส รายการเสมาพาที เป็นต้น

1.2.4 พัฒนาการในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ระหว่างปี พ.ศ.2535-2539

ในช่วงนี้ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อปวงชน โดยเร่งรัดการจัดการศึกษาให้มีลักษณะเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นหลากหลายในรูปแบบ และวิธีการให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และสังคม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากแผนการศึกษา และนโยบายดังกล่าว ส่งผลให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ว่าเร่งรัดให้มีระบบเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม และการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนตลอดจนแหล่งวิทยาการอื่นๆ (ปาน กิมปี. 2540 : 3)

พ.ศ.2538 กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีความพยายามที่จัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และให้ความหมายของคำว่าการศึกษาตามอรรถาธิบายว่าเป็นการประสานระหว่าง การศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอรรถาธิบายเข้าด้วยกัน และกล่าวถึงการศึกษาตามอรรถาธิบายว่าเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์แต่เราลืมมาโดยตลอด

เพราะการศึกษาเป็นการจัดเพื่อการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งงาน มากกว่าเล่น แต่ปัจจุบันเรากำลังจะนำเอาสิ่งนี้กลับมาอีกครั้ง แนวทางนี้ไม่ใช่เป็นการศึกษาเพื่อความอยู่รอดของประเทศไทยเท่านั้น แต่จะเป็นแบบอย่างของทั่วโลก การจัดการศึกษายุคต่อไปนี้ จะต้องจัดการศึกษาเชิงรุก ไม่ใช่เป็นการศึกษาเชิงรับ ไม่ใช่เป็นการศึกษาที่ตามแบบตะวันตก หรือญี่ปุ่น ไทยเราสั่งสมความรู้มามากพอที่จะรุกออกไปสู่ต่างประเทศได้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ข : 231) นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการศึกษาตามอัธยาศัยที่เกี่ยวข้องกับ Global education และ Local or Indigenous education (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ข : 237) ดังนี้

ระดับ	ระบบ
● Global education	Informal education
● National education	Formal + Non-formal education
● Local or Indigenous education	Informal education

ระยะนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้พัฒนาระบบการผลิต และการเผยแพร่รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา โดยออกอากาศทางโทรทัศน์เพื่อการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (Education Television Ministry of Education) เป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาผ่านดาวเทียมในระบบ DTH (Direct to home) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความเสมอภาค และการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ม.ป.ป. : 166) ในระยะนี้แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตของ UNESCO เข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดทิศทางการศึกษาของประเทศไทย ถึงแม้จะมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และการใช้สื่อที่หลากหลายมากขึ้น แต่การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นมุมมองในมิติของผู้จัดการศึกษาที่มุ่งจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เท่านั้น

1.3 พัฒนาการระยะที่ 3 การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของระบบการศึกษา (ระหว่างปี พ.ศ.2542-ปัจจุบัน) ในระยะนี้เป็นช่วงเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของระบบการศึกษาของประเทศไทยโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กล่าวถึงการศึกษาของชาติไว้ในมาตรา 15 ว่าการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ว่า เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ ซึ่งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใด รูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยให้ถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบ และความร่วมมือของทุกฝ่าย ซึ่งพัฒนาการในขั้นนี้ นับได้ว่าเป็นมุมมองการศึกษาในมิติขององค์รวมที่

บูรณาการแนวคิดในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งในระยะแรก และระยะที่สอง ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงในบริบททาง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน จนได้แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาว่าเป็นการเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกสถานการณ์ไม่เพียงแต่จากตำราเรียนเท่านั้น แต่จะเรียนรู้จากสื่อต่างๆ ตามแต่สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้บุคคลสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ และการเรียนรู้ดังกล่าวจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งบุคคลทุกคนมีสิทธิในการแสวงหาความรู้อย่างเท่าเทียมกัน

1.4 เปรียบเทียบพัฒนาการและแนวคิดของการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการทางแนวคิด ของการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้เปรียบเทียบพัฒนาการของการศึกษาตามอัธยาศัยของประเทศไทยตั้งแต่ระยะแรก มาจนถึงปัจจุบันตามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตาราง 1 แสดง การเปรียบเทียบพัฒนาการของการศึกษาตามอัธยาศัย

องค์ประกอบ	พัฒนาการระยะที่ 1 พ.ศ.2483 - 2519	พัฒนาการระยะที่ 2 พ.ศ.2520 - 2541	พัฒนาการระยะที่ 3 พ.ศ.2542 - ปัจจุบัน
1.สถานภาพ	การศึกษาไม่เป็นทางการ	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	รูปแบบการศึกษาของชาติ
2.ลักษณะการเรียนรู้	การเรียนรู้จากวิถีชีวิต	การเรียนรู้จากสื่อต่างๆ	การเรียนรู้แบบเป็นองค์รวม
3.การตอบสนองความต้องการของผู้เรียน	เป็นไปตามธรรมชาติ ในวิถีชีวิตของบุคคล	ตามจุดมุ่งหมายของผู้จัดการศึกษา	ตามความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน
4.ผู้จัดการศึกษา	กองการศึกษาผู้ใหญ่	กรมการศึกษานอกโรงเรียน	ความร่วมมือจากทุกฝ่ายในลักษณะของเครือข่ายจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
5.สถานที่เรียนรู้	ครอบครัว และชุมชน	แหล่งการเรียนรู้ที่ผู้จัดฯ ขึ้นในชุมชน และสังคม	ครอบครัว ชุมชน ที่ทำงานและทุกหนแห่งทั่วโลก(World wide)
6.เวลาในการเรียนรู้	ไม่มีกำหนดแน่นอน	ต้องมีเวลาที่แน่นอน	ทุกเวลาที่ต้องการ (On demand)
7.สื่อการเรียนรู้	ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม	สื่อการเรียนรู้ที่ผู้จัดกำหนด	สภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้
8.การปฏิสัมพันธ์กับสื่อ	กิจกรรมตามธรรมชาติในวิถีชีวิต	สื่อการเรียนรู้ที่ผู้จัดฯ ขึ้นไปสู่ผู้เรียน	การมีปฏิสัมพันธ์ กับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในวิถีชีวิต
9.โอกาสทางการศึกษา	ไม่เท่าเทียมกัน	ไม่เท่าเทียมกัน	เท่าเทียมกัน

จากตาราง 1 กล่าวได้ว่าพัฒนาการของการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นรูปแบบการศึกษาของชาติ ที่มีลักษณะของการเรียนรู้แบบเป็นองค์รวม โดยคำนึงถึงการตอบสนองของความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการจัดการศึกษา ในลักษณะของเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ทุกหนแห่งทั่วโลก และทุกเวลาที่ต้องการ ทั้งนี้ก็เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

2. ความหมาย และความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีบทบาทอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นระบบการศึกษาที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 2.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย และ 2.2 ความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ต่อไปนี้

2.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมาตรา 15(3) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย ว่าเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีผู้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ความหมายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ความหมายของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และความหมายของการศึกษาตามความต้องการ ดังนี้

2.1.1 ความหมายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการอธิบายในมุมมองของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้พอสังเขป ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2545ก : 32) อธิบายว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ได้รับทั้งความรู้ และการเรียนรู้ การที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การให้ความรู้ และประสบการณ์ผ่านสื่อหลายๆ ประเภท แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน เลือกหาประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2544 : 3) อธิบายว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยคือการจัดสภาพแวดล้อมสถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม

2.1.2 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการให้ความหมายของการศึกษาตามอรรถาธิบาย ในลักษณะที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดจากการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีความหมายไว้พอสังเขป ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538ก : 83) อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถาธิบายเกิดขึ้นตามวิถีชีวิตเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คูลมส์ (Coombs. 1985 : 24) อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถาธิบาย หมายถึง กระบวนการตลอดชีวิตที่ทุกคนได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ การรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน ที่เล่น จากตัวอย่าง และเจตคติของสมาชิกครอบครัว เพื่อนจากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสืออื่นๆ หรือโดยการฟังวิทยุ วิทยุภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ ตามปกติแล้วการศึกษาตามอรรถาธิบาย ไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไปตลอดชีวิตของแต่ละบุคคลอย่างมาก แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

ฮิเดโยชิ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ก : 23; อ้างอิงจาก Hideyoshi. 1990) อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถาธิบาย คือ กระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสังสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในสังคม ตัวอย่าง เช่น การเรียนรู้ในครอบครัว ในที่ทำงาน สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้จากแบบอย่าง และทัศนคติในครอบครัว หรือเพื่อน การเรียนรู้จากการอ่านสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ และจากการท่องเที่ยว ตลอดจนการเรียนรู้โดยฟังวิทยุภาพยนตร์ และโทรทัศน์ เป็นต้น

บุญมา เขียววิชัย (ม.ป.ป. : 12) อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถาธิบายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตที่เชื่อว่า ตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์จะต้องมีการศึกษาอยู่ตลอดเวลา ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอรรถาธิบาย ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2544 : 7) อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถาธิบายมีรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน (Non form) ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็น เหมือนการศึกษาในระบบที่มีโรงเรียนเป็นตัวแทน แต่รู้ว่ามีอยู่ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย หรือการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ หรือการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต

มัลลิกา พงศ์ปริตร (2535 : 113) อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถาธิบายนั้นเกิดขึ้นได้ทุกขณะจิต ไม่ว่าสิ่งใดที่ผ่านเข้ามากระทบสัมผัสประสาททั้งห้า ย่อมมีผลต่อจิตใจ และความรู้สึกนึก

คิดของผู้รับทั้งสิ้น จุดสำคัญอยู่ที่ว่าผลกระทบนั้นจะเป็นไปในทางลบ หรือทางบวก หากผู้รับรู้ตัว และ รู้จักด้านสิ่งซึ่งไม่พึงประสงค์ รับแต่สิ่งที่จะจรรโลงไปประเทืองปัญญา ส่วนหนึ่งของสิ่งที่เราเรียกว่า การศึกษาตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ

วิจิตร ศรีสอาน (2532 : 299-300) อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็น กระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต คือ ไม่ต้องอาศัยระบบใดๆ ทั้งสิ้น เป็นการศึกษาที่สร้างเสริม บุคลิกภาพ ทักษะ ค่านิยม และความรู้ต่างๆจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การศึกษาประเภทนี้ ทำที่ไหน เมื่อใดก็ย่อมได้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากสิ่งที่อยู่รอบตัว จากสมาชิกในครอบครัว จาก เพื่อน จากการทำงาน ตลอดจนกระทั่งจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 195) อธิบายว่า การศึกษา ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม การเรียนจะไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการ วัดผลประเมินผล ตลอดจนไม่มีการให้วุฒิบัตรเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติจากสภาพแวดล้อม ต่างๆ ในสังคม

สุนทร สุนันท์ชัย (2532 : 10) อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึง การ ได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ จากประสบการณ์ประจำวันในครอบครัว ชุมชน จากการทำงาน การเล่น ห้องสมุด สื่อมวลชน และอื่นๆ ในสภาพแวดล้อมของบุคคล

2.1.3 ความหมายของการศึกษาตามความต้องการ เป็นการศึกษาที่ผู้เรียน กำหนดขึ้นตามความต้องการของตนเอง ซึ่ง กุลธร เลิศสุริยะกุล (2542 : 6) อธิบายความหมายของ การศึกษาตามอัธยาศัยว่า "การศึกษา" หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การพัฒนาคนอย่างมีระบบ "ตามอัธยาศัย" หมายถึง ตามความสมัครใจ ตามความพอใจ ตามความ ต้องการ ตามความเหมาะสมของบุคคล หรือกลุ่มที่ดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการ มีความหลากหลาย ยืดหยุ่นและมีเสรีภาพ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงอธิบายได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยความสมัคร ใจของบุคคล หรือกลุ่มโดยวิธีการที่หลากหลายยืดหยุ่นและสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต

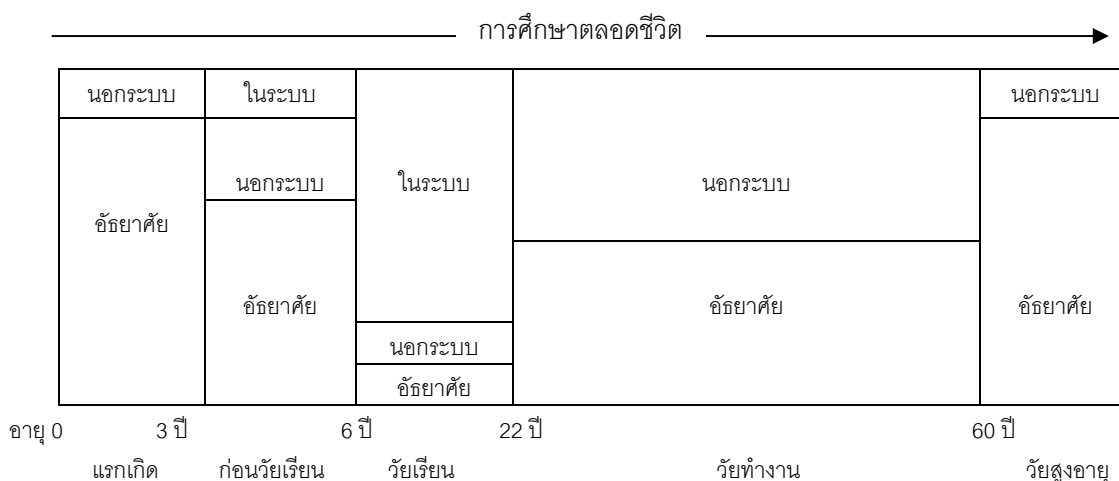
ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยมีความหมายเกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษาที่ ผู้จัดฯ ขึ้น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นจากการดำรงชีวิตประจำวัน และการศึกษาตามความต้องการ ความสมัครใจ และความพอใจของผู้เรียน

2.2 ความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย

ปัจจุบัน แม้ว่าประเทศไทยจะมีระบบโรงเรียนเป็นสถาบันหลักในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และมีระบบการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสถาบันที่จัดการศึกษาให้กับ ประชาชนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่แล้ว ก็ตาม แต่จากสถานการณ์ ที่เกิดวิกฤตการศึกษาในปัจจุบัน ส่งผลให้การศึกษาตามอัธยาศัยมีบทบาท และความสำคัญอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นระบบการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงให้กับการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกับสภาพของสังคมในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ การศึกษาตามอัธยาศัยยังเป็นระบบการศึกษาที่เอื้อกับวิถีชีวิต และความสนใจในการเรียนรู้ของมนุษย์ที่ช่วยปรับตัวให้สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ก : ก) ซึ่งจะได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

2.2.1 ความสำคัญด้านการเรียนรู้ในช่วงชีวิตของบุคคล

ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ปัจจุบันมีหลักฐานทางการแพทย์และจิตวิทยาที่พิสูจน์แน่นอนแล้วว่า เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาและสามารถที่จะเรียนรู้ได้ในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา ดนตรี จริยธรรม บิดา มารดา สามารถให้ลูกได้เรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ด้วยการให้ฟังดนตรี ให้ฟังเทป บันทึกเสียงธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส เด็กที่ได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมตั้งแต่ก่อนเกิด สามารถช่วยให้สมองได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ (สกศ. 2543ก : 16) นอกจากนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยยังเป็นการศึกษาที่บุคคลจะได้รับ ตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่แรกเกิด จนถึงวัยสูงอายุ ดังนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในช่วงชีวิตของบุคคล ดังแสดงในแผนภูมิ ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงช่วงอายุของบุคคล และประเภทของการศึกษาที่พึงได้รับ

ที่มา : สنج.คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545ก). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนว พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. หน้า 6.

จากภาพประกอบ 2 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของการศึกษาตามอัธยาศัยต่อการเรียนรู้ในช่วงชีวิตของบุคคล ได้ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี. 2545 : 6-7)

1) ช่วงวัยแรกเกิด (อายุ 0-3ปี) บุคคลได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนใหญ่ อาจมีการศึกษานอกระบบบ้างเล็กน้อย

2) ช่วงก่อนวัยเรียน (อายุ 3-6 ปี) บุคคลได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหลัก อาจมีการศึกษานอกระบบบ้าง เช่น การเรียนในศูนย์เด็กเล็กในชุมชน หรืออาจมีการศึกษาในระบบบ้าง เช่นการเข้าเรียนชั้นเด็กเล็ก ในโรงเรียนประถมศึกษา หรือโรงเรียนอนุบาล

3) ช่วงวัยเรียน (อายุ 6-22 ปี) ในช่วงวัยนี้บุคคลได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นหลัก อาจมีการศึกษานอกระบบบ้างสำหรับคนที่ไม่ได้เข้าเรียนในระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยบางส่วนที่เกิดจากกระบวนการทางสังคม

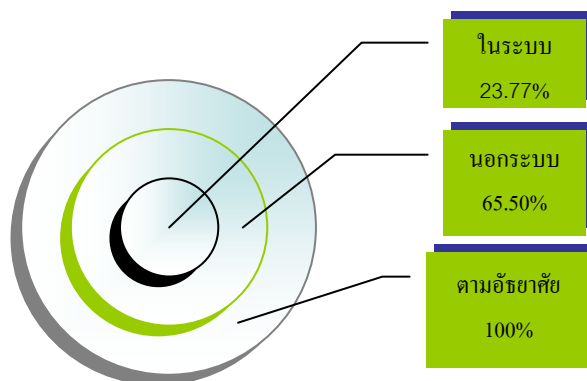
4) ช่วงวัยทำงาน (อายุ 22-60 ปี) บุคคลในวัยนี้ได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหลัก อันเกิดจากการทำงาน และกระบวนการสังคมนีติ (Socialization) สำหรับการศึกษานอกระบบนั้นอาจเกิดขึ้นตามความสนใจของบุคคล และการทำงาน

5) ช่วงวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) การศึกษา และการเรียนรู้ของบุคคลในวัยนี้ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย และอาจมีการศึกษานอกระบบบ้างเล็กน้อย

จากภาพประกอบ 2 แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่ในช่วงชีวิตของบุคคลเกิดจากการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่บุคคลจะได้รับ อาจจะเรียกได้ว่าตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา และในแต่ละช่วงของชีวิตตลอดไป จนตายก็ว่าได้ ซึ่งเป็นระยะเวลายาวนานทั้งชีวิต เพราะฉะนั้นจึงนับว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นระบบการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของบุคคล

2.2.2 ความสำคัญด้านกลุ่มเป้าหมาย การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่มีข้อจำกัดด้านอาชีพ ด้านพื้นฐานการศึกษา ด้านความสนใจ ด้านสถานะทางสังคม และที่อยู่อาศัย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้มีความแตกต่างกันในเรื่องของอายุ ความแตกต่างหลากหลายมากในเรื่องพื้นที่อยู่อาศัยทั้งผู้ที่อยู่ในเมือง และในชนบท ความหลากหลายในสาขาอาชีพ ในเรื่องความสำคัญด้านกลุ่มเป้าหมายนี้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543ค : 17-18) เห็นว่า การศึกษาตามอัธยาศัยมีความจำเป็นมากกว่า การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาของประเทศไทยแล้ว พบว่า มีประชาชนที่มีโอกาสเข้าเรียนในระบบโรงเรียนที่มีอายุระหว่าง 3-17 ปี จำนวน 14.5 ล้านคน สำหรับกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 40 ล้านคน แต่การศึกษาตามอัธยาศัยนั้นมีกลุ่มเป้าหมายประชากร

ที่ครอบคลุมประชากรทั้งประเทศจำนวน 61 ล้านคน ซึ่งนับว่าเป็นระบบการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนี้

ภาพประกอบ 3 แสดงกลุ่มเป้าหมายการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวคิดของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
ที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543ค). ข้อเสนอแนะโครงสร้างการบริหารการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. หน้า 17.

จากภาพประกอบ 3 แสดงให้เห็นว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาเพื่อทุกคนในสังคม ที่เน้นความความเสมอภาค โอกาส และสิทธิทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยต้องทำความเข้าใจกับสภาพพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย และการจำแนกประเภท การกำหนดกิจกรรม และบริการทางการศึกษา ให้แต่ละกลุ่มได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และสอดคล้องตามความต้องการต่อไป

2.2.3 ความสำคัญด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้แนวคิดของการศึกษาก้าวไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง หลากหลาย ตามความสนใจ ศักยภาพความพร้อม และโอกาส การศึกษาตามอัธยาศัยจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญ ที่มีความเชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบโรงเรียน และ การศึกษานอกระบบ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกับสภาพของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเป็นระบบการศึกษาที่สามารถเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษา และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจนสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ข : 12-13) ดังนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค และโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน
- 2) เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ในทุกช่วงของชีวิตของบุคคล

3) เพื่อส่งเสริมให้ บุคคลสามารถพึ่งพาตนเองมีความรู้ ทักษะที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ด้วยการนำตนเองอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงเพื่อการพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

4) เพื่อตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนฯ สามารถเลือกเรียนวิธีการเรียน ตามความเหมาะสม และระดับความสามารถของตน เป็นการศึกษาที่บูรณาการกับวิถีชีวิต

5) การตอบสนองความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตามสภาพการณ์ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อส่งเสริมความสามารถของบุคคล ในการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม และ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากความสำคัญของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาตามอรรถศาสตร์ มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ทุกช่วงของชีวิตของบุคคล กลุ่มเป้าหมายคือ คนทุกคนในสังคม และเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียน และวิธีการเรียนตามความต้องการ เพื่อให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเอง มีความรู้ ทักษะที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้ ตลอดจนเป็นการศึกษาที่ตอบสนองความเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning society)

3. การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์

การศึกษาเรื่องการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์นี้ เป็นการศึกษาในมิติด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งประกอบไปด้วย 3.1 ประเภทของการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ 3.2 การตีความ และ 3.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

3.1 ประเภทของการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์

การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต(Lifelong learning) ที่เติมเต็มความต้องการของปัจเจกบุคคลที่ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ นอกเหนือการเรียนในระบบโรงเรียน โอกาสของการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เกิดขึ้นในสถานที่ และสื่อต่างๆ ซึ่ง ชัคเกอร์เรนส์กี (วิศน์ ศิลตระกูล, 2548 : ไม่ปรากฏเลขหน้า ; อ้างอิงจาก Schugurensky, 2000) ได้จำแนกประเภทการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ไว้ 3 ประเภท คือ

3.1.1 การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit learning) หมายถึง การรู้ในคุณค่า ทักษะ ทักษะ หรือทักษะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน มิใช่เพียงแค่ว่าเราไม่ได้ตั้งใจมาก่อนที่จะได้รับมัน แต่เราอาจไม่ได้ตระหนักด้วยซ้ำไปว่าเราได้เรียนรู้สิ่งนั้นๆ ถึงแม้ว่าการเรียนรู้ชนิดนี้ โดยปกติเป็นเรื่องของกระบวนการจิตใต้สำนึก (Unconscious process) แต่เราก็เริ่มตระหนักว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการระลึกย้อนถึงความหลัง (Retrospective recognition)

3.1.2 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (Incidental learning) หมายถึง ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนไม่ได้มีความตั้งใจมาก่อนว่าจะต้องเรียนสิ่งนั้น แต่เมื่อได้รับประสบการณ์ เขาก็รับรู้ได้ว่าเขาได้เรียนรู้บางอย่างขึ้นมา ดังนั้นจึงเป็นความไม่ตั้งใจแต่รู้สึกตัว (Unintended but conscious)

3.1.3 การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self directed learning) เป็นโครงการเรียนรู้ที่กำหนดโดยผู้เรียน ไม่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากนักการศึกษา แต่สามารถเป็นการนำเสนอของวิทยากร การเรียนรู้แบบนี้เป็นเรื่องของความตั้งใจ เพราะผู้เรียนมีจุดหมายในบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการเรียนรู้สิ่งนั้นอาจมาก่อนที่กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้น เป็นเรื่องของจิตสำนึก โดยปัจเจกบุคคลตระหนักว่าเขาต้องเรียนรู้ในบางสิ่งบางอย่าง

จากแนวคิดของ ชัคเกอร์เรนสกี (Schugurensky) ทำให้สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประเภทของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้ดังนี้

ตาราง 2 แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และประเภทของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย		ประเภทของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
1. ผู้จัด	การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การจัดสถานการณ์การเรียนรู้	1.การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit learning) 2.การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (Incidental learning)
2. ผู้เรียน	โครงการเรียนรู้ที่ผู้เรียนกำหนดขึ้น	3.การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self directed learning)

จากตาราง 2 อธิบายได้ว่า ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีความมุ่งหมายในการจัดสภาพแวดล้อม และสถานการณ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ขณะที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยบังเอิญในชีวิตประจำวัน และผู้เรียนก็สามารถที่จะเลือก หรือกำหนด โครงการเรียนรู้ และวิธีการเรียนตามความต้องการของตนเอง โดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.2 การตีความ

การเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า การตีความ (Interpretation) ซึ่ง วิคนี ศิลตระกูล (2548 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้อธิบายความหมายของการตีความไว้สองลักษณะว่า การตีความเป็นกระบวนการในการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์ระหว่าง อารมณ์สติปัญญา ความสนใจของบุคคล กับความหมายที่มีอยู่ในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และการตีความมีลักษณะเป็นการบูรณาการในภาพรวมมากกว่าแยกเป็นส่วนๆ

ในเรื่องของการตีความนี้มีความเกี่ยวข้องกับ แนวคิดเรื่องการคิดเป็นซึ่ง ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ได้นำมาใช้ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จครั้งแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ.2517 แนวคิด

เรื่องการคิดเป็นมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข ซึ่งความสุขของแต่ละคนแตกต่างกัน ความสุขของมนุษย์เกิดได้จากความประสมกลมกลืนของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ถ้าทำไม่ได้จะเกิดความขัดแย้ง มนุษย์ต้องการวิธีการปรับแก้ไขให้กลับคืนสู่ความกลมกลืนนั้น วิธีปรับแก้ คือ ปรับตนเองให้เข้ากับสังคม หรือสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงสังคม และสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเอง ปรับทั้งตนเองและสิ่งแวดล้อมให้ประสมกลมกลืนซึ่งกันและกัน หรือหลีกเลี่ยงสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นไปสู่สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตน การที่บุคคลจะสามารถปรับตัวได้ต้องเป็นคนคิดเป็น ในการคิดจะต้องใช้ข้อมูลประกอบการคิดอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม สิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง เมื่อตัดสินใจแล้วก็ลองปฏิบัติดูว่าผลออกมาเป็นอย่างไร ถ้าพอใจมีความสุขก็ทำต่อไป ถ้าไม่พอใจไม่มีความสุขก็หาวิธีใหม่ (อุดม เขยกีวงศ์. 2544 : 42-43 ; อ้างอิงจากโกวิท วรพิพัฒน์. 2517)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการตัดสินใจยอมรับที่จะปฏิบัติ และความพึงพอใจในการรับรู้ ดังนั้นการเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นจากการตีความจากประสบการณ์เดิมของบุคคล ความพึงพอใจในการรับรู้ ตามความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมและสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ การที่บุคคลเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ทำให้บุคคลเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สร้างความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ตามองค์ประกอบ ดังนี้

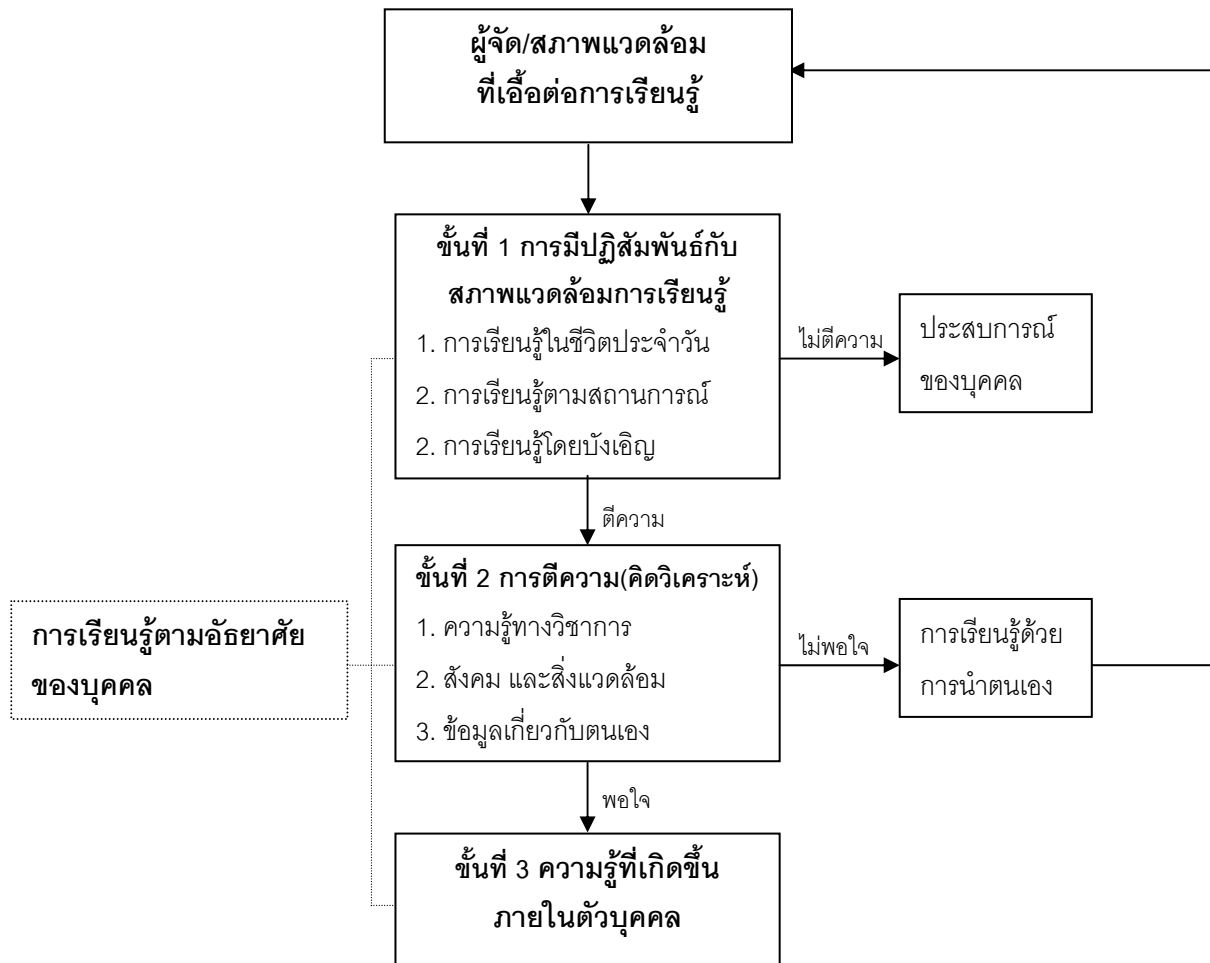
3.2.1 การตีความจากข้อมูลพื้นฐานความรู้ทางวิชาการของตนเอง เป็นการต่อยอดจากความคิดเดิมนำไปสู่การขยายผล และการประยุกต์ความรู้ไปใช้

3.2.2 การตีความจากข้อมูลเกี่ยวกับสังคม สิ่งแวดล้อม และความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ

3.2.3 การตีความจากการคิด วิเคราะห์ข้อมูลของตนเอง เป็นกระบวนการตีความที่เกิดขึ้นกับบุคคลตามศักยภาพ และความสามารถทางด้านอารมณ์ สติปัญญา และความสนใจเป็นต้น

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ทำให้เกิดความเข้าใจในหลักการสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปได้ตามแผนภูมิ ดังนี้

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิแสดงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของบุคคล

จากภาพประกอบ 4 สามารถอธิบายได้ว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นใน 3 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ชนิดนี้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล

ขั้นที่ 2 การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคล ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งการตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิตของบุคคลฯ สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง และความพึงพอใจในการรับรู้ หากบุคคลเกิดความ

พึงพอใจก็เกิดการเรียนรู้ และหากบุคคลไม่พึงพอใจก็จะกลับไปทบทวนเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับตนเอง โดยแสวงหาวิธีการอื่นๆ ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อเลือก และกำหนดวิธีการเรียน วิธีการแสวงหาความรู้ ตามความสนใจของตนเอง

ขั้นที่ 3 ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เกิดจากการยอมรับที่จะปฏิบัติ ความพึงพอใจ และเกิดการรับรู้จากความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้น โดยการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิต บุคคลเกิดการยอมรับ และปรับตัวเข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ด้วยตนเอง

3.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์

การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับบุคคล ที่เกิดจากการที่บุคคลเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพการณ์ในชีวิต อันได้แก่ การเรียนรู้ตามสถานการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ตามสภาพจริง สำหรับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงพอสังเขป ดังนี้

3.3.1 การเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situating learning) เรื่องนี้้นำเราไปสู่แนวคิดใหม่ที่ว่า การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจว่าการเรียนรู้ไม่ใช่เฉพาะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากภายในบุคคล (Internal) หรือเป็นเรื่องภายในตัวตนของคน (With in the skin of individual) แต่เพียงอย่างเดียว มาสู่ความเข้าใจที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากกระบวนการทางสังคม แนวความคิดนี้เกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 จากการทดลอง และการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เป็นความรู้นั้น พบว่า การแสดงพฤติกรรมที่เป็นความรู้ต่างๆ จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป การเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ที่ไม่ใช่เพียงแค่ความสัมพันธ์กับกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น แต่หมายถึงความสัมพันธ์กับสังคมชุมชนโดยรวม จากการที่บุคคลเข้าไปเป็นผู้ที่มีส่วนร่วม เป็นสมาชิกในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้บางครั้งก็เกิดขึ้นได้โดยไม่ตั้งใจ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิก ของระบบสังคม และชุมชน (วิศน์ ศิลตระกูล; และอมรา ปฐภิญโญบุญรัตน์. 2544 : 30 ; อ้างอิงจาก Lave ; & Wenger. 1991)

3.3.2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดกระบวนการกลุ่ม เกิดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การระดมพลังสมองโดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น Mind map metaplan การจัดเวทีประชาคม การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น การเรียนรู้แบบนี้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน สิ่งสำคัญคือ การให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมที่หลากหลาย และยืดหยุ่น เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์

ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้เพราะความรู้ และความจริงในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้เรียนจะต้องพยายามค้นหาความรู้ที่เปลี่ยนแปลง และวิธีการต่างๆที่จะสามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543ข : 32) สอดคล้องกับคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (สทศ. 2544 : 32) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์ และสังคมร่วมกัน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม ตลอดจนทักษะทางสังคม และการทำงานร่วมกัน

3.3.3 การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning) แนวคิดนี้เชื่อว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บรรลุผลนั้นต้องคำนึงถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน เนื้อหาที่หยิบยกขึ้นมาเรียนควรเป็นเรื่องที่ผู้เรียนอยากเรียน แนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริงนี้อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการสร้างปัญญา (Constructivism) ที่เชื่อว่าบุคคลเรียนรู้จากความรู้ที่สร้างขึ้นมาโดยการเปรียบเทียบข้อมูลใหม่ กับประสบการณ์เดิม แล้วสร้างประสบการณ์ หรือความรู้ใหม่ต่อขึ้นไปเรื่อยๆ จนเกิดปัญญามีลำดับขั้นของการเรียนรู้อยู่หลายลักษณะ คือ ประสบการณ์เดิมที่ผู้เรียนมีในเรื่องนั้นๆ ถือได้ว่าผู้เรียนมีข้อมูล (Data) ในเรื่องนั้นๆ เมื่อผู้เรียนได้นำข้อมูลที่มีอยู่มาใช้อาจจะโดยการกระทำด้วยตนเอง หรือมีการแลกเปลี่ยน พูดคุยกับกลุ่ม หรือเพื่อนร่วมงาน ผู้เรียนก็จะได้รับประสบการณ์ใหม่ และหากผู้เรียนมีการนำประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้ว และมีการจัดระบบความรู้ใหม่ ถือได้ว่าขั้นนี้ผู้เรียนมี ข้อมูลความรู้ (Information) ถ้าเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนแล้วในขั้นนี้ผู้เรียนเกิดการเรียน (Studying) ในเรื่องนั้นๆ เท่านั้นแต่ยังไม่เกิดการเรียนรู้ (Learning) ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อได้นำข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ไปวิเคราะห์ แยกแยะ สรุป และสร้างเป็นความรู้ใหม่โดยการปรับ หรือประยุกต์ให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตจริงได้ และถ้ามีการใช้บ่อยๆ ผู้เรียนก็จะเกิดความรู้ ความเข้าใจ (Knowledge) และหากผู้เรียนได้นำความรู้ในขั้นนี้ไปใช้ ทดลองทำไปเรื่อยๆ จากสถานการณ์หนึ่งไปสู่สถานการณ์หนึ่ง จนเกิดเป็นแนวทางใหม่ที่คิดค้นได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนก็จะเกิดปัญญา (Wisdom) ดังนั้นปัญญาจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน โดยตัวผู้เรียนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543ก : 61-62)

3.3.4 การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self directed learning) แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น เกิดจากความเชื่อที่ว่าบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบ และมีประสบการณ์ ดังนั้นจึงมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญ ซึ่งโนลส์ (Knowles. 1975 : 18) นักการศึกษาผู้ใหญ่ผู้เริ่มใช้คำนี้เป็นครั้งแรกได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ในการสร้างความต้องการในการเรียนรู้ การตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมเพื่อค้นหาความรู้ เช่น การค้นคว้าเอกสาร จากแหล่งการ

เรียนรู้ต่างๆ การพบปะผู้คน การเลือก และกำหนดแผนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นด้วยตนเองซึ่งอาจจะได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น หรือไม่ก็ตาม นอกจากนั้น ยังมีนักการศึกษาให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้

สเคเจอร์ (Skager. 1978 : 13) อธิบายว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนความสามารถในการวางแผนปฏิบัติ และการประเมินผลในลักษณะที่เป็นเฉพาะบุคคลและในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ที่ร่วมมือกัน

กริฟฟิน (Griffin. 1983 : 153) อธิบายว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้เฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมีเป้าหมายสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเอง และความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติการ และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยที่เป็นการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และการพัฒนาการเรียนรู้เฉพาะบุคคล

ทัฟ (Tough. 1979 : 114) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ พบว่า ผู้ใหญ่จะมีลักษณะของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงมาก เพราะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้ใหญ่จะทำให้ รู้ลึก รู้จริง ความรู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรืออาจมีการชี้แนะแนวทางบ้าง จะเป็นความรู้ที่ติดตัวถาวร มากกว่าที่จะเรียนโดยมีครูคอยบอกเป็นผู้ให้ความรู้อยู่ตลอดเวลา

บรูคฟิลด์ (Brookfield.1984 : 59-71) อธิบายว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การเป็นตัวของตัวเอง ควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความเป็นอิสระ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกน้อยที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สุมน อมรวิวัฒน์. ม.ป.ป.: อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 3-9) อธิบายว่า มนุษย์เป็นเวไนยบุคคล ตามนัยของพุทธศาสนา หมายความว่า มนุษย์สามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อมีชีวิตรอดส่วนหนึ่ง และเรียนรู้ได้โดยกระบวนการอบรมอีกส่วนหนึ่ง การเรียนรู้เพื่อมีชีวิตรอดเกิดขึ้นโดยแรงกระตุ้นของสิ่งแวดล้อม และแรงเร้าจากภายในร่างกาย และจิตใจ ด้วยวิธีการหลากหลาย ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการศึกษาเฉพาะของบุคคล ที่บุคคลนั้นๆ มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการวางแผนการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ โดยใช้ทักษะและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองในการศึกษาค้นคว้า มีการวัด และประเมินผลด้วยตนเอง

4. ลักษณะ ประเภท และรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาเรื่องลักษณะ และประเภทของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย

4.1 ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย 4.2 ประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย และ 4.3 รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

4.1 ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย

ความสับสนในการนิยาม และการอธิบายลักษณะ ระหว่างการศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการเป็นเพียงกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจึงนำไปสู่ข้อถกเถียงที่ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยน่าจะไม่มี แต่เป็นเพียงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเท่านั้นในขณะที่พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ระบุว่าการศึกษาตามอัธยาศัย ว่าเป็นรูปแบบการศึกษาอย่างเป็นทางการรูปแบบหนึ่งในกฎหมายแม่บทเพื่อการศึกษาของชาติ เพื่อ เป็นการอธิบายถึงลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยซึ่งมีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่างๆ ดังนี้

4.1.1 ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการอธิบายถึงลักษณะในบริบทต่างๆ ของการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal education) ดังนี้

1) วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนา เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้น อุบัติขึ้น (วิศนี ศิลตระกูล ; และอมรา ปฐภิญโญบูรณ์. 2544 : 2-3) การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบ (Multi forms) และใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ

2) เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยตั้งใจ และมีได้ใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล

3) เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. 2544 : 3)

4) เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่ การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงานและการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ (วิศนี ศิลตระกูล ; และอมรา ปฐภิญโญบูรณ์. 2544 : 162)

5) เป็นลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ การต่อรอง การสื่อความหมาย และการเคารพใน ความคิดซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมกิจกรรมกัน (Brookfield. 1984 : 46)

6) เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่นๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้ กล่าวคือ บุคคลสามารถใช้การศึกษาตามอรรถศาสตร์ไประหว่างการเรียนในระบบพร้อมๆ กันด้วย(วิตน์ คิลตระกูล ; และอมรา ปฐภิญโญบุรณ. 2544 : 7)

7) ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้ และนั่นหนากการอีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 27-29)

8) เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ได้รับทั้งความรู้ และการเรียนรู้ การที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การให้ความรู้ และประสบการณ์ผ่านสื่อหลายๆ ประเภท แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน เลือกหาประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545ข : 32)

9) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ และความหมายจากปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ (วิตน์ คิลตระกูล ; และอมรา ปฐภิญโญบุรณ. 2544 : 46-47)

10) สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น การศึกษาตามอรรถศาสตร์ในลักษณะนี้เกิดจากความ ต้องการยกระดับความเป็นอยู่ในสังคม การมีส่วนร่วม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

11) สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร

12) เป็นรูปแบบของการศึกษาหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บน ความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะพ้นรั้วโรงเรียนหรือไม่เคยผ่านระบบโรงเรียน ก็ตาม

4.1.2 ลักษณะของการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ เป็นการอธิบายถึงลักษณะในบริบท ต่างๆของกระบวนการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ (Informal learning process) ดังนี้

1) ไม่มีรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน (Non form) ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็น เหมือนการศึกษาในระบบที่มีโรงเรียนเป็นตัวแทน แต่รู้ว่ามีอยู่ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการ

ดำรงชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ หรือการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2544 : 7)

2) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับว่า ณ จุดใดของสถานการณ์ที่ใครจะมีบทบาทเป็นผู้สอน และใครมีบทบาทเป็นผู้เรียน บางสถานการณ์บางคนสามารถเรียนรู้ได้แต่บางคนก็ไม่มีการเรียนรู้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : บทบรรณาธิการแปล)

3) เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน บุคคล ชุมชน และแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ข : 83)

4) เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และทางสังคมมีหลายสถานการณ์ จึงมีหลายวัตถุประสงค์ และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษาเท่านั้น

5) มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ (Specific) อาจเกิดได้ซ้ำแต่ อาจไม่เกิดซ้ำที่มีผลเหมือนเดิมทุกประการ (ชัยยศ อิมสุวรรณ์. 2544 : 21)

6) เป็นการจงใจ หรือไม่จงใจไม่สามารถคาดความหมายล่วงหน้าได้ (Accidental และUnpredictable) ไม่สามารถระบุลักษณะบ่งชี้ถึงผลการเรียนที่เหมือนกันได้ทุกส่วน และทุกครั้ง บางครั้งอาจไม่มีผลใดๆ เกิดขึ้น

7) เป็นกระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ข : 23 ; อ้างอิงจาก Hideyoshi. 1990)

8) เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามความสมัครใจ ความพอใจ และความต้องการ ตามความเหมาะสมของบุคคลหรือกลุ่ม ดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการ มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น และมีเสรีภาพ (กุลธร เลิศสุริยะกุล. 2542 : 6)

9) ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้ อย่างไรก็ตามอย่างใด อย่างหนึ่งมีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน (Evan. 1981 : chapter II)

10) การประเมินขึ้นอยู่กับผู้เรียน ผู้เรียนอาจไม่รู้ตัว แต่ผลการเรียนสั่งสมได้ จนมีการนำไปใช้จึงจะเกิดการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งอาจไม่ได้ใช้ก็ได้ (วิศนี ศิลตระกูล ; และอมรา ปฐภิญโญบุรณ. 2544 : 162)

11) การเรียนรู้เกิดขึ้นในทุกช่วงวัยต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เพราะเป็นการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการดำรงชีวิต บุคคลทุกคนจึงสามารถเข้าออก และสัมผัสการศึกษาตามอัธยาศัยได้ตลอดชั่วชีวิต ดังที่มีคำกล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการอุปถัมภ์ของชีวิตจนถึงสิ้นอายุขัย

4.2 ประเภทการศึกษาตามอัยาศัย

แม้ว่าการศึกษาตามอัยาศัยจะไม่มีจัดการที่เป็นแบบแผน แต่การศึกษาตามอัยาศัยเกี่ยวข้องกับกรเรียนรู้ และการเรียนการสอนซึ่งต้องมีกระบวนการถ่ายทอด มีผู้จัด ผู้เรียน ผู้ร่วมจัด และเอื้ออำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เมื่อพิจารณาพร้อมกับความหมายตามอัยาศัยสามารถแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.2.1 การศึกษาตามอัยาศัยในวิถีชีวิต มีลักษณะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแม้มีการจัดกระทำก็มิใช่เพื่อการศึกษาโดยตรง ได้แก่ ครอบครัว สภาพแวดล้อมรอบๆ ตัว สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ฯลฯ

4.2.2 การศึกษาตามอัยาศัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการจัดกระทำโดยองค์การ สถาบันเพื่อจุดประสงค์ทางการศึกษาทั้งโดยตรง และทางอ้อม ได้แก่

- 1) งาน และโปรแกรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา
- 2) แหล่งความรู้ในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน แหล่งศิลปวัฒนธรรม เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ โบราณวัตถุ
- 3) แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ศูนย์วิทยาศาสตร์ อุทยานการศึกษา พิพิธภัณฑ์เด็ก ศูนย์ข้อมูลต่างๆ ฯลฯ
- 4) สื่อสารมวลชน สื่อโทรคมนาคม สื่อสารสนเทศ
- 5) แหล่งนันทนาการ และสนามเด็กเล่น สนามหรือศูนย์กีฬา สวนสาธารณะ สวนสมุนไพร อุทยานมัจฉา สวนผีเสื้อ เป็นต้น
- 6) แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ
- 7) หน่วยงานบริการของรัฐต่างๆ
- 8) องค์กรเอกชน ซึ่งจัด ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ

4.2.3 การศึกษาตามอัยาศัยตามธรรมชาติและสังคม เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ อาจมีการจัดทำกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรม ประชาธิปไตย ในรูปของเวทีชาวบ้าน การรณรงค์ การทำประชาพิจารณ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และความเป็นอยู่ สิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ การทำจดหมายข่าวของชุมชน จัดกิจกรรม ร่วมเรียนรู้ ปัญหา และส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง และกิจกรรมสำรวจชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น กิจกรรมในประเภทนี้อาจใช้สภาพสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน

4.2.4 การศึกษาตามอัธยาศัยโดยอาศัยงานวัฒนธรรม เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ที่ดีนั้นเกิดจากการผสมผสานการละเล่น การแสดงออก และการเลียนแบบท่าทาง ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ การแสดงได้ตามแนวคิดเรื่องการเรียนเล่น (Play + Learn = PLEARN) ของ ดร.ซัยอนันต์ สมุทวณิช และการศึกษาปนความบันเทิง (Edutainment) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น สื่อพื้นบ้าน สื่อบันเทิงประเภทต่างๆ รวมทั้งการแสดงจำลองแบบ (Animation) ซึ่งรวมถึงกิจกรรมการแสดงละครใบ้ การแสดงหุ่นประเภทต่างๆ การแสดงเลียนแบบ กราฟิการ์ตูน และกราฟิก 3 มิติ เป็นต้น (สกศ. 2545ช : 43-44)

อย่างไรก็ตามการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีการดำเนินการด้วยปัจจัยภายนอกในฐานะสิ่งอำนวยความสะดวกส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นมีแนวคิดเรื่องการดึงผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการจัดไม่ใช่เรื่องง่าย ดังนั้นการจัดกิจกรรมจำเป็นต้องมีการฝึกนักการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการเฉพาะที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ตามอัธยาศัยรวมทั้งต้องมีการออกแบบปัจจัยและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วย

4.3 รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544 : 49-51) อธิบายถึง รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

4.3.1 รูปแบบของการศึกษาไม่เป็นทางการ การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีการกำหนด และแบบแผนที่ชัดเจนเหมือนการศึกษาในระบบ และศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการแบ่งระดับการศึกษา ไม่มีชั้นเรียน และรายวิชา รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีได้หลากหลาย บางรูปแบบเป็นเพียงกิจกรรมการเรียนรู้ หรือกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้น บางรูปแบบเป็นสถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่อาจมีขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือโดยการสร้างขึ้นของสิ่งมีชีวิต หรือแม้กระทั่งสิ่งที่เกิดในสังคมตามปกติ โดยมีได้เกี่ยวข้องกับการศึกษาใดๆ บางประเภทเป็นเพียงปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น กิจกรรมการพูดคุย ถกเถียงปัญหา การหารือ และการสืบค้นบางอย่าง การเรียนรู้จากแหล่งความรู้ และสื่อประเภทต่างๆ ตลอดจนสื่อสารมวลชนที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาโดยตรงล้วนเป็นรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งสิ้น

4.3.2 รูปแบบของการศึกษาระบบย่อย (Sub set) ในต่างประเทศบางประเทศจัดรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยในชื่อที่คุ้นเคย เช่นที่ สก๊อตแลนด์ อธิบายหลักการการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็น“การศึกษาชุมชน” (Community education) ในเยอรมนี เรียกว่าเป็น “กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม” (Social pedagogy) ในฝรั่งเศส ใช้การแสดง (เลียนแบบ) ว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย เรียกว่า“การแสดงจำลองแบบ” (Animation) การศึกษาตามอัธยาศัยในกลุ่มอเมริกาใต้ ไกล่เคียงกับการศึกษาประชาชนในเรื่องความยุติธรรมและประชาธิปไตย (Popular education) ในบางชุมชนของอังกฤษเรียกการศึกษาตามอัธยาศัย ว่าเป็นการเรียนรู้และการสนทนาประชาธิปไตย บาง

กลุ่มจัดการศึกษาและส่งเสริมการมีงานทำของเยาวชนเป็นการศึกษาตามตามอัธยาศัย เช่น “Beyond Connection” เป็น Homepage ของสมาคม YMCA (Young Men Christian Association) ที่เชื่อมการเรียนรู้เพื่อการมีกิจกรรมระหว่างเยาวชนผ่านทางอินเทอร์เน็ต บางประเทศนับเอาการศึกษาสำหรับกลุ่มผู้ใหญ่ และการเรียนรู้ในสถานประกอบการระหว่างการทำงาน (Learning in a workplace) ว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อดูแลสุขภาพโดยผู้ปวยเองและโดยผู้ดูแลผู้ปวย ที่เรียกว่า การศึกษาเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพ (Health or rehabilitation) ก็จัดว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย เช่นกัน

4.3.3 รูปแบบของการเรียนรู้ การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของการเรียนรู้อาจเกี่ยวเนื่องกับการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแบบที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participatory learning) มีส่วนจัด (Self directed learning) และการร่วมอยู่ในสถานการณ์ ที่เรียกว่าการเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situating learning) ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชน และเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential learning) ที่มีลำดับของการเปลี่ยนแปลงของประสบการณ์ในระหว่างการแก้ไขปัญหา และการเรียนรู้ไปพร้อมกัน

รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยจึงขึ้นอยู่กับ สิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่โดยมากมักอยู่รอบๆ ตัวที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ กระบวนการจัดการสภาพการเรียนรู้จากสภาพการณ์ และลักษณะของผู้เรียนและผู้ดำเนินการศึกษาตามอัธยาศัย และ กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมักเป็นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล (Individual learning or Self education) และการเรียนร่วมกันระหว่างสมาชิกที่มีส่วนในชุมชน (Collaborative learning) หรือร่วมในสถานการณ์นั้นๆ

5. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย 5.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 5.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยแบบไม่เป็นทางการ 5.3 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 5.4 สื่อการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

5.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต การเรียนรู้จากประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคม ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และที่ผู้จัดตั้งใจจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งมีผู้อธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไว้พอสังเขป ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538ก : 41) อธิบายว่า เมื่อวิเคราะห์ถึงลักษณะของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้แบ่งรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเป็น 6 ลักษณะคือ ที่จัด

โดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ลักษณะที่จัดโดยผ่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และลักษณะที่จัดโดยผ่านศูนย์การเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2542 : 37) อธิบาย ถึงลักษณะของการจัดศึกษาตาม อรรถาธิบายว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้บริการด้านข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศ ผ่านสื่อทุกแขนง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ การศึกษาทางไกลไทยคม ชุตติวิชา สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ วารสาร และนิตยสารต่างๆ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และศูนย์การเรียน นอกจากนี้ยัง ให้บริการทางด้านวิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมในรูปของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา อุทยาน วิทยาศาสตร์ และศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544 : 49) อธิบายว่า นอกจากหน่วยงานการ ศึกษานอกโรงเรียนแล้วยังมีหน่วยงานอื่นๆ ทั้งของรัฐและเอกชนที่จัดการดำเนินการอยู่โดยจัดกิจกรรม ต่างๆ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการใช้ กระบวนการกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ การแสดงละครเวที การจัดนิทรรศการ และกิจกรรมการเรียนรู้ ในรูปของ การอภิปราย บรรยาย การประกวด การแข่งขัน การจัดทำโครงงานและออกแบบ และสร้างสื่อการเรียน การสอน แม้กระทั่งกิจกรรมกีฬา กิจกรรมกลางแจ้ง และการเฝ้าสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น สุริยุปราคา ปรากฏการณ์ฝนดาวตก การเกิดของสิ่งมีชีวิตที่เล็กมาก เป็นต้น นอกจากนี้ยัง อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถาธิบายอาจอยู่ในรูปของกิจกรรมที่ไม่จัดเป็นรายวิชา ได้แก่ การอภิปราย การถกเถียง ปัญหา การพูดคุย การนำเสนอเรื่องราวหรือข้อมูลต่างๆ การให้คำแนะนำ และการแนะแนว ซึ่งอาจ เป็นไปเพื่อการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และสนองความต้องการของกลุ่มบุคคล โดยองค์กร หรือ บุคคล เช่น เรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ เรื่องของความปลอดภัย การจ้างแรงงาน เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538ก : ง-จ) อธิบายว่าลักษณะการจัดกิจกรรมการ ศึกษาตามอรรถาธิบายแต่ละลักษณะจะมีรูปแบบ และวิธีการที่แตกต่างกันไป ได้แก่ การจัดกิจกรรม การศึกษาตามอรรถาธิบายโดยครอบครัว สื่อมวลชน องค์กรภาครัฐและเอกชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่อ โทรคมนาคม

สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 105-106) อธิบายว่า ลักษณะของการจัดศึกษาตามอรรถาธิบาย สามารถจำแนกกิจกรรมการศึกษาตามอรรถาธิบาย ได้ดังนี้ คือ การเรียนรู้จากห้องสมุดต่างๆ การเรียนรู้ จากเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน การเรียนรู้จากสื่อสารมวลชน การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน การ เรียนรู้จากสื่อพื้นบ้าน และการเรียนรู้จากครอบครัว

อุดม เขยกิจวงศ์ (2544 : 105-107) อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถาธิบายเน้นไปที่ กิจกรรมมากกว่า โครงสร้างของหน่วยงาน แต่อย่างไรก็ตามองค์กร และสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องกับ การศึกษาตามอรรถาธิบาย ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันสื่อมวลชน แหล่งชุมชน แหล่งนันทนาการ

สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาในโรงเรียน สถาบันการศึกษานอกโรงเรียน สถาบันการศึกษาตามอัธยาศัย สถานที่ทำงาน หน่วยงานบริการของรัฐ องค์กรเอกชน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน นอกจากนี้ยัง อธิบายว่า ลักษณะของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำแนกได้เป็นสองลักษณะ คือ ลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน การจัดกลุ่มสนใจ การจัดกลุ่มเสวนา หรือการอภิปราย กิจกรรมทางด้านศาสนา และวัฒนธรรม นิทานพื้นบ้าน พ่อแม่สอนลูก การเรียนรู้จากประสบการณ์กลุ่มอาชีพ การเข้าค่าย คอมพิวเตอร์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และลักษณะของการให้บริการ ได้แก่ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ อินเทอร์เน็ต นิทรรศการต่างๆ การท่องเที่ยว และพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

สมิธ (Smith, 2005 : Online) ได้เรียบเรียงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย และเผยแพร่ในโฮมเพจการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งอธิบายถึงการศึกษาตามอัธยาศัยในวิถีการดำเนินชีวิต (Lifestyle) ดังนี้

1) การปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย (Practicing informal education) ซึ่งจำแนกออกได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

(1) กิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียน และวิทยาลัย ได้แก่ การจัดตั้งชมรม กลุ่มการเรียนรู้ เวิร์กช็อป สภานักเรียน การส่งเสริมการอ่าน การเล่น การช่วยเหลืองานในโรงเรียน การแก้ปัญหา นักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับชุมชน เป็นต้น

(2) กิจกรรมพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมในชุมชน ได้แก่ การเปิดเวทีอภิปราย การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น และสมาคมต่างๆ กิจกรรมการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ การสำรวจและจัดตั้งกลุ่มและโปรแกรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น อาจเป็นการทำงานเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ การเชื่อมโยงด้านจราจร การออมและสินเชื่อ การจัดทำจดหมายข่าวชุมชน การพัฒนาโอกาสเพื่อการเรียนรู้ต่อเนื่องของคนในชุมชน การสร้างโอกาสเพื่อการจ้างงานในท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะต่างๆ เป็นต้น

(3) กิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การทำงานร่วมกับเยาวชน การจัดสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานร่วมกับบิดามารดาและเด็กฯ ในศูนย์ครอบครัว กิจกรรมการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ การจัดโปรแกรมสำหรับเด็กและเยาวชน กิจกรรมเพื่อส่งเสริม และพัฒนาตนเอง การให้คำปรึกษาเพื่อการดำเนินชีวิตเป็นรายบุคคล เป็นต้น

(4) กิจกรรมตามท้องถิ่น สโมสร และงานโครงการ ได้แก่ กิจกรรมกีฬา หรือกิจกรรมกลางแจ้ง ที่จัดขึ้นในท้องถิ่น กิจกรรมสโมสร การวางแผนเพื่อริเริ่มบริการใหม่ๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับการจัดโปรแกรม และการประชุม การทำงานในรูปของคณะกรรมการ การจัดการกับปัญหา การจัดบันทึกและจัดทำบัญชี การระดมทุน การหางาน การสร้างงาน การริเริ่มดำเนินธุรกิจ

การบริการด้านส่งเสริมสุขภาพ และการดำเนินชีวิต การสร้างโอกาสใหม่เพื่อการเรียนรู้ อาจเป็นการจัดการศึกษาพื้นฐาน หรือจัดกลุ่มเพื่อการช่วยเหลือระหว่างกัน

(5) กิจกรรมการแสดง ทางด้านศิลปะ และกิจกรรมกลางแจ้ง ได้แก่ กิจกรรมการจัดแสดงละครชุมชน ดนตรี เต้นรำ กิจกรรมนันทนาการต่างๆในท้องถิ่น กิจกรรมกลุ่มการผจญภัย และการเรียนรู้ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรวบรวมข้อมูลวิถีชีวิตในชุมชน และถ่ายทอดในรูปแบบของภาพถ่าย การบอกเล่า การสัมภาษณ์ และวิดีโอ เป็นต้น

2) การศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นในร้านกาแฟ (Coffee house and informal education) แนวคิดนี้เกิดขึ้นโดยเห็นว่าร้านกาแฟเป็นที่ที่มีการพบปะ สังสรรค์ของบุคคลในทุกวงการ บางครั้งร้านกาแฟก็กลายเป็นที่จัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การเป็นสโมสร สมาคม รวมทั้งเป็นเวทีชุมชน การพูดคุย บรรยาย ใ้ว่าที่ การถกเถียง และการอภิปราย นอกจากนั้นหนึ่งในสี่ ของร้านกาแฟกว่า 2,000 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร มีมุมอ่านหนังสือที่มีลักษณะคล้ายห้องสมุด และมีหนังสือพิมพ์รายวันเพื่อบริการลูกค้าอีกด้วย

3) การศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นจากการเดิน (Walking informal education) ขณะที่เดินไปตามถนน และซอยต่างๆ ของกรุงเทพมหานครเราสามารถพบเห็น สถานที่ต่างๆ อนุสาวรีย์ และรูปปั้นของบุคคลสำคัญ ถนนสายแรกๆ อาคารโรงละคร สมาคม โรงเรียน วิทยาลัย และหอพักต่างๆในยุคบุกเบิก ที่ทำให้เราสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ งานละคร และกิจกรรมของสมาคม YMCA เป็นต้น

จากการอธิบายความหมายข้างต้น ครอบคลุมถึงองค์ประกอบในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ผู้จัด กิจกรรม แหล่งการเรียนรู้ และสื่อการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

5.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยแบบไม่เป็นทางการ

การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ไม่มีแบบแผนที่ชัดเจน ไม่มีกำหนด และไม่ใช่วางการเป็นเพียงกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เกิดจากสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต สถานการณ์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือเป็นการจัดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิต และสังคม ดังนี้

5.2.1 **ผู้จัดการศึกษาในวิถีชีวิต** ผู้จัดในลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดแบบแผนการดำรงชีวิต ทักษะ และความเชี่ยวชาญต่างๆ ตลอดจนการสืบทอด ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น โดยมีลักษณะในการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างไม่เป็นทางการ ผู้จัดกลุ่มนี้ ได้แก่

1) สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่สำคัญที่สุด ที่สอนให้บุคคลมีแบบแผนในการดำรงชีวิต มารยาทสังคม การปฏิบัติตน ตลอดจนการดำรงชีวิต และการอยู่รอดในสังคม ในครอบครัว มีพ่อ แม่ มีสมาชิกในครอบครัว ที่เป็นผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

และการถ่ายทอดความรู้แบบไม่เป็นทางการผ่านวิธีการบอกเล่า สั่งสอน สาธิตให้ดู สร้างบรรยากาศภายในครอบครัว ของจริง ศึกษาดูงาน เป็นต้น

2) สถาบันศาสนา เป็นสถาบันทางสังคมที่สืบทอดความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนการการสืบทอดคุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ จากการปฏิบัติจริงในชีวิต เช่น การบวช และการปฏิบัติพิธีการทางศาสนาต่างๆ

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรม และองค์ความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการสั่งสมและการถ่ายทอดสืบทอดมา ในแง่ของผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย คือผู้รู้ในท้องถิ่นในลักษณะของบุคคล กลุ่มบุคคล ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ จารีต ประเพณีของท้องถิ่นผ่านวิธีการบอกเล่า การทำให้อู การสาธิต การสังเกต การอบรม การฝึกหัดทักษะ และความเชี่ยวชาญต่างๆ เป็นต้น

5.2.2 ผู้จัดการศึกษาตามบทบาทขององค์กร ผู้จัดการประเภทนี้มีได้มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดการศึกษาตามอัยาศัย แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ การดำเนินงานขององค์กรเป็นหลัก ผู้จัดการกลุ่มนี้ ได้แก่

1) หน่วยงานสื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาตามอัยาศัย ซึ่งโดยทั่วไปสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการให้การศึกษาตามอัยาศัยเกี่ยวกับการให้ความรู้ต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง อาชีพ เศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย วิทยาศาสตร์ และการบันเทิง เป็นต้น

2) หน่วยงานบริการของรัฐ ที่นอกเหนือจากสถานศึกษา ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ มีหน้าที่ในการบริการประชาชน และมีสาขาของหน่วยงานอยู่ทุกระดับ และพื้นที่การปกครองของประเทศ และส่วนท้องถิ่นทั้งในทุกระดับ หน่วยงานเหล่านี้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ในรูปแบบของการศึกษาตามอัยาศัยตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ

3) องค์กรการทำงาน ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน โรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบการต่างๆ เป็นผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น การเรียนรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จ และปัญหาในการทำงาน การวางแผน การตรวจสอบ การปรับปรุง ตลอดจนการฝึกทักษะ การยกระดับความรู้ในการทำงาน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ผู้บริหารองค์กรเป็นผู้จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพในการทำงาน เป็นต้น

4) องค์กรเอกชน ในประเทศไทยมีองค์กรเอกชนที่เป็นทั้ง สถาบัน สมาคม มูลนิธิ และชมรมต่างๆ ที่ให้บริการความรู้แก่สมาชิก และผู้รับบริการในรูปแบบของการศึกษาตามอัยาศัย ทั้งที่เป็นภารกิจหลัก และภารกิจสนับสนุนขององค์กรเอกชน เหล่านี้

5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรที่มีภารกิจในการบริการประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต ชุมชน และสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือก

ตัวแทนเข้าไปบริหารจัดการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น การส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรม การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

5.2.3 กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในวิถีชีวิต เป็นกระบวนการตลอดชีวิตซึ่งปัจเจกบุคคลได้รับความรู้ ทักษะ ทศนคติ จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในครอบครัว ที่ทำงาน และในชุมชน เป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมตามธรรมชาติในวิถีชีวิต ได้แก่ การพูดคุย ถกเถียงปัญหา การหารือ การบอกเล่า การสั่งสอน การสาธิตให้ดู การอ่าน การสืบค้น การค้นคว้า การค้นพบ การประดิษฐ์ต่างๆ การท่องเที่ยว การละเล่น การแสดง การเลียนแบบ การสังเกต การปฏิบัติจริง การได้รับประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมในสถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทศนคติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีจากบรรพบุรุษ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

5.2.4 แหล่งการเรียนรู้ตามธรรมชาติ และสังคม เป็นแหล่งความรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติในวิถีชีวิต ตามสภาพสังคมและชุมชน ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นแหล่งความรู้ตามสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ได้แก่ ครอบครัว สถานที่ทำงาน และแหล่งชุมชนที่มีอยู่ตามธรรมชาติทางสังคม ได้แก่ ร้านค้า ตลาด ห้างสรรพสินค้า สถานบริการต่างๆ นอกจากนี้ยังมีแหล่งชุมชนอื่นๆ ที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

2) แหล่งศิลปวัฒนธรรม เช่น ศาสนสถาน หอศิลปะ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ เป็นต้น

3) แหล่งนันทนาการ เช่น สนามเด็กเล่น สนามหรือศูนย์กีฬา สระว่ายน้ำ สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โรงภาพยนตร์ โรงละคร และสถานที่มีการละเล่นต่าง ๆ

4) แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น วนอุทยาน ป่า ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง ต้นไม้ สัตว์ และแมลงต่างๆ ฯลฯ ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ล้วนเป็นแหล่งให้ความรู้ ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

5.3 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาในลักษณะนี้มีแบบแผนที่ชัดเจน ที่ผู้จัดจรงใจจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในรูปแบบของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

5.3.1 ผู้จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้จัดประเภทนี้มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่มีลักษณะ และเป้าหมายในการจัดที่แตกต่างกัน ผู้จัดกลุ่มนี้ได้แก่

1) สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และสถานศึกษาอุดมศึกษา โดยทั่วไปสถานศึกษามีหน้าที่หลักในการให้จัดการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกจากนั้นยังจัดบริการการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมเสริมความรู้ และห้องสมุดต่างๆ

2) สถานศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยต้ง ได้แก่ ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอ และศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนเขต เป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านกิจกรรม วิทยากร สถานที่เรียน ห้องสมุด และศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เป็นสถานศึกษาเฉพาะ ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการประสานงาน วิจัย และพัฒนาทางวิชาการ พัฒนาบุคลากร และเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย

3) เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นการประสานความร่วมมือ ของผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการเชื่อมโยงการทำงานของ สถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกัน ในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรมการระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการถ่ายทอด การแลกเปลี่ยน และการกระจายความรู้ จากภายนอกผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม

5.3.2 กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกิจกรรมที่ผู้จัดตั้งใจจัดขึ้นเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาในระบบโรงเรียน และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรมการแสดง กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ และกิจกรรมอาสาสมัคร เป็นต้น

5.3.3 แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งความรู้ที่ผู้จัดดำเนินการจัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ จำแนกได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1) ที่อ่านหนังสือ และห้องสมุดต่างๆ เป็นแหล่งบริการความรู้ และข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่จัดขึ้นในสถานศึกษาได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หน่วยงานเอกชน และ

ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือและห้องสมุดเหล่านี้มีบทบาทสำคัญ ในการส่งเสริม และสนับสนุน การศึกษาตามอัธยาศัย ให้กับผู้ที่มีความสนใจและใฝ่แสวงหาความรู้ต่างๆ เพื่อการพัฒนาตนเอง

2) ศูนย์การเรียนรู้ เป็น ศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ จัดตั้งขึ้นในชุมชน สถานศึกษา ศาสนสถาน สถานประกอบการ และองค์กรต่างๆ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ ทำหน้าที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการบริการข่าวสารข้อมูล การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ต่างๆ หรือการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนและสังคมในรูปแบบต่างๆ

3) ศูนย์บริการข่าวสารข้อมูล ซึ่งเป็นศูนย์กลางการให้บริการสารสนเทศ และศูนย์แนะนำให้คำปรึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่อาจจัดตั้งขึ้นโดยชุมชน หน่วยบริการของรัฐ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสถานศึกษา เช่น ศูนย์ข้อมูลสถิติ ศูนย์ประมวลและแจกจ่ายสารสนเทศ หอจดหมายเหตุ ศูนย์แนะแนว และศูนย์บริการแนะนำให้คำปรึกษา เป็นต้น

4) ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา มีหน้าที่ให้บริการความรู้ การจัดแสดง นิทรรศการทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแก่ประชาชนทั่วไป

5) อุทยานการเรียนรู้ มีหน้าที่ให้บริการความรู้ ควบคู่กับกิจกรรมนันทนาการ ในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไป

6) พิพิธภัณฑ์ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นในท้องถิ่น หรือโดยหน่วยงาน ต่างๆเป็นการรวบรวมความรู้เฉพาะในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของชุมชน หรือ หน่วยงาน พัฒนาการทางความคิด ตลอดจนพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงความรู้เฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี เป็นต้น

5.4 สื่อการศึกษาตามอัธยาศัย

สื่อมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการสร้างเสริมมวล ประสพการณ์ต่างๆ ให้แก่บุคคล และสังคม สำหรับสื่อการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถจำแนกได้ 6 ประเภท ดังนี้

5.4.1 สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน มีบทบาทสำคัญใน การถ่ายทอดความรู้ คตินิยม ค่านิยม และคุณธรรมอันดีงาม ตลอดจนการจรรโลงไว้ซึ่งแบบแผน ประเพณีของสังคมและชุมชน

5.4.2 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ

5.4.3 สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภท ต่างๆ

5.4.4 สื่อป้ายสารสนเทศ และนิทรรศการ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ และนิทรรศการความรู้ต่างๆ เป็นต้น

5.4.5 สื่อสารมวลชน เป็นสื่อการเรียนรู้ในลักษณะของการแพร่กระจายสารสนเทศสู่สาธารณะ โดยมีสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ที่สำคัญ คือ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

5.4.6 สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี องค์ความรู้ต่างๆ ที่สามารถถ่ายทอดและเชื่อมโยงถึงกันได้ทั่วโลก ผ่านทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การเรียนรู้จากเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ผ่านบทเรียนออนไลน์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และการเรียนรู้ฐานข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

6. โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การศึกษาเรื่องโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย 6.1 แนวคิดเรื่องหลักสูตรของการศึกษาตามอัธยาศัย 6.2 ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 6.3 แนวคิดเรื่องประเมินผลการเรียนรู้ และ 6.4 การประเมินความรู้จากประสบการณ์ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

6.1 แนวคิดเรื่องหลักสูตรของการศึกษาตามอัธยาศัย

คูลมส์ และอาเหม็ด (Coombs ; & Ahmed. 1974) อธิบายว่า การศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความตั้งใจหรือมีสติ (A conscious activity) แต่การเรียนรู้นั้นไม่มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนซึ่งบุคคลอาจเกิดการเรียนรู้ หรือเกิดทักษะโดยที่เขาไม่ตั้งใจ สำหรับการศึกษาระบบนั้นจะเน้นไปที่กระบวนการของการศึกษา จุดประสงค์ การวางแผน และวิธีการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามลำดับขั้นอย่างชัดเจน แต่สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการสนทนา

เจฟ และสมิธ (Jeffs ; & Smith. 1999 : Online) อธิบายว่า แนวคิดเรื่องของหลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้เกิดการเส้นแบ่งระหว่าง การศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เขากล่าวว่า ทฤษฎีหลักสูตร และการปฏิบัติ (Curriculum theory and practice) ถูกกำหนดขึ้นมาใช้ภายใต้บริบทของการศึกษาในระบบโรงเรียน และเป็นปัญหาที่สำคัญเมื่อถูกนำมาใช้กับการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งนักการศึกษาตามอัธยาศัยมีความพยายามที่จะนำแนวคิดเรื่องหลักสูตรมาใช้ก็เพื่อต้องการให้เกิดชัดเจนเกี่ยวกับ เนื้อหา และการปฏิบัติ แต่ในลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย เราไม่อาจคาดการณ์ผลของการเรียนรู้ล่วงหน้าได้ ดังนั้นนักการศึกษาตามอัธยาศัย จึงจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างกว้างๆ ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรที่มุ่งไปสู่

จุดมุ่งหมาย (Objectives) ในการให้ความรู้ (Knowledge) ที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างชัดเจน แต่สำหรับรูปแบบของหลักสูตร (Model of curriculum) ของการศึกษาตามอรรถศาสตร์นั้นๆ เน้นไปที่กระบวนการและการประยุกต์การนำมาใช้ (Process and praxis)

วิลโล แยมสาขา (2542 : 62) อธิบายว่า มีผู้คนเป็นจำนวนมากยังเข้าใจผิดว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์ เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่มีหลักสูตร แท้จริงแล้วการศึกษาตามอรรถศาสตร์เป็นการศึกษาประเภทหนึ่งที่จะต้องหลักสูตร อย่างน้อยก็ต้องกำหนดหัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ และระยะเวลา ในการให้ความรู้ในเรื่องนั้นๆ โดยใช้วิธีการต่างๆ การกำหนดหลักสูตรของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ โดยการรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ แล้วนำมาเรียงลำดับความสำคัญ เพื่อจัดทำหลักสูตรตัวอย่าง เช่น การใช้สื่อสารมวลชนในลักษณะต่างๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ผู้เผยแพร่ความรู้ หรือผู้จัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์จะเป็นผู้กำหนดวิธีการเผยแพร่ การเลือกใช้สื่อ และเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่รับความรู้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องกำหนดเป็นหลักสูตรต่อเนื่องตายตัวเหมือนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน

วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ (2544 : 24) อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่มีการวางแผนและมีโครงสร้างอยู่แล้ว เช่น หลักสูตรระยะสั้น ที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความสนใจและความจำเป็นที่ได้สำรวจมาแล้ว แต่มีวิธีการจัดแบบยืดหยุ่น และด้วยวิธีการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ เช่น การอบรมทำอาหารทางรายการทีวีที่เป็นเกม คือจุดประสงค์ของรายการเพื่อการบันเทิง แต่สอดแทรกสาระแก่ผู้ชมเรื่องการประกอบอาหาร ซึ่งผู้ชมอาจรับทราบหรือลงมือทำไปทดลองทำเองภายหลัง (ยืดหยุ่น) ซึ่งต่างจากรายการสอนทำอาหารที่จัดว่าเป็นการให้การศึกษานอกระบบ

6.2 ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์

ประเด็นถกเถียงในเรื่องของหลักสูตรการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ที่มีข้อจำกัดในลักษณะรูปแบบ และวิธีการที่นำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งเจฟ และสมิธ (Jeffer ; & Smith. 1999 : Online) อธิบายว่า นักการศึกษาตามอรรถศาสตร์ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความชัดเจนของหลักสูตร แต่ควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลด้วยกลยุทธ์ และวิธีการในภาพรวม เพื่อการพัฒนาของกลุ่มเป้าหมาย จากสภาพพื้นฐานของวิถีชีวิต และสอดแทรกการเรียนรู้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชีวิต และบริบทของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างหลักสูตรการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ได้ดังนี้

ตาราง 3 แสดงความแตกต่างระหว่างหลักสูตรการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

องค์ประกอบ ของหลักสูตร	หลักสูตร การศึกษาในระบบ	หลักสูตร การศึกษานอกระบบ	โปรแกรมส่งเสริม การเรียนรู้ตามอัธยาศัย
1.จุดประสงค์	เป็นไปตามจุดประสงค์ ที่ผู้จัดทำหนดไว้	เป็นไปตามจุดประสงค์ ที่ผู้เรียน/ผู้สอนตกลงกัน	ส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล อย่างอิสระ เพื่อความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ของบุคคล
2.ลักษณะของการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน	การสอนเพื่อให้บรรลุ จุดประสงค์การเรียนรู้ตาม เนื้อหาสาระที่กำหนดเพื่อ การศึกษาต่อเนื่อง	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนเพื่อตอบสนอง ตามความต้องการในการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต
3.สื่อการเรียนรู้	ครูผู้สอน สื่อการเรียนการ สอน และกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน	ครูผู้สอน สื่อการเรียนการ สอน และกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต
4.ระยะเวลา ในการเรียน	ตามระยะเวลาที่หลักสูตร กำหนด	ตามระยะเวลาในหลักสูตร ที่ผู้เรียน/ผู้สอนตกลงกัน	ในทุกช่วงชีวิตของบุคคล ตลอดชีวิต
5.การประเมินผล	ผลของการทดสอบความรู้ ทักษะ ตามจุดประสงค์ของ หลักสูตร	ผลของการทดสอบความรู้ ทักษะ ที่ตอบสนองความ ต้องการของผู้เรียน	ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติ

จากตาราง 3 สรุปได้ว่าโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีลักษณะเป็นโครงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดทำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่มีจุดมุ่งหมายที่มีความยืดหยุ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลอย่างอิสระ โดยการ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต และมีการประเมินผลที่คำนึงถึง ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติ

6.3 แนวคิดเรื่องการประเมินผลการเรียนรู้

การศึกษาตามอัธยาศัยในบางลักษณะเป็นกิจกรรมชุมชน ดังนั้นลักษณะและวิธีการประเมินจึงแตกต่างกันไป ซึ่งเรื่องนี้ เอเวอริต (เวิตนี่ ศิลตระกุล, 2548 : ไม่ปรากฏเลขหน้า ; อ้างอิงจาก Everitt, 1992) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินผลการเรียนรู้จากการศึกษาตามอัธยาศัยก็เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการดำเนินการของบุคคลหรือวิชาชีพ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาให้ดีขึ้นมากกว่าให้ถูกต้อง การประเมินผลจึงมิใช่เพียงการนับหรือการวัดสิ่งต่างๆในระดับพื้นฐาน แต่การประเมินต้องนำไปสู่คุณค่า และการจะทำได้ เราต้องพัฒนาความรู้ความชำนาญ และการ

พินิจพิจารณา เราต้องมั่นใจว่ากระบวนการดังกล่าวได้ใช้การดู การคิด และการปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม ซึ่ง โรว์แลนด์ (วิศน์ ศิลตระกูล. 2548 : ไม่ปรากฏเลขหน้า ; อ้างอิงจาก Rowlands. 1991) ได้สรุปแนวทางการประเมิน ดังนี้

6.3.1 การประเมินถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่บูรณาการอยู่ในกระบวนการพัฒนา หรือกระบวนการเปลี่ยนแปลง และรวมถึงการสะท้อนความคิด การปฏิบัติ (Reflection action)

6.3.2 การประเมินเน้นการสนทนา(Dialogue) มากกว่าการวัด (Measurement) และมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการที่เป็นทางการให้น้อยลง เช่น ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

6.3.3 วิธีการที่ใช้เป็นกระบวนการเพื่อเสริมพลังอำนาจ (Empowering process) มากกว่าการควบคุมโดยคนภายนอก ซึ่งเรื่องนี้พึงตระหนักว่า บุคคลหรือกลุ่มที่แตกต่างกันออกไปย่อมรับรู้แตกต่างกัน

6.3.4 ผู้ประเมินมีบทบาทในลักษณะของผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) มากกว่าเป็นบุคคลภายนอกที่มีจุดมุ่งหมาย การประเมินในลักษณะดังกล่าวควรเป็นมุมมองของคนใน (Insiders)

6.4 การประเมินความรู้ และประสบการณ์

การประเมินความรู้ และประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการสำหรับการเกิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาก่อน และยังไม่เคยได้รับการประเมินอย่างเป็นทางการ ความรู้เหล่านั้นอาจได้มาโดยการเรียนรู้วิธีใดก็ได้ เช่น ประสบการณ์จากชีวิตครอบครัว การทำงาน การเดินทาง กิจกรรมเวลาว่าง การทำงานในชุมชน การฝึกอบรมในขณะทำงาน การอ่าน การศึกษาด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยการนำตนเอง การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ที่ได้มาจากประสบการณ์ทางสังคม เครือข่ายการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นต้น

6.4.1 แนวคิดการประเมินการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Assessment of prior experiential learning) มาจากทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential learning) ของ เดวิด โคลบ (David Kolb) ซึ่งสนอง โลกิตวิเศษ (ม.ป.ป. : 2) จัดกลุ่มการเรียนรู้จากประสบการณ์ ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1) การประเมินและเทียบโอนเครดิตให้กับการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสบการณ์ชีวิต และการทำงานของบุคคล

2) การเรียนรู้จากประสบการณ์นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางหลักสูตร เช่น ความรับผิดชอบของผู้เรียนในการศึกษาด้วยตนเอง การสอนโดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น

3) การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน และบุคคลที่เผชิญหน้ากับความจริงในโลกที่เขามีอยู่

4) การเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อพัฒนาความเจริญส่วนบุคคล โดยผ่านการใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเอง การสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเอง กับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม

6.4.2 การประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่ง สอนง โฉมิตวิเศษ (ม.ป.ป. :3) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ไว้ 4 ประการ คือ

1) หลักการประเมิน เป็นการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และจะประเมินการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์มิใช่ประเมินว่ามีประสบการณ์ วิธีการประเมินประกอบไปด้วย การใคร่ครวญประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ การกำหนดสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นประโยค และเขียนเป็นข้อความ ส่วนใหญ่จัดทำเป็นแฟ้มสะสมงาน การพิสูจน์ว่าได้เรียนรู้จริง เป็นการรวบรวมเอกสารหลักฐานที่สนับสนุนการเรียนรู้ และการประเมิน พิจารณาให้การเครดิต หรือการยอมรับที่เหมาะสม

2) กระบวนการประเมิน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตวิทยา และมีหลายมิติเช่น หลักสูตรเป็นการให้ผู้เรียนใคร่ครวญอย่างเป็นระบบ (Systematic reflection) และกำหนดการเรียนรู้ในรูปแบบแฟ้มสะสมการเรียนรู้ เนื้อหา และวิธีการสอนเป็นความพยายามช่วยให้ผู้เรียนสร้างความมั่นใจในตนเอง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจ และแรงจูงใจ ให้ผู้เรียนคิดถึงสิ่งที่เขารู้ เข้าใจ และเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้ว และจะเรียนรู้อะไรต่อไป และหาวิธีการให้เรียนรู้เพิ่มขึ้นในทิศทางที่ต้องการ เนื้อหาหลักสูตรจึงอยู่ในตัวผู้เรียน การสอนเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่มีประสบการณ์ ในกระบวนการค้นหาสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นวิธีการเรียนเพื่อจะเรียนรู้ (Learn how to learn)

3) กระบวนการประเมิน เป็นกระบวนการที่ขึ้นอยู่กับรายบุคคล และเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง ผู้เรียนหรือผู้ขอประเมินเป็นผู้รับผิดชอบหลักในกระบวนการ แต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะผู้ดำเนินการประเมินและผู้เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจแก่ผู้เรียน

4) องค์ประกอบหลักในการประเมินประกอบด้วย หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามี การเรียนรู้ วิธีการตัดสินด้านคุณภาพ และปริมาณ ความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น ความชัดเจนขององค์ประกอบเชิงพฤติกรรม เชิงอรรถ หรือจิตวิสัย เน้นการพัฒนาวิธีการประเมินที่ยืดหยุ่น เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต แต่มีความเที่ยงตรง น่าเชื่อถือ โปร่งใส และตรวจสอบได้

ตอนที่ 2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 1.บทบาทของสำนักงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียน 2. เครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย และ3. ปัญหาในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษาเรื่องบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ประกอบไปด้วย 1.1 อำนาจหน้าที่ของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน 1.2 ภารกิจในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 1.3 สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน และ1.4 สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับจังหวัด ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1.1 อำนาจหน้าที่ของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (Office of The Non-Formal Education Commission) เป็นหน่วยงาน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีภารกิจเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1.1.1 จัดทำข้อเสนอนโยบาย แผน และหลักสูตร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยรวมทั้งประสานความร่วมมือและความช่วยเหลือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

1.1.2 ส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ และดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1.3 ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน ระดมทรัพยากร พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียน และพัฒนาบุคลากรการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเครือข่าย รวมทั้งกำกับ ดูแล ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1.4 ส่งเสริม ผลิต พัฒนา เผยแพร่การเรียนรู้ และให้บริการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งบริหารจัดการสถานีวิจัยศึกษา และสถานีวิจัยโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

1.1.5 ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการการส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1.6 ปฏิบัติงานร่วมกับ หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

1.2 ภารกิจในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสำนักบริหารงานการศึกษาเอกชน เป็นการเสนอโอกาส และทางเลือกเพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้แก่ประชาชนทั่วไป ให้ได้รับการศึกษา และข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และทันสมัย เพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจากแหล่งต่างๆ โดยมีโครงการ และกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

1.2.1 ห้องสมุดประชาชน เป็นแหล่งความรู้ของชุมชนที่ให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชาชนในพื้นที่ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ในรูปของสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนศึกษา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อทดลอง สื่อสาธิต และสื่ออื่นๆ

1.2.2 ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เป็นห้องสมุดประชาชนตามแนวพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงเล็งเห็นความสำคัญของห้องสมุดประชาชนในอันที่จะตอบสนองความต้องการด้านการอ่าน การศึกษาของประชาชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติ เพื่อสนองพระราชปณิธาน และร่วมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาส พระชนมพรรษาครบ 3 รอบ ในปี พ.ศ.2534 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ซึ่งได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

1.2.3 ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารสำหรับหมู่บ้าน ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่พักผ่อนอ่านหนังสือในยามว่าง เพื่อส่งเสริมการอ่าน และป้องกันการลืมนหนังสือ โดยมีคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทำหน้าที่ดูแลรักษา และพัฒนาสถานที่ การพิจารณาคัดเลือกหนังสือพิมพ์ รับและเก็บรักษาหนังสือพิมพ์ ซึ่งภาครัฐบาลจัดงบประมาณสนับสนุนเป็นค่าหนังสือพิมพ์รายวัน แห่งละ 2 ฉบับ

1.2.4 เรือห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้เคลื่อนที่ เป็นแหล่งความรู้ที่สามารถให้บริการเชิงรุกเข้าถึงตัวผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการกับเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และประชาชนทั่วไปที่อาศัย อยู่ริมน้ำ โดยการบริการสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ คอมพิวเตอร์ ของเล่นเด็ก และนิทรรศการ เป็นต้น

1.2.5 วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบของแหล่งความรู้วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาสำหรับประชาชน ปัจจุบันมีศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา เอกมัย, รังสิต และศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด 12 แห่ง เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม เช่น การจัดค่ายวิทยาศาสตร์ การจัดนิทรรศการ การฝึกอบรม การสอนวิทยาศาสตร์ ห้องฟ้าจำลอง การให้บริการสื่อประสม นิทรรศการเคลื่อนที่ในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

1.2.6 การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการนำเทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคมที่ทันสมัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา โดยใช้สื่อประสม เช่น รายการโทรทัศน์ สื่อ พิมพ์ วิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงในคุณภาพ และมาตรฐานเดียวกัน การดำเนินโครงการดังกล่าว ออกอากาศทางรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (ETV)

1.2.7 วิทยุเพื่อการศึกษา เป็นบริการทางการศึกษาตามอัยาศัยอีกรูปแบบหนึ่งผ่านทางรายการวิทยุเพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ รวมถึงให้ความรู้ต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยผลิตรายการที่ครอบคลุมเนื้อหา ความรู้ด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ครอบครัว อาชีพ กฎหมาย ดนตรีไทย ดนตรีสากล ธรรมะ การสรุปข่าว เป็นต้น โดยออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษากระทรวงศึกษาธิการ

1.2.8 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็น แหล่งบริการชุมชน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย และการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

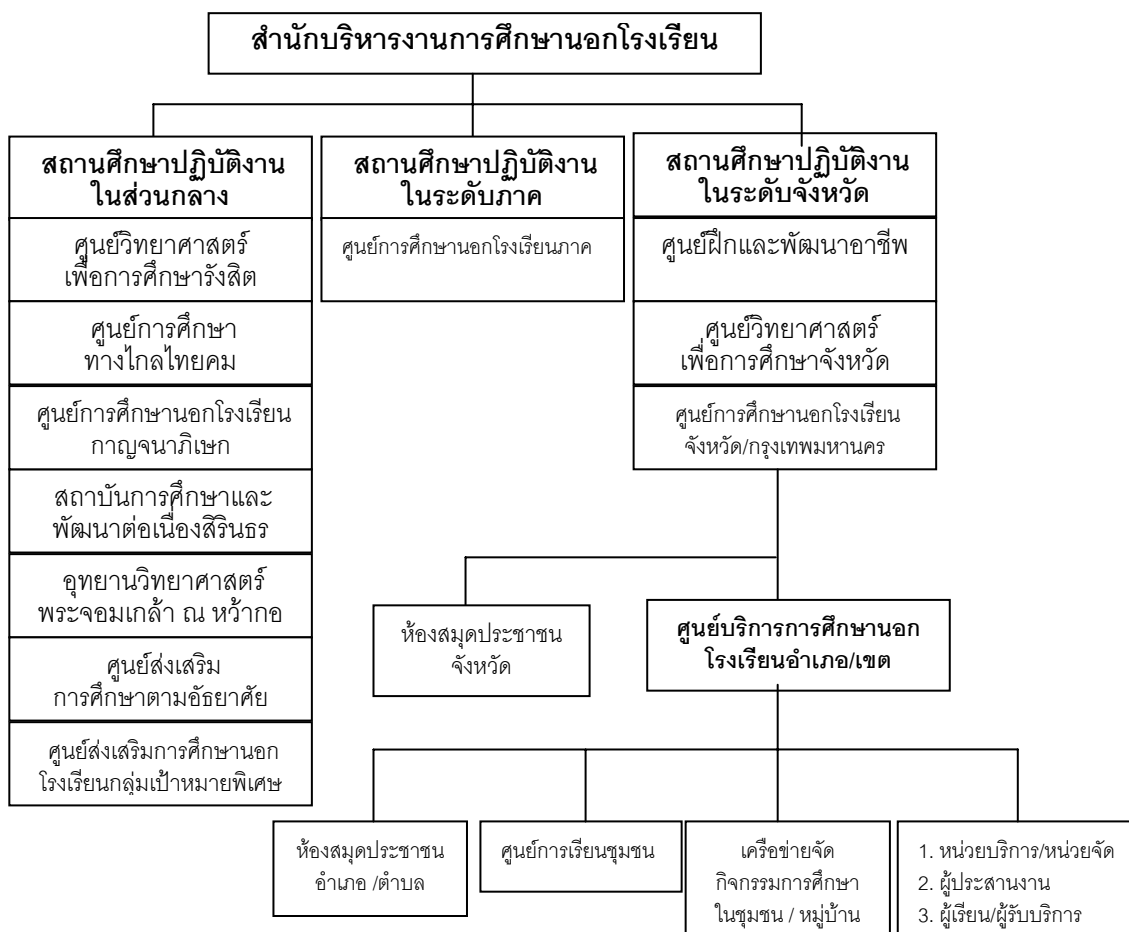
1.2.9 กิจกรรม และโครงการการศึกษาตามอัยาศัย เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร โดยจัดกิจกรรมและโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อการพัฒนาทักษะพื้นฐานของบุคคล การประกอบอาชีพ และทักษะการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม พึ่งพาตนเองได้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามศักยภาพ

นอกจากนี้ยังได้มีการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้สนใจเรียนรู้ได้สะดวกยิ่งขึ้น เช่น ปรับปรุงห้องสมุดประชาชนให้ทันสมัยในรูปแบบของ Electronic library เพื่อจะขยายการให้บริการเชื่อมต่อกับแหล่งความรู้อื่น ๆ ด้วยระบบอินเทอร์เน็ตที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ทั่วโลก รวมทั้งจะมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในระดับหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.3 สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน มีโครงสร้างการบริหาร และสถานศึกษาในสังกัด ตามประกาศจัดตั้งของกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,007 แห่ง ดังนี้

1.3.1 โครงสร้างการบริหารของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน มีสถานศึกษาในสังกัดที่มีหน้าที่ และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานในระดับต่างๆ แตกต่างกันจำแนกออกได้เป็น 4 ระดับตามแผนภูมิ ดังนี้

ภาพประกอบ 5 แผนภูมิโครงสร้างการบริหาร และเครือข่าย สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

1) สถานศึกษาปฏิบัติงานในส่วนกลางที่ขึ้นตรงต่อสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาวิจัย ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง) สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย และศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ รวมทั้งสิ้น 7 แห่ง

2) สถานศึกษาปฏิบัติงานในระดับภาค ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคจำนวน 5 แห่ง

3) สถานศึกษาปฏิบัติงานในระดับจังหวัด ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดจำนวน 75 แห่ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานครจำนวน 4 แห่ง ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพจำนวน 9 แห่ง ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดจำนวน 12 แห่ง รวมทั้งสิ้น 100 แห่ง

4) สถานศึกษาปฏิบัติงานในระดับอำเภอ ได้แก่ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และกิ่งอำเภอ จำนวน 855 แห่ง และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต จำนวน 40 แห่ง รวมทั้งสิ้น 895 แห่ง

1.3.2 สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับจังหวัด มีบทบาทหน้าที่ โดยสรุปดังต่อไปนี้

1) ศูนย์ฝึก และพัฒนาอาชีพ ได้แก่ ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน ศูนย์ฝึกวิชาชีพจังหวัดกาญจนบุรี(สามสงฆ์ทรงพระคุณ) และศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีหน้าที่ และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้านอาชีพแก่ประชาชน ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

2) ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด มีหน้าที่ และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

3) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ และความรับผิดชอบ คือ จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ หรือศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตในพื้นที่รับผิดชอบ สนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย และการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้ในระดับจังหวัด ปัจจุบันมีแหล่งความรู้ต่างๆ ในความรับผิดชอบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด จำนวน 72 แห่ง ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี จำนวน 68 แห่ง หอสมุดรัชมังคลาภิเษกพระราชวังไกลกังวลหัวหิน จำนวน 1 แห่ง

1.3.3 สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ ได้แก่ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/กิ่งอำเภอ และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้ในพื้นที่รับผิดชอบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ห้องสมุดประชาชนตำบล ศูนย์การเรียนชุมชน และส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายจัดกิจกรรมการศึกษาในชุมชน และหมู่บ้าน หน่วยบริการ หน่วยจัดการศึกษา ผู้ประสานงานจัดการศึกษา ตลอดจนกิจกรรมบริการต่างๆ แก่ผู้เรียน และผู้รับบริการโดยการใช้ทรัพยากรในชุมชน และท้องถิ่นที่หลากหลายในรูปแบบของเครือข่ายจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ปัจจุบันสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอมีแหล่งความรู้ต่างๆ ในความรับผิดชอบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนอำเภอ จำนวน 635 แห่ง

ห้องสมุดประชาชนตำบล จำนวน 22 แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จำนวน 35,543 แห่ง นอกจากนั้นยังมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีขอบข่ายบริการกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ มีกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบสำหรับให้บริการแก่ประชาชนให้มีโอกาสรับการศึกษา เพื่อการพัฒนาตนเองตามสภาพความพร้อมได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ปัญหาในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาปัญหาในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย 2.1 ปัญหาด้านนโยบายของรัฐ 2.2 ปัญหาด้านเครือข่ายการเรียนรู้ 2.3 ปัญหาด้านแหล่งการเรียนรู้ และ 2.4 ปัญหาด้านสื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งมีละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาด้านนโยบายของรัฐ

เกี่ยวกับปัญหาด้านนโยบายของรัฐในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีปัญหาในประเด็นความชัดเจนในแผนการปฏิบัติ และการขาดเอกภาพเชิงนโยบาย ดังนี้

2.1.1 ขาดความชัดเจนในแผนการปฏิบัติ ปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของไทย ที่เป็นอยู่ยังไม่มีกำหนดแนวทางที่ชัดเจนเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ สำหรับการศึกษิตตามอัธยาศัยนั้นยังเป็นลักษณะของการเรียนรู้ไปตามสภาพที่เป็นอยู่ (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 118-119) ทั้งนี้เพราะความไม่เข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้การจัดบริการ และโอกาสในการเข้าถึงบริการมีไม่มากเท่าที่ควร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 53) ซึ่งคณะทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้สรุปสภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ว่าไม่มีการวางแผนในการให้บริการทั้งด้านปริมาณ คือ การจัดให้แก่บุคคลทุกกลุ่มอายุ และทุกพื้นที่ และด้านคุณภาพ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะพัฒนาบุคคลให้เหมาะสมกับช่วงอายุนั้นๆ ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (สนง. เลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 51)

2.1.2 การขาดเอกภาพเชิงนโยบาย ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการศึกษาก็คือการไปโรงเรียนเมื่อเรียนจบจากโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยแล้วก็คือจบการศึกษา (สกศ. 2545ข : 46) ขณะที่หน่วยงานผู้จัดการศึกษาก็ยังมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ชัดเจน ไม่เห็นภาพรวมของระบบการศึกษา หน่วยงานผู้จัดการศึกษาส่วนใหญ่มุ่งจัดการศึกษาตามเป้าหมายเฉพาะของหน่วยงาน (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 72) ขาดการประสานงาน ขาดการวางแผนจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ จึงทำให้เครือข่าย และระบบการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ม.ป.ป. : 10-11) นำไปสู่ความล้มเหลวในการประสานงานทั้งด้านนโยบาย และกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม เกิดความล้มเหลว ตั้งแต่จากระดับกระทรวง จนถึงระดับท้องถิ่น (จอห์น โลว์. 2530 : 153)

2.1.3 การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 53-54) กล่าวถึง การกระจายอำนาจว่า การจัดการศึกษาส่วนใหญ่ยังจัด และควบคุมโดยรัฐ ภาครัฐเองก็ไม่ไว้วางใจให้ส่วนอื่นๆ ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมให้บริการ ขณะที่การปฏิรูปการศึกษา ให้ความสำคัญกับเรื่องของโครงสร้าง หน่วยงาน รูปแบบ และกลไกมากกว่าเรื่องเนื้อหา และวิธีการจัดการศึกษา และการที่มองค่าสติปัญญาของผู้เชี่ยวชาญภายนอกสูงเกินไป แต่กลับมองสติปัญญาของคนชนบท และบทบาทพื้นฐานที่เขาจะพัฒนาชีวิตของเขาเองต่ำเกินไป เป็นผลให้การถ่ายโอนภารกิจ ด้านการศึกษาตามแผนกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่สามารถดำเนินการได้ อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ม.ป.ป. : (ง))

2.2 ปัญหาด้านเครือข่ายการเรียนรู้

ปัญหาด้านเครือข่ายการเรียนรู้ มีปัญหาในประเด็น การมีส่วนร่วม และการใช้ ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกันในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

2.2.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา (ม.ป.ป. : (ง)) กล่าวว่า สังคมยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ คน ส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจว่าการศึกษาก่อตั้งขึ้นที่โรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น เพราะฉะนั้น การให้การศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนและสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ประชาชน ชุมชนและเอกชนในมิติต่างๆ ยังไม่เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 124) ที่กล่าวว่า หน่วยงาน องค์กรเอกชน สถานประกอบการ องค์กรท้องถิ่นมีศักยภาพ ในระดับหนึ่งที่จะช่วยจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ยังไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุน เท่าที่ควร เช่น ใน เรื่องการสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ การให้แนวทางในการจัดกิจกรรม การให้ได้รับทราบบทบาทในการ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นต้น ซึ่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป. : 10-11) เห็นว่า กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ คำสั่ง ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และไม่ เอื้ออำนวยต่อการจูงใจให้ผู้ร่วมจัดการศึกษาเท่าที่ควร และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

2.2.2 ปัญหาด้านการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน หน่วยงานหลายกระทรวง เป็นผู้จัด เกิดความซ้ำซ้อนกันในการปฏิบัติในพื้นที่ ขาดความช่วยเหลือ ร่วมมือ และประสานงานกัน ใน ระดับปฏิบัติ ความร่วมมือประสานงานระหว่างสถานศึกษา หน่วยงาน ชุมชน และท้องถิ่นในเรื่องการ ใช้ทรัพยากรร่วมกันยังไม่ดีพออีกทั้งยังขาดปัจจัยสนับสนุนทั้งเรื่องเงิน คน การบริหารจัดการ และวัสดุ อุปกรณ์ (ธัชชนก เกาบัว. 2543 : 84) ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 74) ที่ให้ความเห็นว่า หน่วยงานผู้จัดการศึกษามีการใช้ทรัพยากรร่วมกันน้อยเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ถ้ามีการใช้ทรัพยากร ร่วมกันจะทำให้สามารถขยายบริการการศึกษาสู่กลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น

2.3 ปัญหาด้านแหล่งการเรียนรู้

ปัญหาด้านแหล่งการเรียนรู้ มีปัญหาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วม จำนวน และความหลากหลาย การจัดระบบแหล่งการเรียนรู้ และการบริการ และการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ ดังนี้

2.3.1 ด้านการมีส่วนร่วม แหล่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังจัดบริการในเชิงตั้งรับขาดการประสานงานกับชุมชน องค์กร และหน่วยงานในระดับพื้นที่ คณะกรรมการในระดับชุมชน ยังไม่มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เท่าที่ควร นอกจากนั้นยังขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา และการจัดบริการไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545ข : 22) ตลอดจนขาดผู้ดูแลรับผิดชอบในการส่งเสริมสนับสนุนการดำรงอยู่ของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (สนง.เลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 50)

2.3.2 ด้านจำนวน และความหลากหลายของแหล่งการเรียนรู้ ในปัจจุบันการกระจายตัวของแหล่งเรียนรู้ยังมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของบุคคลได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังขาดความหลากหลายของรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ ซึ่งยังไม่มีหน่วยงานใดส่งเสริมให้มีการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่เป็นเอกภาพเชิงนโยบาย เพราะปัจจุบันต่างหน่วยต่างจัดตามความสามารถของตน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ม.ป.ป. : 10-11)

2.3.3 ด้านการจัดระบบแหล่งการเรียนรู้ และการบริการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (ม.ป.ป. : (ค)-(ง)) อธิบายว่า ยังมีประชากรจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้ เพราะยังขาดการจัดการความรู้ และการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังให้ทั่วถึง อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่เชื่อมโยงของระบบการศึกษา และความตระหนัก ตลอดจนเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษา และการเรียนรู้ สำหรับปัญหาในเรื่องของระบบการให้บริการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 50) เห็นว่า การจัดหมวดหมู่แหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นของรัฐ และของชุมชน ยังขาดการประสานงานระหว่างกัน แหล่งเรียนรู้ของรัฐบางแห่ง เช่น ห้องสมุดในโรงเรียน ห้องสมุดในสถาบันการศึกษาไม่เปิดกว้างให้คนทั่วไปเข้าไปใช้บริการได้อย่างสะดวก เป็นต้น

2.3.4 ด้านการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ ถึงแม้ว่าแหล่งเรียนรู้จะมีบทบาทสำคัญเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งหลายหน่วยงานการดำเนินการส่งเสริม จัดตั้ง และพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ โดยมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ที่หลากหลายในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการจัดตั้ง และพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้น แต่ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้เหล่านั้น (สกศ. 2545ข : 59)

2.4 ปัญหาด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ปัญหาด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อศึกษามีปัญหาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดสรรคลื่นความถี่ หลักสูตร และเนื้อหาของสื่อเพื่อการศึกษา บุคลากร และการลงทุน ดังนี้

2.4.1 การพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ยังมีข้อจำกัดเนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้ง วัสดุ อุปกรณ์ ยังมีการกระจายตัวน้อย ทำให้ผู้เรียนอีกจำนวนมากไม่สามารถใช้บริการเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน (สกศ. 2545ข : 124) ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ. 2543ข : 13) ที่กล่าวว่า กิจกรรมด้านโทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศส่วนใหญ่เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อการให้ข่าวสารข้อมูล มากกว่าการพัฒนาการเรียนรู้อของคน การพัฒนาเครือข่ายมีลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้เกิดความสับสนเปลือง และใช้งานไม่คุ้มค่าการลงทุน

2.4.2 ด้านการจัดสรรคลื่นความถี่ เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาตามอัยยาศัยตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม (สกศ. 2545ข : 124)

2.4.3 ด้านหลักสูตร และเนื้อหาของสื่อเพื่อการศึกษา ในประเด็นปัญหานี้ สกศ. (2543ก : 13) ยังได้ระบุไว้ว่า หลักสูตรการศึกษาให้ความสำคัญกับพื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์ และภาษาอังกฤษน้อย การผลิตและพัฒนาสื่อเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพยังมีน้อย และกระจายไม่กว้างขวาง สอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2545ข : 22) ที่กล่าวว่า ในปัจจุบันสื่อต่างๆ มีน้อย และไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน การจัดระบบการค้นหาสื่อความรู้ยังไม่ทันสมัย ไม่สนองความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังขาดเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการจัดบริการสื่อ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545ข : 22)

2.4.4 ด้านบุคลากร ธีรชนก เกาบัว (2543 : 84) กล่าวถึงปัญหาด้านบุคลากรทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ว่า บุคลากรยังขาดความรู้ ความสามารถ ขาดทักษะด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับ (สกศ. 2543ข : 13) ที่เห็นว่าการผลิตบุคลากรด้านนี้ได้เน้นการเป็นผู้ผลิตขาดแคลนช่างเทคนิคและบัณฑิตในสาขาที่ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ การสร้างผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิด้านนี้ยังมีน้อย นอกจากนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป. : 10-11) ยังให้ความเห็นว่าบุคลากรทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษายังไม่กระจายตัวครอบคลุมทุกพื้นที่

2.4.5 ด้านการลงทุน การลงทุนของรัฐส่วนใหญ่เน้นการวางระบบ และสร้างฮาร์ดแวร์ แต่มีการเตรียมด้านซอฟต์แวร์ และบุคลากรน้อยมาก (สกศ. 2543ข : 13) ซึ่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป. : 10-11) เห็นว่า ปัญหาในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เกิดจาก

ข้อจำกัดในด้านงบประมาณ และการลงทุน สื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์ทางการศึกษาที่ต้องใช้การลงทุนสูง การจัดระบบกระจายสื่อมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหา ซึ่งเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพของสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาได้อย่างเต็มที่

ผลจากการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผ่านมา จากปัญหาด้านนโยบายของรัฐ การบริหาร และจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ยังไม่สามารถทำได้เท่าที่ควร ส่งผลให้การให้บริการยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากร และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีอยู่ยังไม่เอื้อให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. เครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาเรื่องเครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย 3.1 ความหมายของเครือข่าย 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย 3.3 ลักษณะเครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย 3.4 องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเครือข่าย 3.5 ประเภทของเครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย 3.6 แนวทางการส่งเสริมเครือข่าย และ 3.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

3.1 ความหมายของเครือข่าย กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530 : 11) อธิบายว่า เครือข่าย หมายถึงรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลาย ๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเองมีเป้าหมาย มีวิธีการทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ถูกกล่าวถึงในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 29 ที่กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการพัฒนาระหว่างชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ค : 18) ซึ่งมีผู้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายไว้พอสังเขป ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538ข : 21) อธิบายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึงสัมพันธภาพแห่งความสำนึกและความรับผิดชอบอันจะเป็นพื้นฐานให้เกิดสัมพันธภาพแห่งการดำเนินงานร่วมกัน ระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม โดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง สัมพันธภาพดังกล่าว อาจเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือไม่เป็นการ

ปาน กิมปี (2540 : 29) อธิบายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ก่อให้เกิดการพัฒนา การประยุกต์ ความรู้ใหม่ๆ และต้นตอที่จะนำไปแก้ปัญหา หรือการพัฒนาชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการเริ่มก่อตัวเป็นกลุ่มในชุมชน มีการเชื่อมโยงกันระหว่างองค์กร ที่จะร่วมคิด ร่วมสนทนา ให้ความสนใจในประเด็นปัญหาาร่วมกัน จนเกิดมีองค์กรต่างๆ เข้ามาร่วมสร้างกิจกรรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนขึ้น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเครือข่ายการศึกษาตามอรรถศาสตร์ คือ การดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยการมีส่วนร่วมในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนา การประยุกต์ ความรู้ใหม่ๆ เพื่อการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาชุมชน

3.3 ลักษณะเครือข่ายการศึกษาตามอรรถศาสตร์

เครือข่ายการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งปาน กิมปี (2540 : 32-33) อธิบายลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

3.3.1 มีแนวความคิดการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานความต้องการของประชาชน (Bottom-up) มากกว่าความต้องการของรัฐที่จะพัฒนา (Top-down) ให้ชาวบ้านมีแนวความคิดพื้นฐานของการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง (Self-reliance) ที่อาศัยความรู้ ความสามารถของชาวบ้านที่จะร่วมคิด ร่วมทำ ลงมือแก้ปัญหาของตน ชุมชนของตนมากกว่าที่จะพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกความสัมพันธ์ในแนวราบจะเป็นความสัมพันธ์ที่ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ แนวความคิดพื้นฐานดังกล่าวจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable development) มากยิ่งขึ้น

3.3.2 มีลักษณะการดำเนินงานที่ประชาชนมีส่วนร่วม ทั้งร่วมกันคิด ร่วมดำเนินการ โดยอาศัยองค์กรชุมชนเป็นแกนในการดำเนินการ

3.3.3 มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคน ทุกเพศ ทุกวัย มีลักษณะยืดหยุ่นในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และการกระจายความรู้ ที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3.3.4 เป็นกระบวนการกลั่นกรองความรู้จากภายนอก เพื่อผสมผสานกับความรู้ของชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อผสมผสานเป็นความรู้ใหม่ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน

3.3.5 มีการระดม ผลผสมผสานการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในลักษณะร่วมมือกันเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3.4 องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเครือข่าย

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538ข : 83-84) อธิบายว่า การพัฒนาเครือข่ายมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

3.4.1 เป้าหมายร่วมกัน สมาชิกเครือข่ายต่างมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งอาจครอบคลุมไปถึงความรู้สึกร่วมรับผิดชอบต่อกัน เป้าหมาย พื้นที่ หรือนโยบายในการพัฒนาร่วมกัน การเผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกันหรือแม้แต่การมีความสนใจที่จะเรียนรู้ในประเด็นเดียวกัน

3.4.2 หลักการร่วมกัน แม้ว่าสมาชิกเครือข่ายจะมีอิสระ และเอกลักษณ์ในการดำเนินงานที่แตกต่างกันแต่การจะรวมตัวเป็นเครือข่ายนอกเหนือจากการมีเป้าหมายร่วมกันแล้วจะต้องมีจุดยืน อุดมการณ์และหลักการ ที่เป็นพื้นฐานร่วมกันบางประการ

3.4.3 ทัศนคติในความจำเป็นที่จะต้องเกื้อกูลซึ่งกัน และกัน ความยั่งยืนของเครือข่ายขึ้นอยู่กับความสามารถของสมาชิกที่จะพึ่งพาตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความจำเป็นและพลังที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้และการเกื้อกูลซึ่งกันและกันด้วยความตระหนักถึงความจำเป็นสายใยที่เชื่อมโยงสมาชิกเครือข่ายให้ประสานสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง

3.4.4 โอกาสที่จะได้เรียนรู้และร่วมมือกัน เครือข่ายที่มีความมั่นคงมักจะพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้เพราะสื่อประสานที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้ความเข้าใจที่เป็นหนึ่งเดียวกัน และความรู้สึกร่วมชะตากรรม ด้วยเหตุนี้โอกาสที่จะได้พบปะแลกเปลี่ยน เรียนรู้และร่วมปฏิบัติงานจึงจะเป็นพื้นฐานที่จะบ่มพักความรู้ความเข้าใจให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้เป็นอย่างดี

3.4.5 ระบบข้อมูลเพื่อบริการสมาชิกและประชาชน นอกจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารตามโอกาสจะพึงอำนวยแล้ว การพัฒนาระบบข้อมูลที่จะบริการแก่สมาชิกและประชาชนจะช่วยให้การประสานสัมพันธ์คล่องตัวและสามารถขยายงานได้อย่างรวดเร็ว

3.4.6 ผู้นำ และกลไกที่จะเชื่อมประสาน การมีผู้นำที่เห็นประโยชน์ของเครือข่าย ตลอดจนการมีกลไกที่จะเชื่อมประสาน จะช่วยผลักดันให้เครือข่ายขยายตัวอย่างกว้างขวางได้

3.5 ประเภทของเครือข่ายการศึกษาตามอัยาศัย

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544ข : 92) อธิบายว่าเครือข่ายการศึกษาตามอัยาศัยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.5.1 เครือข่ายในรูปของบุคคล ได้แก่ บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ที่ดำเนินการจัดการศึกษาตามอัยาศัยในรูปแบบต่างๆ เช่น อาสาสมัคร ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้นำชุมชน กลุ่ม หรือองค์กรประชาชนต่าง อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้าน ลูกเสือชาวบ้าน นักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็นต้น

3.5.2 เครือข่ายในรูปของสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันสื่อสารมวลชน และสถาบันทางสังคมอื่นๆ ได้แก่ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนอื่นๆ เช่น สมาคม มูลนิธิ ชมรม องค์กรสาธารณประโยชน์ สถานประกอบการ และสถานบริการต่างๆ เป็นต้น

3.6 แนวทางการส่งเสริมเครือข่าย

ในการส่งเสริมการดำเนินงานของเครือข่ายการศึกษาตามอัยาศัย ให้มีประสิทธิภาพ สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2549 : 76) เห็นว่าควรมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.6.1 การแสวงหา หมายถึง การสำรวจและ รวบรวมงาน กิจกรรมขององค์กรภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัยาศัย จัดทำเป็นทำเนียบเครือข่าย ผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย ระบุทำเนียบชัดเจน ใคร ทำกิจกรรมอะไร ที่ไหน อย่างไร เพื่ออะไร กลุ่มเป้าหมายคือผู้ใด

3.6.2 การสร้างแนวร่วม หมายถึง การเจาะลึก ศึกษาข้อมูลของหน่วยงานเครือข่าย ที่มีกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาตามอัยาศัย สร้างข้อตกลงความร่วมมือ และร่วมกันจัดการศึกษาตามอัยาศัยให้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยการจัดทำแผน กำหนดหลักการ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

3.6.3 การส่งเสริม หมายถึง การสนับสนุน และเสริมสร้างความพร้อมในการจัดบริการแก่หน่วยงานเครือข่ายที่จัดการศึกษาตามอัยาศัย ในแง่การสนับสนุน และเสริมสร้างนั้นอาจทำได้หลายวิธี เช่น สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร สื่อ งบประมาณ และการจัดการ เป็นต้น

3.6.4 การพัฒนา และรักษาเครือข่าย หมายถึง การพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาตามอัยาศัยของหน่วยงานเครือข่ายต่างๆ โดยเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน การพัฒนาบุคลากร ในรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายที่หลากหลาย เช่น การฝึกอบรม การเสริมแรง เป็นต้น

3.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้ประสบผลสำเร็จ ปาน กิมปี (2546 : 83) ประกอบด้วยปัจจัยภายนอก และภายในเครือข่ายการเรียนรู้ ดังนี้

3.7.1 ปัจจัยภายนอกเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 1) การนำแนวคิด ความรู้ ภูมิปัญญา เผยแพร่ให้กับบุคคล และองค์กรภายในชุมชน
- 2) นโยบาย และมาตรการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจากองค์กรต่าง ๆ ภายนอก ทำให้การก่อตัวของเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
- 3) ความร่วมมือ และการสนับสนุนจากบุคคล องค์กรภายนอกชุมชนในด้านวิชาการประสบการณ์ทำงาน

3.7.2 ปัจจัยภายในเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 1) ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการมีความตระหนักในปัญหาของชุมชน รู้จักการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

2) การรู้จักกัลลักรอง และการผสมผสานเข้ากับความรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่าย

3) การประสานเชื่อมโยงกันภายในองค์กรเครือข่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ทั้ง การคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และความเสียสละ ตลอดจนติดตามผลและประเมินผล

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย 1. แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน 2. ยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ 4. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์การ NASA และ 5. แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538ก : 138-142) อธิบายว่า โปรแกรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีแนวการจัดที่เน้นตัวคนเป็นหลัก ซึ่งสามารถสรุปวิธีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดังนี้

1.1 สถาบันครอบครัว เป็นแหล่งจัดการศึกษาตามอัธยาศัยและเป็นแหล่งความรู้ที่หล่อหลอมความเป็นมนุษย์ ทั้ง ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และด้านการเมือง การปกครอง ซึ่งการส่งเสริมให้ครอบครัวมีบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษาดังนั้น โดยการประสานงานองค์การภาครัฐและเอกชนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนส่งเสริมครอบครัวให้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร เสริมความรู้ใหม่ๆ เป็นต้น ตลอดจนสนับสนุนเนื้อหาความรู้เสนอแนะวิธีการต่างๆ เช่น จัดบุคลากรให้ความรู้แก่มารดา การให้เนื้อหาหรือสื่อในการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน เป็นต้น

1.2 สถาบันสื่อมวลชน เป็นแหล่งจัดการศึกษาตามอัธยาศัยและเป็นแหล่งความรู้ในลักษณะต่างๆ ตามขอบเขตและภารกิจขององค์กรนั้นๆ กำหนดให้ เพื่อเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง รวมทั้งช่วยเพิ่มความรู้ ทักษะ เจตคติ และความเข้าใจหรือการรู้แจ้งให้สิ่งต่างๆ ในอันที่จะช่วยหล่อหลอมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ซึ่งแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถาบันสื่อมวลชนนั้น อาจทำโดยการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่เหมาะสม เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ และศูนย์ข้อมูล ซึ่งจัดบริการให้ประชาชนทั่วไป ตลอดจนร่วมกำหนดนโยบายและวางแผน การจัดทำหลักสูตร การวางแผนการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับท้องถิ่น

1.3 แหล่งชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งนันทนาการ และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เป็นแหล่งความรู้ โดยมีแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

13.1 ส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ให้กับประชาชนผู้สนใจ

1.3.2 จัดอบรมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ต่อประชาชนผู้สนใจ

1.3.3 ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงาน หรือคุณค่าทางการศึกษาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ประชาชนรับทราบในวงกว้าง

1.3.4 จัดการแสดง หรือการละเล่นเป็นครั้งคราว หรือตามเทศกาล

1.3.5 จัดแสดงความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และวัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีของท้องถิ่น

1.3.6 จัดองค์ความรู้สาขาต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพของภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่น

1.3.7 ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและอบรมป้อนนิสัยให้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์

1.3.8 ส่งเสริมศักยภาพของชุมชน ให้มีความสามารถจัดการศึกษาของตนเอง รวมทั้งจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย

1.3.9 ส่งเสริมในด้านวิทยากร เพื่อให้มีความรู้และเทคนิคใหม่ๆ แก่ผู้จัดการศึกษาตามอัครยาศัย

1.3.10 ส่งเสริมให้แหล่งธรรมชาติ ที่เกิดจากการปรุงแต่งหรือเกิดจากธรรมชาติ ได้แก่ วนอุทยาน สวนสาธารณะ ป่าเขาลำเนาไพร แม่น้ำลำคลอง สวนสัตว์ เป็นแหล่งการเรียนรู้ตามอัครยาศัย โดยจัดกิจกรรมในลักษณะต่างๆ เช่น จัดกิจกรรมเข้าค่ายเพื่อให้ประชาชนที่สนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญ คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ จัดป้ายบอกความรู้ตามแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ จัดรณรงค์เพื่อการบำรุงรักษา และการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติต่างๆ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติแต่ละแห่งเกี่ยวกับภารกิจ และกิจกรรมการให้ความรู้เสริมแก่ประชาชนที่มาศึกษาตามแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เกี่ยวกับความปลอดภัยและวัฒนธรรมในการเข้าไปศึกษาหาความรู้ ณ แหล่งนั้น ๆ

1.4 สถาบันการศึกษา ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ถือเป็นภารกิจที่จะต้องจัดกิจกรรมตามอัครยาศัยในขอบข่ายความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษานั้นๆ โดยจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัครยาศัยเฉพาะเรื่องตามความสนใจและศักยภาพ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ตามเทศกาลและประเพณีต่างๆ ตลอดจนให้บริการห้องสมุด และสื่อต่างๆ การสนับสนุนบุคลากร และทรัพยากรในการจัดการศึกษาและการจัดการในเชิงยุทธศาสตร์ทางการศึกษา ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชน

1.5 หน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เป็นแหล่งความรู้ซึ่งมีแนวการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ การจัดให้สถานที่ทำงาน เป็นแหล่งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานโดยตรง ตลอดจนให้ความรู้ เสริมคุณภาพชีวิต การจัดทำป้ายประกาศตามแหล่งชุมชน และสถานที่สาธารณะ การส่งเสริมให้มี ห้องสมุด เพื่อเป็นแหล่งความรู้ต่างๆ ขององค์กรหรือหน่วยงาน และการจัดให้มีป้ายนิเทศข้อมูลข่าวสาร ต่างๆ ในชุมชน

1.6 องค์กรเอกชนหรือมูลนิธิหรือสมาคม เป็นแหล่งจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในลักษณะ ต่าง ๆ ตามขอบเขตหรือจุดมุ่งหมายขององค์กรนั้นๆ กำหนดไว้ ซึ่งรัฐควรให้การสนับสนุน และจัดให้มีการประกาศเกียรติคุณองค์กรที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษายุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง ดังนี้ 2.1 ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัย และ 2.2 แผนยุทธศาสตร์ ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

2.1 ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัย

เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2546 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบข้อเสนอยุทธศาสตร์ปฏิรูป การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีสาระสำคัญที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. ม.ป.ป. : 9-11) ดังนี้

2.1.1 การจำแนกกลุ่มเป้าหมายให้ ชัดเจน และการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีมาตรการในการดำเนินงาน ดังนี้

1) จำแนกกลุ่มเป้าหมายที่จะให้บริการให้ชัดเจน ได้แก่ กลุ่มวัยเรียนในระบบ การศึกษา กลุ่มวัยทำงาน และผู้สูงอายุ

2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเนื้อหาสาระองค์ความรู้ที่หลากหลายให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

3) การจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ควรจัดในลักษณะที่เป็นกิจกรรม การเรียนรู้ของชุมชนร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ วิถีชีวิต และปัญหาของแต่ละ ชุมชน

2.1.2 การจัดการความรู้ และแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งมีมาตรการในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ให้มีการสำรวจ และจัดการระบบข้อมูล MIS (Management information system) เพื่อเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และจัดบริการที่จะให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็ว และประหยัด

2) ประสาน และส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ พัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ ที่จำเป็นและถ่ายทอด เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบในวงกว้างและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

3) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในการเพิ่มประสิทธิภาพ การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดโครงข่ายการบริการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และส่งเสริมให้องค์กร หน่วยงาน และชุมชน เผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลและความรู้ ของตน อย่างเป็นระบบเข้าใจง่าย โดยใช้สื่อและรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย สามารถตอบสนององความ ต้องการการเรียนรู้ของประชาชน

2.1.3 การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีมาตรการในการ ดำเนินงาน ดังนี้

1) กำหนดนโยบายให้ชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาโดยส่งเสริมให้ทุก ชุมชนจัดทำแผนการศึกษาของชุมชนเพื่อให้การศึกษาเป็นกลไกผลักดันการพัฒนาของชุมชน ซึ่งจะมี ความเฉพาะเจาะจงตามช่วงวัยของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนา ประเทศ

2) เร่งรัด ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ประชาชนในทุกชุมชนให้ทั่วถึง ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดโครงสร้างพื้นฐาน สื่อการ เรียนรู้ต่างๆ ให้หลากหลายและเชื่อมโยงประสานเครือข่ายการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ อย่างทั่วถึง

2.1.4 การจัดสรรงบประมาณที่มุ่งกระจายอำนาจให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ซึ่ง มีมาตรการในการดำเนินงาน ดังนี้

1) จัดให้มีกองทุนสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน (Learning fund) ในลักษณะ เงินอุดหนุน โดยมีการระดมทุนจากแหล่งต่างๆ

2) กำหนดมาตรการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดสรรงบประมาณ โดยเฉพาะรายได้ของท้องถิ่น เพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย

3) ควรจัดระบบคูปอง หรือบัตรเครดิตส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้เป็น รายบุคคลโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

2.1.5 การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการส่งเสริม ประสานงาน และอำนวยความสะดวก ซึ่งมีมาตรการในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ปรับบทบาทของ หน่วยงาน และสถานศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน โดย ลดบทบาทด้านการจัดการศึกษาลง และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีบทบาทในการดำเนินการ เกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) ปรับโครงสร้างการบริหารงานของหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนที่มีอยู่ให้สามารถสนับสนุน ส่งเสริม และประสานเชื่อมโยงกับชุมชนและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งกระจายการบริการให้ผู้เรียนอย่างทั่วถึง

3) รณรงค์ให้มีการปรับทัศนคติ และกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายและผู้เรียน โดยให้ตระหนักถึงจุดหมายหรือปรัชญา ของการศึกษาอย่างแท้จริง คือ เพื่อการเรียนรู้ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและพัฒนาสังคม

2.2 แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนในฐานะองค์กรหลักในการจัด ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาตามอัยาศัย จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ. 2549-2551 ขึ้นเพื่อให้หน่วยงานได้ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมาย (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2548 : 19-34) โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัยาศัย ดังนี้

2.2.1 การสำรวจกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล รายกลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการทางการศึกษา และจัดบริการการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมาย

2.2.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย เป็นการจัดหา และพัฒนาระบบฐานข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อใช้ในการบริหารจัดการและให้การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการจัดตั้งและพัฒนาระบบศูนย์บริการข้อมูล ข่าวสาร ให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย ประชาชนทั่วไป หน่วยงานและเครือข่ายอย่างทั่วถึง รวดเร็ว สะดวกและประหยัด โดยผ่านการสื่อสารหลายช่องทาง โดยจัดระบบ Call center หมายเลข 1660 ให้บริการข่าวสารข้อมูล ตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งระบบเสียงและโทรสาร ผ่านทางโทรศัพท์อัตโนมัติเพื่อบริการให้คำปรึกษา แนะนำ รับเรื่องร้องเรียน ผ่าน เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการในวันและเวลาราชการ และประสานงานกับสถานศึกษา หรือหน่วยจัดการศึกษานอกโรงเรียน

2.2.4 การพัฒนาคัดส่งสื่อการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการรวบรวมสื่อที่หน่วยงานทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคตลอดจนภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีการพัฒนาขึ้น เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจะเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน โดยการจัดระบบคลังสื่อด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกัน ตลอดจนการจัดให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.5 การพัฒนาวิธีเรียนหลากหลายเหมาะสมกับสภาพกลุ่มผู้เรียน เป็นการจัดกระบวนกรเรียนรู้ที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และเอื้อต่อการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะเฉพาะ

รวมทั้งมีสภาพและความต้องการที่แตกต่างกัน เช่น แรงงานในสถานประกอบการ แรงงานรับจ้าง เกษตรกร เยาวชน ผู้นำชุมชน คนพิการ ฯลฯ ซึ่งมีวิธีดังนี้

1) พัฒนาวิธีการเรียนรู้ และนวัตกรรม ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สื่อการเรียนรู้ การศึกษาแบบทวิภาษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

2) จัดตั้งศูนย์แนะแนว และพัฒนาระบบแนะแนวการศึกษานอกโรงเรียนในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

3) พัฒนาครูเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการแนะแนว

4) พัฒนาบุคลากรการศึกษานอกโรงเรียน และภาคีเครือข่ายในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

5) พัฒนาระบบ และวิธีการเรียนรู้การศึกษาทางไกล

2.2.6 การวัด และประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย เป็นการพัฒนาระบบการวัดและการประเมินผลให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง

2.2.7 ขยาย และพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เป็นการขยายและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ห้องสมุดประชาชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้บริการแก่ประชาชน และกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีวิธีการคือการขยาย และจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพแหล่งการเรียนรู้ การจัดหา และให้บริการสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย

2.2.8 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย และให้บริการกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงและครอบคลุม เช่น จัดคาราวานแหล่งเรียนรู้เคลื่อนที่สู่ชุมชน พัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็น E-library จัดบริการการเรียนรู้ในรูปแบบ E-learning ผลิตและเผยแพร่รายการผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.2.9 การส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง เป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยแสวงหาภาคี เครือข่าย ประสานงาน และสนับสนุนความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ร่วมทั้งสร้างแรงจูงใจให้ภาคีเครือข่ายจัดและร่วมจัดการศึกษาตามอรรถาศัย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1) แสวงหาภาคีเครือข่าย ซึ่งมีวิธีการดังนี้ แสวงหา การจำแนกประเภทภาคี เครือข่าย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และเครือข่ายต่างประเทศ ประชาสัมพันธ์องค์กรให้ประจักษ์ต่อสาธารณชน โดยผ่านสื่อที่หลากหลาย เพื่อดึงใจให้เข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่าย

2) ประสานงาน และสนับสนุนความร่วมมือ เป็นการประสานงานการดำเนินงาน แผนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การระดมทุนและสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความพร้อมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีวิธีการ คือ จัดทำข้อตกลงและลงนามความร่วมมือ (MOU) ศึกษา ดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดการศึกษาร่วมกัน นำร่องการดำเนินงานร่วมกับภาคี เครือข่าย 1 อำเภอ 1 ตำบล และเสริมสร้างความเข้าใจให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัตรายาศัยมากขึ้น

3) การส่งเสริม และสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนทั่วไป ทั้งในประเทศ และต่างประเทศเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาตามอัตรายาศัยโดยสร้าง แรงจูงใจในรูปแบบต่างๆ

3. การจัดการศึกษาตามอัตรายาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ

การจัดการศึกษาตามอัตรายาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัย ได้กล่าวถึงการจัดในประเทศต่างๆ ดังนี้ 3.1 ประเทศญี่ปุ่น 3.2 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน 3.3 ประเทศเกาหลี 3.4 ประเทศมาเลเซีย 3.5 ประเทศสิงคโปร์ 3.6 ประเทศออสเตรเลีย 3.7 ประเทศนิวซีแลนด์ 3.8 ประเทศสหราชอาณาจักร 3.9 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี และ 3.10 ประเทศสหรัฐอเมริกา ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

3.1 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นได้วางเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับประชาชน โดยการ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ซึ่งหมายถึง ความร่วมมือร่วมใจของทุกหน่วยในสังคม ได้แก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมกันรับผิดชอบตลอดจนการ สร้างเจตคติและค่านิยมแก่ประชาชนว่า การศึกษาที่แท้จริงนั้นเป็นการศึกษาสำหรับทุกคนโดยไม่ จำกัด (Anyone) สามารถเรียนได้ทุกที่ (Anywhere) และทุกเวลา (Anytime) สามารถเรียนในขณะที่ ทำงานได้ เรียนตามความสนใจ และความสมัครใจ (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 146-147) ซึ่งกิจกรรม การศึกษาตามอัตรายาศัยในประเทศญี่ปุ่นสามารถสรุปได้พอสังเขป ดังนี้

3.1.1 การศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายสตรี ประเทศญี่ปุ่นมีกิจกรรมการศึกษาที่ เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายสตรีโดยตรง พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) การศึกษาสำหรับครอบครัว (Home education) ให้บริการแนะแนว และ ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก การดูแลครอบครัว การดูแลตนเองระหว่างการตั้งครรภ์ การประชุมสัมมนา เกี่ยวกับเรื่องของสตรี และครอบครัวศึกษา

2) การศึกษาสำหรับสตรีสูงอายุ เช่น การจัดกิจกรรมกลุ่มการเรียนรู้ตั้งตั้งแต่ 20 คนขึ้นไป และพบกันปีละอย่างต่ำ 20 ชั่วโมง การฝึกอบรมอาสาสมัครสตรี การประชุมนานาชาติ เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสตรี

3) การศึกษาสำหรับแม่ และเด็ก มีกิจกรรมการแนะนำการดูแลสุขภาพของหญิงมีครรภ์ การแนะนำเคล็ดลับสำหรับมารดาและเด็ก การวางแผนการเตรียมเป็นพ่อแม่ การตรวจสุขภาพ การให้ความรู้ และคำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพของสตรี

4) การให้ความช่วยเหลือสตรีในการหางานทำ โดยให้คำปรึกษาและฝึกทักษะอาชีพ กิจกรรมการพัฒนาสตรีสำหรับอนาคต กิจกรรมการประชุมทางวิชาการ การจัดนิทรรศการ การแสดงการบรรยายเพื่อช่วยให้สตรีได้มีโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

3.1.2 การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ มีการจัดโครงการและกิจกรรมทางด้านการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ชมรม มูลนิธิ และสมาคมต่างๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล และส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การประชุมเพื่อส่งเสริมการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ การจัดห้องเรียนสำหรับผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมอาสาสมัครสำหรับผู้สูงอายุ การใช้คุณประโยชน์ของทรัพยากรมนุษย์ผู้สูงอายุ โครงการประสานสัมพันธ์คนวัยต่างๆ การจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาแนะนำ โครงการส่งเสริมกีฬาเพื่อชีวิตที่ยืนยาว กิจกรรมนันทนาการ งานอดิเรก และการให้การศึกษผ่านสื่อมวลชน

3.1.3 การศึกษาสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจ เป็นโปรแกรมการศึกษาในขณะทำงานนอกเวลาทำงาน เพื่อการพัฒนาตนเอง ในประเทศญี่ปุ่นนั้นนายจ้างมีความเชื่อว่าการให้การศึกษแก่ลูกจ้างอย่างเพียงพอ จะทำให้กิจการพัฒนาขึ้นได้อย่างมั่นคง ฝ่ายลูกจ้างก็มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ และทักษะใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อยกระดับความก้าวหน้าของตนเองอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาส่วนใหญ่กระทำภายในองค์กรธุรกิจเอง โดยเน้นเรื่องความตระหนักถึงการเป็นสมาชิกขององค์กร และเพื่อขีดความสามารถในการทำงาน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : 192-193)

3.1.4 การจัดงานเทศกาลการเรียนรู้ Manabipia เป็นงานประจำปีที่เกิดขึ้นเกือบทั่วประเทศ เป็นกิจกรรมที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมถึงความร่วมมือกันระหว่าง กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัด ท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนร่วมกันจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ประกอบด้วย การแนะนำ การประชาสัมพันธ์ การสร้างแรงจูงใจ นิทรรศการ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ประชาชน เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับชุมชนที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จ เนื่องจากได้รับความนิยมนจากประชาชน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 147-149)

3.1.5 สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญมากกับการใช้สื่อเพื่อการศึกษาไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โดยมีการปรับปรุงเพื่อให้ใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สกศ. 2544 : 124-126) ดังนี้

1) สื่อประเภทหนังสือ และสื่อสิ่งพิมพ์ ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพเหมาะสมกับวัย เพศ และอาชีพ สื่อหนังสือส่วนใหญ่มีสีสัน มีรูปภาพประกอบ หรือทำเป็นหนังสือการ์ตูน ทำให้เข้าใจง่าย และส่งเสริมให้คนญี่ปุ่นมีนิสัยรักการอ่าน

2) การศึกษาทางไกล เป็นการจัดให้บริการการศึกษาผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อประสม มีสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา NHK ซึ่งจัดรายการเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ และมหาวิทยาลัยทางอากาศ (University of the air) ซึ่งปัจจุบันได้ขยายเครือข่ายการให้บริการโดยผ่านดาวเทียมเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้มากขึ้น

3) โครงการวิจัย E Square Project (E^2) ในปี 2540 กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับกระทรวงอุตสาหกรรมฯ ได้เริ่มส่งเสริมโครงการวิจัย E Square Project (E^2) ซึ่งหมายถึง Education x Electronics หรือ $E \times E = E^2$ หรือหมายถึง Square ใน Cyber space เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาเข้าร่วมในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

4) โครงการการเรียนรู้จากเว็บ (Learning web project) เป็นโครงการที่มีเป้าหมายขยายเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศให้ครอบคลุมโรงเรียนทั้ง 40,000 โรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อปฏิรูปการศึกษาผู้ใหญ่พัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของชุมชน และการพัฒนาครู โดยได้เปิดให้ภาคเอกชนร่วมโครงการวิจัยทดลองเพื่อพัฒนารูปแบบ และขยายผลต่อไป

3.2 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีน มีจุดมุ่งหมายเพื่อวางระบบการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและความหลากหลายของสังคม ทั้งระดับที่มีคุณวุฒิ และไม่มีคุณวุฒิ ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสังคมนิยม ระบบการเมือง วิทยาศาสตร์ และเป็นระบบการศึกษาที่กว้างขวางเพื่อประชากรทั้งหมด ซึ่งการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สามารถสรุปได้พอสังเขป (สกศ. 2545ข : 144-147) ดังนี้

3.2.1 การศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส เป็นการจัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงในถิ่นทุรกันดาร และพื้นที่ยากจน ทั้งนี้กรมการศึกษาท้องถิ่นจะจัดแผนการสอนที่มีความยืดหยุ่นตามความพร้อมของแต่ละพื้นที่

3.2.2 การศึกษาชุมชน ตามกฎหมายการศึกษาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ทุกรัฐบาลของสังคมจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบและสนับสนุนการให้การศึกษา องค์กรทางสังคม และพลเมือง

จีนทุกคนควรปฏิบัติหน้าที่ในการสร้างสรรค์สังคมที่ดี อำนวยความสะดวกด้านการศึกษา สถานที่ และ ระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) จัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาเด็ก ผู้ใหญ่ นักศึกษา และขจัดปัจจัยที่จะเป็นอันตรายแก่เด็ก ผู้ใหญ่ และนักศึกษา

2) รัฐบาลทุกระดับ ทุกภาคที่เกี่ยวข้องจะต้องกำกับดูแล นิเทศเพื่อพัฒนาให้เกิดความมั่นคงทางสังคม ป้องกันการทำผิดกฎหมาย ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน สถานศึกษา เอาใจจริงเอาใจต่อภาระการทำผิดต่อสิทธิของเด็ก ผู้ใหญ่ นักศึกษารังสรรค์ให้เกิดความมั่นคง ความปลอดภัย ต่อชีวิตสังคมของคนเหล่านี้ ตลอดจนการเรียนการสอนด้วย

3) หน่วยงานรัฐ กองทัพ สถานประกอบการ สถาบันการศึกษา องค์กรทางสังคม และบุคคล ดำเนินการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาเด็ก ผู้ใหญ่ นักศึกษาโดยจัดรูปแบบการศึกษา ที่หลากหลาย และกำหนดเงื่อนไขเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของชุมชน

4) โรงเรียน และสถานศึกษาให้ความร่วมมือกับกรมต่างๆ ในการจัดการและ สร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียน เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม เรียบร้อย มีชีวิตชีวา มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี มีระเบียบวินัย และการศึกษาบริบททางสภาพแวดล้อมที่มีต่อการให้บริการการศึกษา

3.2.3 การศึกษาทางสื่อมวลชน การจัดการศึกษาทางสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ซึ่งภาคอุตสาหกรรม หน่วยงานบริหารธุรกิจ และหน่วยงาน ความมั่นคง สาธารณชน จะต้องดำเนินงานอย่างเข้มแข็งเพื่อดำรงไว้ซึ่ง ศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม และมี มาตรการในการทำลายสื่อลามกไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วารสาร และวีดิทัศน์

3.2.4 การศึกษาทางไกล มีการจัดการศึกษาทางไกลทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนทางไปรษณีย์ การศึกษาผ่านวิทยุ และโทรทัศน์ ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวน มหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายวัยหนุ่มสาว รายการการศึกษาทางไกลของสาธารณรัฐ ประชาชนจีนจะแทรกอยู่ในรายการภาคปกติ ในรายการของสถานีโทรทัศน์ของรัฐบาลแห่งชาติ ประจำ กรุงปักกิ่ง และรายการของสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นของแต่ละมณฑล

3.2.5 แหล่งการเรียนรู้ ในทุกมณฑล จังหวัด และเทศบาลนคร ของสาธารณรัฐ ประชาชนจีน ร้อยละ 90 ของเมืองจะสร้างศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยประเภทต่างๆ ได้แก่ ศูนย์ วัฒนธรรม ศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาหรือศูนย์บันเทิง อย่างน้อยหนึ่งแห่งในแต่ละ เมืองเพื่อเป็นการพัฒนาเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ของประเทศ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและ การศึกษาของประเทศ ในปัจจุบันมีวังเด็ก (Children's palace) กว่า 10,000 แห่ง ศูนย์จัดกิจกรรม (Activity centre) วังวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and technology palaces) ห้องสมุด โรงเรียนศิลปะสำหรับเด็กในเวลากลาง และศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยประเภทต่างๆ สำหรับเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ในการเสริมความรู้ สาระบันเทิง และกีฬา

3.3 ประเทศเกาหลี

ประเทศเกาหลี มุ่งสร้างการศึกษาในอุดมคติ หรือรัฐสวัสดิการทางการศึกษา ที่เป็น การศึกษาระบบเปิดเพื่อประชาชนเกาหลีทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ สามารถเข้ารับการศึกษได้ทุก เวลา ทุกสถานที่ ซึ่งกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศเกาหลีสามารถสรุปได้พอสังเขป ดังนี้

3.3.1 ศูนย์สตรีเกาหลีและการเมือง มีกิจกรรมสำคัญๆ คือ การค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับสถานภาพทางการเมืองของสตรี บทบาทและสถานภาพสตรีที่พึงประสงค์ในอนาคต ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของสตรีในเมือง จัดเสวนาด้านสตรี และการเมือง เน้นทางด้านนโยบาย กฎหมาย การเมืองและการมีส่วนร่วมของสตรีในด้านการเมือง การปกครอง การฝึกอบรมภาวะผู้นำสำหรับกลุ่ม เยาวชนสตรี จัดทำเครือข่ายสารสนเทศสำหรับสตรีผู้นำ การแลกเปลี่ยนสื่อ การศึกษาดูงาน และการ ประชุมนานาชาติ เป็นต้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ก : 148)

3.3.2 ศูนย์มัลติมีเดียเพื่อการศึกษา (Korea Multimedia Education Center) เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน และช่วยทำให้การศึกษาเป็นระบบเปิด (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 144)

3.3.3 เครือข่ายแห่งชาติเพื่อการบริการข้อมูลทางการศึกษา EDUNET เครือข่ายนี้ เชื่อมโยงกับโรงเรียน มหาวิทยาลัย ห้างสมุด องค์กรธุรกิจ หน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 144)

3.4 ประเทศมาเลเซีย

กระทรวงศึกษาธิการของประเทศมาเลเซียได้จัดตั้งกองสื่อบริการการศึกษาหรือ EMS ซึ่งมีหน้าที่หลักคือ ดำเนินการตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ของกระทรวงศึกษาธิการโดย โครงการ และนโยบายต่างๆ อยู่ในอำนาจการตัดสินใจของ "The EMS Advisory Committee" ซึ่งมี บริการการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบต่างๆ (สุวัฒนา อุทัยรัตน์ ; และ สร้อยสน สกลรัตน์. ม.ป.ป.: ออนไลน์) ดังนี้

3.4.1 โทรทัศน์เพื่อการศึกษา ออกอากาศเป็น 3 ภาษา คือ ภาษามลายู ภาษาจีน และภาษาทมิฬ นอกเหนือจากรายการภาษาอังกฤษสำหรับโรงเรียนทุกแห่ง รายการทั้งสิ้น 78 ชุด ออกอากาศไปตามโรงเรียนในพินินซูลาร์ มาเลเซีย

3.4.2 วิทยุเพื่อการศึกษา ออกอากาศผ่านเครือข่ายวิทยุมาเลเซีย 3 เครือข่าย คือ เรดิโอวันสำหรับโรงเรียนแห่งชาติ เรดิโอไฟว์สำหรับโรงเรียนเชื้อสายจีนแห่งชาติ เรดิโอซิกซ์สำหรับ โรงเรียนเชื้อสายทมิฬแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีรายการพิเศษที่รู้จักกันในชื่อ "Alam Pendidikah" เป็น รายการสำหรับครู ผู้ปกครอง และสาธารณชน ที่ออกอากาศทางเรดิโอวัน

3.4.3 ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ สถาบันการศึกษาชั้นสูงของทุกรัฐ ในมาเลเซียจะให้บริการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการเข้าถึงข้อมูลอย่างรวดเร็ว อุปกรณ์ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์จะเชื่อมเครือข่ายกับสถาบันวิจัยต่างๆ และสถาบันการศึกษาชั้นสูงในต่างประเทศผ่านระบบเครือข่าย JARING

3.4.4 การศึกษาทางไกล รัฐบาลมาเลเซียขยายโครงการใช้คอมพิวเตอร์ไปยังโรงเรียน และสถาบันการฝึกอบรมทุกแห่ง เพื่อประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนการจัดการ และการพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ที่จำเป็นเพื่อจัดการศึกษาทางไกล ร่วมกับห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันการศึกษาชั้นสูง รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ในโครงการการศึกษาทางไกล ได้แก่ การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) การประชุมทางโทรศัพท์ และทางโทรทัศน์วงจรปิด เป็นต้น

3.5 ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ได้มีการลงทุน โดยคาดหวังที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์แบบที่เรียกว่านิคมเทคโนโลยีสิงคโปร์ (Singapore Technology Corridor) และได้มีการจัดตั้งสวนวิทยาศาสตร์ (Science park) ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของคณะกรรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ คณะกรรมการคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สถาบันการวิจัยมาตรฐานและอุตสาหกรรมแห่งชาติ และบริษัทต่าง ๆ จำนวนมากนอกจากนั้นยังเป็นศูนย์กลางในการอำนวยความสะดวก ด้านการวิจัยและพัฒนา สำหรับการศึกษาตามอัครยาศัยที่จัดขึ้น (สกศ. ม.ป.ป. : ออนไลน์) ได้แก่

3.5.1 ศูนย์วิทยาศาสตร์ (Science centre) รัฐบาลสิงคโปร์เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ควรให้ความสนใจ และเห็นความสำคัญของวิทยาศาสตร์ จึงดำเนินการจัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์ขึ้น เพื่อให้บริการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ศูนย์วิทยาศาสตร์ของสิงคโปร์ มีกิจกรรมการแสดงผลงานด้านวิทยาศาสตร์ และการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น

3.5.2 เครือข่ายการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ "Technet" โดยการจัดตั้งเป็นเครือข่ายการสื่อสารด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่สามารถเชื่อมโยงนักวิจัย และนักอุตสาหกรรมของสิงคโปร์ กับเครือข่ายนักวิจัยทั่วโลก โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งเชื่อมโยงสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรด้านวิจัยและพัฒนาทั่วโลก อันเป็นการส่งเสริมความร่วมมือและการสื่อสารกับ องค์กรต่างประเทศ และทำให้การวิจัยและพัฒนาของสิงคโปร์สามารถเชื่อมโยงกับองค์กรวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่สำคัญระดับนานาชาติ

3.6 ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียนี้มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา และเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกคน ตามเวลา สถานที่ และวิธีการที่ต้องการโดยมีค่าใช้จ่ายแต่น้อย นับเป็นความพยายามที่จะขยายการให้บริการและอำนวยความสะดวกให้กับบุคคลเข้าถึงการศึกษาดู การจัดโปรแกรมการศึกษามีความชัดเจนและมีคุณภาพสูง มีความยืดหยุ่น และใช้นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับการศึกษาดูตามอัธยาศัยในประเทศออสเตรเลีย (กาญจนา คุณารักษ์ ; และประกอบ คุณารักษ์. 2540 : ออนไลน์) สามารถสรุปได้พอสังเขป ดังนี้

3.6.1 การฝึกงานในสถานประกอบการ ในประเทศออสเตรเลียคำนึงถึงแนวทางสำคัญสี่ประการคือ มีการสนองตอบที่กว้างขึ้น ยกกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น มีความทั่วถึงมากขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีมาตรฐานสมรรถภาพ และการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันต่างๆ ทุกระดับ และทุกประเภทได้ทั่วประเทศ

3.6.2 แหล่งการเรียนรู้ ออสเตรเลียส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน เพื่อจัดการศึกษาทุกประเภทที่มีรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลายให้ประชาชนเลือกอย่างครอบคลุมทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยรัฐกำหนดนโยบายในการใช้สื่อเทคโนโลยี มีการระดมทุนเพื่อการศึกษาทั้งจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และภาคเอกชน

3.6.3 การเรียนรู้แบบเปิด (Open Learning Australia: OLA) เป็นการจัดการศึกษาที่มีพัฒนาการมาจากการศึกษาทางไกล (Distance education) ด้วยการจัดโปรแกรมการศึกษาที่หลากหลายให้กับรัฐและตลาดแรงงาน กล่าวคือ การจัดการศึกษาแบบเปิดนี้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามปกติ หรือเรียนแบบทางไกล หรือเรียนโดยวิธีการที่ยืดหยุ่นได้ โดยอาศัยนวัตกรรมทางการศึกษาระบบเครือข่ายการศึกษา อินเทอร์เน็ต วิชญา หรือโทรทัศน์ โดยสามารถเรียนที่บ้าน ที่ทำงาน หรือ ณ ที่ใดหรือเมื่อใดก็ได้ตามความสมัครใจ และความเหมาะสมกับสภาวะของแต่ละบุคคล

3.7 ประเทศนิวซีแลนด์

การจัดการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์อยู่บนพื้นฐานปรัชญาว่า “การศึกษาเพื่อชีวิต” (Decentralization of education) การมีส่วนร่วมของประชาชน (A charity community) และการตรวจสอบ และถ่วงดุลย์ (Check and balance) สำหรับการศึกษาดูตามอัธยาศัยที่จัดขึ้น ได้แก่

3.7.1 ศูนย์ส่งเสริมการศึกษา และการฝึกอบรม (Education and Training Support Agency : ETSA) ประเทศนิวซีแลนด์ได้จัดให้มีศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรม โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริการการศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้าน

อุตสาหกรรม และโรงงาน การฝึกปฏิบัติและแผนงานเตรียมนักเรียนทหารชั้นต้น การศึกษาที่เหมาะสมกับโอกาสและสถานการณ์ การศึกษาสำหรับเยาวชน และการฝึกอาชีพชาวเมารี

3.7.2 ศูนย์ให้บริการอาชีพราปูวาระ (The Career Service Rapuara) ศูนย์พัฒนาอาชีพและให้บริการเปลี่ยนแปลงการศึกษา (The Career Development and Transition Education Service) เป็นศูนย์ให้คำแนะนำและบริการข้อมูลแก่ประชาชนที่ต้องการทำงาน ต้องการรับการศึกษา และฝึกอบรมที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และความต้องการความสำเร็จในอนาคต

3.7.3 สื่อ เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอน ประเทศนิวซีแลนด์ยึดปรัชญาการสอนของ John Dewey คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติโดย นโยบายของรัฐให้ความสำคัญกับ สื่อ เทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ตลอดจนการจัดหาวัตกรรมการเรียนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนซึ่งประเภทของสื่อ ได้แก่ สื่อที่ประดิษฐ์ขึ้นเองโดยผู้สอน และผู้เรียน สื่อธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ สัตว์ ของใช้ต่างๆ สื่อเทคโนโลยี เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ สื่อประสม สไลด์ วิดิทัศน์ สื่อเอกสาร และสิ่งพิมพ์ เป็นต้น (พิณสุดา สิริรังศรี. 2540 : ออนไลน์)

3.8 ประเทศสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรเป็นประเทศหนึ่งที่มีแผนการสร้างสรรคสังคมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจริงจัง และเป็นระบบโดยนายโทนี แบลร์ นายกรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักร ได้มีนโยบายพัฒนาโครงข่ายแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้ สำหรับเป็นกลไกในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน ดังนี้

3.8.1 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานของประเทศสหราชอาณาจักร (สกศ. 2543ข : 15-17)

- 1) กำหนดหลักการ วิสัยทัศน์ กรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน
- 2) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แก่ปวงชน ให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ผสมกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตของปวงชน ไม่ให้การศึกษาแปลกแยกจากการดำเนินชีวิต
- 3) พัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ ประเทศสหราชอาณาจักรได้มีการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้พัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ เช่น เมืองเบอร์มิงแฮม เซฟฟิลด์ เป็นต้น
- 4) สร้างโครงข่ายแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้ เน้นในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานและการใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา โดยเรียกว่า “โครงข่ายแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้”
- 5) สร้างเครือข่ายแนวสารสนเทศเน้นความสำคัญของการแนะแนว การศึกษา สำหรับผู้ที่พ้นการศึกษาภาคบังคับ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกระตุ้น และสร้างแรงจูงใจ ด้วยการให้ข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และการแนะแนว โดยจัดเป็นเครือข่ายการแนะแนวระดับชาติ และมีบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct)

6) เชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ และการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต เน้นในเรื่องของการเชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ นอกกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยที่สามารถเทียบโอนระหว่างกันได้

7) ให้ความสำคัญแก่ บ้าน ชุมชน และแหล่งการเรียนรู้ ประเทศสหราชอาณาจักรให้ความสำคัญกับบ้านและชุมชนเป็นอย่างมากที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้

8) ให้ความสำคัญกับสถานประกอบการ โดยมีโครงการชื่อว่า มหาวิทยาลัยเพื่ออุตสาหกรรม (University for Industry) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน พัฒนาคนเข้าสู่อาชีพการงาน

9) ประสานแผนร่วมแรงร่วมใจของทุกฝ่าย เน้นว่าทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนของการศึกษาตลอดชีวิต

10) ปฏิวัติเจตคติของประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจ เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เพราะถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก จะต้องทำอย่างเร่งด่วน

11) การแนะแนว การให้คำปรึกษา

12) ระบบเงินทุน มีการจัดสรรเงินทุนที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น บัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคล การลดภาษีแก่สถานประกอบการ และการลดภาษีค่าใช้จ่ายและอุปกรณ์ทางการศึกษา เป็นต้น

3.8.2 โปรแกรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศสหราชอาณาจักร

1) การให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสหพันธ์การค้า ได้จัดรูปแบบการศึกษาให้แก่คนงานให้สอดคล้องกับความสนใจ และเวลาว่าง มีการเปิดสอนหลายช่วงเวลา มีทั้งการสอนทางไปรษณีย์ สอนในตอนเย็นวันราชการ และสอนในวันสุดสัปดาห์อีกด้วย

2) การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ เมืองเคิร์กเอกซันเข้ามาให้ความสนใจ และดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือผู้สูงอายุในด้านการศึกษา โดยจัดพิมพ์หนังสือที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเผยแพร่สำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ หนังสือ Your Right, Your Taxes and Saving in Retirement นอกจากนี้ยังมีหนังสือ Fact sheets เป็นสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ด้านสุขภาพ อนามัยให้กับผู้สูงอายุ และหนังสือ Holidays ซึ่งเป็นเอกสารที่มีข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับกิจกรรมสุดสัปดาห์แจกจ่ายข้อมูลให้ผู้สูงอายุเป็นระยะๆ

3) การศึกษาของบ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ คือ การทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกที่ สร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นกับสังคมว่า บ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ คือ ศูนย์กลางการพัฒนาวัฒนธรรม และการเรียนรู้ของปวงชน โดยการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และลูก (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ก : 171-176)

3.9 ประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน

ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ต้องมีการศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีการใช้วิทยาการใหม่ๆ ในงานอุตสาหกรรม ซึ่งประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี้ได้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก ดังนี้

3.9.1 โปรแกรมการจัดโรงเรียนสำหรับประชาชน (Volkhochschule) ของประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี้ จัดโปรแกรมการเรียนที่กว้างขวางครอบคลุมสาขาวิชาต่างๆ เช่น การเมือง กฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรม ภาษาต่างประเทศ กิจกรรมการกีฬาและนันทนาการ คอมพิวเตอร์ ดนตรี ศิลปะ การจัดดอกไม้ การประกอบอาหาร การประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ เป็นต้น เสนอไว้ให้ผู้สนใจเลือกเรียนได้ตามความต้องการ ตลอดทั้งปีโดยเสียค่าใช้จ่ายพอที่จะใช้บริหารกิจการของโรงเรียนได้เอง

3.9.2 โปรแกรมการจัดกิจกรรมของวิทยาลัยชุมชน โดยหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการให้บริการการฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับเรื่องการออกกำลังกายพื้นฐาน การเต้นรำ การเล่นกีฬาประเภทต่างๆ เป็นต้น กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นนั้นสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และวิทยาลัยมีบุคลากรที่มีความสามารถที่จะให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.9.3 โปรแกรมการจัดกลุ่มสนใจ เป็นบริการที่สนับสนุนให้ผู้สนใจ เรื่องเดียวกัน ได้มีโอกาสเรียนรู้จากวิทยากรในท้องถิ่น

3.9.4 โปรแกรมการจัดบริการห้องสมุดประชาชน และการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนต่างๆ ให้บริการผู้สนใจค้นคว้าศึกษาเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

3.9.5 โปรแกรมการจัดบริการการศึกษาดูงานของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ผู้สนใจได้มีโอกาสเรียนรู้จากผู้รู้และสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

3.9.6 โปรแกรมการให้บริการฝึกอบรมขององค์กรทางศาสนา องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มธุรกิจต่างๆ ซึ่งมีเป้าหมายและรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายบริการข่าวสารข้อมูลของสื่อมวลชน และเครือข่ายข่าวสารต่างๆ ผู้สนใจเลือกรับ และใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ก : 196-197)

3.10 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ และการดำเนินชีวิต โดยกำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญของชาติ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ. 2543ก : 18-20) ได้กล่าวถึง ดังนี้

3.10.1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1) การพัฒนานักการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญมากกับการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ นักการศึกษาอาชีพ และนักการศึกษาชีวิต

คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในท้องถิ่น (เทียบได้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย) และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน

2) ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่าย และสะดวก เน้นในเรื่องของการทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่าย และสะดวก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะทำให้คนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

3) หลักสูตรชีวิต เน้นหลักสูตรชีวิตซึ่งไม่ได้ให้เฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น แต่เริ่มในการศึกษาทุกระดับ

4) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ความสำคัญแก่บ้าน เพราะถือเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดการศึกษา และการเรียนรู้แก่เด็ก ในขณะที่เดียวกันทำการส่งเสริมการศึกษาแก่ พ่อแม่ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้เด็กๆ ที่เกิดมา หรือคนในครอบครัวจะถือเอาเป็นแบบอย่าง

5) กำหนดนโยบายการใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ได้มีการกำหนดนโยบายให้มีการรณรงค์ และระดมทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการศึกษา

6) การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน

7) ปลูกฝังทักษะในการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) ในการศึกษาทุกประเภทจะไม่เน้นเนื้อหา การให้ข้อมูล ความรู้ และความจำเท่านั้น แต่จะต้องให้ทักษะในการแสวงหาความรู้ เพราะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ทุกคนสามารถเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.10.2 โปรแกรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกา

1) โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในลักษณะของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในโบสถ์ ศูนย์ชุมชนในโรงเรียนในเวลาเย็นสโมสรผู้สูงอายุ เพื่อการศึกษาและด้านสุขภาพอนามัยหรือสุขศึกษาแก่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมก่อนการเกษียณอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจในสภาพการเป็นผู้สูงอายุ โดยเน้นการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินตลอดจนการฝึกอาชีพเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพในระยะหลังเกษียณอายุ

2) โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ในสถานประกอบการ โดยใช้เครือข่ายที่เป็นธุรกิจอุตสาหกรรม องค์กรแรงงาน สภาอุตสาหกรรมเอกชน หน่วยงานการศึกษาของรัฐ หน่วยงานการศึกษาของท้องถิ่นสถาบันการศึกษาขั้นสูงหรือโรงเรียน รวมทั้งองค์กรจ้างแรงงาน ฝึกอบรม และองค์กรที่มีฐานในชุมชน เช่น โครงการ Workplace Literacy and English Literacy Grants เป็นต้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538ก : 170-176)

4. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์การ NASA

การศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์การ NASA ประกอบไปด้วย 4.1 โปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์ 4.2 หลักการ 6 ประการในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 4.3 นักการศึกษาตามอัธยาศัย 4.4 ลักษณะของบริการการศึกษาตามอัธยาศัย และ 3.5 เกณฑ์การศึกษาตามอัธยาศัยของโปรแกรมโลกวิทยาศาสตร์ของ NASA ซึ่งมีละเอียดในแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 โปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของ NASA (Earth Science Enterprise Education.. 2003 : Online) ได้เสนอการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกชั้นเรียนตามปกติ โดยเน้นวิธีการตีความ ซึ่งถือว่าเป็นสื่อกลางที่มีประสิทธิภาพที่เปิดโอกาสในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ในระบบวิทยาศาสตร์ของโลกให้กับสาธารณชน การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในที่ต่างๆ รวมทั้งพิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ กลุ่มต่างๆ ในชุมชนและที่บ้านของผู้เรียน โปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์ (Earth System Science : ESE) ของ NASA เปิดโอกาสอย่างหลากหลายให้กับประชาชนทุกวัย ตามความสนใจ และตามภูมิหลัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งในแหล่งความรู้และผลผลิตทางด้านวิทยาศาสตร์ โดยโปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์ ของ NASA มี 6 องค์ประกอบ คือ

4.1.1 ศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal learning centre) ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ห้องฟ้าจำลอง สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ ป่าดั้งเดิม สวนพฤกษศาสตร์ หอกระจก สำหรับปลูกต้นไม้ และอื่นๆ

4.1.2 พื้นที่ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ เช่น สวนสาธารณะ ที่พักอาศัยของสัตว์ป่า พื้นที่นันทนาการของประเทศ ป่าไม้ของประเทศ สวนสาธารณะของรัฐ สวนสาธารณะของชุมชน ศูนย์ธรรมชาติของเอกชน และสาธารณะ สวนสาธารณะทางด้านประวัติศาสตร์ และอนุสรณ์สถาน โบราณสถาน เป็นต้น สถานที่เหล่านี้นำเสนอในสิ่งที่ “เป็นจริง” ที่มีมาแต่เริ่มแรก

4.1.3 สื่อผสม เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ ซีดี (CD) ดีวีดี (DVD) เครื่องเล่นทางการศึกษา อินเทอร์เน็ต และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ

4.1.4 กลุ่มเยาวชน เช่น ลูกเสือ อนุชาชาติ ชมรมเด็กหญิง เด็กชาย โปรแกรมหลังเลิกเรียน เป็นต้น

4.1.5 กลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น ศูนย์ผู้สูงอายุ องค์กรประชาชน สถานสงเคราะห์ คนชรา เป็นต้น

4.1.6 ห้องสมุดต่างๆ

โปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยของ NASA พยายามส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ ที่มีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน ตัวอย่าง เช่น ถ้านิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก NASA เขาก็จะส่งเสริมให้พัฒนาโปรแกรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในระบบ เพื่อให้กลุ่มนักเรียนที่มาทัศนศึกษาได้เรียนรู้ด้วย หรือถ้าศูนย์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ หรือศูนย์โบราณคดี ต่างก็สนใจในสถานะการเปลี่ยนแปลงของฝั่งทะเล ก็อาจมีการพัฒนาผลงานการศึกษาตามอัธยาศัยขึ้นมาชิ้นหนึ่งซึ่งเป็นการผสมผสานงานของทั้งสามองค์กร ซึ่งก็จะมีส่วนงานซึ่งกันและกัน และก็เป็นงานที่ส่งเสริม NASA ด้วย

4.2 หลักการในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของ NASA

องค์กร NASA ได้กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 6 ประการ คือ

4.2.1 การศึกษาตามอัธยาศัยต้องสัมพันธ์สิ่งที่น่าสนใจ กับผู้ที่ตั้งใจมาชม

4.2.2 การศึกษาตามอัธยาศัยมิใช่เพียงการให้ความรู้ได้ง่ายๆ หรือเพียงแค่ความบันเทิง หากแต่แสดงให้เห็นถึงข้อมูลต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งในสิ่งที่เสนอ เช่น ดาวเทียม การสื่อสารระยะไกล เครื่องมือต่างๆ ผลการวิจัย โครงการต่างๆ ที่นำเสนอด้วย

4.2.3 การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นศิลปะ ซึ่งผสมผสานศิลปะในด้านต่างๆ เพื่อที่จะนำเสนอหัวข้อนั้นๆ

4.2.4 จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย ก็คือการกระตุ้นผู้ชมให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไปอีก

4.2.5 การศึกษาตามอัธยาศัยควรมีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอเรื่องราวที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มากกว่าจะเสนอเป็นส่วนๆ และต้องให้ความหมายที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องราวนั้น

4.2.6 การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับเด็กๆ ต้องอยู่บนหลักการดังกล่าวแล้ว และต้องออกแบบโดยคำนึงถึงความสามารถ และรูปแบบในการเรียนรู้ โดยนึกถึงความสนใจของเด็กด้วย

4.3 ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

องค์กร NASA ได้กล่าวถึงนักการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นผู้จัด และมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่

4.3.1 ผู้สร้างสรรค์สื่อวิทยาศาสตร์สำหรับประชาชน

4.3.2 อาจารย์ของศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรืออาจารย์จากวิทยาลัย

4.3.3 ล่าม ผู้บรรยาย ผู้ดูแลอุทยาน ผู้นำชมแหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

4.3.4 ผู้นำกลุ่มเยาวชน

4.3.5 ที่ปรึกษา ผู้ออกแบบนิทรรศการ

4.3.6 ผู้ประสานงาน ผู้ออกแบบศูนย์ท่องเที่ยว NASA

4.4 ลักษณะของบริการการศึกษาตามอัธยาศัย

ลักษณะของโปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์ ได้แก่

4.4.1 โปรแกรมสด (Live program) ได้แก่ การนำชม การเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ การสาธิต การย้อนเรื่องราวในอดีต การฉายสไลด์ สทนารอบกองไฟ และอื่นๆ

4.4.2 สื่อเผยแพร่สำหรับประชาชน และสื่อเพื่อการศึกษาสำหรับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

4.4.3 สื่อออนไลน์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ วิกิพีเดีย

4.4.4 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ข่าว บทความ แผ่นพับ แผ่นปลิว โบถลงข่าว โปสเตอร์ต่างๆ

4.4.5 การแสดงนิทรรศการ ได้แก่ นิทรรศการเคลื่อนที่ นิทรรศการชั่วคราว และนิทรรศการของชุมชน

4.4.6 การละคร ภาพยนตร์ วิดีโอ และรายการที่ออกอากาศไปแล้ว

4.4.7 การจัดเพื่อพัฒนาวิชาชีพสำหรับนักการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

4.4.8 การฝึกอบรม และแหล่งสื่อสำหรับนักการศึกษาตามอัธยาศัย

4.4.9 การสนับสนุนการศึกษาในโรงเรียน ได้แก่ กลุ่มทัศนศึกษาของโรงเรียน การนำเสนอผลงานนอกโรงเรียน สื่อที่ใช้เพื่อนำเสนอก่อน-และหลัง-การเยี่ยมชมของกลุ่มต่างในโรงเรียน ตลอดจนการประชุมปฏิบัติการของครู

4.5 เกณฑ์การศึกษาตามอัธยาศัยของโปรแกรมโลกวิทยาศาสตร์ของ NASA

เกณฑ์การศึกษาตามอัธยาศัยของ NASA กำหนดไว้กว้างๆ โดยอยู่บนพื้นฐานของเกณฑ์ของผลผลิต (Products) ของหน่วยงานที่เรียกว่า National Park Service (NPS) ใช้ หน่วยงานนี้คำนึงถึงคุณภาพของผลผลิตและบริการอย่างมาก โดยได้พัฒนาเกณฑ์คุณภาพผลผลิต (Criteria for quality products) และได้กำหนดตัวชี้วัดซึ่งเป็นที่สนใจขึ้น การใช้เกณฑ์นี้ทำให้มั่นใจในคุณภาพที่สูงของผลผลิตงานการศึกษาตามอัธยาศัยของ NASA ดังนั้นคุณภาพที่ดีของผลผลิตอยู่บนพื้นฐานของความรู้ของแหล่งข้อมูล/หรือเรื่องที่เสนอ (Knowledge of the resource or subject) ความรู้ของผู้เข้าชม (Knowledge of the audience) และวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม (Appropriate technique) ซึ่งผลผลิตของการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีการคิดอย่างดีเกี่ยวกับ หัวข้อ (Theme) จุดหมาย (Goal) และวัตถุประสงค์ (Objectives)

5. แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาเอกสารแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัย แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน เกาหลี มาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร สหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี สหรัฐอเมริกา และโปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์ขององค์การ NASA ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สามารถสรุปกรอบแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การวิจัย ได้ 4 องค์ประกอบ คือ 5.1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 5.2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 5.3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และ 5.4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ต่อไปนี้

5.1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียดโดยสังเขปในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

5.1.1 นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ความแตกต่าง และความหลากหลายในการอธิบายความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย จากการศึกษาดูเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้สามารถอธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดังนี้

1) การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร แต่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่สามารถแยกออกจากระบบการศึกษาอื่นได้อย่างชัดเจน แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต

2) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้ จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น

3) การเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน เกิดจากการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง

4) การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์ มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอรรถาธิบายควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้

5.1.2 การเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit learning) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (Incidental learning) และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self directed learning) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล จากความพึงพอใจในการรับรู้ ผ่านการตีความที่เป็นกระบวนการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม สถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ การที่บุคคลเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ทำให้บุคคลเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สร้างความเข้าใจ และการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายเกิดขึ้นใน 3 ขั้นตอน คือ

1) การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ชนิดนี้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล

2) การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคล ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งการตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิตของบุคคลๆ สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง ตามความพึงพอใจในการรับรู้ หากบุคคลเกิดความพึงพอใจก็เกิดการเรียนรู้ และหากบุคคลไม่พึงพอใจก็จะกลับไปทบทวนเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับตนเอง โดยแสวงหาวิธีการอื่นๆ ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อเลือก และกำหนดวิธีการเรียน วิธีการแสวงหาความรู้ ตามความสนใจของตนเอง

3) ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เกิดจากความพึงพอใจในการรับรู้ และเกิดการรับรู้จากความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้น โดยการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และ

สถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิต บุคคลเกิดการยอมรับ และปรับตัวเข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ด้วยตนเอง

5.1.3 ลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ การอธิบายถึงลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ มีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนา เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้น อุบัติขึ้น การศึกษาตามอรรถศาสตร์จึงเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบ (Multi forms) และใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ

2) เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยตั้งใจ และมีได้จใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล

3) เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

4) เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงานและการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ

5) เป็นลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ การต่อรอง การสื่อความหมาย และการเคารพในความคิดซึ่งกันและกันเพื่อร่วมกิจกรรมกัน

6) เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่นๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้ กล่าวคือ บุคคลสามารถใช้การศึกษาตามอรรถศาสตร์ไประหว่างการเรียนในระบบพร้อมๆ กันด้วย

7) ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้ และเน้นหนักการอีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน

8) เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ได้รับทั้งความรู้ และการเรียนรู้ การที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การให้ความรู้ และประสบการณ์ผ่านสื่อหลายๆ ประเภท แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน เลือกหาประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

9) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ และ ความหมายจากปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์

10) สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น การศึกษาตามอัธยาศัยในลักษณะนี้เกิดจากความต้องการยกระดับความเป็นอยู่ในสังคม การมีส่วนร่วม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

11) สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร

12) เป็นรูปแบบของการศึกษาหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะพ้นรั้วโรงเรียนหรือไม่เคยผ่านระบบโรงเรียนก็ตาม

5.1.4 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สามารถจัดขึ้นในรูปแบบของกิจกรรม และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ต่อเนื่องต่อไปอีก

2) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิต การเรียนรู้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทุกสถานที่ ทุกสถานการณ์ บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง จากการตีความ ความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล

3) การประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการประเมินผลความรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลที่อาจได้มาโดยการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มาประเมินเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น

5.1.5 ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีภารกิจในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย แต่มีลักษณะ และเป้าหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และสถานศึกษาอุดมศึกษา โดยทั่วไปสถานศึกษามีหน้าที่หลักในการให้จัดการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกจากนั้นยังจัดบริการการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมเสริมความรู้ และห้องสมุดต่างๆ

2) สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามอัตรายาศัยโดยตรง ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต เป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัตรายาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านกิจกรรม วิทยากร สถานที่เรียน ห้องสมุด และศูนย์การเรียนต่างๆ

3) เครือข่ายการศึกษา เป็นการประสานความร่วมมือ ของผู้จัดการศึกษาตามอัตรายาศัย โดยการเชื่อมโยงการทำงานของ สถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกัน ในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และกระจายความรู้ จากภายนอกผสมผสานกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม

5.2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตรายาศัย องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตรายาศัย ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตรายาศัย และประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

5.2.1 ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตรายาศัย มีลักษณะเป็นโครงการจัดการกิจกรรมส่งเสริมเรียนรู้ ที่ผู้จัดทำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่มีจุดมุ่งหมายที่มีความยืดหยุ่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลอย่างอิสระ โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต และมีการประเมินผลที่คำนึงถึง ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนๆ เป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง

5.2.2 องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตรายาศัย เน้นที่ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลด้วยกลยุทธ์ และวิธีการในภาพรวมเพื่อการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย จากสภาพพื้นฐานของวิถีชีวิต และสอดคล้องการเรียนรู้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชีวิต เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตรายาศัย ประกอบด้วย

- 1) วัตถุประสงค์ ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้
- 2) กลุ่มเป้าหมายในการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) กรอบเนื้อหาความรู้
- 4) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 5) แหล่งการเรียนรู้
- 6) การใช้สื่อการเรียนรู้
- 7) การใช้เทคโนโลยีการศึกษา
- 8) เครือข่ายการศึกษา
- 9) การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตรายาศัย

5.2.3 ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เมื่อพิจารณาถึงระบบย่อยของการศึกษาตามอัธยาศัยตามกลุ่มเป้าหมายแล้ว สามารถจำแนกประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้ 5 ประเภท ดังนี้

1) โปรแกรมการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพของชีวิตครอบครัว ในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ และเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง

2) โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชนทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้

3) โปรแกรมการศึกษาสำหรับบุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการศึกษา บัณฑิตต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนาองค์กร เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่บุคลากรในองค์กรการทำงาน

4) โปรแกรมการศึกษาชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน เรียนรู้จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐานเพื่อให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหา และตระหนักถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบแก้ไขปัญหาของตนเอง เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย สตรี ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน เป็นต้น

5) โปรแกรมการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหา ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

5.2.4 ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สามารถจำแนกได้ 9 ประเภท ดังนี้

1) กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การโต้เถียง เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ

2) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ

3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น

4) กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพ ประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

5) กิจกรรมการแสดง ได้แก่ กิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ การแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดต่างๆ เป็นต้น

6) กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมสกี การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น

7) กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

8) กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย เป็นต้น

9) กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัครกิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น

5.3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การจัดบริการสื่อการศึกษา หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา ดังนี้

5.3.1 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาระบบของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และสังคม ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1) การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และ การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ

2) การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

3) การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้

5.3.2 การจัดการความรู้ (Knowledge management) มีความหมายครอบคลุมถึงเทคนิค และกลไกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กลไกดังกล่าว ได้แก่ การรวบรวมความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ที่ต่างๆ มารวมไว้ที่เดียวกัน การสร้างบรรยากาศให้คนคิดค้น เรียนรู้ สร้างความรู้ใหม่ๆ ขึ้น การจัดระเบียบความรู้ และที่สำคัญที่สุด คือการสร้างช่องทาง และเงื่อนไขให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 1) การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้
- 2) การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ
- 3) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้
- 4) การสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้
- 5) การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

เรียนรู้

5.3.3 การจัดบริการสื่อการศึกษา เป็นการจัดบริการการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยสื่อต่างๆ ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 1) การจัดบริการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ
- 2) การจัดบริการสื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ
- 3) การจัดบริการสารสนเทศป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์
- 4) การจัดนิทรรศการความรู้ต่างๆ เป็นต้น

5.3.4 หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่ง วาตานาเบ (พรธิดา วิเชียรปัญญา. 2547 : 136-137 ; อ้างอิงจาก Watanabe. 2003) อธิบายว่า ระบบเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self learning) การเรียนรู้ของกลุ่ม (Group learning) การเผยแพร่สู่สาธารณะ (Public lecture) และเป็นบทเรียนสำหรับบุคคล (Private lesson) ซึ่งมีแนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย ดังต่อไปนี้

- 1) เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นระบบสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เฉพาะเรื่องตามความต้องการ และความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ คือ การบริการสืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูล และการบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เพื่อการบริการข่าวสารข้อมูล และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เป็นต้น

2) เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม คือ ระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ ระบบสารสนเทศในโลยีสารสนเทศของกลุ่ม หรือองค์กร และการประชุมทางไกล (Teleconference) เป็นต้น

3) เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ เป็นระบบบริการสารสนเทศผ่านระบบสื่อสารมวลชนในลักษณะของการแพร่กระจายสารสนเทศสู่สาธารณะ เช่น การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร และความรู้ ผ่านสื่อสารมวลชนประเภท เสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น

4) เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล เช่น การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเรียนรู้จากคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล

5.3.5 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครั้ว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันสื่อสารมวลชน และสถาบันทางสังคมอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

1) การแสวงหาเครือข่าย มีแนวทางในการดำเนินการ คือ การแสวงหาเครือข่าย การจำแนกประเภท การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย

2) การประสานงาน และความร่วมมือ มีแนวทางในการดำเนินการ คือ การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน การวางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน การใช้ทรัพยากร และการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน

3) การสร้างแรงจูงใจมีแนวทางในการดำเนินการ คือ การจัดกิจกรรมเสริมแรงเครือข่าย เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติ และการส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เป็นต้น

5.4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ วิธีการประเมิน หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

5.4.1 ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

- 1) การเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน และการประกอบอาชีพ
- 2) การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ
- 3) การพัฒนาชุมชน
- 4) การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และเข้าค่าย
- 5) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

5.4.2 วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ การสอบประเมินความรู้ การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ การทดสอบปฏิบัติจริงเพื่อประเมินสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะในด้านต่างๆ การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงานที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ และการประเมินจากโครงการ หรือโครงการการเรียนรู้ที่แสดงถึงกระบวนการคิดต่างๆ

5.4.3 หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ การสอบประเมินความรู้

- 1) เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล
- 2) เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล
- 3) เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ
- 4) การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล
- 5) หลักในการประเมินคือการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งอาจมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามี การเรียนรู้ วิธีการตัดสินใจ ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้

5.4.4 จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือเพื่อเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือเพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1.งานวิจัยในประเทศ 2. งานวิจัยในต่างประเทศ ซึ่งมีละเอียด ดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

เป็นการศึกษาผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศ ดังต่อไปนี้
 ฉลองศรี พลโยธา (2544 : 20-21) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยขององค์กรชุมชน ที่ประสบผลสำเร็จ

ในการอบรมทฤษฎี หรือระดมทุน ได้แก่ ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ในวิถีชีวิต ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งมีคุณธรรม เสียสละ มีแรงจูงใจ มุ่งประโยชน์ส่วนรวม โอกาสการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับความรู้ ความคิด การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทุนทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

ชนินทร์ สุขเจริญ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียน ชั้นมัธยม1/1 โรงเรียนที่ปราชญ์วิทยา เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองยังคงยึดติดระบบการเรียนรู้แบบเดิมที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ เนื่องจากข้อจำกัดของเวลา อุปกรณ์ และกรอบแนวคิดเดิม นักเรียนยังขาดความสามารถในการบริหารความคิดตามขั้นตอนการบริหารจัดการ ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยระบบอีเลิร์นนิ่งที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามอัยาศัย ระบบอีเลิร์นนิ่ง และทักษะเพิ่มขึ้น ผลของการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยระบบอีเลิร์นนิ่ง พบว่าบริบทการทดลองสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ปัจจัยนำเข้าของการทดลองยังไม่สมบูรณ์ แต่นักเรียนมีความพึงพอใจในกระบวนการถ่ายทอดความรู้สามารถสืบค้น อีเลิร์นนิ่งได้เร็วขึ้น และพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองโดยปราศจากครู

ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ปัญหาการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน เป็นปัญหาที่เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ชุมชนในฐานะระบบสังคมเสียคุณภาพ โครงการการศึกษาชุมชนได้ถูกนำมาใช้เป็นวิถีทางในการแก้ปัญหา โครงการดังกล่าวเสริมสร้างบูรณาการในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน และจัดการ เป้าหมายของโครงการคือการแก้ปัญหาชุมชน และมุ่งหมายให้สมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนได้รับประโยชน์จากโครงการ ซึ่งรูปแบบการศึกษาชุมชนจำแนกออกเป็น สองรูปแบบ คือ รูปแบบอิงชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม และรูปแบบอิงสถาบันซึ่งหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ริเริ่ม

ธัชชนก เถาบัว (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การจัดการศึกษาตามอัยาศัยในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 เพื่อศึกษาความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัยาศัย และปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาตามอัยาศัยในโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาเห็นด้วยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัยาศัยในโรงเรียนในระดับมาก และมีความเห็นต่อความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตามอัยาศัยในโรงเรียนในระดับปานกลาง ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และมัศึกษามีความเห็นไม่แตกต่างกัน และพบว่า โรงเรียนมีปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาตามอัยาศัย ได้แก่ ขาดปัจจัยสนับสนุนทั้ง

เรื่องเงิน คน วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ปัญหาเรื่องปริมาณและคุณภาพของบุคลากร และ ปัญหาเรื่องประสานความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกับหน่วยงานอื่น

พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ปกครอง นักเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ด้านหลักสูตรการเรียนรู้อุ้ ผู้ปกครองนักเรียน มีความต้องการเกี่ยวกับหลักสูตรระยะสั้นที่เน้นด้านอาชีพ ด้านการบริหารและการจัดการการเรียนรู้อุ้ ผู้ปกครองนักเรียน ส่วนมากมีความเข้าใจการศึกษาในระบบโรงเรียน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อโทรทัศน์เป็นแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม การพัฒนาการเรียนรู้อุ้มีความสำคัญมาก ในขณะที่เดียวกันผู้ปกครองนักเรียนมีความเข้าใจในการบริหารและการจัดการเรียนรู้อุ้ตลอดชีวิตน้อย ต้องการให้ภาครัฐจัดการเรียนรู้อุ้ตลอดชีวิตโดยไม่ต้องกำหนดเวลาเรียน มีความต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้ประสานงานรัฐกับประชาชน การเรียนรู้อุ้ตลอดชีวิตต้องการเรียนตามอัธยาศัย และต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ การพัฒนาบุคลากรการเรียนรู้อุ้ ผู้ปกครองนักเรียนส่วนมากมีความเข้าใจในการพัฒนาบุคลากรน้อย ต้องการพัฒนาบุคลากรการเรียนรู้อุ้โดยการไปศึกษาดูงาน ปรึกษาผู้รู้ ผู้ชำนาญการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ ครู-อาจารย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อเทคโนโลยีอย่างหลากหลาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อุ้ประสบการณ์ แหล่งเรียนรู้ชุมชน ด้านการพัฒนาการเรียนรู้อุ้ ผู้ปกครองนักเรียน ส่วนมากมีความเข้าใจในการพัฒนาการเรียนรู้อุ้ในด้ว้เทคนิควิธีการเรียนรู้อุ้โดยใช้สื่อบุคคล และสื่อโทรทัศน์ ด้านการประเมินความรู้ ผู้ปกครองนักเรียน ส่วนมากต้องการประเมินจากการปฏิบัติจริง ทางด้ว้ปริมาณและคุณภาพ โดยการทดสอบจากประสบการณ์ ต้องการให้ประชาชนและรัฐกำหนดเกณฑ์ และหน่วยงานประเมินผลการเรียนรู้อุ้

มิถุนา อนุแสน (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ทางการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ครูผู้สอนมีความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ทางการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ในด้ว้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาชุมชน และด้ว้แหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับ สามารถทำได้แต่ยังไม่ใช้ในขณะนี้ ผลการเปรียบเทียบความพร้อมของครูตามสถานภาพพบว่า ด้านสังกัด ด้านวุฒิการศึกษาและ ด้านตำแหน่งหน้าที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ

สมศักดิ์ แก้วคำ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการ และแนวทางการจัดการศึกษา นอกกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับนักเต้นคาบาเร่ต์ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ จากชายเป็นหญิง พบว่า ความต้องการด้ว้สื่อ มีความต้องการให้รับนิตยสารที่เกี่ยวข้องกับความ เคลื่อนไหวด้ว้บันเทิงที่เกี่ยวข้องกับการแสดงคาบาเร่ต์ และต้องการให้จัดวีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดง คาบาเร่ต์ แนวทางการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย อาจจัดโดยจัด

ประสานให้องค์กรต่างๆ หรือผู้เชี่ยวชาญมาร่วมจัดตามความสนใจของนักแสดง โดยเสียค่าใช้จ่ายในราคาถูก สนับสนุนงบประมาณให้นักแสดงไปเรียนตามองค์กรต่างๆ ที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามความสนใจของนักแสดง พานักแสดงไปดูงานนอกสถานที่ แนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย อาจจัดโดยมีการจัดหามุมหนังสือซึ่งอาจจะเป็นมุมพักผ่อน จัดห้องสำหรับดูวิดีโอเพิ่มจำนวนวิดีโอ จัดให้มีฝ่ายสรรหาและเยี่ยมคืนนิตยสาร วิดีทัศน์ มีการจัดป้ายนิเทศในการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ต่างๆ อย่างทั่วถึง

สมศักดิ์ จัตตุพรพงษ์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์โปรแกรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยที่ดำเนินการโดยสถาบันศาสนาตามแนวคิดของ บอยเออล์ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 พบว่า แนวคิดการสร้างพื้นฐานทางปรัชญาในการจัดโปรแกรมการศึกษาของสถาบันพระพุทธศาสนานั้นเป็นปรัชญาทางพุทธศาสนาแต่เป็นศาสนธรรมที่แตกต่างกัน ผู้จัดในสถาบันศาสนาอิสลามมีปรัชญา คือ การเรียนรู้ตั้งแต่เปลอนอนจนถึงหลุมศพ และผู้จัดในสถาบันคริสต์ศาสนา มีปรัชญาที่สอดคล้องกัน คือ การสร้างมนุษย์ที่มีความดีพร้อมตามหลักคริสต์ธรรม สำหรับแนวคิดของบอยเออล์ในข้ออื่นๆ ต่อการจัดโปรแกรมการศึกษาของสถาบันศาสนาทั้ง 3 ศาสนา ไม่มีความแตกต่าง และสถาบันศาสนาทั้ง 3 ศาสนา มีการจัดโปรแกรมเชิงสถาบันมากที่สุด สำหรับภาพอนาคตทางดีในปี พ.ศ.2562 ของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย ซึ่งสถาบันศาสนาจะเป็นศูนย์กลางของชุมชน และสถาบันศาสนาจะมีส่วนร่วมอย่างมากต่อการจัดการศึกษา ส่วนภาพอนาคตในทางลบคือสถาบันศาสนาจะลดการจัดการศึกษาลง เนื่องจากคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ ศาสนิกชนจะให้ความสำคัญต่อศาสนาตกลง โดยเฉพาะศาสนาที่ไม่มีข้อบังคับที่เข้มงวด ส่วนภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดคือสถาบันศาสนายังคงจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย ที่จะมีการพัฒนาขึ้น และมีสัดส่วนของการศึกษาตามอัยาศัยเพิ่มขึ้น แต่ต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐอย่างเพียงพอ

สามารถ ไชยพันธุ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่านพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัยาศัยของ สมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการควบคุมติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาที่สมาชิกเห็นด้วยน้อย ความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่านพบว่าประธานองค์การบริหาร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการ และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล มีความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยาศัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้แตกต่างกันมีความพร้อมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

เป็นการศึกษาผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยในต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

บาบารา และไดนา (Barbara ; & Dina. 2006 : Online) ได้ทำการศึกษาผลการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน จากการเรียนรู้ตามสภาพจริงในชุมชน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการทำการศึกษาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษา 4 ปี ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ของบุคคล เกิดจากการปฏิบัติจริง และการประกอบอาชีพ ที่สามารถนำไปสู่ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ การเรียนรู้ตามสภาพจริงในชุมชน สนับสนุนให้สมาชิกจำนวนหนึ่งมีการพัฒนาอาชีพ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสมาชิกส่วนหนึ่งสามารถพัฒนานวัตกรรมได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพที่เป็นจริง

ราเชล (Rachel. 2006 : Online) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลังจบการศึกษา โดยทำการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในประเทศอังกฤษ จำแนกตามความแตกต่างของระดับการศึกษา พบว่า บุคคลที่เรียนจบระดับอุดมศึกษา จะมีความสนใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะเนื้อหา และหัวข้อที่ตนเองสนใจ การเรียนรู้จากกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิต จะไม่ได้รับความสนใจ ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงจำเป็นต้องมีเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน เพื่อตอบสนองของความสนใจ ความพึงพอใจ และเป็นตัวเลือกในการตัดสินใจ ซึ่งวิธีการดำเนินชีวิต และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมีผลต่อความสนใจ ความพึงพอใจ และแรงจูงใจในการเรียนรู้ หลังจากจบการศึกษา

ฟาร์ (Fahr. 2005 : Online) ได้ศึกษาความต้องการการศึกษาตามอัธยาศัย ของคนในประเทศเยอรมนี โดยศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้อง คือ ระดับการศึกษา และการแบ่งเวลา ต่อความต้องการการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า บุคคลที่มีการศึกษาสูง จะมีความสามารถในการแบ่งเวลาได้มากกว่า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สามารถมีเวลาในการทำกิจกรรมอื่นๆเพิ่มเติม ทั้งนี้ก็เพื่อการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และความต้องการในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะมาจาก ความสนใจ ความพอใจของแต่ละบุคคล

ลิโอทริออส และดีมีเทรียดิส (Liotsios ; & Demetriadis. 2006 : Online) ได้ทำการ ศึกษาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรณีศึกษาบทเรียนสำหรับบุคคล พบว่า การออกแบบเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องมีรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และข้อมูลทางสังคม ซึ่งการออกแบบเทคโนโลยีมีความจำเป็นต้องใช้ทักษะ และการจัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ชิน (Shin. 2005 : Online) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ ของพิพิธภัณฑสถานศึกษาทางธรรมชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกี่ยวกับธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ โดยใช้การสอนผ่านระบบออนไลน์ สำหรับผู้ที่สนใจ เป็นรูปแบบการเรียนรู้จะเน้นเป็นสามมิติ ซึ่งผู้เรียนจะสามารถมองเห็นได้เสมือนจริงผ่านทรัพยากรออนไลน์ จำนวน 12 ช่องทาง โดยเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้จาก 4 พิพิธภัณฑสถาน สรุปผลของการพัฒนารูปแบบการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และธรรมชาติ ผ่านระบบออนไลน์ จะเป็นอีกหนึ่งช่องทางสำหรับผู้สนใจในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

เซียว และแครอล (Xiao ; & Carroll. 2007 : Online) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของชุมชนผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ของโรงเรียน พบว่า การศึกษาตามอัธยาศัยไม่ควรสอนให้ผู้เรียนรู้ทักษะการใช้พื้นฐานของคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถ และทักษะในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่เติบโตขึ้นในโลกดิจิทัล มีความสามารถพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้มากกว่าครู ผลการวิจัย พบว่า ผู้เรียนสามารถออกแบบโครงการต่างๆ ได้ระดับ ปานกลาง ผู้วิจัยได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยว่าครูควรแสดงบทบาทสมมติ และการเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน ในขณะที่โรงเรียนควรสร้างโอกาส และสถานที่เพื่อให้นักเรียนได้จัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และการแก้ปัญหาในชีวิตจริง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีลำดับขั้นตอนการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ

ตอนที่ 1 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 2 การประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 1 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และ 2. การประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังต่อไปนี้

1. การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ในการร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร (Document research) โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารอย่างครอบคลุมในบริบทต่างๆ ดังนี้

1) การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทต่างๆ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดต่างๆเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ พัฒนาการ แนวคิด ความหมาย ความสำคัญ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ลักษณะ ประเภท รูปแบบ การจัด และโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

2) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน ผู้วิจัยศึกษา บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย และปัญหาในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

3) แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน เกาหลี มาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร สหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี สหรัฐอเมริกา และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์การ NASA

4) **งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง** เป็นการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตาม ทัศนคติทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ

1.2 **การสรุปร่างแนวทาง** ผู้วิจัยสรุปร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามทัศนคติเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การวิจัยได้ 4 องค์ประกอบ คือ หลักการจัดการศึกษาตาม ทัศนคติ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จาก ประสบการณ์

2. การประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามทัศนคติ

ผู้วิจัยนำร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามทัศนคติ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ประเมิน จำนวน 2 รอบ โดยรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของ องค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามทัศนคติ ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาปรับปรุงตาม ผลการประเมิน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินในรอบที่ 2 โดยเพิ่ม ตำแหน่งค่านิยมฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ระบุตำแหน่งของผู้ตอบ ดังต่อไปนี้

2.1 **การประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหาของรอบที่ 1** เป็นการประเมินความเหมาะสม ขององค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามทัศนคติ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจากระบบ และการศึกษาตามทัศนคติ ด้วยวิธีเจาะจงประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม จำนวน 21 คน (รายชื่อผู้เชี่ยวชาญแสดงใน ภาคผนวก ข) ดังนี้

1) **กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ** เป็นผู้มีหน้าที่ หรือมีประสบการณ์ ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ การบริหาร การจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม ทัศนคติ และมีวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท จำนวน 8 คน

2) **กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสังกัดสถานศึกษาอุดมศึกษา** เป็นผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งสาย ผู้สอนในสถานศึกษาอุดมศึกษา และมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามทัศนคติ จำนวน 7 คน

3) **กลุ่มผู้เชี่ยวชาญภาคเอกชน** เป็นผู้มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษานอก ระบบ และการศึกษาตามทัศนคติ การพัฒนาสังคมและชุมชน หรือการพัฒนาการเรียนรู้ในองค์กร ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในมูลนิธิ องค์กร หรือสถานศึกษาภาคเอกชน และมีวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่า ระดับปริญญาโท จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และ เนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามทัศนคติ เป็นแบบสอบถามฉบับที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามร่าง

แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้จากการศึกษาเอกสาร นำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 107-108 ; อ้างอิงจาก Likert scale) ในแต่ละระดับคะแนนมีความหมาย ดังนี้

5	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด
0	หมายถึง	ไม่เหมาะสม

แบบสอบถามฉบับที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ใน 4 องค์ประกอบ คือ หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 3 การประเมินเนื้อหาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เป็นข้อคำถามปลายเปิด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับที่ 1 และจัดทำสรุปสาระสำคัญของร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม พร้อมการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในคราวเดียวกัน ผู้วิจัยนำผลการประเมิน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และพิจารณาปรับปรุงก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบต่อไป

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามฉบับที่ 1 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน ด้วยตนเองพร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามกลับคืน ได้รับคืน จำนวน 19 ฉบับ โดยดำเนินการระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2550

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามจากรอบที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าทางสถิติโดยการคำนวณค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. ค่ามัธยฐาน (Median) จากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับซึ่งมีค่ามัธยฐานของคำตอบในแต่ละข้อที่คำนวณได้ ดังนี้

4.50 ขึ้นไป	หมายความว่า	ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสมมากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายความว่า	ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสมมาก
2.50 - 2.49	หมายความว่า	ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสมปานกลาง
1.50 - 2.49	หมายความว่า	ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสมน้อย
ต่ำกว่า 1.50	หมายความว่า	ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสมน้อยที่สุด

2. ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ค่าความแตกต่างระหว่าง ควอไทล์ที่ 3 กับควอไทล์ที่ 1 กำหนดเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

0.01 – 0.99	หมายถึง	ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีข้อขัดแย้งกันมาก
1.00 – 1.50	หมายถึง	ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีข้อขัดแย้งกันปานกลาง
1.51 ขึ้นไป	หมายถึง	ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าไม่ขัดแย้งกัน

2.2 การประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหาของแบบสอบถามที่ 2 เป็นการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยวิธีเจาะจง จำนวน 21 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับรอบแรก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นแบบสอบถามฉบับที่ 2 ที่พัฒนามาจากแบบสอบถามรอบแรก โดยผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 27 ข้อ และเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 24 ข้อ ตามผลการประเมิน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะข้อคำถามในรอบแรกผู้วิจัยเพิ่มตำแหน่งค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ที่ระบุตำแหน่งของคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแบบสอบถาม และเพิ่มช่องระบุเหตุผลในส่วนท้ายของแต่ละข้อคำถาม กรณีที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากความคิดของผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ถ้าหากเห็นด้วยกับความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญก็สามารถเลือกเปลี่ยนระดับความคิดเห็นของตนเองได้

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามฉบับที่ 2 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับรอบแรกทั้ง 21 คน ด้วยตนเองพร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามกลับคืนได้แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 18 ฉบับ โดยดำเนินการระหว่างเดือน ธันวาคม 2550

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 มาพิจารณาคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาข้อความที่มีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ตั้งแต่ 1.50 ลงมา ถือว่าข้อความนั้นผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมาสรุป ก่อนที่จะนำไปประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย โดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในขั้นต่อนต่อไป

ตอนที่ 2 การประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย

เป็นการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัยโดยการสำรวจ (Survey research) ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัยไปปฏิบัติ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ดังนี้

1. การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับจังหวัด กรุงเทพมหานคร และระดับอำเภอทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 995 คน จำแนกเป็น

1. สถานศึกษาระดับจังหวัด ได้แก่ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพ และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 100 แห่ง
2. สถานศึกษาระดับอำเภอ ได้แก่ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ กิ่งอำเภอ และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต จำนวนทั้งสิ้น 895 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีของ ยามาเน่ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 267 ; อ้างอิงจาก Yamane. 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 336 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) ดังนี้

การสุ่มตัวอย่างสถานศึกษาระดับจังหวัด

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ได้จำแนกประเภทสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับจังหวัดตามภารกิจไว้ 3 ประเภท ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 30 ได้กลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาระดับจังหวัด รวมทั้งสิ้น 30 แห่ง รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 12 แห่ง สุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 แห่ง คือ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร นครราชสีมา และ ขอนแก่น
2. ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพ จำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง สุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 แห่ง คือ ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดสระแก้ว เชียงราย และชุมพร
3. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 30 ตามสัดส่วนในแต่ละภูมิภาคของสถานศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่าง รวม 24 แห่ง รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 กรุงเทพมหานคร มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 แห่ง สุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 1

3.2 ภาคกลาง มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 16 แห่ง สุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 แห่ง คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ราชบุรี และสมุทรสงคราม

3.3 ภาคเหนือ มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 17 แห่ง สุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 แห่ง คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ พะเยา และอุทัยธานี

3.4 ภาคตะวันออก มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 9 แห่ง สุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 แห่ง คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และนครนายก

3.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 19 แห่ง สุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 แห่ง คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น นครพนม นครราชสีมา มหาสารคาม หนองคาย และสุรินทร์

3.6 ภาคใต้ มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 14 แห่ง สุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 แห่ง คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตรัง นครศรีธรรมราช ภูเก็ต และสุราษฎร์ธานี

สรุป จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับจังหวัด จำนวน 30 คน ตามตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 แสดง จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาระดับจังหวัด

ประเภทสถานศึกษา	ประชากร สถานศึกษา ระดับจังหวัด	กลุ่มตัวอย่าง สถานศึกษา ระดับจังหวัด
1. ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด	12	3
2. ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพ	9	3
3. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร	4	1
4. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคกลาง	16	5
5. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคเหนือ	17	5
6. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	9	3
7. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคตะวันออก	19	6
8. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคใต้	14	4
รวมทั้งสิ้น	100	30

การสุ่มตัวอย่างสถานศึกษาระดับอำเภอ

ใช้สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้กลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาระดับอำเภอ รวมทั้งสิ้น 306 แห่ง รายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 1 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 แห่ง
2. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคกลาง ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 41 แห่ง
3. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคเหนือ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 63 แห่ง
4. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 แห่ง
5. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคตะวันออก ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 110 แห่ง

6. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในภาคใต้ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 55 แห่ง

สรุป จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ 306 คน (รายชื่อกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาระดับอำเภอ แสดงในภาคผนวก ง) ตามตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 แสดง จำนวนกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ กิ่งอำเภอ
และศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนเขต

ลำดับ	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร	กลุ่มตัวอย่าง ศบอ./ศบข.(แห่ง)
กรุงเทพมหานคร		
1.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 1	12
ภาคกลาง		
2.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี	6
3.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดปทุมธานี	7
4.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	16
5.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดราชบุรี	9
6.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงคราม	3
ภาคเหนือ		
7.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่	24
8.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดตาก	9
9.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์	14
10.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดพะเยา	8
11.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดอุทัยธานี	8
ภาคตะวันออก		
12.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา	11
13.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดชลบุรี	10
14.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนครนายก	4
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
15.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น	25
16.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนครพนม	11
17.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนครราชสีมา	30
18.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดมหาสารคาม	12
19.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดหนองคาย	16
20.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์	16
ภาคใต้		
21.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดตรัง	10
22.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราช	23
23.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดภูเก็ต	3
24.	ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสุราษฎร์ธานี	19
รวม		306

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำข้อความจากแบบสอบถามที่ใช้สอบถามผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ที่ผ่านการประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญมาแล้ว นำมาพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ไปปฏิบัติ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ซึ่งในแต่ละระดับคะแนนมีความหมาย ดังนี้

5	หมายถึง	ปฏิบัติได้มากที่สุด
4	หมายถึง	ปฏิบัติได้มาก
3	หมายถึง	ปฏิบัติได้ปานกลาง
2	หมายถึง	ปฏิบัติได้น้อย
1	หมายถึง	ปฏิบัติได้น้อยที่สุด
0	หมายถึง	ปฏิบัติไม่ได้

แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ไปปฏิบัติในสถานศึกษาใน 4 องค์ประกอบ คือ หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ไปปฏิบัติในสถานศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นข้อคำถามปลายเปิด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบก่อนส่งให้กับผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีลำดับขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขอรับหนังสือจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 336 ฉบับ โดยดำเนินการระหว่างเดือน มกราคม ถึงกุมภาพันธ์ 2551

3. ประสานงานผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนทางโทรศัพท์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัยภายในระยะเวลาที่กำหนด

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ได้ จำนวน 274 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 82 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนใช้การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติร้อยละ
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) สำหรับค่าความถี่นำไปปฏิบัติได้ คำนวณหาค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

4.50 - 5.00	ผู้บริหารเห็นว่าข้อความนั้น มีความเป็นไปได้ในการไปปฏิบัติได้มากที่สุด
3.50 - 4.49	ผู้บริหารเห็นว่าข้อความนั้น มีความเป็นไปได้ในการไปปฏิบัติได้มาก
2.50 - 3.49	ผู้บริหารเห็นว่าข้อความนั้น มีความเป็นไปได้ในการไปปฏิบัติได้ปานกลาง
1.50 - 2.49	ผู้บริหารเห็นว่าข้อความนั้น มีความเป็นไปได้ในการไปปฏิบัติได้น้อย
1.00 - 1.49	ผู้บริหารเห็นว่าข้อความนั้น มีความเป็นไปได้ในการไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด

ส่วนระดับความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติไม่ได้ คือ 0 ผู้วิจัยคำนวณหาค่าร้อยละของจำนวนของผู้ตอบในแต่ละข้อคำถาม

3. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่เป็นข้อคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยใช้วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และคำนวณด้วยค่าความถี่และร้อยละ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในฐานะผู้กำหนดแนวทาง กับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในฐานะผู้ปฏิบัติ ว่าสามารถนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยไปปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด ดังนี้

1. การเปรียบเทียบองค์ประกอบหลัก ทั้ง 4 องค์ประกอบ
2. การเปรียบเทียบองค์ประกอบย่อยรายด้าน และรายข้อ จำนวน 20 ข้อ
3. การเปรียบเทียบเนื้อหารายด้าน และรายข้อ จำนวน 119 ข้อ

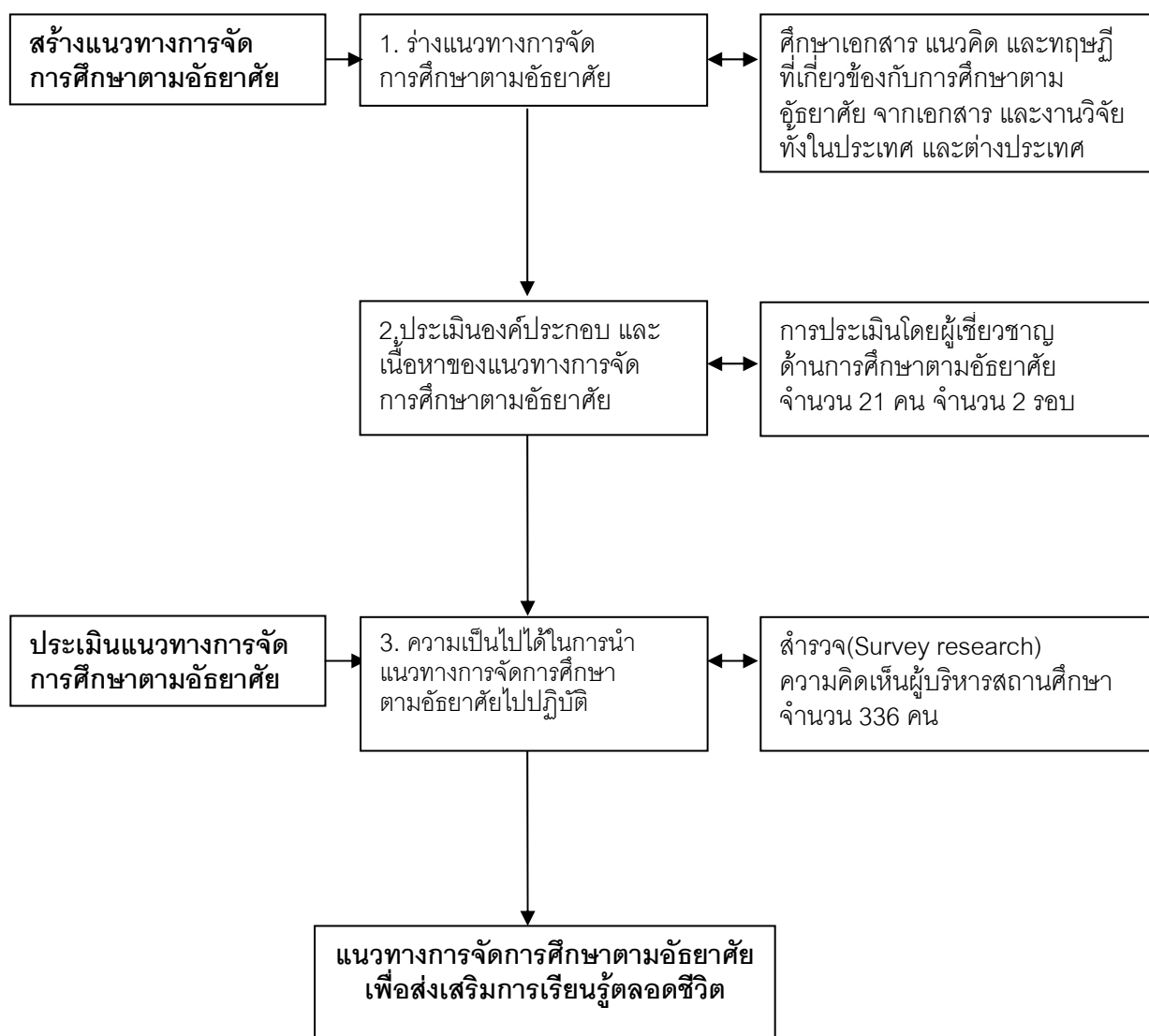
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ใช้ Independent samples test (t-test)

เกณฑ์ในการคัดเลือกข้อความเพื่อนำมาพัฒนาเป็นแนวทางที่สมบูรณ์

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.50 ขึ้นไป และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ไม่เกิน 1.50 มากำหนดเป็นแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษา ตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงในตาราง 6 และในภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 กรอบขั้นตอนการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วสามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ได้ตามตาราง 6 ดังต่อไปนี้

ตาราง 6 แสดงความมุ่งหมาย ลำดับขั้นตอน วิธีการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ความมุ่งหมายของการวิจัย	ลำดับขั้นตอนการวิจัย	วิธีวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
1. เพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	ขั้นตอนที่ 1 การร่างแนวทาง การจัดการศึกษา ตามอัธยาศัย	การศึกษาเอกสาร (Document research) การศึกษา แนวคิด และ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาตามอัธยาศัย จากเอกสาร และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ	เอกสาร และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษา ตามอัธยาศัย
	ขั้นตอนที่ 2 การประเมิน องค์ประกอบ และ เนื้อหาแนวทางการ จัดการศึกษาตาม อัธยาศัย	การประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญด้าน การศึกษาตามอัธยาศัย 21 คน จำนวน 2 รอบ	แบบสอบถามการวิจัย ฉบับที่ 1 แบบสอบถามการวิจัย ฉบับที่ 2
2. เพื่อประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	ขั้นตอนที่ 3 ความเป็นไปได้ใน การนำแนวทางการ จัดการศึกษาตาม อัธยาศัยไปปฏิบัติ	การสำรวจ (Survey research) ความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษา จำนวน 336 คน	แบบสอบถามการวิจัย (ผู้บริหารสถานศึกษา)
	ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอผล การศึกษา	การเผยแพร่ การตีพิมพ์บทความลงใน วารสารวิชาการ หรือ เอกสารเผยแพร่ต่างๆ	สรุปสาระสำคัญของ ผลการวิจัย

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผู้วิจัยได้แสดงสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	=	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
$\bar{X}$	=	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	=	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
Mdn.	=	ค่ามัธยฐาน (Median)
I.R.	=	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquatile range)
t	=	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t - distribution
*	=	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	=	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 4 ตอน ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ขึ้นสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งนำเสนอข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ
2. ผลการประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รอบที่ 1
3. ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รอบที่ 1
4. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
5. ผลการประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รอบที่ 2
6. ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รอบที่ 2

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย

ขั้นการประเมินรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย ไปปฏิบัติ โดยนำเสนอข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารสถานศึกษา
2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย
3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย
4. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับผู้บริหารสถานศึกษา

เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน รายละเอียดประกอบ และรายชื่อ

ตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป็นการสรุป และนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างแนวทางการจัดการศึกษา ตามอัยาศัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ รายละเอียดแสดงใน ตาราง 7

ตาราง 7 แสดง จำนวน และร้อยละของผู้เชี่ยวชาญจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และ ประสบการณ์การทำงาน (N = 19)

ข้อมูลสถานภาพ	เพศ					
	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ						
40 - 50 ปี	1	5.26	2	10.53	3	15.79
51 - 60 ปี	12	63.16	3	15.79	15	78.95
60 ปี ขึ้นไป	1	5.26	-	-	1	5.26
รวม	14	73.68	5	26.32	19	100
วุฒิการศึกษา						
ปริญญาโท	2	10.53	1	5.26	3	15.79
ปริญญาเอก	12	63.16	4	21.05	16	84.21
รวม	14	73.68	5	26.32	19	100
ประสบการณ์การทำงาน						
10 - 20 ปี	1	5.26	-	-	1	5.26
21 - 30 ปี	9	47.37	4	21.05	13	68.42
31 ปีขึ้นไป	4	21.05	1	5.26	5	26.32
รวม	14	73.68	5	26.32	19	100

จากตาราง 7 แสดง สถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ เป็นเพศชาย จำนวน 14 คน (ร้อยละ 73.68) เพศหญิง จำนวน 5 คน (ร้อยละ 26.32) มีอายุระหว่าง 40 – 50 ปี จำนวน 3 คน (ร้อยละ 15.79) อายุระหว่าง 51 – 60 ปี จำนวน 15 คน (ร้อยละ 78.95) และอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 1 คน (ร้อยละ 5.26) มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 16 คน (ร้อยละ 84.21) วุฒิการศึกษาปริญญาโท จำนวน 3 คน (ร้อยละ 15.79) มีประสบการณ์การทำงาน ระหว่าง 10 – 20 ปี จำนวน 1 คน (ร้อยละ 5.26) และระหว่าง 21 - 30 ปี จำนวน 13 คน (ร้อยละ 68.42) และตั้งแต่ 31 ปี ขึ้นไป จำนวน 5 คน (ร้อยละ 26.32)

2. ผลการประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย รอบที่ 1

การวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 19 คน รอบที่ 1 ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบหลัก จำนวน 4 ข้อคำถาม และองค์ประกอบย่อย จำนวน 18 ข้อคำถาม ซึ่งนำเสนอข้อมูลตามลำดับดังแสดงในตาราง 8-9 ดังนี้

2.1 ผลการประเมินองค์ประกอบหลัก ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ดังนี้

ตาราง 8 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบหลักของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบหลัก			
1.	หลักการจัดการศึกษาตามอัยาศัย	5.00	.25
2.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	0
3.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	0
4.	การเรียนรู้จากประสบการณ์	4.00	1.00

จากตาราง 8 แสดง ผลการประเมินองค์ประกอบหลัก ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัยาศัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก (Mdn.=5.00 และI.R.=0)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก (Mdn.=5.00และI.R.=0)

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง (Mdn.= 4.00 และ I.R.=1.00)

2.2 ผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ดังนี้

ตาราง 9 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบย่อยของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	Mdn.	I.R.
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
องค์ประกอบย่อย			
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
1.	นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย	5.00	1.00
2.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
3.	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย	5.00	1.00
4.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5.00	0
5.	ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.00	1.00
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			
6.	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
7.	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
8.	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
9.	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	1.00
องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้			
10.	การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	5.00	.75
11.	การจัดการความรู้	5.00	1.00
12.	การจัดบริการสื่อการศึกษา	5.00	.75
13.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย	5.00	1.00
14.	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา	5.00	1.00
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์			
15.	ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์	5.00	1.00
16.	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.00	1.25
17.	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.00	1.25
18.	จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.00	3.00

จากตาราง 9 แสดงผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ1-5) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ4.การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Mdn.=5.00 และ I.R.= 0)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ1.นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) ข้อ2.การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) และข้อ3. ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ ข้อ5.ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=4.00 และ I.R.=1.00)

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 4 ข้อ (ข้อ6-9) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลางทุกข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ6.ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) ข้อ7.องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) ข้อ8.ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) และ ข้อ9.ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ10-14) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ10.การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และ I.R.=.75) และข้อ12.การจัดบริการสื่อการศึกษา (Mdn.=5.00 และ I.R.=.75)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ11.การจัดการความรู้ (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) ข้อ13.หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) และข้อ14.แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00)

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 4 ข้อ (ข้อ15-18) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ15.ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ16.วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ (Mdn.=4.00 และ I.R.=1.25) และข้อ17.หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ (Mdn.=4.00 และ I.R.=1.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ18.จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ (Mdn.=4.00 และ I.R.=3.00)

3. ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รอบที่ 1

การวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รอบที่ 1 ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

3.1 ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ดังนี้

ตาราง 10 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย นิยาม และความหมายเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย		
1.	การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร แต่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่สามารถแยกออกจากระบบการศึกษาอื่นได้อย่างชัดเจน แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต	4.00	1.25
2.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น	4.00	1.00

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
3.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน เกิดจากการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้อรรถนะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง	4.00	2.00
4.	การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้	4.00	2.00
การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับบุคคล			
5.	การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้นี้ก็จะเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล	4.00	1.50
6.	การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคล ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม สถานการณ์การเรียนรู้นั้นๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง	4.00	1.00
7.	ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เกิดจากการยอมรับที่จะปฏิบัติ ความพึงพอใจ และเกิดการรับรู้จากความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้น โดยการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิต บุคคลเกิดการยอมรับและปรับตัวเข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ด้วยตนเอง	4.00	2.00

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย			
8.	คือวิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนา เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้น คุบติขึ้น โดยใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ	4.00	2.00
9.	เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยตั้งใจ และมีได้ใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล	4.00	1.00
10.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม	5.00	1.00
11.	เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงานการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ	5.00	1.00
12.	เป็นลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ การต่อรอง การสื่อความหมาย และการเคารพในความคิดซึ่งกันและกันเพื่อร่วมกิจกรรมกัน	4.00	2.00
13.	ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้ และนั่นทนาการอีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน	4.00	1.25
14.	เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ได้รับทั้งความรู้ และการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน	4.00	1.00
15.	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ และความหมาย จากปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
16.	สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น	5.00	2.00
17.	สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่ว่าผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร	5.00	1.00

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
18.	เป็นรูปแบบของการศึกษาหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะพ้นรั้วโรงเรียนหรือไม่เคยผ่านระบบโรงเรียนก็ตาม	5.00	1.00
การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
19.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	2.00
20.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยากร ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้	5.00	1.00
21.	การประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการประเมินผลความรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลที่อาจได้มาโดยการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มาประเมินเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น	4.00	1.25
ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
22.	สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และสถานศึกษาอุดมศึกษา	4.00	1.00
23.	สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยตรง ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต	4.00	2.00
24.	เครือข่ายการศึกษา เป็นการประสานความร่วมมือ ของสถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอก ชุมชน เข้าด้วยกัน ในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกัน ดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้	5.00	1.00

จากตาราง 10 แสดง ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัยในองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 จำนวน 24 ข้อ ดังนี้

นิยาม และความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอรรถยาศัย จำนวน 4 ข้อ (ข้อ1-4) พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ2.**การจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพและการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ1.**การศึกษาตามอรรถยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อแหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร แต่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ การศึกษาตามอรรถยาศัยไม่สามารถแยกออกจากระบบการศึกษาอื่นได้อย่างชัดเจน แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต (Mdn.=4.00 และ I.R.=1.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกันจำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ3.**การเรียนรู้ตามอรรถยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน เกิดจากการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง (Mdn.=4.00 และ I.R.=2.00) และ**ข้อ4.**การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอรรถยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้ (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00)

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 3 ข้อ (ข้อ5-7) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ6.การตีความเกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00) และข้อ5.การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล (Mdn.=4.00 และI.R.=1.50)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกันตามลำดับ คือ ข้อ7.ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เกิดจากการยอมรับที่จะปฏิบัติ ความพึงพอใจ และเกิดการรับรู้จากความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้น โดยการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิต บุคคลเกิดการยอมรับ และปรับตัวเข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ด้วยตนเอง (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00)

ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 11 ข้อ (ข้อ8-18) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 5 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ10.เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ11.เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงานและการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ15.เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ และความหมายจากปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ17.สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และข้อ18.เป็นรูปแบบของการศึกษาหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะพ้นรั้วโรงเรียนหรือไม่เคยผ่านระบบโรงเรียนก็ตาม (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ ข้อ16.สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความสอดคล้องปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ9.เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยตั้งใจ และมีได้ใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการ ถ่ายทอดความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00) ข้อ14.เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ได้รับทั้งความรู้ และการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00) และข้อ13.ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้ และเน้นหนักการอีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน (Mdn.=4.00 และI.R.=1.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ8.คือวิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนา เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้น อุบัติขึ้น โดยใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ (Mdn.=4.00 และ I.R.=2.00) และข้อ12.เป็นลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ การต่อรอง การสื่อความหมาย และการเคารพในความคิดซึ่งกันและกันเพื่อร่วมกิจกรรมกัน (Mdn.=4.00 และ I.R.=2.00)

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 3 ข้อ (ข้อ19-21) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง คือ ข้อ20.การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ ข้อ19.การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะ โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง คือ ข้อ21.การประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการประเมินผลความรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลที่อาจได้มาโดยการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มาประเมินเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์ การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น (Mdn.=4.00 และI.R.=1.25)

ผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย จำนวน 3 ข้อ (ข้อ22-24) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ24. เครือข่ายการศึกษา เป็นการประสานความร่วมมือ ของสถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกัน ในลักษณะของการประสานสัมพันธ์ กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง คือ ข้อ22.สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และสถานศึกษาอุดมศึกษา (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ ข้อ23.สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามอัยาศัยโดยตรง ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00)

3.2 ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ดังนี้

ตาราง 11 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			
ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย			
1.	มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลอย่างอิสระ	5.00	1.00
2.	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต	5.00	1.00
3.	สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต	5.00	2.00
4.	ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไป ตลอดชีวิต	5.00	.50
5.	การประเมินผลจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนๆเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง	4.00	2.25
องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย			
6.	วัตถุประสงค์ ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้	5.00	.25
7.	กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	1.00
8.	กรอบเนื้อหาความรู้	5.00	1.00
9.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	1.00
10.	แหล่งการเรียนรู้	5.00	1.00
11.	สื่อการเรียนรู้	5.00	1.00
12.	การใช้เทคโนโลยีการศึกษา	5.00	1.00
13.	เครือข่ายการเรียนรู้	5.00	.25
14.	การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	.25
ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย			
15.	โปรแกรมการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการ ของมนุษย์ และเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การ จัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อแม่ จริยธรรม ครอบครัว และสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง	5.00	1.00

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			
16.	โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชนทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้	5.00	1.00
17.	โปรแกรมการศึกษาสำหรับบุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการศึกษา ปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนาองค์กร เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่บุคลากรในองค์กรการทำงาน	4.00	1.00
18.	โปรแกรมการศึกษาชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมาย สตรี ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน เป็นต้น	5.00	1.00
19.	โปรแกรมการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น	5.00	1.00
ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			
20.	กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การโต้ว่าที่ เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะนำ แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ	5.00	1.00
21.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ	5.00	1.00
22.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			
23.	กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	5.00	1.00
24.	การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น	5.00	1.00
25.	กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
26.	กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น	5.00	1.00
27.	กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย เป็นต้น	5.00	1.00
28.	กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00

จากตาราง 11 แสดง ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 จำนวน 28 ข้อ ดังนี้

ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ1-5) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ4.**ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไปตลอดชีวิต (Mdn.=5.00 และI.R.=.50)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ1.**มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลอย่างอิสระ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ2.**การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ3.**สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในวิถีชีวิต (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ5.**การประเมินผลจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนฯ เป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง (Mdn.=4.00 และI.R.=2.25)

องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 9 ข้อ (ข้อ6-14) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ6.**วัตถุประสงค์ ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=.25) **ข้อ13.**เครือข่ายการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=.25) และ**ข้อ14.**การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 6 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ7.**กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ8.**กรอบเนื้อหาความรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ9.**กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ10.**แหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.= 1.00) **ข้อ11.**สื่อการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ12.**การใช้เทคโนโลยีการศึกษา (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ15-19) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ15.**โปรแกรมการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ และเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ16.**โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชนทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ18.**โปรแกรมการศึกษาชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมาย สตรี ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ19.**โปรแกรมการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ17.**โปรแกรมการศึกษาสำหรับบุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนาองค์กร เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่บุคลากรในองค์กรการทำงาน (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00)

ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ (ข้อ20-28) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง ทุกข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ20.**กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การได้วาที เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ21.**กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ22.**กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจใน

ลักษณะต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ23.**กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ24.**การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ25.**กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ26.**กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ27.**กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย เป็นต้น และ**ข้อ28.**กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

3.3 ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ดังนี้

ตาราง 12 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้			
การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้			
1.	การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และ การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ	4.50	2.00
2.	การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้	5.00	2.00
3.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้	4.50	2.00
การจัดการความรู้			
4.	การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้	5.00	1.00
5.	การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ	5.00	1.00
6.	การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้	5.00	1.00
7.	การสร้างเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้	5.00	1.00
8.	การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.50	1.00
การจัดบริการสื่อการศึกษา			
9.	การจัดบริการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ	5.00	1.00
10.	การจัดบริการสื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
11.	การจัดบริการป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่า ความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น	5.00	1.25
12.	การจัดให้มีนิทรรศการความรู้ต่างๆ	5.00	2.00
หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย			
13.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ การแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่านระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้(Learning direct) เป็นต้น	5.00	1.00

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้			
14.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอ (Video conference) เป็นต้น	5.00	1.00
15.	เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น	5.00	1.00
16.	เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล	5.00	1.00
แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา			
การแสวงหาเครือข่าย			
17.	การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบัน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	5.00	1.00
18.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย	5.00	2.00
การประสานงาน และความร่วมมือ			
19.	การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน	5.00	2.00
20.	การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน	5.00	1.00
21.	วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน	5.00	1.00
22.	การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน	5.00	1.25
การสร้างแรงจูงใจ			
23.	การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น	5.00	2.00
24.	การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น	5.00	1.00

จากตาราง 12 แสดง ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัยในองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 จำนวน 24 ข้อ ดังนี้

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ (ข้อ1-3) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกันทุกข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ2.การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00) ข้อ1.การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ (Mdn.=4.50 และI.R.=2.00) และข้อ3. การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้(Mdn.=4.50 และI.R.=2.00)

การจัดการความรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ4-8) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง ทุกข้อ ตามลำดับค่า คือ ข้อ4.การรวบรวมเลือกสรร และการจัดเก็บความรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ5.การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ6.การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ7.การสร้างความรู้เชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และข้อ8.การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Mdn.=4.50 และI.R.=1.00)

การจัดบริการสื่อการศึกษา จำนวน 4 ข้อ (ข้อ9-12) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ9. การจัดบริการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ10.การจัดบริการสื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และข้อ11.การจัดบริการป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ ข้อ12. การจัดให้มีนิทรรศการความรู้ต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00)

หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอรรถยาศัย จำนวน 4 ข้อ (ข้อ13-16) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลางทุกข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ13.เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ การแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่านระบบ

การสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ14.**เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอ (Video conference) เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ15.**เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ16.**เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีโอตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา

การแสวงหาเครือข่าย จำนวน 2 ข้อ (ข้อ17-18) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ17.**การแสวงหาเครือข่ายและการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบัน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ18.** การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00)

การประสานงาน และความร่วมมือ จำนวน 4 ข้อ (ข้อ19-22) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับคือ **ข้อ20.**การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ21.**วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ22.**การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน (Mdn.=5.00 และI.R.=1.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ19.**การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00)

การสร้างแรงจูงใจ จำนวน 2 ข้อ (ข้อ23-24) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ24.**การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ23.**การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00)

3.4 ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ดังนี้

ตาราง 13 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์			
ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์			
1.	การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ	5.00	1.00
2.	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	5.00	2.00
3.	การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน	4.00	2.00
4.	การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น	5.00	2.00
5.	การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และเข้าค่าย เป็นต้น	5.00	2.00
วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์			
6.	การสอบประเมินความรู้	4.00	2.00
7.	การสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	1.00
8.	การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ	5.00	1.00
9.	การทดสอบปฏิบัติจริงเพื่อประเมินสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะในด้านต่างๆ	5.00	1.00
10.	การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ	5.00	1.00
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์			
11.	การประเมินจากโครงการ หรือโครงการการเรียนรู้ที่แสดงถึงกระบวนการคิด และนวัตกรรมต่างๆ	5.00	1.00
หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์			
12.	เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย	4.00	2.00

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
13.	เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล	4.00	2.00
14.	เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ	5.00	2.00
15.	การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล	5.00	2.00
16.	หลักในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งอาจมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามี การเรียนรู้ วิธีการตัดสินความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้ จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.00	2.00
17.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ นำมาใช้เป็นผลการเรียน ส่วนหนึ่ง ของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง	4.50	2.00
18.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง	4.00	2.00
19.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ	5.00	2.00

จากตาราง 13 แสดง ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 จำนวน 19 ข้อ ดังนี้

ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ1-5) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ1.**การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ2.**การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00) **ข้อ4.**การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00) และ**ข้อ5.**การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และเข้าค่าย เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ3.**การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00)

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 6 ข้อ (ข้อ6-11) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 5 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ7.**การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ8.**การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ9.**การทดสอบปฏิบัติจริงเพื่อประเมินสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะในด้านต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ10.**การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ11.**การประเมินจากโครงการ หรือโครงการการเรียนรู้ที่แสดงถึงกระบวนการคิด และนวัตกรรมต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ6.**การสอบประเมินความรู้ (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00)

หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ12-16) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ**ข้อ14.**เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ (Mdn.=5.00 และ I.R.=2.00) และ**ข้อ15.**การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล (Mdn.=5.00 และ I.R.=2.00)

ข้อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ12.เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00) ข้อ13.เป็นการประเมินความรู้จาก ประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็น รายบุคคล (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00) และข้อ16.หลักในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่าได้เกิดการ เรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งอาจมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามี การเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้ (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00)

จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 3 ข้อ (ข้อ17-19) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ19.เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ (Mdn.=5.00 และI.R.=2.00) และข้อ17. เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่ง ของหลักสูตร การศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง (Mdn.=4.50 และI.R.= 2.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ ข้อ18.เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาใน ระดับใดระดับหนึ่ง (Mdn.=4.00 และI.R.= 2.00)

4. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน ที่มีต่อแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการประเมินความเหมาะสม และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์

ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ควรมีการกล่าวถึงปรัชญาของการศึกษา (Philosophy of education) เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาคั้งนี้ เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

นิยาม และความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ คือ **ข้อ 1.** การศึกษาตามอรรถศาสตร์ไม่ควรเป็นแค่วิธีการที่หลากหลายเท่านั้น แต่ควรครอบคลุมถึงกระบวนการจัดการที่หลากหลายด้วย สำหรับในบริบทของผู้เรียนบางครั้งบางสถานการณ์ก็ไม่สามารถกำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ แต่ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง **ข้อ 2.** ประสบการณ์การเรียนรู้นอกจากนำมาเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพและการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้นแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอีกด้วย **ข้อ 3.** การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และบุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และ **ข้อ 4.** การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ คือ **ข้อ 8.** ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ตามความพึงพอใจของแต่ละบุคคล บุคคลสร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต

ลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ คือ **ข้อ 10.** ลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ควรเป็นทั้งกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้

ข้อ 11. เป็นลักษณะของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ โดยเน้นไปที่กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล

ข้อ 14. เป็นลักษณะของการเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมตามความสมัครใจ โดยเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ และเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ข้อ 15. ลักษณะการเรียนรู้ควรมีความเป็นอิสระ ไม่ยึดติดกับหลักสูตร เวลาเรียน อายุ หรือสถานที่ เป็นการเรียนรู้ตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจของผู้เรียน **ข้อ 17.** การศึกษาตามอัธยาศัยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และ**ข้อ 20.** การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่ง ที่บุคคลสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ คือ **ข้อ 25.** การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยควรถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาทุกประเภท ทุกระดับการศึกษา ครอบคลุมทั้งสถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ**ข้อ 26.** สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ควรมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ที่หลากหลายของบุคคล เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ คือ **ข้อ 29.** จุดมุ่งหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรจะเสริมสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการเรียนรู้ต่อเนื่องต่อไปอีก **ข้อ 30.** การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และ**ข้อ 31.** สื่อการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายในเรื่องของกิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจำแนกตามประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้ และโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น และผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะในรายชื่อ คือ **ข้อ 45.** โปรแกรมการศึกษาสำหรับครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ และปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว **ข้อ 46.** โปรแกรมการศึกษา

สำหรับเด็ก และเยาวชน เป็นการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เพื่อการกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรหรือไม่ก็ได้ **ข้อ47.**โปรแกรมการศึกษาสำหรับบุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาบุคลากร และองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ **ข้อ48.**โปรแกรมการศึกษาชุมชน เป็นการจัดการศึกษาจากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ ข้อมูลชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ และ**ข้อ49.**โปรแกรมการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาตามความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หรือตอบสนองต่อการแก้ปัญหา สังคม

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัด ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การจัดบริการสื่อการศึกษา หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา มีความเหมาะสมแล้ว เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าประเด็นเนื้อหาที่มีความเหมาะสมแล้ว

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การ เรียนรู้จากประสบการณ์

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ประเภทของการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ และ จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์มีความเหมาะสมดีแล้ว เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ คือ ควรอธิบายลักษณะของข้อคำถาม เช่น **ข้อ97.**การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น และ**ข้อ98.**การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังได้เสนอแนะให้เพิ่มเติมข้อคำถามเกี่ยวกับ การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต และการประเมินตามความต้องการ

4.2 การปรับปรุงเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ข้อเสนอนี้ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยนำข้อเสนอนี้ของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 24 ข้อ และปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 27 ข้อ ดังนี้

การปรับปรุงเนื้อหาขององค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์

ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมองค์ประกอบย่อย คือ ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ และผู้วิจัยได้เพิ่มเติมข้อคำถาม และปรับปรุงข้อคำถาม ดังนี้

ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ผู้วิจัยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ คือ

ข้อ 1. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากครุกรรมารดาถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ข้อ 2. ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่า การศึกษา คือ การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาคควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต

ข้อ 3. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาคจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล

ข้อ 4. ปรัชญาหลังนวมสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่ (Postmodernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิงมาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย และ

ข้อ 5. ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง

นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 4 ข้อ คือ **ข้อ7.**การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง **ข้อ8.**การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต **ข้อ9.**การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล บุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และ**ข้อ10.**การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ14.** ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคล บุคคลสร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต

ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ คือ **ข้อ16.**คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการสนทนา การพบปะ สังสรรค์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และเพิ่มเติมประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ **ข้อ17.**เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล **ข้อ20.**เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคลเข้าร่วมตามความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพใน ความคิดของกันและกัน **ข้อ21.**ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลา

เรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียน ส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ **ข้อ23.**เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตามอัธยาศัย และ**ข้อ26.**เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ31.** สถานศึกษา ในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา และ**ข้อ32.**สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษา ตามอัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต

การปรับปรุงเนื้อหาองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมข้อคำถาม และปรับปรุงข้อคำถาม ดังนี้

ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้วิจัยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ35.**โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล

ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้วิจัยปรับปรุง ข้อคำถาม จำนวน 3 ข้อ คือ **ข้อ36.**มีจุดมุ่งหมายเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ **ข้อ37.**การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย และ**ข้อ38.**สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้วิจัยจำแนกประเภทของ โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้โดยเพิ่มเติม และปรับปรุงข้อคำถาม ดังนี้

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล ผู้วิจัยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 4 ข้อ คือ **ข้อ52.**ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น **ข้อ53.**ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ทักษะ และความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิด

อย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม **ข้อ54.**ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข และ**ข้อ 55.**ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาจิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย ผู้วิจัยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ คือ **ข้อ57.**วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อ58.**ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้ **ข้อ59.**วัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็น กระบวนการส่งเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ **ข้อ60.**วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ ได้รับจาก การทำงาน และกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล และ**ข้อ61.**วัยสูงอายุ การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุเป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้ ผู้วิจัยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ คือ **ข้อ63.**วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น **ข้อ64.**สังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมืองการปกครอง เป็นต้น **ข้อ65.**ศิลปะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น **ข้อ66.**ภาษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น **ข้อ67.**กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับกีฬา นันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น และ **ข้อ68.**อาชีพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ คือ ข้อ70.ครอบครัว เป็นการศึกษในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม ข้อ71.เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของ สถานศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของ หลักสูตรการศึกษา หรือไม่ได้ ข้อ72.บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการกิจกรรม ฝึกอบรม สนับสนุน บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการ ทำงานร่วมกัน เป็นการพัฒนาศักยภาพ และองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ข้อ73.ชุมชน เป็นการ จัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์ จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน และข้อ74.กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อ ตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการ และความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไข ปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

การปรับปรุงเนื้อหาองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่างค์ประกอบย่อย ได้แก่ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการ ความรู้ การจัดบริการสื่อการศึกษา หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และแนวทาง การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา มีความเหมาะสมแล้ว เมื่อพิจารณารายข้อ ผู้เชี่ยวชาญ ไม่มีความเห็นในประเด็นเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จึงไม่มีการเพิ่มเติม และปรับปรุงข้อคำถาม

การปรับปรุงเนื้อหาองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมข้อคำถาม และปรับปรุงข้อคำถาม ดังนี้

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ผู้วิจัยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 3 ข้อ คือ ข้อ129.การแสดงผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น ข้อ130.การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการและขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น ข้อ131.การ ประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้ เข้ารับการประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้

ผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ คือ ข้อ123.การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น ข้อ124.การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น ข้อ125.การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น ข้อ126.การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น ข้อ127.การประเมินจากแฟ้มสะสมงานที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น และข้อ128.การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น

5. ผลการประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย รอบที่ 2

การวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 18 คน รอบที่ 2 ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบหลัก จำนวน 4 ข้อคำถาม และองค์ประกอบย่อย จำนวน 20 ข้อคำถาม ซึ่งนำเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 14-15 ดังนี้

5.1 ผลการประเมินองค์ประกอบหลัก ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ดังนี้

ตาราง 14 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ที่มีต่อ

องค์ประกอบหลักของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
1.	หลักการจัดการศึกษาตามอัยาศัย	5.00	0
2.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	0
3.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	0
4.	การเรียนรู้จากประสบการณ์	4.50	1.00

จากตาราง 14 แสดง ผลการประเมินองค์ประกอบหลัก ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัยาศัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก (Mdn.=5.00 และI.R.=0)

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก (Mdn.=5.00 และI.R.=0)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก (Mdn.=5.00 และI.R.=0)

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง (Mdn.= 4.50 และ I.R.=1.00)

5.2 ผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ดังนี้

ตาราง 15 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ที่มีต่อ องค์ประกอบย่อยของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบย่อย			
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
1.	ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย	5.00	.25
2.	นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย	5.00	1.00
3.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
4.	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย	5.00	0
5.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5.00	0
6.	ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.00	.25
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			
7.	ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
8.	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
9.	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
10.	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	.25
11.	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	1.00
องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้			
12.	การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	5.00	0
13.	การจัดการความรู้	5.00	1.00
14.	การจัดบริการสื่อการศึกษา	5.00	0
15.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย	5.00	.25
16.	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา	5.00	.25
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์			
17.	ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์	4.50	1.00
18.	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.00	1.00
19.	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.50	1.00
20.	จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.00	1.00

จากตาราง 15 แสดง ผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ของแนวทางการจัดการศึกษาตาม อัยยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัยยาศัย จำนวน 6 ข้อ (ข้อ1-6) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ4.**ลักษณะของการศึกษาตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ5.**การจัดการศึกษาตามอัยยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Mdn.=5.00 และI.R.=0) และ**ข้อ1.**ปรัชญาของการศึกษาตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ2.**นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ3.**การเรียนรู้ตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันมาก คือ **ข้อ6.**ผู้จัดการศึกษาตามอัยยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Mdn.=4.00 และ I.R.=.25)

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ7-11) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ10.**ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ7.**ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ8.**ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ9.**องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) และ**ข้อ11.**ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ12-16) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 4 ข้อ คือ **ข้อ12.**การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ14.**การจัดการความรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ15.**หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัยยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=.25) และ**ข้อ16.**แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ13.**การจัดการความรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 4 ข้อ(ข้อ17-20) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ17.ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Mdn.=4.50 และI.R.=1.00) และข้อ19.หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ (Mdn.=4.50 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ18.วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ (Mdn.=4.00 และ I.R.=1.00) และข้อ20.จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ (Mdn.=4.00 และ I.R.=1.00)

6. ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์รอบที่ 2

การวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รอบที่ 2 ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 16-19 ดังนี้

6.1 ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ดังนี้

ตาราง 16 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์		
1.	ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จาก ควรรู้มารดาถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมี ความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	5.00	0
2.	ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่า การศึกษา คือ การพัฒนา ความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาควรเน้น ความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การ ปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต	5.00	.25
3.	ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า ของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความ ต้องการของแต่ละบุคคล	5.00	.25

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
4.	ปรัชญาหลังนวยุคสมัยนิยม / หลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิงมาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย	5.00	1.00
5.	ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง	5.00	.25
นิยาม และความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย			
6.	การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดการกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.00	0
7.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.00	.25

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
8.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล บุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	4.00	0
9.	การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้	5.00	1.00
การเรียนรู้ตามอัธยาศัย			
10.	การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้นี้ก็จะเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล	4.00	0
11.	การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคล ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้นั้นๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง	4.00	0
12.	ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคลๆ สร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต	4.00	0

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย			
13.	คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการ สนทนา การพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และ เพิ่มเติมประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ	4.00	.50
14.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนด วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล	4.00	.25
15.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความ พร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และ สังคม	5.00	.25
16.	เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็น ลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อ การดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงาน และการสร้างสม ประสบการณ์ต่างๆ	5.00	1.00
17.	เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคลเข้าร่วมตามความ สมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพใน ความคิดของกันและกัน	4.00	0
18.	ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มี หรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการ เรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ	5.00	1.00
19.	เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความ เข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน	4.50	1.00
20.	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหา ความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
21.	สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่ม เยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น	4.00	2.00

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
22.	สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร	5.00	0
23.	เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	5.00	1.00
การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
24.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	1.00
25.	การจับปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาศาสนาแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยากร ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้	5.00	1.00
26.	การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการสั่งสมความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล	4.00	0
ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
27.	สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา	5.00	1.00
28.	สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กทม. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต	5.00	1.00
29.	เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์ กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้	5.00	0

จากตาราง 16 แสดงผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัยในองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 จำนวน 29 ข้อ ดังนี้

ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถยาศัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ1-5) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 4 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ1.**ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องการเรียนรู้จากครรรค์มารดาถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอรรถยาศัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ2.**ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่า การศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต (Mdn.=5.00 และI.R.=.25) **ข้อ3.**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล (Mdn.=5.00 และI.R.=.25) และ**ข้อ5.**ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ4.**ปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิงมาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลงมุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

นิยาม และความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอรรถยาศัย จำนวน 4 ข้อ (ข้อ6-9) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ9.**การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาใน

ระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ6.การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Mdn.=4.00 และI.R.=0) ข้อ8.การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Mdn.=4.00 และI.R.=0) และข้อ7.การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.=4.00 และI.R.=.25)

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 3 ข้อ (ข้อ10-12) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันมากทุกข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ10.การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้นี้ก็จักกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล (Mdn.=4.00 และI.R.=0) ข้อ11.การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง (Mdn.=4.00 และI.R.=0) และข้อ12.ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความการยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคลๆ สร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ชีวิต (Mdn.=4.00 และI.R.=0)

ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 11 ข้อ (ข้อ13-23) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ

ข้อ22.สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร (Mdn.=5.00 และI.R.=0) และ**ข้อ15.**เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 5 ข้อ ตามลำดับคัมภีร์ฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ คือ **ข้อ16.**เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์สภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ18.**ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ20.**เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ23.**เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ19.**เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน (Mdn.=4.50 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันมากจำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ17.**เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคลเข้าร่วมตามความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพใน ความคิดของกันและกัน (Mdn.=4.00 และI.R.=0) **ข้อ14.**เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล (Mdn.=4.00 และI.R.=.25) และ**ข้อ13.**คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการสนทนา การพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และเพิ่มเติมประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ (Mdn.=4.00 และ I.R.=.50)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ21.**สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00)

ผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย จำนวน 3 ข้อ (ข้อ27-29) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก คือ **ข้อ29.**เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครั้ว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่นๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ27.**สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ28.**สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

6.2 ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ดังนี้

ตาราง 17 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้		
	ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย		
1.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลงประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล	5.00	1.00
	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย		
2.	มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ	5.00	0
3.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย	5.00	.25
4.	สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้	5.00	1.00
5.	ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไปตลอดชีวิต	5.00	0
6.	การประเมินผล จากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ผู้เรียนเข้าใจและรับรู้ได้ด้วยตนเอง	4.00	0
	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย		
7.	วัตถุประสงค์ ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้	5.00	0
8.	กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	0
9.	กรอบเนื้อหาความรู้	5.00	1.00
10.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	0
11.	แหล่งการเรียนรู้	5.00	0
12.	สื่อการเรียนรู้	5.00	0

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			
13.	การใช้เทคโนโลยีการศึกษา	5.00	1.00
14.	เครือข่ายการเรียนรู้	5.00	0
15.	การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	5.00	.50
ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย			
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล			
16.	ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น	5.00	1.00
17.	ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ทักษะและความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม	5.00	1.00
18.	ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข	5.00	1.00
19.	ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาจิตสำนึก ค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย	5.00	1.00
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย			
20.	วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ	5.00	.25
21.	ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบคลุมว่ามีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถ หล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้	5.00	0
22.	วัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็นกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ	5.00	1.00

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			
23.	วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ ได้รับความจากการทำงาน และกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ดังนั้นการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล	5.00	1.00
24.	วัยสูงอายุ การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุ เป็นการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ	5.00	1.00
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้			
25.	วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
26.	สังคม ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมืองการปกครอง เป็นต้น	5.00	1.00
27.	ศิลปะ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น	4.50	1.00
28.	ภาษา ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น	4.00	1.00
29.	กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับกีฬานันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
30.	อาชีพ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น	5.00	1.00
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย			
31.	ครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อแม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม	5.00	0

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้		
32.	เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ของสถานศึกษาที่จัดขึ้น เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ได้	5.00	.25
33.	บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการกิจกรรม บัณฑิตสนับสนุน บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการพัฒนาบุคลากร และองค์กร ไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	4.00	1.00
34.	ชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน	5.00	.25
35.	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการและความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น	5.00	0
	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้		
36.	กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการ นำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การโต้เถียง เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ	5.00	0
37.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ	5.00	.25
38.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่ม พัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น	5.00	.25

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
39.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	5.00	1.00
40.	การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น	5.00	1.00
41.	กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
42.	กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น	5.00	1.00
43.	กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษา ดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น	5.00	.25
44.	กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00

จากตาราง 17 แสดง ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 จำนวน 44 ข้อ ดังนี้

ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 1 ข้อ (ข้อ1) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ1.**โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ2-6) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ2.**มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ5.**ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไปตลอดชีวิต (Mdn.=5.00 และI.R.=0) และ**ข้อ3.**การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดการกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ4.**สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันมาก คือ **ข้อ6.**การประเมินผล จากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนๆเข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง (Mdn.=4.00 และI.R.=0)

องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 9 ข้อ (ข้อ7-15) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 7 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ7.**วัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ8.**กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ10.**กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ11.**แหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ12.**สื่อการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ14.**เครือข่ายการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และ I.R.=0) และ**ข้อ15.**การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และ I.R.=.50)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ9.**กรอบเนื้อหาความรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ13.**การใช้เทคโนโลยีการศึกษา (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล จำนวน 4 ข้อ (ข้อ16-19) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง ทุกข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ16.**ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ17.**ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ทักษะ และความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ18.**ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ **ข้อ19.**ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาจิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกช่วงวัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ20-24) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ21.**ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถ หล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0) และ**ข้อ20.**วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ22.**วัยเรียน การศึกษาตามอัยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็นกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ23.**วัยทำงาน การศึกษาตามอัยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ ได้รับจากการทำงาน และกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ24.**วัยสูงอายุ การศึกษาตามอัยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้ จำนวน 6 ข้อ (ข้อ25-30) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง ทุกข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ25.**วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ26.**สังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมืองการปกครอง เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ28.**ภาษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00) **ข้อ29.**กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับ กีฬา นันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ30.**อาชีพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ27.**ศิลปะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับ ทัศนศิลป์ วจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=4.50 และI.R.=1.00)

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ31-35) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 4 ข้อ ตามลำดับค่านิยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ คือ **ข้อ31.**ครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่อง พัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรใน ครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม (Mdn.=5.00 และ I.R.=0) **ข้อ35.**กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการ และความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อย โอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษา สำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ32.**เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการ เรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่ง กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาหรือไม่ก็ได้ (Mdn.=5.00 และ I.R.=.25) และ**ข้อ34.**ชุมชนเป็นจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม ในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน (Mdn.=5.00 และ I.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ33.**บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดกิจกรรม บัณฑิตสนับสนุน บรรยากาศ และสิ่ง

อำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการพัฒนาบุคลากร และองค์กร ไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00)

ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ (ข้อ36-44) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 4 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ36.**กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การโต้เถียง เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=0) **ข้อ37.**กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=.25) **ข้อ38.**กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=.25) และ**ข้อ43.**กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 5 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ39.**กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ40.**การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ41.**กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ42.**กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) และ**ข้อ44.**กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

6.3 ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ดังนี้

ตาราง 18 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้			
การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้			
1.	การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ	5.00	1.00
2.	การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้	5.00	1.25
3.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้	5.00	1.00
การจัดการความรู้			
4.	การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้	5.00	1.00
5.	การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ	5.00	1.00
6.	การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้	5.00	1.00
7.	การสร้างเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้	5.00	0
8.	การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	5.00	1.00
การจัดบริการสื่อการศึกษา			
9.	สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือหนังสือพิมพ์ นิตยสารวารสารต่างๆ	5.00	.25
10.	สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
11.	ป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
12.	นิทรรศการความรู้ต่างๆ	5.00	1.00

ตาราง 18 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย		
13.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้น สารสนเทศ และความรู้ จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่านระบบการสื่อสาร และ โทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็น ต้น	5.00	.25
14.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และ การประชุมทางวิดีโอ (Video conference) เป็นต้น	5.00	1.00
15.	เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ และ โทรทัศน์ เป็นต้น	5.00	0
16.	เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีโอตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การ ประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อ การเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา การแสวงหาเครือข่าย	5.00	0
17.	การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือ กลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบันที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตาม อัธยาศัย	5.00	1.00
18.	การจัดทำระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย	5.00	1.00

ตาราง 18 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ การประสานงาน และความร่วมมือ			
19	การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน	5.00	1.00
20	การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน	5.00	0
21.	วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน	5.00	0
22.	การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน	5.00	.25
การสร้างแรงจูงใจ			
23.	การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การให้รางวัล และ การยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น	4.00	.25
24.	การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และ การศึกษาดูงาน เป็นต้น	5.00	1.00

จากตาราง 18 แสดง ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 จำนวน 24 ข้อ ดังนี้

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ (ข้อ1-3) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลางทุกข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ1.**การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ3.**การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ2.**การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.25)

การจัดการความรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ4-8) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก คือ ข้อ7. การสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=0)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ4.การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ5.การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ6.การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และข้อ8.การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

การจัดการบริการสื่อการศึกษา จำนวน 4 ข้อ (ข้อ9-12) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก คือ ข้อ9.การจัดการบริการสื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ10.การจัดการบริการสื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) ข้อ11.การจัดการบริการป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และข้อ12.การจัดให้มีนิทรรศการความรู้ต่างๆ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จำนวน 4 ข้อ (ข้อ13-16) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ15.เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูลและความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=0) ข้อ16.เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดิทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนาตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล (Mdn.=5.00 และI.R.=0) และข้อ13.เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ การแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่านระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ ข้อ14.เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอ (Video conference) เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

การพัฒนาเครือข่าย

การแสวงหาเครือข่าย จำนวน 2 ข้อ (ข้อ17-18) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลางทุกข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ17.การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบัน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และข้อ18. การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

การประสานงาน และความร่วมมือ จำนวน 4 ข้อ (ข้อ19-22) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 3 ข้อ ตามลำดับ คือ ข้อ20.การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน (Mdn.=5.00 และI.R.=0) ข้อ21.วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน (Mdn.=5.00 และI.R.=0) และ ข้อ22.การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน (Mdn.=5.00 และI.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ ข้อ19.การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

การสร้างแรงจูงใจ จำนวน 2 ข้อ (ข้อ23-24) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ ข้อ24.การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก คือ ข้อ23.การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น (Mdn.=4.00 และI.R.=.25)

6.4 ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 4 การประเมินความรู้จากประสบการณ์ ตาม ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ดังนี้

ตาราง 19 แสดงค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 ที่มีต่อองค์ประกอบ
ที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์			
ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์			
1.	การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ	5.00	.25
2.	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	5.00	1.00
3.	การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน	5.00	1.00
4.	การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัครการเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น	5.0	1.00
5.	การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น	5.00	1.00
วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์			
6.	การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น	4.00	.25
7.	การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น	5.00	1.00
8.	การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ คำนิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น	5.00	.25
9.	การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
10.	การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
11.	การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนากระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
12.	การแสดงผลบทบาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น	4.00	2.00
13.	การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น	5.00	1.00
14.	การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับการประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้	5.00	1.00

ตาราง 19 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์			
หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์			
15.	เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย	4.00	0
16.	เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล	4.00	1.00
17.	เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ	4.00	1.00
18.	การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล	4.50	1.00
19.	หลักในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสินความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้	4.00	0
จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์			
20.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้นำมาใช้เป็นผลการเรียน ส่วนหนึ่ง ของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง	4.00	0
21.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง	4.00	.25
22.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ	4.50	1.00

จากตาราง 19 แสดง ผลการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในองค์ประกอบที่ 4 การประเมินความรู้จากประสบการณ์ ตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 จำนวน 22 ข้อ ดังนี้

ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ1-5) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องมาก คือ **ข้อ1.**การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ (Mdn.=5.00 และ I.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ2.**การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง(Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) **ข้อ3.**การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ4.**การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัครการเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) และ **ข้อ5.**การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น(Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00)

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 9 ข้อ (ข้อ6-14) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันมาก คือ **ข้อ8.**การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และ I.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 6 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ7.**การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ9.**การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ10.**การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และ I.R.=1.00) **ข้อ11.**การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) **ข้อ13.**การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ14.**การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับการประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Mdn.=5.00 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเห็นสอดคล้องกันมาก คือ **ข้อ6.**การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น (Mdn.=4.00 และ I.R.=.25)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ **ข้อ12.**การแสดงผลบทบาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น (Mdn.=4.00 และI.R.=2.00)

หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ15-19) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ18.**การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล (Mdn.=4.50 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ15.**เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=4.00 และI.R.=0) และ**ข้อ19.**หลักในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่า ได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมียอดประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสินใจ ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้ (Mdn.=4.00 และI.R.=0)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ16.**เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00) และ**ข้อ17.**เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ (Mdn.=4.00 และI.R.=1.00)

จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 3 ข้อ (ข้อ20-22) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันปานกลาง คือ **ข้อ22.**เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ (Mdn.=4.50 และI.R.=1.00)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันมาก จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ คือ **ข้อ20.**เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่ง ของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง (Mdn.=4.00 และI.R.=0) และ**ข้อ21.**เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง (Mdn.=4.00 และI.R.=.25)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารสถานศึกษา รายละเอียดแสดงใน ตาราง 20

ตาราง 20 แสดง จำนวน และร้อยละของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และประเภทสถานศึกษา (N = 274)

ข้อมูลสถานภาพ	เพศ				รวม	
	ชาย		หญิง		จำนวน	ร้อยละ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ						
30 – 40 ปี	3	1.09	4	1.46	7	2.55
41 - 50 ปี	90	32.85	64	23.36	154	56.20
51 - 60 ปี	87	31.75	26	9.94	113	41.24
รวม	180	65.69	94	34.31	274	100
วุฒิการศึกษา						
ปริญญาตรี	49	17.88	11	4.01	60	21.90
ปริญญาโท	128	46.72	83	30.29	211	77.01
ปริญญาเอก	3	1.09	-	-	3	1.09
รวม	180	65.69	94	34.31	274	100
ประสบการณ์การทำงาน						
ต่ำกว่า 10 ปี	19	6.93	19	6.93	38	13.87
10 - 20 ปี	107	39.05	51	18.61	158	57.66
21 - 30 ปี	39	14.23	18	6.57	57	20.80
31 ปีขึ้นไป	15	5.47	6	2.19	21	7.66
รวม	180	65.69	94	34.31	274	100
ประเภทสถานศึกษา						
ศนจ.	17	6.20	5	1.82	22	8.03
ศน.กทม.	1	0.36	-	-	1	0.36
ศบอ.	153	55.84	84	30.66	237	86.50
ศบข.	5	1.82	5	1.82	10	3.65
ศฝช.	2	0.73	-	-	2	0.73
ศวจ.	2	0.73	-	-	2	0.73
รวม	180	65.69	94	34.31	274	100

จากตาราง 20 แสดงสถานภาพของผู้บริหาร จำนวน 274 คน พบว่า ผู้บริหาร เป็นเพศชาย จำนวน 180 คน (ร้อยละ 65.7) เพศหญิง จำนวน 94 คน (ร้อยละ 34.3) มีอายุระหว่าง 30 – 40 ปี จำนวน 7 คน (ร้อยละ 2.6) อายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 154 คน (ร้อยละ 56.2) และอายุระหว่าง 51 – 60 ปี จำนวน 113 คน (ร้อยละ 41.2) มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 3 คน (ร้อยละ 1.1) วุฒิการศึกษาปริญญาโท จำนวน 211 คน (ร้อยละ 77.0) และวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 60 คน (ร้อยละ 21.9) มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 38 คน (ร้อยละ 13.9) ระหว่าง 10 – 20 ปี จำนวน 158 คน (ร้อยละ 57.7) ระหว่าง 21 - 30 ปี จำนวน 57 คน (ร้อยละ 20.8) และตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 21 คน (ร้อยละ 7.7) ประเภทสถานศึกษา เป็นผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 22 คน (ร้อยละ 8.0) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.4) ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จำนวน 237 คน (ร้อยละ 86.5) ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต จำนวน 10 คน (ร้อยละ 3.7) ศูนย์ฝึก และพัฒนาอาชีพ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.7) และ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด จำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.7)

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อองค์ประกอบของ แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติซึ่งนำเสนอข้อมูล ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อองค์ประกอบหลักของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

ตาราง 21 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อองค์ประกอบหลักของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
1.	หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.07	.52	มาก
2.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	3.94	.62	มาก
3.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	3.88	.61	มาก
4.	การเรียนรู้จากประสบการณ์	3.89	.74	มาก
รวม		3.97	.53	มาก

จากตาราง 21 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีความเห็นว่างค์ประกอบหลักมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.97$) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เรียงตามลำดับ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ($\bar{x}=4.07$) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.94$) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ($\bar{x}=3.89$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.88$)

2.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อองค์ประกอบย่อยของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

ตาราง 22 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อองค์ประกอบย่อยของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย			
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.07	.52	มาก
1.	ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย	4.09	.59	มาก
2.	นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย	4.15	.63	มาก
3.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย	3.98	.64	มาก
4.	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย	4.04	.57	มาก
5.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.00	.65	มาก
6.	ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.15	.68	มาก
	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	3.94	.62	มาก
7.	ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	3.95	.83	มาก
8.	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	3.97	.64	มาก
9.	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	3.92	.71	มาก
10.	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	3.94	.66	มาก
11.	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	3.89	.67	มาก
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	3.88	.61	มาก
12.	การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	3.91	.72	มาก
13.	การจัดการความรู้	3.81	.75	มาก
14.	การจัดบริการสื่อการศึกษา	4.04	.77	มาก
15.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย	3.82	.74	มาก
16.	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา	3.83	.73	มาก

ตาราง 22 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์		3.89	.61	มาก
17.	ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์	3.98	.66	มาก
18.	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์	3.81	.70	มาก
19.	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์	3.87	.70	มาก
20.	จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์	3.98	.72	มาก

จากตาราง 22 แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อการนำองค์ประกอบย่อยของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยไปปฏิบัติ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัยาศัย จำนวน 6 ข้อ (ข้อ1-6) โดยรวมผู้บริหารเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ในระดับมาก ($\bar{x}=4.07$) พิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ2.นิยาม** และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัยาศัย ($\bar{x}=4.15$) **ข้อ6.ผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย** ($\bar{x}=4.15$) **ข้อ1.ปรัชญาของการศึกษาตามอัยาศัย** ($\bar{x}=4.09$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ3.การเรียนรู้ตามอัยาศัย** ($\bar{x}=3.98$)

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาตามอัยาศัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ 7-11) โดยรวมผู้บริหารเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ในระดับมาก ($\bar{x}=3.94$) พิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ8.ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย** ($\bar{x}=3.97$) **ข้อ7.ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย** ($\bar{x}=3.95$) **ข้อ10.ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย** ($\bar{x}=3.94$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ11.ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้** ($\bar{x}=3.89$)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ12-16) โดยรวมผู้บริหารเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ในระดับมาก ($\bar{x}=3.88$) พิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ14.การจัดบริการสื่อการศึกษา** ($\bar{x}=4.04$) **ข้อ12.การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้** ($\bar{x}=3.91$) **ข้อ16.แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา** ($\bar{x}=3.83$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ13.การจัดการความรู้** ($\bar{x}=3.81$)

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 4 ข้อ (ข้อ17-20) โดยรวมผู้บริหารเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ในระดับมาก ($\bar{x}=3.89$) พิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ17.ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์** ($\bar{x}=3.98$) **ข้อ20.จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์** ($\bar{x}=3.98$) **ข้อ19.หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์** ($\bar{x}=3.87$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ18.วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์** ($\bar{x}=3.81$)

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 23-26 ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

ตาราง 23 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการนำแนวทางไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย							
1.	ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากครรรจ์มารดาถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	-	-	274	100	4.30	.73	มาก
2.	ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต	-	-	274	100	4.05	.71	มาก
3.	ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล	-	-	274	100	3.95	.75	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
4.	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ปรัชญาหลังนวมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้ มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการ เปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิงมาตรฐานเดียว ดังนั้นความ เป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมาก ขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จาก คุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็น รายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย	-	-	274	100	3.83	.83	มาก
5.	ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะ ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของ บุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง	-	-	274	100	4.31	.75	มาก
	นิยาม และความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย					4.15	.63	มาก
6.	การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่ หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการ จัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็น ผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	1	0.4	273	99.6	4.12	.77	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
7.	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการ ประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่ม บุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำ ประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนา ตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	-	-	274	100	4.13	.75	มาก
8.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะ บุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นใน ชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทาง กายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจาก ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล บุคคลตระหนักถึงผล ของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	-	-	274	100	4.14	.73	มาก
9.	การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของ ปัจเจกบุคคล ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่ กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และ บูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจาก วิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้	1	0.4	273	99.6	4.23	.74	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตามอัธยาศัย					3.98	.64	มาก
10.	การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ใน สภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ใน ชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทาง สังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล	-	-	274	100	4.09	.71	มาก
11.	การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จาก ประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับ ตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ใน สภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ บุคคล เป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง	-	-	274	100	3.90	.80	มาก
12.	ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่ เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจ ของแต่ละบุคคลๆ สร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของ ตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต	-	-	274	100	3.95	.76	มาก
	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย					4.04	.57	มาก
13.	คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การ เรียนรู้จากกระบวนการสนทนา การพบปะสังสรรค์ การ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และเพิ่มเติม ประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ	-	-	274	100	4.04	.79	มาก
14.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็น การศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของ แต่ละบุคคล	1	0.4	273	99.6	4.09	.74	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย								
15.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม	-	-	274	100	4.08	.73	มาก
16.	เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ	1	0.4	273	99.6	4.09	.71	มาก
17.	เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคล เข้าร่วมตามความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพใน ความคิดของกันและกัน	-	-	274	100	4.07	.78	มาก
18.	ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตาม ความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ	1	0.4	273	99.6	3.85	1.02	มาก
19.	เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่ จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน	2	0.7	272	99.3	3.93	.79	มาก
20.	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหา ความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ตามอัธยาศัย	3	1.1	271	98.9	4.10	.81	มาก
21.	สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น	-	-	274	100	3.90	.89	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย								
22.	สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร	-	-	274	100	4.08	.87	มาก
23.	เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	1	0.4	273	99.6	4.18	.83	มาก
การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต						4.00	.65	มาก
24.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	1	0.4	273	99.6	3.91	.78	มาก
25.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้	-	-	274	100	3.95	.78	มาก
26.	การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการสั่งสมความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล	-	-	274	100	4.15	.74	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่					4.15	.68	มาก
27.	สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษา ภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาแก่นักเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา	-	-	274	100	3.87	.99	มาก
28.	สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่ รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตาม อัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต	-	-	274	100	4.35	.73	มาก
29.	เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการ ประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และ สถาบันในสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้า ด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การ ระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่าย การเรียนรู้	1	0.4	273	99.6	4.24	.84	มาก

จากตาราง 23 องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย แสดงให้เห็นว่า
ผู้บริหารสถานศึกษา มีความเห็นว่างค์ประกอบโดยรวมมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ใน
ระดับมาก ($\bar{x}=4.07$) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย มีรายละเอียด ดังนี้

ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติทุกข้อ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.09$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 5.ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง ($\bar{x}=4.31$) ข้อ 1.ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากธรรมชาติถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ($\bar{x}=4.30$) ข้อ 2.ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่า การศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต ($\bar{x}=4.05$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ 4.ปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิงมาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคนี้นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย ($\bar{x}=3.83$)

นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอรรถศาสตร์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ ข้อ 6.การศึกษาตามอรรถศาสตร์ หมายถึงกระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน) และข้อ 9.การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ 99.36 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.15$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ9.การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ ($\bar{x}=4.23$) ข้อ8.การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลบุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ($\bar{x}=4.14$) ข้อ7.การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ บัณฑิตส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ($\bar{x}=4.13$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ6.การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ($\bar{x}=4.12$)

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติทุกข้อ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.98$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ10.การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล ($\bar{x}=4.09$) ข้อ12. ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคลๆ สร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต ($\bar{x}=3.95$) และข้อ11.การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม

และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้นั้นๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง ($\bar{x}=3.90$)

ลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ ข้อ14.เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน) ข้อ16.เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน) ข้อ18.ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน) ข้อ19.เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.3 (272 คน) ข้อ20.เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.9 (271 คน) และข้อ23.เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.04$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ23.เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ($\bar{x}=4.18$) ข้อ20.เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ($\bar{x}=4.10$) ข้อ16.เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ ($\bar{x}=4.09$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ18.ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ ($\bar{x}=3.85$)

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ **ข้อ24.การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้** เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.00$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ26.การเรียนรู้จากประสบการณ์** เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการสั่งสมความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล ($\bar{x}=4.15$) **ข้อ25.การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้** เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.95$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ24.การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้** เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ($\bar{x}=3.91$)

ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ **ข้อ29.เครือข่ายการศึกษา** เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชน เข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงาน เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.15$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ28.สถานศึกษาการศึกษาชานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษาชานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษาชานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษาชานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต ($\bar{x}=4.35$) ข้อ29.เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ($\bar{x}=4.24$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ27.สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ($\bar{x}=3.87$)

3.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 24 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการนำแนวทางไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้					3.94	.62	มาก
	ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย					3.95	.83	มาก
1.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษา จัดมวลประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความ ยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการ เรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็น ของแต่ละบุคคล	1	0.4	273	99.6	3.95	.83	มาก
	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย					3.97	.64	มาก
2.	มีจุดมุ่งหมายเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิด การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ	1	0.4	273	99.6	3.91	.82	มาก
3.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนตาม สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาส ให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย	-	-	274	100	4.08	.82	มาก
4.	สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการ เรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ เครือข่ายการเรียนรู้	-	-	274	100	4.03	.77	มาก
5.	ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิต ของบุคคลต่อเนื่องไปตลอดชีวิต	1	0.4	273	99.6	4.01	.76	มาก
6.	การประเมินผล จากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับ ตัวผู้เรียนฯ เข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง	1	0.4	273	99.6	3.82	.85	มาก

ตาราง 24 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย					3.92	.71	มาก
7.	วัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้	-	-	274	100	3.97	.81	มาก
8.	กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	-	-	274	100	3.96	.80	มาก
9.	กรอบเนื้อหาความรู้	-	-	274	100	3.87	.82	มาก
10.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	-	-	274	100	4.05	.77	มาก
11.	แหล่งการเรียนรู้	-	-	274	100	4.14	.83	มาก
12.	สื่อการเรียนรู้	-	-	274	100	4.00	.91	มาก
13.	การใช้เทคโนโลยีการศึกษา	-	-	274	100	3.75	.97	มาก
14.	เครือข่ายการเรียนรู้	-	-	274	100	3.98	.83	มาก
15.	การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	-	-	274	100	3.59	1.03	มาก
	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล					3.94	.66	มาก
16.	ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อ การพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น	1	0.4	273	99.6	3.91	.86	มาก
17.	ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนา ทักษะ และความสามารถของปัจเจก บุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การ คิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ เหมาะสมกับตนเอง และสังคม	-	-	274	100	3.92	.85	มาก
18.	ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อ การพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคล สามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ อย่างมีความสุข	-	-	274	100	3.90	.91	มาก
19.	ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อ การพัฒนาจิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และ จริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรม ประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย	-	-	274	100	4.03	.80	มาก

ตาราง 24 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		S.D.	ระดับ ปฏิบัติ	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ			
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้								
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย								
20.	วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4	1.5	270	98.5	3.72	1.05	มาก
21.	ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้	2	0.7	272	99.3	3.85	1.01	มาก
22.	วัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็นกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ	-	-	274	100	3.89	.86	มาก
23.	วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ ได้รับจากการทำงาน และกระบวนการสังคมประภิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล	-	-	274	100	4.13	.78	มาก
24.	วัยสูงอายุ การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ	-	-	274	100	4.00	.86	มาก
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้								
25.	วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น	-	-	274	100	3.85	.88	มาก

ตาราง 24 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ			
26.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ สังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมืองการปกครอง เป็นต้น	-	-	274	100	4.02	.81	มาก
27.	ศิลปะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับ ทัศนศิลป์ วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดง ต่างๆ เป็นต้น	-	-	274	100	3.76	.87	มาก
28.	ภาษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ วรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น	-	-	274	100	3.83	.83	มาก
29.	กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการ เรียนรู้เกี่ยวกับกีฬา นันทนาการ สุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น	-	-	274	100	3.98	.88	มาก
30.	อาชีพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับ การประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น	-	-	274	100	4.18	.75	มาก
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย								
31.	ครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การ จัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความ เป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม	-	-	274	100	4.03	.83	มาก
32.	เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการ ในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้	-	-	274	100	3.94	.82	มาก
33.	บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดกิจกรรม ปัจจัยสนับสนุน บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวก ต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการ ทำงานร่วมกัน เป็นการพัฒนามูลากร และองค์กร ไปสู่ องค์กรแห่งการเรียนรู้	3	1.1	271	98.9	3.85	.88	มาก

ตาราง 24 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
34.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน	-	-	274	100	4.04	.86	มาก
35.	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการ และความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น	3	1.1	271	98.9	3.69	.98	มาก
	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้					3.89	.67	มาก
36.	กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่า ประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การได้วาที เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพุด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะนำให้นำคำปรึกษาต่างๆ	-	-	274	100	3.96	.85	มาก
37.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติการทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ	-	-	274	100	3.89	.85	มาก
38.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น	-	-	274	100	3.97	.81	มาก

ตาราง 24 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
39.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรม การเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพ ประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญา ท้องถิ่น เป็นต้น	-	-	274	100	3.97	.84	มาก
40.	การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการ แสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดง นาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น	1	0.4	273	99.6	3.65	1.01	มาก
41.	กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริม การเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริม พัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น	1	0.4	273	99.6	3.86	.82	มาก
42.	กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรม การเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จาก สถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการ ประกอบอาชีพ เป็นต้น	1	0.4	273	99.6	3.95	.78	มาก
43.	กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรม ทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น	-	-	274	100	4.10	.84	มาก
44.	กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น	-	-	274	100	3.69	.91	มาก

จากตาราง 24 องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหาร
สถานศึกษา มีความเห็นว่า องค์ประกอบโดยรวมมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
($\bar{x}=3.94$) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย มีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่าจะไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ **ข้อ1.**โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความ ต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล ผู้บริหารเห็นว่าจะนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) และเมื่อพิจารณารายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน คือ **ข้อ1.**โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความ ต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล ($\bar{x} = 3.95$)

ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจะมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ **ข้อ2.**มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ ผู้บริหารเห็นว่าจะนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน) **ข้อ5.**ระยะเวลาการเรียนรู้ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ผู้บริหารเห็นว่าจะนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน) **ข้อ6.**การประเมินผลจากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ฯ เข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้บริหารเห็นว่าจะนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ3.**การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่าง กว้างขวาง และหลากหลาย ($\bar{x} = 4.08$) **ข้อ4.**สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.03$) **ข้อ5.**ระยะเวลาการเรียนรู้ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ($\bar{x} = 4.01$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ6.**การประเมินผลจากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ฯ เข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง ($\bar{x} = 3.82$)

องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติทุกข้อ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.92$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ11.แหล่งการเรียนรู้ ($\bar{x}=4.14$) ข้อ10.กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{x}=4.05$) ข้อ12.สื่อการเรียนรู้ ($\bar{x}=4.00$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ15.การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ($\bar{x}=3.59$)

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ ข้อ16.ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพอนามัย และการบริโภค เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน) ข้อ20.วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.5 (270 คน) ข้อ21.ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้ ผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.3 (272 คน) ข้อ33.บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดกิจกรรม ปัจจัยสนับสนุนบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการพัฒนาบุคลากร และองค์กร ไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.9 (271 คน) ข้อ35.กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการและความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.9 (271 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.94$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ30.อาชีพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น ($\bar{x}=4.18$) ข้อ23.วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ ได้รับจากการทำงาน และกระบวนการสังคมประภิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับ การสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล ($\bar{x}=4.13$) ข้อ34.ชุมชน เป็นการจัดการศึกษา

เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน ($\bar{x}=4.04$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ35.กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการและความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ($\bar{x}=3.69$)

ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ ข้อ40.การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น ข้อ41.กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น และข้อ42. กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.89$)โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ43.กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น ($\bar{x}=4.10$) ข้อ38.กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น ($\bar{x}=3.97$) ข้อ39.กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์ พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ($\bar{x}=3.97$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ40.การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น ($\bar{x}=3.65$)

3.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 25 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการนำแนวทางไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ			
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้							
	การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้							
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้				3.88	.61	มาก	
	การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้				3.91	.72	มาก	
1.	การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ประเภทต่างๆ	-	-	274	100	3.89	.85	มาก
2.	การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้	-	-	274	100	3.87	.80	มาก
3.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์ แหล่งการเรียนรู้	-	-	274	100	3.97	.82	มาก
	การจัดการความรู้					3.81	.75	มาก
4.	การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้	-	-	274	100	3.89	.83	มาก
5.	การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการ	-	-	274	100	3.73	.87	มาก
6.	การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการจัดการความรู้ ในแหล่งการเรียนรู้	-	-	274	100	3.78	.88	มาก
7.	การสร้างเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่ง การเรียนรู้	-	-	274	100	3.73	.91	มาก
8.	การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการจัด กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	-	-	274	100	3.92	.75	มาก
	การจัดบริการสื่อการศึกษา					4.04	.77	มาก
9.	สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ	1	0.4	273	99.6	4.20	.75	มาก
10.	สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อ โสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น	1	0.4	273	99.6	3.89	.93	มาก

ตาราง 25 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
11.	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้าย บอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ เป็นต้น	-	-	274	100	4.25	1.96	มาก
12.	นิทรรศการความรู้ต่างๆ	-	-	274	100	3.83	.84	มาก
13.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ จาก ฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการ สืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็น รายบุคคลผ่าน ระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ใน ลักษณะบริการสายด่วนเพื่อ การเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น	-	-	274	100	3.95	.86	มาก
14.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวีดิทัศน์ (Video conference) เป็นต้น	3	1.1	271	98.9	3.68	.90	มาก
15.	เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การ แพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตาม สาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น	-	-	274	100	3.91	.85	มาก
16.	เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย วีดิทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การ ประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล	1	0.4	273	99.6	3.70	.91	มาก

ตาราง 25 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา การแสวงหาเครือข่าย					3.83	.73	มาก
17.	การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภท เครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และ เครือข่ายประเภทสถาบันที่มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาตามอัธยาศัย	-	-	274	100	3.87	.83	มาก
18.	การจัดทำระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่การ ประชาสัมพันธ์เครือข่าย การประสานงาน และความร่วมมือ	-	-	274	100	3.78	.83	มาก
19.	การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน	1	0.4	273	99.6	3.83	.88	มาก
20.	การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน	-	-	274	100	3.88	.90	มาก
21.	วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากร ร่วมกัน	-	-	274	100	3.82	.84	มาก
22.	การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน การสร้างแรงจูงใจ	1	0.4	273	99.6	3.69	.90	มาก
23.	การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การให้รางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น	-	-	274	100	3.92	.86	มาก
24.	การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น	-	-	274	100	3.90	.86	มาก

จากตาราง 25 องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหาร
สถานศึกษา มีความเห็นว่าองค์ประกอบโดยรวม มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก
($\bar{x} = 3.88$) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย มีรายละเอียด ดังนี้

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติทุกข้อ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.91$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ3.**การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.97$) **ข้อ1.**การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนก ประเภท และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ ($\bar{x}=3.89$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ2.**การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.87$)

การจัดการความรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติทุกข้อ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.84$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ8.**การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.92$) **ข้อ4.**การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้ ($\bar{x}=3.89$) **ข้อ6.**การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.78$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ7.**การสร้างเชื่อมโยงความรู้ภายในและภายนอกแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.73$)

การจัดบริการสื่อการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ **ข้อ9.**สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ และ**ข้อ10.**สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.04$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ11.**ป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เป็นต้น ($\bar{x}=4.25$) **ข้อ9.**สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ ($\bar{x}=4.20$) **ข้อ10.**สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ($\bar{x}=3.89$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ12.**นิทรรศการความรู้ต่างๆ ($\bar{x}=3.83$)

หลักการใช้นวัตกรรมเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียง บางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ **ข้อ14.เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม** ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอ (Video conference) เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่าจะนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.9 (271 คน) **ข้อ16.เทคโนโลยี การศึกษาสำหรับบุคคล** ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล ผู้บริหารเห็นว่าจะนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.82$) โดยข้อที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ13.เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง** ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้น สารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียน ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ผ่านระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อ การเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น ($\bar{x}=3.95$) **ข้อ15.เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ** ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ($\bar{x}=3.91$) **ข้อ16. เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล** ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดาน สนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของ บุคคล ($\bar{x}=3.70$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ14.เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม** ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอ (Video conference) เป็นต้น ($\bar{x}=3.68$)

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีเพียงบางข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ **ข้อ19.**การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน และ**ข้อ22.**การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ผู้บริหารเห็นว่่านำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 99.6 (273 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.83$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ23.**การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การให้รางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น ($\bar{x}=3.92$) **ข้อ24.**การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น ($\bar{x}=3.90$) **ข้อ20.**การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ($\bar{x}=3.88$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ22.**การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ($\bar{x}=3.69$)

3.4 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

ตาราง 26 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการนำแนวทางไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับปฏิบัติ
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
	องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์					3.89 .61 มาก
	ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์					3.98 .66 มาก
1.	การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ	-	-	274	100	4.12 .77 มาก
2.	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	-	-	274	100	3.94 .76 มาก
3.	การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน	-	-	274	100	3.92 .77 มาก
4.	การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรม ชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น	-	-	274	100	3.81 .84 มาก
5.	การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น	-	-	274	100	4.09 .77 มาก
	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์					3.81 .70 มาก
6.	การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น	2	0.7	272	99.3	3.88 .87 มาก
7.	การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น	2	0.7	272	99.3	3.90 .79 มาก
8.	การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น	2	0.7	272	99.3	3.85 .91 มาก
9.	การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น	3	1.1	271	98.9	3.94 .88 มาก
10.	การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น	5	1.8	269	98.2	3.81 .87 มาก
11.	การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการ การเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น	2	0.7	272	99.3	3.80 .88 มาก
12.	การแสดงผลบทรบาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น	4	1.5	270	98.5	3.49 .97 ปานกลาง

ตาราง 26 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์								
13.	การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และ ขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น	3	1.1	271	98.9	3.77	.87	มาก
14.	การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับ การประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้	6	2.2	268	97.8	3.73	.80	มาก
หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์								
15.	เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรอง ทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จาก ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือ ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย	7	2.6	267	97.4	3.84	.76	มาก
16.	เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสม ไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็น รายบุคคล	7	2.6	267	97.4	3.81	.81	มาก
17.	เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญ ส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การ เปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใน สถานการณ์ต่างๆ	4	1.5	270	98.5	3.84	.84	มาก
18.	การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละ บุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้น การประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล	4	1.5	270	98.5	3.93	.80	มาก
19.	หลักในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้น จริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่ แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความ เชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้	6	2.2	268	97.8	3.92	.76	มาก

ตาราง 26 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติได้		ระดับ ปฏิบัติ		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ		$\bar{X}$	S.D.
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์								
จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์								
20.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่ง ของหลักสูตร การศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง	6	2.2	268	97.8	3.99	.74	มาก
21.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับ การศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง	5	1.8	269	98.2	3.96	.79	มาก
22.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรอง มาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการ พัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ	5	1.8	269	98.2	3.98	.79	มาก

จากตาราง 26 องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีความเห็นว่าองค์ประกอบโดยรวมมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.89$) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อย มีรายละเอียดดังนี้

ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติทุกข้อ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.98$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ1.การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ ($\bar{x}=4.12$) ข้อ5.การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น ($\bar{x}=4.09$) ข้อ2.การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($\bar{x}=3.94$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ4.การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่าง ๆ เป็นต้น ($\bar{x}=3.81$)

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่าไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ ข้อ6.การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น ข้อ7.การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น ข้อ8.การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ คำนิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น ข้อ11.การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ

99.3 (272 คน) **ข้อ9.**การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น **ข้อ13.**การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอนต่าง ๆ เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.9 (271 คน) **ข้อ12.**การแสดงผลบทยาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.5 (270 คน) **ข้อ10.**การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.2 (269 คน) และ**ข้อ14.**การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับ การประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้ ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 97.8 (268 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.81$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ9.**การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น ($\bar{x}=3.94$) **ข้อ7.**การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น ($\bar{x}=3.90$) **ข้อ6.**การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น ($\bar{x}=3.88$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ12.**การแสดงผลบทยาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น ($\bar{x}=3.49$)

หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่าไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ **ข้อ17.**เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ **ข้อ18.**การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.5 (270 คน) **ข้อ19.**หลักในการประเมินคือการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสินใจ ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้ ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 97.8 (268 คน) **ข้อ15.**เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย และ**ข้อ16.**เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 97.4 (267 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.87$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ18.การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล ($\bar{x}=3.93$) ข้อ19.หลักในการประเมินคือการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้ ($\bar{x}=3.92$) ข้อ15.เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย ($\bar{x}=3.84$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ16.เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล ($\bar{x}=3.81$)

จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่าไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด คือ ข้อ21.เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์นำมาเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง ข้อ22.เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 98.2 (269 คน) ข้อ20.เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง ผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ร้อยละ 97.8 (268 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.98$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ20.เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง ($\bar{x}=3.99$) ข้อ 22.เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ ($\bar{x}=3.98$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ21.เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง ($\bar{x}=3.96$)

4. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ในประเด็นข้อคำถามปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างตอบข้อคำถามโดยอิสระเกี่ยวกับการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถาศัยไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา มีผู้บริหารสถานศึกษาตอบข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 166 คน ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ความถี่จำแนกตามประเด็นเนื้อหา พบว่า ผู้บริหารมีข้อเสนอแนะดังนี้

การนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถาศัยที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในสถานศึกษา
 ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าสามารถนำไปใช้จัดการศึกษาตามอรรถาศัยได้ โดยให้เหตุผลแตกต่างกันตามลำดับ คือ เห็นว่า ทำให้ขอบเขต นิยาม และความหมายของการศึกษาตามอรรถาศัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นสามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 62 คน (ร้อยละ 22.6) เห็นว่า จะเป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถาศัย จำนวน 28 คน (ร้อยละ 10.2) เห็นว่า สามารถนำไปปฏิบัติได้ตามศักยภาพ และความพร้อมของสถานศึกษา จำนวน 24 คน (ร้อยละ 8.8) เห็นว่า แนวทางดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ จำนวน 18 คน (ร้อยละ 6.6) เห็นว่า เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 15 คน (ร้อยละ 5.5) เห็นว่า การศึกษาตามอรรถาศัยจำเป็นต้องตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตามความแตกต่างของบุคคล จำนวน 13 คน (ร้อยละ 4.7) เห็นว่า การศึกษาตามอรรถาศัยต้องมีความยืดหยุ่น และหลากหลาย จำนวน 12 คน (ร้อยละ 4.4) เห็นว่า การใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาตามอรรถาศัยที่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา จำนวน 9 คน (ร้อยละ 3.3) เห็นว่า ปัจจุบันสถานศึกษาได้จัดกิจกรรมการศึกษาตามอรรถาศัยบางประเภทตามแนวทางดังกล่าวอยู่แล้ว จำนวน 8 คน (ร้อยละ 2.9) เห็นว่า แนวทางดังกล่าวสามารถนำไปเป็นแนวทางเพื่อการจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนได้ จำนวน 5 คน (ร้อยละ 1.8) และ เห็นว่า การแสวงหาความรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นมากกว่าการจัดการศึกษาตามอรรถาศัย จำนวน 4 คน (ร้อยละ 1.5)

ความแตกต่างระหว่างการศึกษานอกระบบ กับโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาศัย
 มีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเห็นว่ามี ความแตกต่างกัน โดยให้เหตุผลตามลำดับ คือ การศึกษาตามอรรถาศัยคือการจัดแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจำนวน 58 คน (ร้อยละ 21.2) เห็นว่า การศึกษานอกระบบให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการศึกษา และการประเมินผล ขณะที่การศึกษาตามอรรถาศัยเน้นไปที่การจัดกิจกรรมเป็นฐานของการเรียนรู้ จำนวน 23 คน (ร้อยละ 8.4) เห็นว่า การศึกษาตามอรรถาศัยไม่มีการออก ประกาศนียบัตร วุฒิบัตร หรือใบรับรองความรู้ต่างๆ จำนวน 19 คน (ร้อยละ 6.9) เห็นว่า การศึกษาตามอรรถาศัยเกิดจากความต้องการในการ

แสวงหาความรู้ของผู้เรียนโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ มาบังคับ จำนวน 14 คน (ร้อยละ 5.1) ไม่ต้องมีการประเมินผลที่มีหลักเกณฑ์ หรือตัวชี้วัดมากำหนดว่ามีความรู้ หรือความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ จำนวน 12 คน (ร้อยละ 4.4) การประเมินจะเป็นลักษณะของความพึงพอใจที่ได้รับ และตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ จำนวน 8 คน (ร้อยละ 2.9) และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเห็นว่าไม่สามารถจำแนกความแตกต่างได้ชัดเจน จำนวน 32 คน (ร้อยละ 11.7)

การประเมินความรู้จากประสบการณ์ มีผู้บริหารสถานศึกษาตอบข้อคำถามโดยให้เหตุผลแตกต่างกัน ตามลำดับ คือ เห็นว่า เป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 39 คน (ร้อยละ 14.2) เห็นว่า เป็นการประเมินผลการเรียนรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการที่บุคคลได้ส่งสมมา จำนวน 28 คน (ร้อยละ 10.2) เห็นว่า การประเมินความรู้จากประสบการณ์เป็นการประเมินผลการเรียนรู้จากการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 24 คน (ร้อยละ 8.8) เห็นว่า เป็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ ตามความต้องการของผู้เรียน จำนวน 21 คน (ร้อยละ 7.7) และ เห็นว่า เป็นแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 9 คน (ร้อยละ 3.3)

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้เกิดประสิทธิภาพ มีผู้บริหารสถานศึกษาตอบข้อคำถามโดยให้เหตุผลแตกต่างกัน ตามลำดับ คือ เห็นว่า ควรมีการกำหนดขอบเขตของการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีความชัดเจน จำนวน 48 คน (ร้อยละ 17.5) เห็นว่า ควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จำนวน 34 คน (ร้อยละ 12.4) เห็นว่า ควรมีแผนงานที่ชัดเจนในการสนับสนุนสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 29 คน (ร้อยละ 10.6) เห็นว่า ควรสนับสนุนการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จำนวน 23 คน (ร้อยละ 8.4) เห็นว่า ควรมีการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง จำนวน 22 คน (ร้อยละ 8) เห็นว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อการสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วนของสังคม จำนวน 19 คน (ร้อยละ 6.9) เห็นว่า ควรพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 9 คน (ร้อยละ 3.3) และ เห็นว่า ควรมีการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 6 คน (ร้อยละ 2.2)

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของ ระหว่างความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน กับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 274 คน โดยใช้ค่าสถิติ Independent samples test (t-test) รายละเอียดแสดงในตาราง ดังต่อไปนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย นำเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 27-28 ดังนี้

1.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบหลัก ดังนี้

ตาราง 27 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบหลัก

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.	หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.38	.40	4.07	.52	2.53*	.012
2.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.60	.37	3.94	.62	7.05**	.000
3.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	4.55	.58	3.88	.61	4.58**	.000
4.	การเรียนรู้จากประสบการณ์	4.34	.50	3.89	.61	2.86**	.005
	รวม	4.49	.43	3.97	.53	3.85**	.000

จากตาราง 27 แสดง การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อองค์ประกอบหลัก พบว่า โดยรวม ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลัก พบว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 สำหรับองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบย่อย ดังนี้

ตาราง 28 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอก
โรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบย่อย

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.38	.40	4.07	.52	2.53*	.012
1	ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย	4.77	.33	4.09	.59	7.89**	.000
2	นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย	4.19	.42	4.15	.63	.40	.690
3	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย	3.93	.47	3.98	.64	.46	.651
4	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย	4.37	.49	4.04	.57	2.40*	.017
5	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.30	.52	4.00	.65	1.89	.059
6	ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.57	.57	4.15	.68	2.60**	.010
	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.60	.37	3.94	.62	7.05**	.000
7	ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.56	.70	3.95	.83	3.02**	.003
8	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.46	.62	3.97	.64	3.09**	.002
9	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.66	.53	3.92	.71	4.31**	.000
10	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.60	.32	3.94	.66	7.74**	.000
11	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.62	.61	3.89	.67	4.52**	.000
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	4.55	.58	3.88	.61	4.58**	.000
12	การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	4.50	.75	3.91	.72	3.36**	.001
13	การจัดการความรู้	4.66	.51	3.81	.75	4.72**	.000
14	การจัดบริการสื่อการศึกษา	4.43	1.02	4.14	.77	2.03*	.043
15	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย	4.72	.55	3.80	.74	6.60**	.000
16	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา	4.49	.60	3.83	.73	3.68**	.000
	องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์	4.34	.50	3.89	.61	2.86**	.005
17	ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์	4.56	.77	3.98	.66	3.55**	.000
18	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.33	.64	3.81	.70	2.98**	.003
19	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.20	.43	3.87	.70	1.87	.063
20	จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.15	.38	3.98	.72	1.58	.128

จากตาราง 28 แสดงผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อองค์ประกอบย่อย ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 6 ข้อ (ข้อ1-6) โดยรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พิจารณารายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ1.**ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย และ**ข้อ6.**ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ4.**ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คือ **ข้อ2.**นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย **ข้อ3.**การเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ **ข้อ5.**การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ7-11) โดยรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณารายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อ คือ **ข้อ7.**ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย **ข้อ8.**ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย **ข้อ9.**องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย **ข้อ10.**ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ**ข้อ11.**ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ12-16) โดยรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ข้อ คือ **ข้อ12.**การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ **ข้อ13.**การจัดการความรู้ **ข้อ15.**หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และ **ข้อ16.**แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา

ข้อที่ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ14.**การจัดบริการสื่อการศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 4 ข้อ (ข้อ17-20) โดยรวม ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ17.**ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ และ**ข้อ18.**วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คือ **ข้อ19.**หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ และ**ข้อ20.**จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 29-32 ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

ตาราง 29 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.38	.40	4.07	.52	2.53*	.012
	ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย	4.77	.33	4.09	.59	7.89**	.000
1.	ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากธรรมชาติมาตั้งแต่เกิดจนถึงแก่ความตาย การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลาทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.83	.51	4.30	.73	4.14**	.000
2.	ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่า การศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้น การศึกษาควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต	4.78	.43	4.05	.71	4.23**	.000
3.	ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้น การศึกษาจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล	4.78	.43	3.95	.75	4.63**	.000

ตาราง 29 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย							
4.	ปรัชญาหลังนวมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิง มาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะ พิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็น รายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย	4.67	.49	3.83	.83	4.23**	.000
5.	ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และ แก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้ สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง	4.78	.43	4.31	.75	4.23**	.000
นิยาม และความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย							
6.	การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึงกระบวนการจัดการที่ หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็น ผู้กำหนดเป้าหมายในการ เรียนรู้ด้วยตนเอง	4.19	.42	4.15	.63	.40	.690
7.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัด สภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จาก ประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการ เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อ ความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำ ประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.06	.54	4.12	.77	.46	.653
		4.17	.51	4.13	.75	.22	.829

ตาราง 29 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
		องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย					
8.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล บุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	4.00	.49	4.14	.73	1.10	.282
9.	การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้	4.56	.62	4.23	.74	1.84	.068
	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย	3.93	.47	3.98	.64	.46	.651
10.	การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้นี้ก็จะเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล	3.83	.86	4.09	.71	1.47	.143
11.	การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคม สิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ นั้นๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง	3.89	.32	3.90	.80	.14	.890

ตาราง 29 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ		ผู้บริหาร		t	P
		N = 18		N = 274			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย							
12.	ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคลๆ สร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต	4.06	.54	3.95	.76	.82	.423
ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย							
13.	คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้ จากกระบวนการสนทนา การพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และเพิ่มเติมประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ	4.37	.49	4.04	.57	2.40*	.017
14.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติ จากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล	4.17	.51	4.09	.74	.45	.656
15.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม	4.72	.58	4.08	.73	3.64**	.000
16.	เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดู ในครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ	4.61	.70	4.09	.71	2.99**	.003
17.	เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคลเข้าร่วมตามความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพในความคิดของกันและกัน	3.89	.58	4.07	.78	1.24	.228

ตาราง 29 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย							
18.	ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ	4.56	.71	3.85	1.01	2.91**	.004
19.	เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้ง ความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมี วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน	4.39	.70	3.93	.79	2.37*	.018
20.	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.61	.61	4.10	.81	2.65**	.009
21.	สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น	4.06	1.06	3.90	.89	.71	.481
22.	สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร	4.72	.83	4.08	.87	3.04**	.003
23.	เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษา ในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต	4.61	.50	4.18	.83	2.21*	.028
การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต							
24.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะ โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.50	.79	3.91	.78	3.10**	.002
25.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนา สภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตาม ธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อ ส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้	4.67	.49	3.95	.78	3.87**	.000

ตาราง 29 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย							
26.	การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการสั่งสมความรู้ที่เกิดขึ้น เฉพาะบุคคล	3.72	1.02	4.15	.74	2.35*	.020
	ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่	4.57	.57	4.15	.68	2.60**	.010
27.	สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา	4.56	.62	3.87	.99	2.90**	.004
28.	สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบ ส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต	4.44	.98	4.35	.73	.54	.590
29.	เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความ ร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และ ภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์ กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็น เครือข่ายการเรียนรู้	4.72	.58	4.24	.84	3.32**	.003

จากตาราง 29 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 29 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันต่อองค์ประกอบโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อยมีรายละเอียด ดังนี้

ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ1-5) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อ คือ **ข้อ1.**ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากกรรมมารดาถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต **ข้อ2.**ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต **ข้อ3.**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล **ข้อ4.**ปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิงมาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย และ**ข้อ5.**ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง

นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 4 ข้อ (ข้อ6-9) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกข้อ

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 3 ข้อ (ข้อ10-12) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกข้อ

ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 11 ข้อ (ข้อ13-23) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 5 ข้อ คือ **ข้อ15.**เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม **ข้อ16.**เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูใน ครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ **ข้อ18.**ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ **ข้อ20.**เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ**ข้อ22.**สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ19.**เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และ**ข้อ23.**เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษา ในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 3 ข้อ (ข้อ24-26) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ24.** การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิต อย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ**ข้อ25.**การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ26.การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการสังสมความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล

ผู้จัดการศึกษาตามอรรถยาศัย จำนวน 3 ข้อ (ข้อ27-29) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ27.สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา และข้อ29.เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครั้ว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์ กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

2.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 30 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.60	.37	3.94	.62	7.05**	.000
	ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.56	.70	3.95	.83	3.02**	.003
1.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลงประสพการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล	4.56	.71	3.95	.83	3.02**	.003
	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.46	.62	3.97	.64	3.09**	.002
2.	มีจุดมุ่งหมายเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ	4.78	.55	3.91	.82	4.41**	.000
3.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย	4.56	1.04	4.08	.82	2.31*	.021
4.	สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้	4.39	.85	4.03	.77	1.93	.054
5.	ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไปตลอดชีวิต	4.78	.65	4.01	.76	4.16**	.000
6.	การประเมินผล จากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ผู้เรียนเข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง	3.78	.88	3.82	.85	.22	.823
	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.66	.53	3.92	.71	4.31**	.000
7.	วัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้	4.72	.67	3.97	.81	3.81**	.000
8.	กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.61	.78	3.96	.80	3.35**	.001
9.	กรอบเนื้อหาความรู้	4.50	.79	3.87	.82	3.19**	.002

ตาราง 30 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
10.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.72	.67	4.05	.77	3.61**	.000
11.	แหล่งการเรียนรู้	4.67	.69	4.14	.83	2.65**	.009
12.	สื่อการเรียนรู้	4.67	.69	4.00	.91	3.04**	.003
13.	การใช้เทคโนโลยีการศึกษา	4.61	.61	3.75	.97	5.58**	.000
14.	เครือข่ายการเรียนรู้	4.83	.38	3.98	.83	8.28**	.000
15.	การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	4.61	.70	3.59	1.03	5.78**	.000
ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย		4.60	.32	3.94	.66	7.74**	.000
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล							
16.	ด้านร่างกาย เป็นการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น	4.39	.98	3.91	.86	2.28*	.023
17.	ด้านสติปัญญา เป็นการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ทักษะ และความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม	4.72	.46	3.92	.85	3.95**	.000
18.	ด้านอารมณ์ เป็นการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข	4.72	.46	3.90	.91	3.79**	.000
19.	ด้านสังคม เป็นการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาจิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย	4.72	.46	4.03	.80	3.64**	.000
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย							
20.	วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.78	.43	3.72	1.05	8.81**	.000

ตาราง 30 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
21.	ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้	4.83	.38	3.85	1.01	9.06**	.000
22.	วัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็นกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ	4.61	.50	3.89	.86	3.48**	.001
23.	วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ได้รับจากการทำงาน และกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ดังนั้นการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล	4.67	.49	4.13	.78	2.89**	.004
24.	วัยสูงอายุ การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุเป็นการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ	4.56	.51	4.00	.86	2.68**	.008
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้							
25.	วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น	4.50	.71	3.85	.88	3.08**	.002
26.	สังคม ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมือง การปกครอง เป็นต้น	4.61	.61	4.02	.81	3.02**	.003
27.	ศิลปะ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น	4.39	.70	3.76	.87	3.00**	.003

ตาราง 30 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
28.	ภาษา ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น	4.33	.69	3.83	.83	2.52*	.012
29.	กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เกี่ยวกับกีฬา นันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น	4.50	.62	3.98	.88	2.46*	.014
30.	อาชีพ ได้แก่ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น	4.61	.61	4.18	.75	2.38*	.018
โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย							
31.	ครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการ ทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม	4.89	.32	4.03	.83	9.44**	.000
32.	เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดขึ้น เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่ง กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร การศึกษา หรือไม่ก็ได้	4.61	.85	3.94	.82	3.36**	.001
33.	บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการกิจกรรม ปัจเจก สนับสนุน บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการ พัฒนาบุคลากร และองค์กร ไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	4.22	.65	3.85	.88	1.75	.082
34.	ชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จาก สภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน	4.61	.85	4.04	.86	2.74**	.007

ตาราง 30 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
35.	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อ ความสนใจ ความต้องการและความจำเป็น ในการเรียนรู้ของ กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็ก ด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไข ปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น	4.78	.55	3.69	.98	7.65**	.000
ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้		4.62	.61	3.89	.67	4.52**	.000
36.	กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะ ของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการ สื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การโต้เถียง เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจน การแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ	4.78	.55	3.96	.85	4.06**	.000
37.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วย ตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และ การประดิษฐ์ต่างๆ	4.72	.58	3.89	.85	4.11**	.000
38.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจน กิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น	4.67	.69	3.97	.81	3.58**	.000
39.	กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนา ชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	4.67	.59	3.97	.84	3.46**	.001
40.	การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของ ตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่น พื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวด วาดภาพ เป็นต้น	4.56	.78	3.65	1.01	3.73**	.000

ตาราง 30 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
41.	กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริม การเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจน กิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น	4.56	.86	3.86	.82	3.46**	.001
42.	กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จาก การทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น	4.56	.71	3.95	.78	3.25**	.001
43.	กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น	4.67	.69	4.10	.84	2.80**	.006
44.	กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรม ชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น	4.44	.78	3.69	.91	3.42**	.001

จากตาราง 30 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 44 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันต่อองค์ประกอบโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 พิจารณาในองค์ประกอบย่อยมีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 1 ข้อ (ข้อ1) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ข้อ1.โปรแกรม ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัด มวลประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจ ให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และ ความจำเป็นของแต่ละบุคคล

ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 5 ข้อ (ข้อ2-6) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ2**. มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ และ**ข้อ5**. ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ3**.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย

องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 9 ข้อ (ข้อ7-15) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อ คือ **ข้อ7**.วัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ **ข้อ8**.กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ **ข้อ9**.กรอบเนื้อหาความรู้ **ข้อ10**.กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ **ข้อ11**.แหล่งการเรียนรู้ **ข้อ12**.สื่อการเรียนรู้ **ข้อ13**.การใช้เทคโนโลยีการศึกษา **ข้อ14**.เครือข่ายการเรียนรู้ และ**ข้อ15**.การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 20 ข้อ (ข้อ16-35) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 15 ข้อ คือ **ข้อ17**.ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ทักษะ และความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม **ข้อ18**.ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข **ข้อ19**.ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาจิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย **ข้อ20**.วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อ21**.ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทาง

ที่ต้องการได้ **ข้อ22.**วัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็นกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ **ข้อ23.**วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ได้รับจากการทำงาน และกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล **ข้อ24.**วัยสูงอายุน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ **ข้อ25.**วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น **ข้อ26.**สังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมืองการปกครอง เป็นต้น **ข้อ27.**ศิลปะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ วิจารณ์ศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น **ข้อ31.**ครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม **ข้อ32.**เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้ **ข้อ34.**ชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน และ**ข้อ35.**กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการ และความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ข้อ คือ **ข้อ16.**ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น **ข้อ28.**ภาษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น **ข้อ29.**กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับกีฬา นันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น **ข้อ30.**อาชีพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น

ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ (ข้อ36-44) พบว่า ในภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อ คือ **ข้อ36.**กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การได้วาที เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนการแนะนำ แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ **ข้อ37.**กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ **ข้อ38.**กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น **ข้อ39.**กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น **ข้อ40.**การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น **ข้อ41.**กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น **ข้อ42.**กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น **ข้อ43.**กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษา ดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น และ**ข้อ44.**กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น

2.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถาน

ศึกษาศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 31 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	4.55	.58	3.88	.61	4.58**	.000
	การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	4.50	.75	3.91	.72	3.36**	.001
1.	การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การ จำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ	4.50	.79	3.89	.85	2.99**	.003
2.	การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และ การจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้	4.44	.86	3.87	.80	2.96**	.003
3.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งการ เรียนรู้	4.56	.71	3.97	.82	2.93**	.004
	การจัดการความรู้	4.66	.51	3.81	.75	4.72**	.000
4.	การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้	4.67	.59	3.89	.83	3.88**	.000
5.	การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการ	4.61	.70	3.73	.87	4.21**	.000
6.	การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการจัดการความรู้ใน แหล่งการเรียนรู้	4.61	.70	3.78	.88	3.96**	.000
7.	การสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการ เรียนรู้	4.78	.55	3.73	.91	7.50**	.000
8.	การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้	4.61	.70	3.92	.75	3.81**	.000
	การจัดบริการสื่อการศึกษา	4.43	1.02	4.04	.77	2.03*	.043
9.	สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ	4.50	1.04	4.20	.75	1.60	.111
10.	สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศน ศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น	4.39	1.04	3.89	.93	2.19*	.029

ตาราง 31 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้						
11.	ป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่า ความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศ อิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ เป็นต้น	4.44	1.04	4.25	1.96	.42	.674
12.	นิทรรศการความรู้ต่างๆ	4.39	1.04	3.83	.84	2.70**	.007
	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย	4.72	.55	3.82	.74	6.60**	.000
13.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้ คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่าน ระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อ การเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น	4.72	.58	3.95	.86	3.80**	.000
14.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการ ฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยน ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์(Electronic data interchange)การ ประชุมทางไกล (Teleconference)และการประชุมทางวีดิ ทัศน์ (Video conference) เป็นต้น	4.61	.70	3.68	.90	4.30**	.000
15.	เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การ แพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอ กระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น	4.72	.67	3.91	.85	3.96**	.000
16.	เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการ เรียนรู้ตามอัธยาศัย วีดีทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการ เรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของ บุคคล	4.83	.51	3.70	.91	8.51**	.000

ตาราง 31 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา การแสวงหาเครือข่าย						
17.	การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบัน ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	4.49	.60	3.83	.73	3.68**	.000
18.	การจัดทำระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์ เครือข่าย การประสานงาน และความร่วมมือ	4.50	.92	3.78	.83	3.55**	.000
19.	การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน	4.44	.92	3.83	.88	2.84**	.005
20.	การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน	4.78	.55	3.88	.90	6.43**	.000
21.	วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน	4.67	.69	3.82	.84	4.16**	.000
22.	การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน การสร้างแรงจูงใจ	4.67	.69	3.69	.90	4.49**	.000
23.	การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การ ให้รางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น	3.78	.88	3.92	.86	.70	.487
24.	การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การ ฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น	4.50	.79	3.90	.88	2.84**	.005

จากตาราง 31 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ พบว่า
ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันต่อองค์ประกอบโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 พิจารณาในองค์ประกอบย่อยมีรายละเอียด ดังนี้

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ (ข้อ1-3) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อ คือ ข้อ1.การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ และ ข้อ2.การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และข้อ3.การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้

การจัดการความรู้ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ4-8) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อ คือ ข้อ4.การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้ ข้อ5.การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ข้อ6.การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ ข้อ7.การสร้างเชื่อมโยงความรู้ภายในและภายนอกแหล่งการเรียนรู้ และข้อ8.การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดบริการสื่อการศึกษา จำนวน 4 ข้อ (ข้อ9-12) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ12.นิทรรศการความรู้ต่างๆ

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ10.สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น

หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอรรถาศัย จำนวน 4 ข้อ (ข้อ13-16) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อ คือ ข้อ13.เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่าน ระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น ข้อ14.เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอ (Video conference) เป็นต้น ข้อ15.เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ

โทรทัศน์ เป็นต้น และข้อ16.เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตาม อัจฉริยะ วีดิทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา จำนวน 8 ข้อ (ข้อ17-24)พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 6 ข้อ คือ ข้อ17. การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่าย ประเภทสถาบันที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัจฉริยะ ข้อ18.การจัดทำระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย ข้อ19.การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน ข้อ20. การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ข้อ21.วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ ทรัพยากรร่วมกัน และข้อ22.การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ24.การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น

2.4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

ตาราง 32 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์	3.34	.50	3.89	.61	2.86**	.005
	ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์	4.56	.77	3.98	.66	3.55**	.000
1.	การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ	4.56	.92	4.12	.77	2.30*	.022
2.	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	4.61	.78	3.94	.76	3.62**	.000
3.	การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน	4.56	.78	3.92	.77	3.38**	.001
4.	การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น	4.50	.86	3.81	.84	3.38**	.001
5.	การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น	4.56	.86	4.09	.77	2.43*	.016
	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์	4.33	.64	3.81	.70	2.98**	.003
6.	การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น	3.94	.56	3.88	.87	.43	.670
7.	การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น	4.56	.78	3.90	.79	3.42**	.001
8.	การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น	4.67	.69	3.85	.91	3.71**	.000
9.	การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะ ด้านต่างๆ เป็นต้น	4.61	.70	3.94	.88	3.19**	.002
10.	การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และ พัฒนาการต่างๆ เป็นต้น	4.50	.79	3.81	.87	3.30**	.001
11.	การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น	4.44	.78	3.80	.88	3.04**	.003
12.	การแสดงผลบทบาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือ การเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น	3.82	.81	3.49	.97	1.39	.165
13.	การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอน ต่างๆ เป็นต้น	4.22	.81	3.77	.87	2.10*	.036

ตาราง 32 (ต่อ)

ข้อ	แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 18		ผู้บริหาร N = 274		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
		องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์					
14.	การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับการประเมินที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้	4.39	.78	3.73	.80	3.83**	.001
หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์							
15.	เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย	4.06	.25	3.84	.76	2.87**	.007
16.	เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล	4.24	.83	3.81	.81	2.11*	.036
17.	เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ	4.41	.62	3.84	.84	2.74**	.007
18.	การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล	4.47	.62	3.93	.80	2.72**	.007
19.	หลักในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจน น่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้	3.94	.43	3.92	.78	.21	.840
จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์							
20.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้นำมาใช้ เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่ง ของหลักสูตรการศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง	4.15	.38	3.98	.72	1.58	.128
21.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง	4.00	.37	3.99	.74	.11	.913
22.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ	3.94	.44	3.96	.79	.21	.836
		4.50	.63	3.98	.79	2.56	.011

จากตาราง 32 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 22 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันต่อองค์ประกอบโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อยมีรายละเอียด ดังนี้

ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ1- 5) พบว่า ในภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 3 ข้อ คือ **ข้อ2.** การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง **ข้อ3.** การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน และ**ข้อ4.** การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่าง ๆ เป็นต้น

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ1.** การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ และ**ข้อ5.** การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 9 ข้อ (ข้อ6-14) พบว่า ในภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 6 ข้อ คือ **ข้อ7.** การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น **ข้อ8.** การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น **ข้อ9.** การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น **ข้อ10.** การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น **ข้อ11.** การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น และ**ข้อ14.** การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์ การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับการประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ13.** การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น

หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 5 ข้อ (ข้อ15-19) พบว่า ในภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 3 ข้อ คือ **ข้อ15.**เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอรรถยาศัย **ข้อ17.**เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ และ**ข้อ18.**การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ16.**เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล

จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ จำนวน 3 ข้อ (ข้อ20-22) พบว่า ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ **ข้อ22.**เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ

ตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาเพื่อการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผู้วิจัยร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ แล้วนำมาให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหา จำนวน 2 รอบ ในรอบที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญตอบกลับมา จำนวน 19 คนและรอบที่ 2 ตอบกลับมา จำนวน 18 คน จากนั้นจึงนำไปประเมินความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไปปฏิบัติโดยการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 274 คน ตลอดจนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน มาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สรุปได้ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 29 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด คือมีค่ามัธยฐานระหว่าง 4.00-5.00 และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน จำนวน 28 ข้อ สำหรับข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ ข้อ 21.สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น โดยมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากับ 2.00

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 44 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด คือมีค่ามัธยฐานระหว่าง 4.00-5.00 และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันทุกข้อ

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด คือมีค่ามัธยฐานระหว่าง 4.00-5.00 และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันทุกข้อ

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 22 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด คือมีค่ามัธยฐานระหว่าง 4.00-5.00 และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน จำนวน 21 ข้อ สำหรับข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ ข้อ 12. การแสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น โดยมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากับ 2.00

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย สรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัยาศัย จำนวน 29 ข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เห็นว่าความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยไปปฏิบัติ ในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.83-4.35

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 44 ข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เห็นว่าความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยไปปฏิบัติ ในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.65-4.18

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เห็นว่าความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยไปปฏิบัติ ในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.68-4.25

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 22 ข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เห็นว่าความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยไปปฏิบัติ ในระดับปานกลาง ถึงมาก คือ มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.49-4.12

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัยาศัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. สรุปผลการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.50 ขึ้นไป และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ไม่เกิน 1.50 มากำหนดเป็นแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังแสดงในตาราง 33

ตาราง 33 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบหลัก	จำนวน	จำนวนข้อ ที่นำไปกำหนด แนวทาง	จำนวนข้อ ที่ไม่นำมากำหนด แนวทาง
1. หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	29	28	1
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	44	44	-
3. การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	24	24	-
4. การเรียนรู้จากประสบการณ์	22	21	1
รวม	119	117	2

จากตาราง 33 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ รวม 117 ข้อ ดังต่อไปนี้

แนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์

หลักในการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้อง การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ การจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้จัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ดังนี้

ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์

1. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากธรรมชาติมาตลอดถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่า การศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต

3. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล

4. ปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิงมาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย

5. ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง

นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย

6. การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนด เป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

7. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเอง ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

8. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความ ต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จาก ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถี ชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล บุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ ได้ด้วยตนเอง

9. การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการ จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจาก วิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับบุคคล ดังนี้

10. การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้ เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้นี้ก็ จะ กลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล

11. การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิด จากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง

12. ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคลๆ สร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเองจากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต

ลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์

13. คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการสนทนา การพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และเพิ่มเติมประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ

14. เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล

15. เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

16. เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะ เฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิภรียาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ

17. เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคลเข้าร่วมตามความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพใน ความคิดของกันและกัน

18. ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ

19. เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

20. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์

21. สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่เกิดขึ้นอยู่ว่าผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร

22. เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังต่อไปนี้

23. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

24. การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

25. การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรม ชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการสั่งสมความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล

ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่

26. สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

27. สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต

28. เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่นๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย ความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ และ ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

1. โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้จัดการศึกษาจัดตามวาระสัปดาห์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล

ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

2. มีจุดมุ่งหมายเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย
4. สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้
5. ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลต่อเนื่องไป ตลอดชีวิต
6. การประเมินผล จากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนฯ เข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง

องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

7. วัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้
8. กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
9. กรอบเนื้อหาความรู้
10. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
11. แหล่งการเรียนรู้
12. สื่อการเรียนรู้
13. การใช้เทคโนโลยีการศึกษา
14. เครือข่ายการเรียนรู้
15. การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล

16. ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น

17. ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ทักษะ และความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม

18. ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข 19. ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา จิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย

20. วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

21. ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้

22. วัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็น กระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ

23. วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ ได้รับจาก การทำงาน และกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล

24. วัยสูงอายุ การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุเป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้

25. วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น
26. สังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมืองการปกครอง เป็นต้น
27. ศิลปะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น
28. ภาษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับ ภาษาไทย ภาษา ต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น
29. กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับ กีฬา นันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น
30. อาชีพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการ ด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย

31. ครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม
32. เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริม ประสิทธิภาพในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการ เรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้
33. บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดกิจกรรม ปัจจัยสนับสนุน บรรยากาศ และสิ่ง อำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการ พัฒนาบุคลากร และองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้
34. ชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมใน ชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน
35. กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการ และความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อย โอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษา สำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

36. กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การได้วาที เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ

37. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ

38. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชน รูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น

39. กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

40. การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น

41. กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น

42. กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

43. กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น

44. กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การจัดบริการสื่อการศึกษา หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา ดังนี้

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

1. การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ
2. การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
3. การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้

การจัดการความรู้

4. การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้
5. การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ
6. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้
7. การสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้
8. การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดบริการสื่อการศึกษา

9. สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ต่างๆ
10. สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น
11. ป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ เป็นต้น
12. นิทรรศการความรู้ต่างๆ

หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย

13. เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่าน ระบบการสื่อสารและโทรคมนาคมในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น

14. เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอ (Video Conference) เป็นต้น

15. เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น

16. เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา

การแสวงหาเครือข่าย

17. การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบันที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

18. การจัดทำระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย

การประสานงาน และความร่วมมือ

19. การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน

20. การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

21. วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน

22. การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน

การสร้างแรงจูงใจ

23. การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การให้รางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น

24. การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์

1. การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ
2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
3. การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน
4. การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น
5. การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์

6. การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น
7. การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น
8. การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ คำนิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น
9. การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะความถนัดหรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น
10. การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น
11. การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น
12. การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น
13. การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับการประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้

หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์

14. เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย
15. เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ คำนิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล
16. เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ

17. การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล

18. หลักในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจน น่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้

จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

19. เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง

20. เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง

21. เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปวิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง และประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้
ขั้นตอนการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาค้นคว้า และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ แล้วนำมาให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ประเมิน โดยใช้เครื่องมือ คือ สรุปสาระสำคัญของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 2 รอบ

ขั้นตอนการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ทั่วประเทศ จำนวน 274 คน เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไปปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1. การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาค้นคว้า และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศอย่างครอบคลุมในบริบทต่างๆ ได้แก่ พัฒนาการ แนวคิด ความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ ประเภท รูปแบบ ตลอดจนการจัดการศึกษาแนวทาง และยุทธศาสตร์การจัดการของประเทศไทย และการจัดในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน เกาหลี มาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี สหรัฐอเมริกา และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์การ NASA

2. การประเมินองค์ประกอบ และเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน รอบที่ 1 ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 19 ฉบับ รอบที่ 2 ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 18 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

โดยการประเมินความเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 274 คน แล้วนำมาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการสร้างแนวทางทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย นำค่าคะแนนการประเมินความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ มาคำนวณหา ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range)

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติ โดยนำค่าคะแนนความคิดเห็นมาคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยสถิติ Independent samples test (t-test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical package for the social sciences)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีข้อค้นพบ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1. การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย ลักษณะ องค์ประกอบ ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การจัดการบริการสื่อการศึกษา หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

2. ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และเนื้อหา รอบที่ 1 สรุปได้ดังนี้

ผลการประเมินองค์ประกอบหลัก ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง ถึงมาก

ผลการประเมินองค์ประกอบย่อย จำนวน 18 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง ถึงมาก จำนวน 17 ข้อ และมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 1 ข้อ

ผลการประเมินเนื้อหา เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 24 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 8 ข้อ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 28 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 2 ข้อ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mdn.4.50-5.00) และมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 7 ข้อ และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 19 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 13 ข้อ

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบหลัก ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับ ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย และองค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับ ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้

องค์ประกอบย่อย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรมีการจำแนกประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ออกเป็น โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้ และโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย

เนื้อหารายข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเนื้อหา ในองค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 13 ข้อ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 8 ข้อ และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 6 ข้อ

3. การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและเนื้อหา รอบที่ 2 ผู้วิจัยได้ปรับปรุงองค์ประกอบและเนื้อหาตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 24 ข้อ และปรับปรุงข้อคำถาม จำนวน 27 ข้อ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินในรอบที่ 2 สรุปได้ดังนี้

ผลการประเมินองค์ประกอบหลัก ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mdn.4.50-5.00) และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง ถึงมาก

ผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง ถึงมาก

ผลการประเมินเนื้อหา เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 29 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และมีความเห็นไม่สอดคล้องกันจำนวน 1 ข้อ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 44 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ จำนวน 22 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mdn.4.00-5.00) และมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน จำนวน 1 ข้อ

ขั้นตอนการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.97) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.53) และเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =4.07) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.52) องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.94) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.62) องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.88) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.61) และองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.89) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.74)

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นเพิ่มเติม ของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่พัฒนาขึ้น ทำให้ขอบเขต นิยาม และความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวทางตามพระราชบัญญัติ

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่า สามารถนำไปใช้จัดการศึกษาได้ตามศักยภาพ และความพร้อมของสถานศึกษา

การศึกษาตามอัธยาศัย เน้นไปที่การจัดแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการใช้กิจกรรมเป็นฐานการเรียนรู้ การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดจากความต้องการในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ มาบังคับ

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้เกิดประสิทธิภาพ ควรมีการกำหนดขอบเขตของการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีความชัดเจน การสนับสนุนงบประมาณ และมีแผนงานที่ชัดเจนในการสนับสนุนสถานศึกษา การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วนของสังคม และการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาในองค์ประกอบหลัก พบว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาในองค์ประกอบย่อย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

องค์ประกอบย่อย ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในระดับมากที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ความหมาย องค์ประกอบ ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์

สรุปแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน และข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมาก นำมาพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

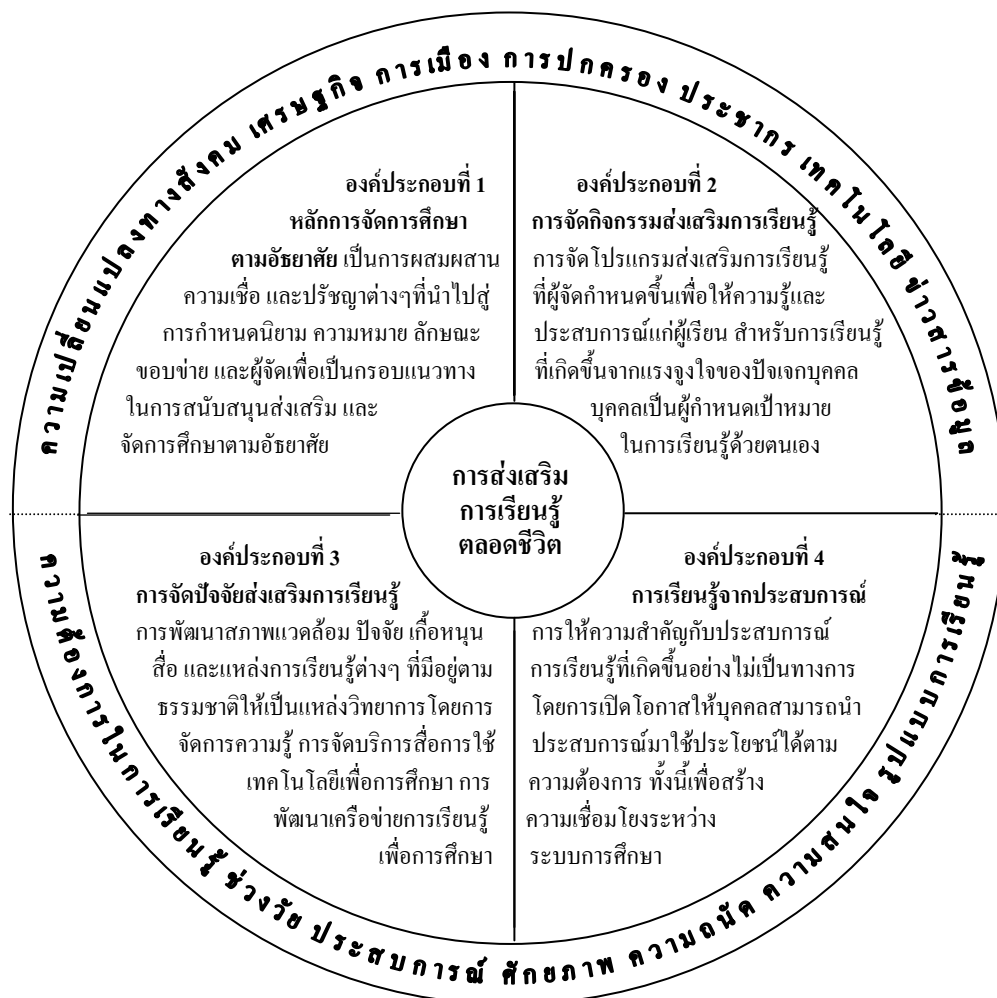
องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการผสมผสานกับความเชื่อ และปรัชญาต่างๆ ที่นำไปสู่การกำหนดขอบเขต นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การอธิบายถึงบริบทต่างๆ ได้แก่ การเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ลักษณะ ขอบข่าย และผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้เพื่อเป็นกรอบ และแนวทางในการกำหนดทิศทางการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการศึกษาตามอัธยาศัยตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ หรือโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบ และมีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ สำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน เกิดขึ้นจากแรงจูงใจของปัจเจกบุคคล บุคคลเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นการจัดกิจกรรมการศึกษาจึงต้องมีความหลากหลาย และต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นแหล่งวิทยาการ โดยการจัดการความรู้ การจัดบริการสื่อ การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ สำหรับการประเมินความรู้จากประสบการณ์เป็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ตามความต้องการของบุคคล ผ่านกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษา

จากผลการวิจัยสามารถนำไปสู่การสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงในภาพประกอบ 7 ดังนี้

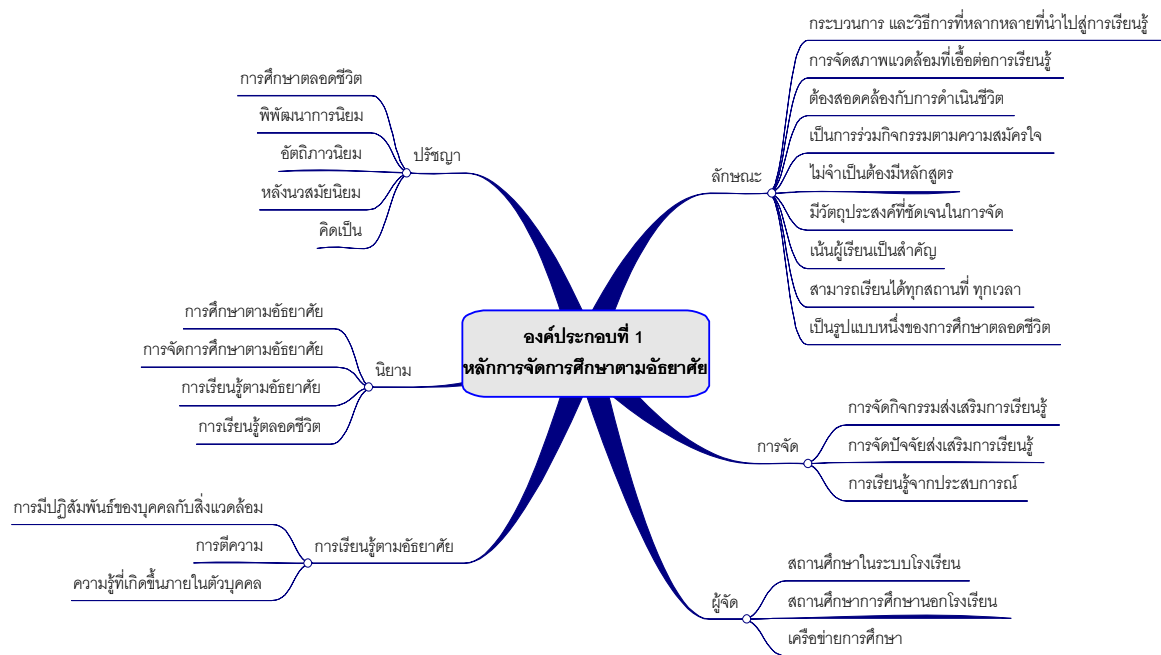

ภาพประกอบ 7 แสดง ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย

หลักการจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย เป็นการผสมผสานกับความเชื่อ และปรัชญาต่างๆ ที่นำไปสู่การกำหนดขอบเขต นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การอธิบายถึงบริบทต่างๆ ได้แก่ การเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ลักษณะ ขอบข่าย และผู้จัดการศึกษาตามอรรถยาศัย ทั้งนี้เพื่อเป็นกรอบ และแนวทางในการกำหนดทิศทางการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดการศึกษาตามอรรถยาศัยตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต แสดงในภาพประกอบ 8 ดังนี้

ภาพประกอบ 8 แสดงผังมโนทัศน์ องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย

1. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากควรมีมารดา ถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะ ปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่า การศึกษาคือการพัฒนาความเป็น ประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของ บุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต
3. ปรัชญาอรรถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบ ในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้น ตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล
4. ปรัชญาหลังนวมัยนิยม/หลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่า วิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็น ประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิง มาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะ ความรู้ในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้น ถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย

5. ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) เชื่อว่า การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจ ทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง

นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย

1. การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนด เป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนอง ต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาส ให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

3. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการ ในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการ เรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล บุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

4. การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการ จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจาก วิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับบุคคล ดังนี้

1. การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้ เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ก็จะ กลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล

2. การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่

มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจ ด้วยตนเอง

3. ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคล บุคคลสร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต

ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย

1. คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการสนทนา การพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และเพิ่มเติมประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ

2. เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจาก สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล

3. เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพ ชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

4. เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะ บุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูใน ครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ

5. เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคลเข้าร่วมตามความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพใน ความคิดของกันและกัน

6. ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มี สถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความ จำเป็น และความพึงพอใจ

7. เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเกิด การเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

8. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมาย จากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

9. สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่ก็ ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร

10. เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

2. การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

3. การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรม ชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการส่งเสริมความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล

ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่

1. สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

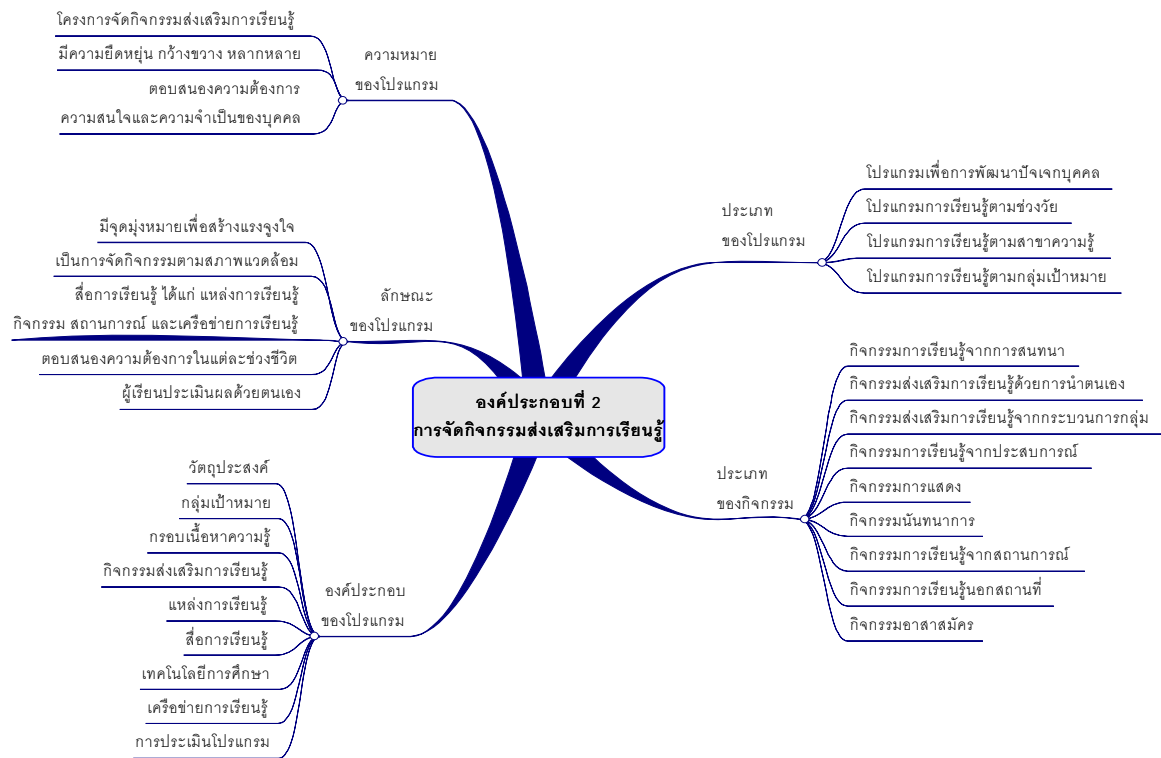
2. สถานศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ/เขต

3. เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่นๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ หรือโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบ และมีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ สำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน เกิดขึ้นจากแรงจูงใจของปัจเจกบุคคล บุคคลเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นการจัดกิจกรรมการศึกษาจึงต้องมีความหลากหลาย และต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ แสดงในภาพประกอบ 9 ดังนี้

ภาพประกอบ 9 แสดงผังมโนทัศน์ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลงประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล

ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัย

1. มีจุดมุ่งหมายเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย
3. สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้
4. ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล ต่อเนื่องไป ตลอดชีวิต
5. การประเมินผล จากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนฯ เข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง

องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

1. วัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้
2. กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
3. กรอบเนื้อหาความรู้
4. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
5. แหล่งการเรียนรู้
6. สื่อการเรียนรู้
7. การใช้เทคโนโลยีการศึกษา
8. เครือข่ายการเรียนรู้
9. การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล

1. ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น
2. ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ทักษะ และความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม
3. ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข
4. ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา จิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย

1. วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้

3. **วัยเรียน** การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็น กระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ

4. **วัยทำงาน** การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ ได้รับจาก การทำงาน และกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับ การสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล

5. **วัยสูงอายุ** การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุเป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้

1. **วิทยาศาสตร์** ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น

2. **สังคม** ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมืองการปกครอง เป็นต้น

3. **ศิลปะ** ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น

4. **ภาษา** ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น

5. **กีฬา และสุขภาพ** ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับกีฬา นันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น

6. **อาชีพ** ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย

1. **ครอบครัว** เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม

2. **เด็ก และเยาวชน** เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้

3. บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดกิจกรรม ปัจจัยสนับสนุน บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการพัฒนาบุคลากร และองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

4. ชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน

5. กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการ และความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

1. กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การโต้วาที เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพุด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ

2. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ

3. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น

4. กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

5. การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น

6. กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น

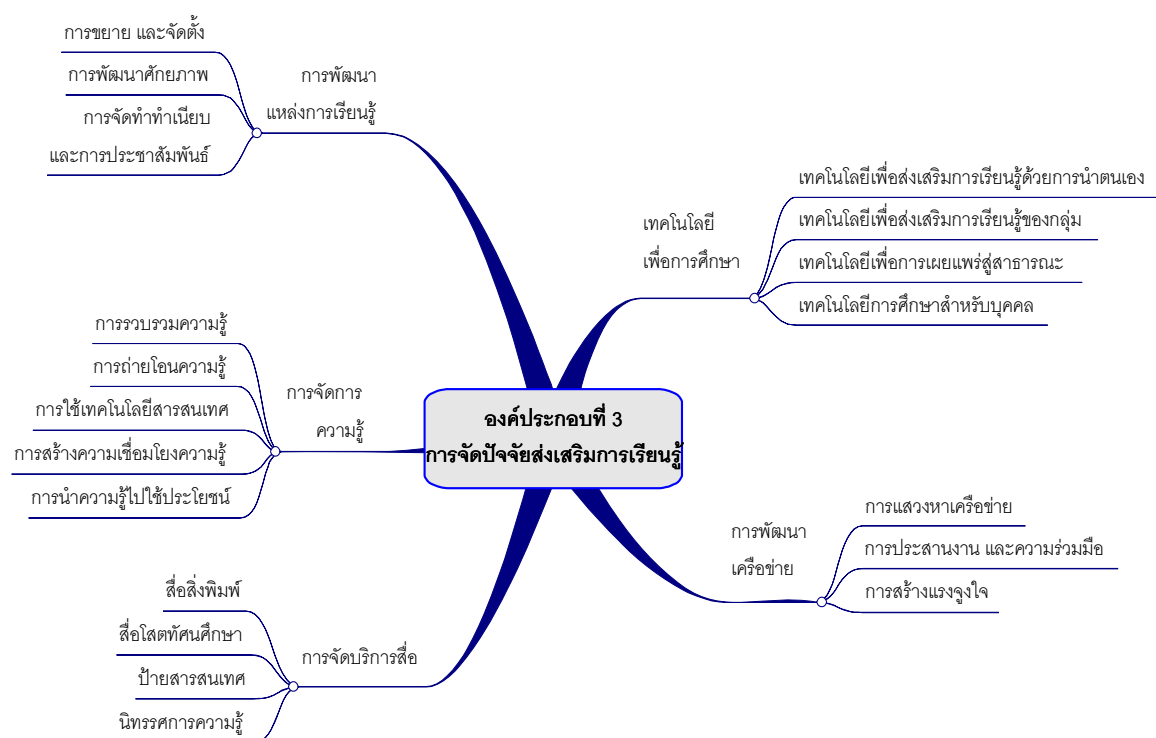
7. กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

8. กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น

9. กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นแหล่งวิทยาการ โดยการจัดการความรู้ การจัดบริการสื่อ การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา แสดงในภาพประกอบ 10 ดังนี้

ภาพประกอบ 10 แสดงผังมโนทัศน์ องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

1. การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ
2. การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
3. การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้

การจัดการความรู้

1. การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้
2. การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ
3. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้
4. การสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้
5. การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดบริการสื่อการศึกษา

1. สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ต่างๆ
2. สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น
3. ป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ เป็นต้น
4. นิตรรศการความรู้ต่างๆ

หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย

1. เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่าน ระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคมในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น
2. เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอทัศน์ (Video conference) เป็นต้น
3. เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น
4. เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดิทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์

และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา

การแสวงหาเครือข่าย

1. การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบันที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

2. การจัดทำระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย

การประสานงาน และความร่วมมือ

1. การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน

2. การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

3. วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน

4. การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน

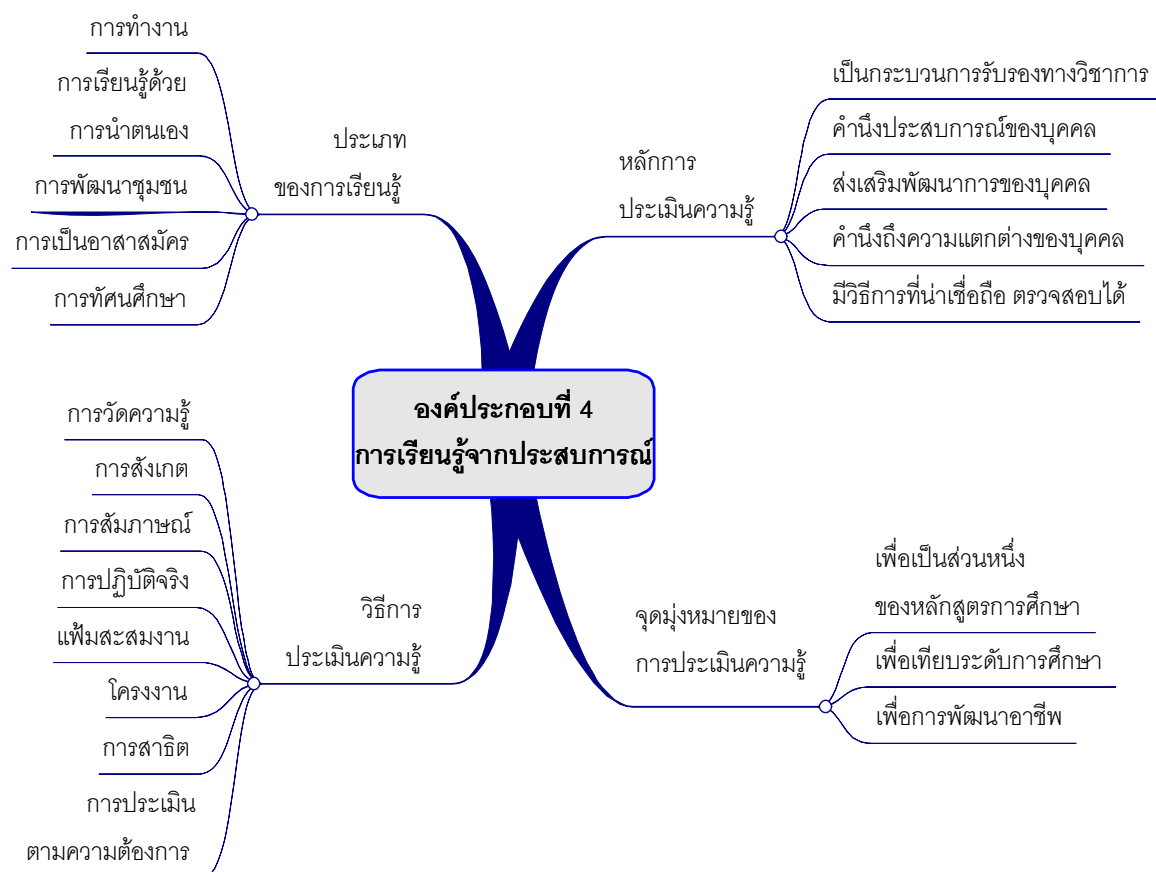
การสร้างแรงจูงใจ

1. การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การให้รางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น

2. การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ สำหรับการประเมินความรู้จากประสบการณ์เป็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ตามความต้องการของบุคคล ผ่านกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษา แสดงในภาพประกอบ 11 ดังนี้

ภาพประกอบ 11 แสดงผังมโนทัศน์ องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์

1. การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ
2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
3. การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน
4. การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น
5. การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์

1. การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น
2. การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น
3. การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น
4. การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะความถนัดหรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น

5. การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น
6. การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น
7. การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น
8. การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับการประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้

หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์

1. เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล
3. เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญส่วนบุคคลในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ
4. การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้อย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล
5. หลักในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจน น่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้

จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

1. เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง
2. เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง
3. เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยดำเนินการอภิปรายผลของการวิจัยตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ คือ เพื่อสร้างแนวทางและประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ตามลำดับดังต่อไปนี้

ขั้นตอนสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์

ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า ควรกล่าวถึงปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอธิบายถึงบริบทต่างๆ ของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

การศึกษาตามอรรถศาสตร์มีพัฒนาการมาจากปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2522 กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ถูกจัดตั้งขึ้น ตามปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต โดยถือว่าการบวกรวมการศึกษาตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้มีการผสมผสานความเชื่อ และปรัชญาต่างๆ ได้แก่ ปรัชญาคิดเป็น ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (อุดม เขยกิจวงศ์. 2544 : 147) ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีความพยายามที่จัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และให้ความหมายของคำว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์ว่าเป็นการประสานระหว่าง การศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอรรถศาสตร์เข้าด้วยกัน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : 231) ในปี พ.ศ.2542 ได้มีการกล่าวถึง การศึกษาตามอรรถศาสตร์ ไว้ในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ครั้นเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ เข้ามามีบทบาทต่อบุคคลในสังคม ปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่จึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยเชื่อว่าการศึกษาในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลายในการจัดการศึกษา ต่อมาในปี พ.ศ.2551 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ขึ้น ดังที่กล่าวถึงพัฒนาการของการศึกษาตามอรรถศาสตร์มาแล้ว จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์เกิดจากการผสมผสานความเชื่อ ของปรัชญาการศึกษาต่างๆ ได้แก่ ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) ปรัชญาคิดเป็น (Khit pen) ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) และปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่ (Post modernism) ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของความแตกต่าง และความหลากหลายของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า ควรนิยามความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

สมิธ (Smith. 2005 : Online) ที่อธิบายว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นในโรงเรียน และวิทยาลัย กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมทางสังคม กิจกรรมตามท้องถิ่น สโมสร และงานโครงการ กิจกรรมการแสดง ทางด้านศิลปะ และกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นต้น สำหรับแนวคิดในการจัดโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับ แนวคิดขององค์การ NASA ในการจัดโปรแกรมการศึกษาตามอรรถศาสตร์เกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์ ที่ได้กำหนดหลักการสำคัญไว้ 6 ประการคือ การศึกษาตามอรรถศาสตร์ต้องให้ความสำคัญระหว่างผู้เรียน กับสิ่งที่นำเสนอ การศึกษาตามอรรถศาสตร์มิใช่เพียงการ

ให้ความรู้อย่างง่าย ๆ หรือเพียงแค่ความบันเทิง หากแต่แสดงให้เห็นถึงข้อมูลต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการผสมผสานศิลปะในด้านต่างๆ เพื่อที่จะนำเสนอความรู้ต่างๆ จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย ก็คือการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไปอีก การศึกษาตามอัธยาศัยควรนำเสนอเรื่องราวที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องออกแบบโดยคำนึงถึงความสามารถ และรูปแบบในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Earth Science Enterprise Education. 2003 : Online) สอดคล้องกับ วิไล แยมสาขา (2542 : 62) อธิบายว่า มีผู้คนเป็นจำนวนมากยังเข้าใจผิดว่าการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่มีหลักสูตร แท้จริงแล้วการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาประเภทหนึ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ อย่างน้อยก็ต้องกำหนดหัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ และระยะเวลาในการให้ความรู้ในเรื่องนั้นๆ โดยใช้วิธีการต่างๆ การกำหนดหลักสูตรของการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ แล้วนำมาเรียงลำดับความสำคัญ หลักสูตรมีลักษณะที่ไม่ตายตัวเหมือนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน สอดคล้องกับ วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ (2544 : 24) อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยที่มีการวางแผน และมีโครงสร้างอยู่แล้ว เช่น หลักสูตรระยะสั้น ที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองของความสนใจ และความจำเป็นที่ได้สำรวจมาแล้ว แต่มีวิธีการจัดแบบยืดหยุ่น และด้วยวิธีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย สอดคล้องกับ วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ (2544 : 162) อธิบายว่า การประเมินผลการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ขึ้นอยู่กับผู้เรียน ผู้เรียนอาจไม่รู้ตัว แต่ผลการเรียนส่งผลได้ จนมีการนำไปใช้จึงจะเกิดการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ดังกล่าวมาแล้วมีลักษณะที่คล้ายกับหลักสูตรของการศึกษานอกระบบ แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะเด่นของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะเห็นได้ว่ามีลักษณะเฉพาะ คือ เน้นการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ต่อเนื่องต่อไปอีก เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า ควรเพิ่มเติมประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การศึกษาตามอัธยาศัยมีความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : ก) ที่กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นระบบการศึกษาที่เอื้อกับวิถีชีวิต และความสนใจในการเรียนรู้ของมนุษย์ สอดคล้องกับสุมาลี สังข์ศรี (2545 : 6-7) ที่กล่าวว่า เป็นการศึกษาที่บุคคลจะได้รับ ตั้งแต่ วัยแรกเกิด ก่อนวัยเรียน วัยเรียน วัยทำงาน และวัยสูงอายุ ต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของบุคคล ตั้งแต่เกิด จนตาย สอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543 : 17 - 18) ที่กล่าวว่า เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่มีข้อจำกัดด้านอาชีพ ด้านพื้นฐานการศึกษา ด้านความสนใจ ด้านสถานะทางสังคม และที่อยู่อาศัย เมื่อพิจารณา

ถึงกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาของประเทศไทยแล้ว พบว่ามีกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมประชากรทั้งประเทศ การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาเพื่อทุกคนในสังคม ที่เน้นความเสมอภาค โอกาส และสิทธิทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 12-13) ที่กล่าวว่า การพัฒนาภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้แนวคิดของการศึกษา ก้าวไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง หลากหลาย ตามความสนใจ ศักยภาพความพร้อม และโอกาส การศึกษาตามอัธยาศัยจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญ ที่มีความเชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกับสภาพของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเป็นระบบการศึกษาที่สามารถเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษา และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจนสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลให้ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่าประเภทโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรครอบคลุมการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิด จนตาย

การเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ สำหรับการประเมินความรู้จากประสบการณ์เป็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ตามความต้องการของบุคคล ผ่านกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินผลก็เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการพัฒนา การประเมินผลจึงมิใช่เพียงการนับหรือการวัดสิ่งต่างๆ ในระดับพื้นฐาน แต่การประเมินต้องนำไปสู่คุณค่า โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วม สำหรับการประเมินความรู้จากประสบการณ์นั้น สอดคล้องกับ สอนอง โฉมิตวิเศษ (ม.ป.ป. : 2) ที่อธิบายว่า แนวคิดการประเมินการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Assessment of prior experiential learning) เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการสำหรับการเกิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาก่อน และยังไม่เคยได้รับการประเมินอย่างเป็นทางการ ความรู้เหล่านั้นอาจได้มาโดยการเรียนรู้วิถีใดก็ได้ เช่น ประสบการณ์จากชีวิตครอบครัว การทำงาน การเดินทาง กิจกรรมเวลาว่าง การทำงานในชุมชน การฝึกอบรมในขณะทำงาน การอ่าน การศึกษาด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยการนำตนเอง การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ที่ได้มาจากประสบการณ์ทางสังคม และเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น แนวคิดของการเรียนรู้จากประสบการณ์ ถูกกล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ตามความต้องการของปัจเจกบุคคล ซึ่งผู้เชี่ยวชาญอาจเห็นว่า เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล แต่ถ้าพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิตแล้ว จะเห็นได้ว่าการประเมินความรู้จากประสบการณ์เป็นกระบวนการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย

ขั้นตอนการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไปใช้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัจจุบันมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการปรับเปลี่ยนขอบข่ายของภารกิจในการจัดการศึกษานอกระบบ และมีการบัญญัติคำว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการเฉพาะในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงเห็นว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่พัฒนาขึ้นทำให้ขอบเขต นิยาม และความหมายของในบริบทต่างๆ มีความชัดเจนมากขึ้น ตลอดจนมีแนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ตามศักยภาพ และความพร้อมของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการกำหนดขอบเขตของการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีความชัดเจน การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีแผนงานที่ชัดเจนในการสนับสนุนสถานศึกษา การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์เพื่อการสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วนของสังคม ตลอดจนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ความคิดเห็นดังกล่าว สอดคล้องกับคณะทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ได้สรุปสภาพการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ว่า ไม่มีการวางแผนในการให้บริการ ทั้งด้านปริมาณ คือ การจัดให้แก่บุคคลทุกกลุ่มอายุ และทุกพื้นที่ และด้านคุณภาพ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะพัฒนาบุคคลให้เหมาะสมกับช่วงอายุ ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 51) สอดคล้องกับสุมาลี สังข์ศรี ที่กล่าวว่า ปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของไทยที่เป็นอยู่ยังไม่มีกำหนดแนวทางที่ชัดเจนเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในระบบ และศึกษานอกระบบ สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นยังเป็นลักษณะของการเรียนรู้ไปตามสภาพที่เป็นอยู่ (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 118-119) ทั้งนี้เพราะความไม่เข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้การจัดบริการ และโอกาสในการเข้าถึงบริการมีไม่มากเท่าที่ควร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 53)

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา

ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมาตรา 15 (3) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ และพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อธิบายความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่า หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งการนิยามความหมายดังกล่าว เป็นการนิยามความหมายอย่างกว้างๆ มิได้กล่าวถึงขอบข่ายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ได้จากการวิจัย จะเป็นแนวทางไปสู่การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างเป็นรูปธรรม ต่อไป

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ถูกมองว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดจากการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่ง มัลลิกา พงศ์ปริตร (2535 : 113) อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยนั้นเกิดขึ้นได้ทุกขณะจิต ไม่ว่าสิ่งใดที่ผ่านเข้ามากระทบสัมผัสประสาททั้งห้า ย่อมมีผลต่อจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดของผู้รับทั้งสิ้น สอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 83) อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิตเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ สอดคล้องกับ คูมส์ (Coombs. 1985 : 24) อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการตลอดชีวิตที่ทุกคนได้รับ และสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ การรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน ที่เล่น จากตัวอย่าง และเจตคติของสมาชิกครอบครัว เพื่อนจากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสืออื่นๆ หรือโดยการฟังวิทยุ ภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ ตามปกติแล้วการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไปตลอดชีวิตของแต่ละบุคคลอย่างมาก แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม ซึ่งการอธิบายความหมายของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ถูกอธิบายอย่างกว้างขวางในบริบทของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นการที่งานวิจัยได้อธิบายถึงกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การตีความ และความรู้ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมาก

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นรูปแบบย่อยของการศึกษาตลอดชีวิตที่ถูกล่ามถึงใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 4 ที่ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มาตรา 29 โดยการจัดการศึกษาให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน จากหลักการสำคัญใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เป็นเหตุผลให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์

หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวคิดของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญส่วนบุคคล โดยการประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป หลักการสำคัญในการประเมิน คือ การพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริง และจุดมุ่งหมายของการประเมินก็เพื่อ นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่งของหลักสูตร การศึกษา การเทียบระดับการศึกษา การรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาอาชีพ ซึ่งแนวคิดทางวิชาการเกี่ยวกับการประเมินความรู้จากประสบการณ์ได้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ตั้งแต่หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน พุทธศักราช 2530 ในการเทียบโอนหมวดวิชาอาชีพ และการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เช่น การเทียบโอนความรู้จากประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา เป็นต้น

อย่างไรก็ตามทั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา อาจมีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหาในการประเมินความรู้จากประสบการณ์ คือ ด้านมาตรฐานและแนวปฏิบัติ ซึ่ง สำนักงาน

เลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 56) กล่าวว่า การเทียบโอนผลจากการศึกษาตามอัธยาศัย ยังขาด การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน สอดคล้องกับ ธวัชชนก เกาบัว (2543 : 88-89) อธิบายว่า การประเมินความรู้จากประสบการณ์ ยังไม่สอดคล้องกับปรัชญา และการตอบสนองต่อ บุคคล วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ยังอิงอยู่บนพื้นฐานของหลักสูตรเป็นหลัก จึงไม่ สอดคล้องกับปรัชญา และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลที่ควรจะได้รับรู้ถึงศักยภาพที่แท้จริงของตน สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 56 - 57) อธิบายว่า สถาบันบางแห่งไม่ ประสงค์จะรับโอน เพราะไม่ต้องการเพิ่มภาระ และเห็นว่าไม่เป็นการยุติธรรม อีกทั้งยังก่อให้เกิดความ ล่าช้ามีความยุ่งยากในการให้บริการ โดยเฉพาะการเทียบโอนความรู้จากประสบการณ์

ความคิดเห็นที่แตกต่างระหว่างผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสามารถ อภิปรายผล ได้ดังนี้

แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหาร สถานศึกษามีความเห็นในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกับ แนวคิดตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วย ตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สอดคล้องกับ บุญมา เขียววิชัย (ม.ป.ป. : 12) ที่อธิบายว่า การศึกษา ตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตที่เชื่อว่า ตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์จะต้องมีการศึกษา อยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ วิจิตร ศรีสอาน (2532 : 299-300) ที่อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต ที่ไม่ต้องอาศัยระบบใดๆ ทั้งสิ้น เป็นการศึกษาที่ส่งเสริม บุคลิกภาพ ทักษะ ค่านิยม และความรู้ต่างๆ จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การศึกษาประเภท นี้ทำที่ไหน เมื่อใดก็ย่อมได้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากสิ่งที่อยู่รอบตัว นอกจากนั้นผู้เชี่ยวชาญ ยังมี ความเห็นเกี่ยวกับ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในมุมมองของการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัย เกื้อหนุน สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่ส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2544 : 3) ที่อธิบายว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย คือ การจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความ สนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และ สังคม

ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษา อาจมีมุมมองในฐานะผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการ จัด แหล่งการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการออก ประกาศนียบัตร วุฒิบัตร หรือใบรับรองความรู้ต่างๆ และการศึกษาตามอัธยาศัยเกิดจากความต้องการ

ในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ มาบังคับ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 195) ที่อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็น การเรียนรู้ตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์และสภาพแวดล้อม การเรียนจะไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการวัดผลประเมินผล ตลอดจนไม่มีการให้วุฒิบัตร เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคม สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 27-29) ที่อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้ และนั่นหนทางการอีกทั้งยังไม่ จำกัดเวลาเรียน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในระดับมากที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า ในการสร้างสังคมแห่งความรู้ กระบวนการถ่ายทอด ความรู้ เพื่อการพัฒนาบุคคลนั้นการศึกษาจำเป็นต้องตอบสนองความต้องการ ความสมัครใจ ความพึงพอใจ ด้วยวิธีการที่หลากหลายยืดหยุ่น และสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต ซึ่งการจัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้นั้น ควรพัฒนาจากกิจกรรมตามธรรมชาติในวิถีชีวิต ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ ที่ผู้จัดๆ กระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ สำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน เกิดขึ้นจาก แรงจูงใจของปัจเจกบุคคล บุคคลเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นกิจกรรมการศึกษา จึงต้องมีความหลากหลาย และต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษา อาจมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษานอกระบบ ซึ่งมีหลักสูตร การประเมินผล วิธีการจัด ตลอดจนหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่แตกต่างจากการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้เชี่ยวชาญ

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในระดับมากที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญ เห็นความสำคัญในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ซึ่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป. : 10-11) อธิบายว่า จำนวน และความหลากหลายของแหล่ง การเรียนรู้ ในปัจจุบันการกระจายตัวของแหล่งการเรียนรู้ยังมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการการเรียนรู้ของบุคคลได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังขาดความหลากหลายของรูปแบบของ แหล่ง การเรียนรู้ ซึ่งยังไม่มีหน่วยงานใดส่งเสริมให้มีการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นเอกภาพเชิงนโยบาย

เพราะปัจจุบันแต่ละหน่วยงานต่างจัดกันไปตามความสามารถของตน สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 50) อธิบายว่า การจัดหมวดหมู่แหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นของรัฐ และของชุมชน ยังขาดการประสานงานระหว่างกัน แหล่งเรียนรู้ของรัฐบางแห่ง เช่น ห้องสมุดในโรงเรียน ห้องสมุดในสถาบันการศึกษาไม่เปิดกว้างให้คนทั่วไปเข้าไปใช้บริการได้อย่างสะดวก

ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษา อาจเห็นว่าการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีภารกิจ และชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2545 : 22) อธิบายว่า คณะกรรมการในระดับชุมชน ยังไม่มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เท่าที่ควร นอกจากนั้นยังขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา และการจัดบริการไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 50) อธิบายว่า แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนยังขาดผู้ดูแลรับผิดชอบในการส่งเสริมสนับสนุนการดำรงอยู่

การจัดการความรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในระดับมากที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่าในสังคมแห่งความรู้ ถือว่าความรู้เป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถสร้างขึ้นได้ และจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้สามารถจำแนกได้ เป็น ความรู้ที่ปรากฏ (Explicit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดในรูปของการบันทึก และสารสนเทศต่างๆ ความรู้โดยนัย (Tacit knowledge) เป็นความรู้เฉพาะปัจเจกบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์ การศึกษา การสนทนา การฝึกอบรม ความเชื่อ เจตคติของแต่ละบุคคล และความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม (Culture knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาในสภาพแวดล้อมนั้นๆ สำหรับ การจัดการความรู้ (Knowledge management) คือ การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ โดยการรวบรวม เลือกสรร การจัดเก็บความรู้ เพื่อเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้

ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษา อาจเห็นว่าการจัดการศึกษาตามอักษยาคัย คือ การนำความรู้จากภายนอกมาเพื่อเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ทั้งที่องค์ความรู้ต่างๆ ที่มีคุณค่าอาจเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรเผยแพร่ สืบสาน และอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่กับชุมชน และสังคมต่อไป

หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอักษยาคัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นในระดับมากที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นในระดับมาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอักษยาคัย ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ เว็บไซต์ และโปรแกรมสำเร็จรูป

ต่างๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้บุคคลสามารถเรียน จากที่ไหน (Anywhere) เวลาใด (Anytime) ก็ได้ตามความต้องการ โดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลา และสถานที่ เป็น การเรียนรู้ในลักษณะที่ปฏิสัมพันธ์ (Interactive learning) การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ ระหว่างกัน การสร้างสังคมการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่าย เช่น เว็บไซต์ไฮไฟฟ์ (Hi5) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อ เสริมสร้างทักษะ ความสามารถ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจน ความสามารถคิด วิเคราะห์ให้รู้จักจำแนก เลือกรับ และปฏิเสธข่าวสารข้อมูลที่เหมาะสม เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง และสังคม

ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษา อาจเห็นว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัยยังมี ปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 124) กล่าว ว่า การพัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษายังมีข้อจำกัด เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้ง วัสดุ อุปกรณ์ยังมีการกระจายตัวน้อย ทำให้ผู้เรียนอีกจำนวนมากไม่สามารถใช้บริการเครือข่าย เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ ธัชชนก เกาบัว (2543 : 84) กล่าวถึง ปัญหาด้านบุคลากรทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาว่า บุคลากรยังขาดความรู้ ความสามารถ ขาดทักษะด้านเทคโนโลยี นอกจากนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป. : 10-11) ยังให้ความเห็นว่า บุคลากรทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษายังไม่กระจายตัวครอบคลุมทุกพื้นที่ การลงทุนของรัฐ ส่วนใหญ่เน้นการวางระบบ สร้างฮาร์ดแวร์ แต่มีการเตรียมด้านซอฟต์แวร์ และบุคลากรน้อยมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 13)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

ผลการวิจัย พบว่า สถานศึกษามีหน้าที่ ส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่นๆ โดยการระดมทรัพยากรเข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการ นำไปปฏิบัติ ดังนี้

1.1 สถาบันครอบครัว ควรนำผลที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากร ในครอบครัว เพื่อสร้างสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ การ ปฏิบัติตนในสังคม และแบบแผนในการดำรงชีวิตที่ดี ตลอดจนการถ่ายทอดคุณธรรม และจริยธรรมอัน ดีงามให้แก่สมาชิกในครอบครัว

1.2 องค์กรการทำงาน บริษัท ห้างร้าน โรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบการต่างๆ ควรนำผลที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อ การจัดปัจจัยสนับสนุน การสร้างบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ความสำเร็จ และปัญหาในการทำงาน การวางแผน การตรวจสอบ การปรับปรุง การยกระดับความรู้ในการทำงาน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลากรในสถานประกอบการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการพัฒนาบุคลากร และองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำผลที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อ ส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่สามารถตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการ และความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในชุมชน หรืออาจเป็นการจัดการศึกษาเพื่อการแก้ไขปัญหา การพัฒนาคุณภาพชุมชน สังคม ตลอดจนการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามในท้องถิ่น

1.4 สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ควรนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับเด็ก และเยาวชนในวัยเรียนเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้นี้อาจสอดแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่นๆ ด้วยรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย

1.5 สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ควรนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน โดยการพิจารณาเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา และสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้เกิดประสิทธิภาพ ควรมีการกำหนด ขอบข่าย นิยาม ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การดำเนินงาน ร่วมกับเครือข่ายการเรียนรู้ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เพื่อการสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วนของสังคม โดยจำเป็นต้องมีแผนงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

2.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อเป็นการระดมสรรพกำลังของหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างแรงจูงใจให้องค์กรภาคเอกชน องค์กรทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์เพื่อการสร้าง

ความเข้าใจกับทุกภาคส่วนของสังคม การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาตามอัยาศัย ตลอดจนการส่งเสริมให้ประชาชนมีทักษะ และความสามารถในการแสวงหาความรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคม และประเทศชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

2.2 กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา การกำหนดโครงสร้าง และขอบข่ายการปฏิบัติของหน่วยงานในสังกัด การปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติต่างๆ ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามอัยาศัยทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัยาศัย พ.ศ. 2551 โดยยึดหลักการผสมผสาน และเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองตามศักยภาพ และมีความสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2.3 สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนจึงควรนำผลที่ได้จากการวิจัยนี้ ไปกำหนด ขอบข่ายภารกิจ ของหน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัดให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตลอดจนกำหนดแผนยุทธศาสตร์ ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีเอกภาพชัดเจนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย โดยการศึกษา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนประเมินความเหมาะสม ที่เป็นการอธิบายถึงบริบทต่างๆของการศึกษาตามอัยาศัยอย่างกว้างๆ เท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.1 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้ของปัจเจกบุคคล โดยการศึกษาจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต หรือบุคคลมีชื่อเสียง เพื่อนำไปสู่การอธิบายถึง รายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้ตามอัยาศัย กระบวนการสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และความคิดที่มีความแตกต่างหลากหลาย ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ แก่ผู้จัดการศึกษา ต่อไป

3.2 ควรมีการวิจัย เพื่อหารูปแบบ ตัวชี้วัด และเกณฑ์ในการประเมินความรู้จาก ประสิทธิภาพการทำงาน และการประกอบอาชีพ สำหรับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ที่เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ในการรับรองมาตรฐาน ทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เกี่ยวกับการทำงานเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบการใช้ประโยชน์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของสังคม และวิถีชีวิตของบุคคลในปัจจุบัน โดยการรวบรวม เลือกรอง และการจัดเก็บความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และการทำงาน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสู่ผู้รับบริการ

3.4 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายใต้การดำเนินงานของสถานศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนเท่านั้น แต่เนื่องจากการศึกษาตามอัธยาศัย มีความแตกต่าง และความหลากหลายทั้ง วิธีการจัด ผู้จัด และกิจกรรม ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรศึกษาถึงการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์กรภาคเอกชน ได้แก่ มูลนิธิ สมาคม และชมรมต่างๆ

3.5 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่นำไปสู่การทดลองจัดมวลงประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนจนการศึกษาถึงปัจจัย และเงื่อนไขอื่นๆ ที่นำไปสู่การเรียนรู้ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการแสวงหาความรู้ ความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของบุคคล

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2545ก). รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยห้องสมุดประชาชน.
กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- (2545ข). แนวทางการปฏิรูปเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมฯ.
- (2544ก). การเสริมสร้างการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ :
ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมฯ.
- (2544ข). การศึกษาตามอัธยาศัย แนวความคิดและประสบการณ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริม
การศึกษาตามอัธยาศัย กรมฯ.
- (2544ค). รายงานการติดตามผลโครงการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับชุมชน.
กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมฯ.
- (2543ก). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด”.
กรุงเทพฯ : กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมฯ.
- (2543ข). คู่มือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษานอกโรงเรียน (ปรับปรุงครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมฯ.
- (2543ค). ข้อเสนอโครงสร้างการบริหารการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย.
กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- (2542). ประสบการณ์การจัดการศึกษานอกโรงเรียน อดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : กองพัฒนา
การศึกษานอกโรงเรียน กรมฯ.
- (2538ก). ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตาม
อัธยาศัย กรมฯ.
- (2538ข). การศึกษาตลอดชีวิต : การศึกษาของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- (ม.ป.ป.). การพัฒนาสื่อการศึกษานอกโรงเรียน : อดีต ปัจจุบัน อนาคต. กรุงเทพฯ :
กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมฯ.
- กาญจนา แก้วเทพ ; และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). การพึ่งพาตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท.
กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

- กาญจนา คุณารักษ์ ; และ ประกอบ คุณารักษ์. (2540). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ
ออสเตรเลีย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2549,
จาก <http://www.onec.go.th/publication/4210044/summary.htm>
- กุลธร เลิศสุริยะกุล. (2542, มกราคม). การศึกษาตามอัธยาศัย ระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้
ตลอดชีวิต. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. 1(2) : 6.
- จอห์น โลว์. (2530). การศึกษาผู้ใหญ่ : แนวทรรศน์ทั่วโลก. แปลโดย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- ฉลองศรี พลโยธา. (2544, กรกฎาคม). กระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน.
วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. 4(10) : 20-21.
- ชนินทร สุขเจริญ. (2548). ศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่อ
อิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้น ม.1/1 โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยยศ อิมสุวรณ์. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย
กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- (2543). การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ ค.ด.
(พัฒนศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ทองอยู่ แก้วไทรสะ. (2546). ใต้ร่มไทร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.
- ธัชชนก เกาบัว. (2543). การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
เขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- บุญมา เขียววิชัย. (ม.ป.ป.) การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมการศึกษา
ตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- ปาน กิมปี. (2546). เครือข่ายการเรียนรู้. ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 81-84.
- (2540). การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน.
วิทยานิพนธ์ ค.ด. (พัฒนศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.

- พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุล ; และคนอื่น ๆ. (2547). *แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ปกครองนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. อุบลราชธานี : สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2544, มกราคม). เข้าใจคำว่าการศึกษาตามอัธยาศัย จากคนทำงานที่ไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด. *วารสารการศึกษานอกโรงเรียน*. 4(4) : 7.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิณสุดา สิริรังศรี. (2540). *รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2549, จาก <http://www.onec.go.th/publication/4210040/advice.htm>
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2544). *ชุดวิชาปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบ*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มัลลิกา พงษ์ปริตร (บรรณานิการ). (2535). *เมืองไทยของเราฉบับที่สอง*. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิชย์.
- มิถุนา อนุแสน. (2545). *ความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ของครุสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วิจิตร ศรีสขาน. (2532). *ทิศทางการปฏิรูปโครงสร้างและระบบบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. ใน *เอกสารประกอบการปาฐกถาประจำปีของศูนย์วิจัยนโยบายทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไล แย้มสาขา. (2542, มกราคม). *การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต*. *วารสารการศึกษานอกโรงเรียน*. 2(2) : 62.
- วิศนี ศิลตระกูล. (2548). *การศึกษาตามอัธยาศัย*. ม.ป.พ.. เอกสารอัดสำเนา.
- วิศนี ศิลตระกูล ; และ อมรา ปฐภิญโญบุรณ. (2544). *การศึกษาตามอัธยาศัย : จากแนวคิดการเรียนรู้อุทิศชีวิตสู่แนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

- สนอง โลหิตวิเศษ. (ม.ป.ป.). รายงานการวิจัยการปฏิรูปการเรียนรู้ : การเทียบโอนความรู้จากประสบการณ์ของต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ แก้วคำ. (2547). การศึกษาความต้องการและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับนักเดินคาบาเร่ต์ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศจากชายเป็นหญิง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ จัตตุพรพงษ์. (2547). การวิเคราะห์โปรแกรมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ดำเนินการโดยสถาบันศาสนาตามแนวคิดของบอยเฮลล์ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สามารถ ไชยพันธุ์. (2545.) ความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(บริหารการศึกษา). อุดรดิตต์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545ก). รายงานการสัมมนา เรื่องกระบวนการและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับผู้มีอายุสูงกว่า 16 ปี. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- (2545ข). รายงานฉบับสังเคราะห์ จากวิกฤตสู่โอกาส สิ่งที่ยังท้าทายการปฏิรูปการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- (2545ค). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2)พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- (2544). ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.
- (2543ก). รายงานสรุปการสัมมนา นโยบาย ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : หน่วยงานส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- (2543ข). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของประเทศไทย.
- (2541). รายงานวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- (ม.ป.ป.). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสิงคโปร์. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2549, จาก http://www.onec.go.th/publication/4210045/content_c4.htm

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). รายงานการวิจัยสภาพการณ์ และฐานข้อมูลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.
- (ม.ป.ป.). ข้อเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2549). ความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน. ใน เอกสารประกอบการอบรม เล่ม 2 หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพนักงานราชการ. นครราชสีมา : สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร.
- (2548). แนวทางการเทียบโอนผลการเรียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (ม.ป.ป.). แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ. 2549-2551 (Roadmap กศน.). กรุงเทพฯ : รัชการพิมพ์.
- สุนทร สุนันท์ชัย ; และคนอื่นๆ. (2532). การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- (2545). รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมฯ.
- สุวัฒนา อุทัยรัตน์ ; และ สร้อยสน สกลรัตน์. (ม.ป.ป.). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยมาเลเซีย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2549, จาก <http://www.onec.go.th/publication/4210041/c2.htm>
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2544). แนวทางการบริหารและการจัดการ : การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.
- Allan, Barbara. ; & Lewis, Dina. (2006, November). The Impact of Membership of a Virtual Community on Individual Learning Careers and Professional Identity. *British Journal of Education Technology*. 37(6): 841-852.
- Brookfield, Steven. (1984, Winter). Self-Directed Adult Learning : A Critical Program. *Adult Education Quarterly*. 35 (2) : 59-71.

- Brooks, Rachel. (2006, December). Young Graduates and Lifelong Learning: The Impact of Institutional Stratification. *The Journal of The British Sociological*. 40(6) :1019-1037.
- Coombs, Philip H. (1985). *The World Crisis in Education : The View From the Eighties*. Oxford : Oxford University Press.
- Coombs, P.H. ; & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty, How Non.Formal Education Can Help*. Baltimore : John Hopkins University Press.
- Earth Science Enterprise Education General Guidelines for Informal Education Product Developers*. (2003). Retrieved September 20, 2006, from [http://www.strategies.org/2003ESE Review/GuidelinesInformal.htm](http://www.strategies.org/2003ESE%20Review/GuidelinesInformal.htm)
- Evan, David R. (1981). *The planning of Nonformal Education*. Paris : Unesco International Institute for Education Planning.
- Fahr, R. (2005, January). Loafing or Learning? – the Demand for Informal Education. *Ruopean Economic Review*. 49(1): 75-98.
- Griffin, Colin. (1983). *Curriculum Theory in Adult Lifelong Education*. London : Croom Helm.
- Jeffs, T. ; & Smith, M.K. (1999). *Curriculum Theory and Practice*. Retrieved October 20,2005, from <http://www.infed/biblio-curric.htm>
- Knowles, Malcolm S. (1975). *The Adult Education Movement in the United States*. Holt : Rinehart and Winston.
- Liotsios,K. ; & Demetriadis, S. (2006). Blended Learning Technologies in Lifelong Education: Lessons Learned from a Case Study. *In Innovative Approaches For Learning And Knowledge Sharing,Proceedings Lecture Notes In Computer Science 4227*. pp.634-639.
- Smith, M.K. (2005). *Coffee Houses and Informal Education*. Retrieved October 20, 2005, from <http://www.infed.org/walking/wa-coff.htm>
- (2005). *Walking Informal Education*. Retrieved October 20, 2005, from <http://www.infed.org/walking/default.htm>
- (2005). *Practicing Informal Education*. Retrieved October 20, 2005, from <http://www.infed.org/practic/default.htm>

- Shin, MK. (2005). The Nature of Science at Informal Education Setting: Natural history Museums. On The Convergence Of Bio-Information-, Environmental-, Energy-, Space-And Nano-Technologies, PTS 1 And 2 Key Engineering Materials 277-279 : 387-390.
- Skager, Rodney. (1978). *Lifelong Education and Evaluation Practice*. Oxford : Frankfurt Unesco Institute for Education
- Tough, Allen. (1979). *The Adult's Learning Projects*. Toronto, Ontario : The Ontario Institute for Studies in Education.
- Xiao, Lu. ; & Carroll, JM. (2007, January - February). Fostering an Informal Learning Community of Computer Technologies at school. *Behaviour & Information Technology*. 26(1) : 23-36.
- .

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินแนวทาง
และขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

ที่ ศธ 0519.12/๗๗๖๘

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 ธันวาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้เชี่ยวชาญ

เนื่องด้วย นายคมกฤษ จันทร์จจร นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี รองศาสตราจารย์สนอง โลहितวิเศษ รองศาสตราจารย์ ชาติศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์ และ อาจารย์ชัยยศ อิ่มสุวรรณ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายคมกฤษ จันทร์จจร และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จิระเดชากุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4151-405 – 6, 081-8590-003

ที่ ศธ 0519.12/1258

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

5 กุมภาพันธ์ 2551

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

เนื่องด้วย นายคมกฤษ จันทร์ขจร นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี รองศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ รองศาสตราจารย์ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์ และ อาจารย์ชัยยศ อิ่มสุวรรณ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ตอบแบบสอบถามแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2551

จึงเรียนมาเพื่อขอกความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายคมกฤษ จันทร์ขจร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญเสีรี จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5730

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-415-1405-6, 081-859-0003

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

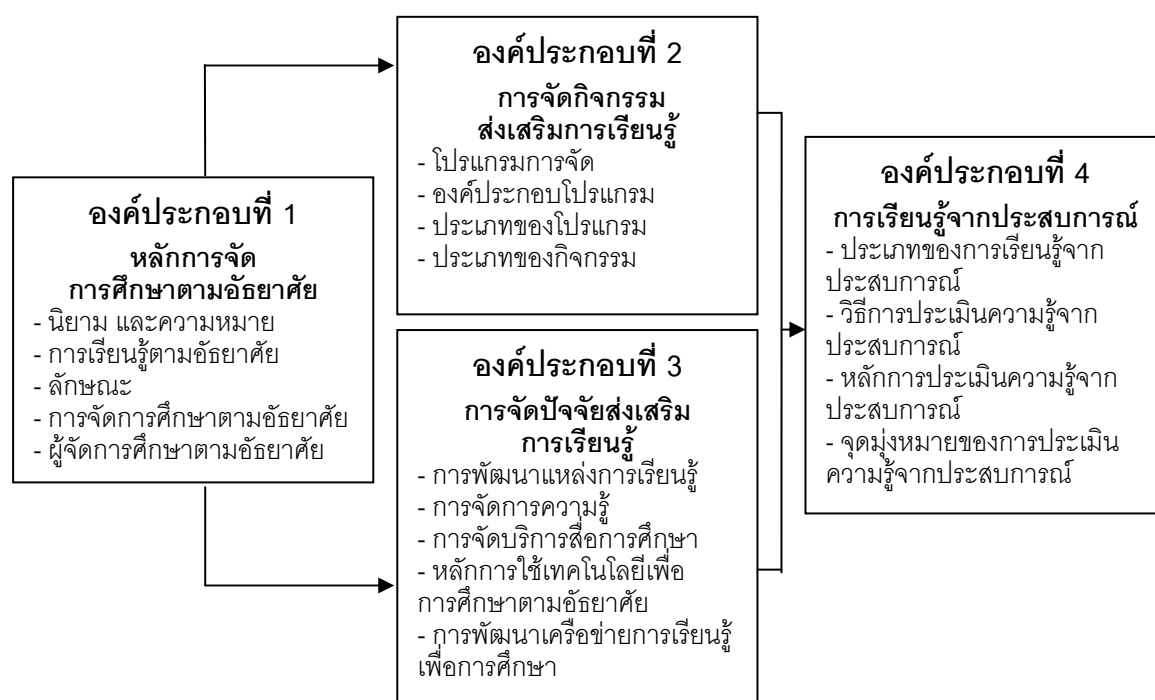
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน

1. ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
2. ดร.กมล่ำ สมตระกูล อดีตผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
3. ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน
4. ดร.ปาน กิมปี ศึกษาพิเศษ 9 สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน
5. ดร.ชลทิตย์ เขียมสำอางค์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลาง
6. ดร.อมรา ปฐภิญโญบูรณ์ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน
7. นายกุลธร เลิศสุริยะกุล ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ
8. นางสาวลัดดาวัลย์ เลิศเพ็ญเมธา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 4
9. ศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
10. รศ.ดร.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
11. รศ.ดร.อาชัญญา รัตนอุบล อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาออกระบบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12. รศ.ดร.ชิตขงค์ นันทนาเนตร อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาออกโรงเรียน มหาวิทยาลัยศิลปากร
13. รศ.ดร.ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
14. ผศ.ดร.วาสนา เพิ่มพูล อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
15. ดร.ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ อาจารย์ประจำภาควิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
16. ดร.จุไรพร คล้ายจำแลง ผู้อำนวยการมูลนิธิยุวพัฒน์
17. ดร.ภักดี สุานปัญญา ผู้อำนวยการโรงเรียนฐานเทคโนโลยี
18. ดร.รังสรรค์ วิบูลอุปถัมภ์ องค์การยูนิเซฟ
19. นายมงคล สุวรรณศิริศิลป์ ผู้อำนวยการมูลนิธิเพื่อพัฒนาเยาวชนชนบท
20. นายแพทย์อุดม เพชรสังหาร ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็ก และเยาวชน สถาบันรูกู
21. ดร.จรัล ทองเกษม นักวิชาการอิสระ

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัย แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน เกาหลี มาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร สหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี สหรัฐอเมริกา และโปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์ขององค์การ NASA ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สามารถสรุปกรอบแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การวิจัย ได้ 4 องค์ประกอบ คือ หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แสดง องค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย 1. นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย 2. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย 3. ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย 4. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 5. ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีละเอียดโดยสังเขปในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีความแตกต่าง และความหลากหลายในการอธิบายความหมาย จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถอธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดังนี้

1.1 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร แต่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่สามารถแยกออกจากระบบการศึกษาอื่นได้อย่างชัดเจน แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต

1.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น

1.3 การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน เกิดจากการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง

1.4 การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้

2. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

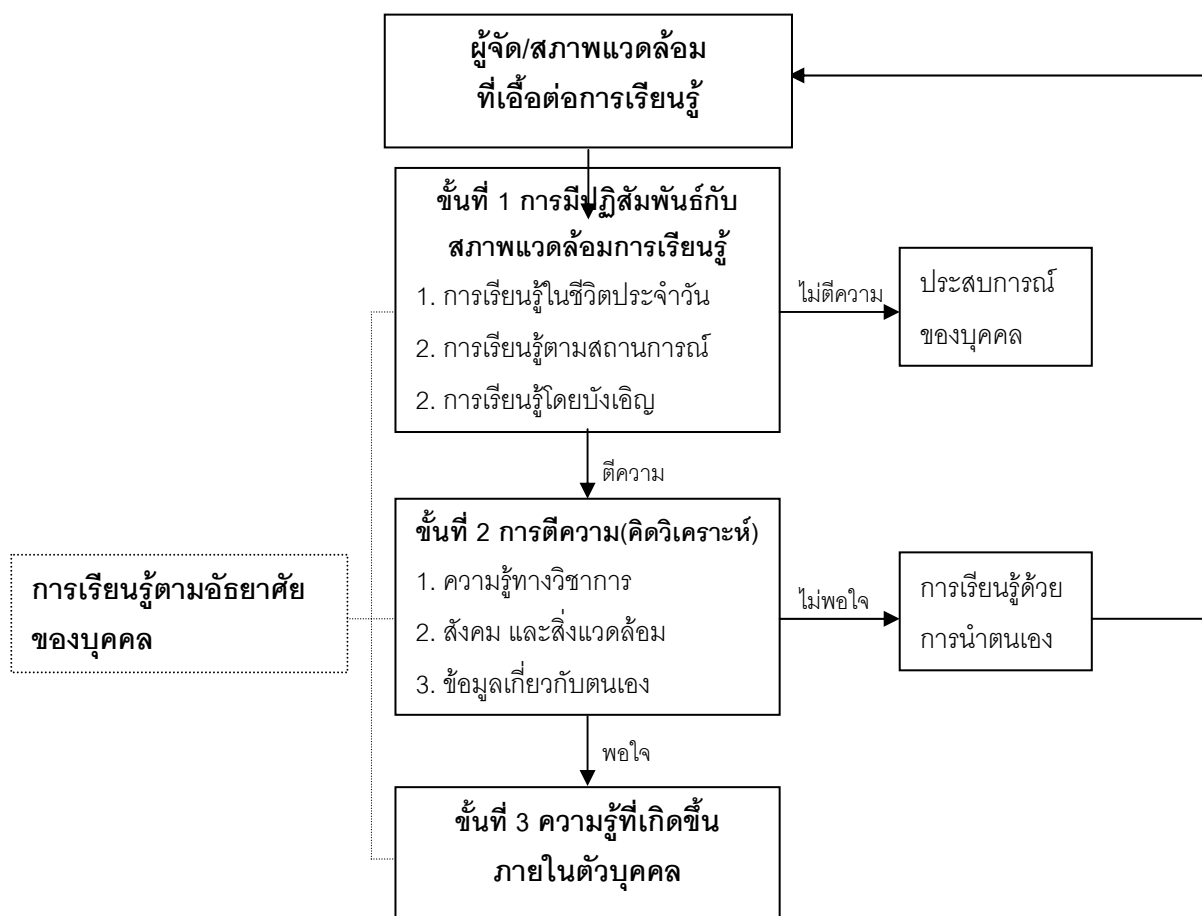
การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit Learning) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (Incidental Learning) และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self directed Learning) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล จากความพึงพอใจในการรับรู้ ผ่านการตีความที่เป็นกระบวนการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม สถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ การที่บุคคลเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ทำให้บุคคลเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สร้างความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ตามองค์ประกอบ ดังนี้

2.1 การตีความจากข้อมูลพื้นฐานความรู้ทางวิชาการของตนเอง เป็นการต่อยอดจากความคิดเดิมนำไปสู่การขยายผล และการประยุกต์ความรู้ไปใช้

2.2 การตีความจากข้อมูลเกี่ยวกับสังคม สิ่งแวดล้อม และความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ

2.3 การตีความจากการคิด วิเคราะห์ข้อมูลของตนเอง เป็นกระบวนการตีความที่เกิดขึ้นกับบุคคลตามศักยภาพ และความสามารถทางด้านอารมณ์ สติปัญญา และความสนใจเป็นต้น

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของบุคคล

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นใน 3 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ชนิดนี้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล

ขั้นที่ 2 การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคล ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งการตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิตของบุคคลฯ สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง ตามความพึงพอใจในการรับรู้ หากบุคคลเกิดความพึงพอใจก็เกิดการเรียนรู้ และหากบุคคลไม่พึงพอใจก็จะกลับไปทบทวนเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับตนเองในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อเลือก และกำหนดวิธีการเรียน วิธีการแสวงหาความรู้ตามความสนใจของตนเอง

ขั้นที่ 3 ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เกิดจากความพึงพอใจ และเกิดการรับรู้จาก ความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้น โดยการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ ในชีวิต บุคคลเกิดการยอมรับ และปรับตัวเข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ด้วยตนเอง

3. ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย

ความสับสนในการนิยาม และการอธิบายลักษณะ ระหว่างการศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้น อย่างไม่เป็นทางการเป็นเพียงกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจึงนำไปสู่ข้อถกเถียงที่ว่าการศึกษาตาม อัธยาศัยน่าจะไม่มี แต่เป็นเพียงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเท่านั้นในขณะที่พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ระบุว่า การศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นรูปแบบ การศึกษาอย่างเป็นทางการรูปแบบหนึ่งในกฎหมายแม่บทเพื่อการศึกษาของชาติ เพื่อเป็นการอธิบาย ถึงลักษณะ ของการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่างๆ ดังนี้

3.1 วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่าน กระบวนการสนทนา เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้น อุบัติขึ้น (วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบูรณ์. 2544 : 2-3) การศึกษา ตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบ(Multi forms) และใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ

3.2 เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยตั้งใจ และมีได้ จงใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล

3.3 เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และ บุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม (ชัยยศ อิมสุวรรณ์. 2544 : 3)

3.4 เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life-orientation) เป็นลักษณะเฉพาะ บุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูใน ครอบครัว การทำงานและการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ (วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบูรณ์. 2544 : 162)

3.5 เป็นลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ การต่อรอง การ สื่อความหมาย และการเคารพใน ความคิดซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมกิจกรรมกัน (Brookfield. 1984 : 46)

3.6 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่น ๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้ กล่าวคือ บุคคล สามารถใช้การศึกษาตามอัธยาศัยไประหว่างการเรียนในระบบพร้อมๆ กันด้วย(วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบูรณ์. 2544 : 7)

3.7 ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้ และนั่นหมายความว่ายังไม่จำกัดเวลาเรียน (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 27-29)

3.8 เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ได้รับทั้งความรู้ และการเรียนรู้ การที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การให้ความรู้ และประสบการณ์ผ่านสื่อหลายๆ ประเภท แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน เลือกหาประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545 : 32)

3.9 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ และความหมายจากปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ. 2544 : 46-47)

3.10 สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น การศึกษาตามอัธยาศัยในลักษณะนี้เกิดจากความต้องการยกระดับความเป็นอยู่ในสังคม การมีส่วนร่วม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3.11 สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร

3.12 เป็นรูปแบบของการศึกษาหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะพ้นรั้วโรงเรียนหรือไม่เคยผ่านระบบโรงเรียนก็ตาม

4. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถจัดขึ้นในรูปแบบของกิจกรรม และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

4.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ต่อเนื่องต่อไปอีก

4.2 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาศาภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิต การเรียนรู้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกสถานการณ์ บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง จากการตีความ ความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมรอบๆตัวของแต่ละบุคคล

4.3 การประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการประเมินผลความรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลที่อาจได้มาโดยการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มาประเมินเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น

5. ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีภารกิจในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย แต่มีลักษณะ และเป้าหมายที่แตกต่างกัน ได้แก่

5.1 สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และสถานศึกษาอุดมศึกษา โดยทั่วไปสถานศึกษามีหน้าที่หลักในการให้จัดการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกจากนั้นยังจัดบริการการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมเสริมความรู้ และห้องสมุดต่างๆ

5.2 สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยตรง ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต เป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านกิจกรรม วิทยาการ สถานที่เรียน ห้องสมุด และศูนย์การเรียนต่างๆ

5.3 เครือข่ายการศึกษา เป็นการประสานความร่วมมือ ของผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการเชื่อมโยงการทำงานของ สถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกัน ในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาช่วยกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และกระจายความรู้ จากภายนอกผสมผสานกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1. โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อัจฉริยะ 2. องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัจฉริยะ 3. ประเภทของโปรแกรม ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัจฉริยะ และ 4. ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

1. ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัจฉริยะ

ประเด็นถกเถียงในเรื่องของหลักสูตรการศึกษาตามอัจฉริยะ ที่มีข้อจำกัดในลักษณะ รูปแบบ และวิธีการที่นำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัจฉริยะ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างหลักสูตรการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัจฉริยะ ได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงความแตกต่างระหว่างหลักสูตรการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และโปรแกรม ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัจฉริยะ

องค์ประกอบ ของหลักสูตร	หลักสูตร การศึกษาในระบบ	หลักสูตร การศึกษานอกระบบ	โปรแกรมส่งเสริมการ เรียนรู้ตามอัจฉริยะ
1.จุดประสงค์	เป็นไปตามจุดประสงค์ ที่ผู้จัดทำหนดไว้	เป็นไปตามจุดประสงค์ ที่ผู้เรียน/ผู้สอนตกลงกัน	ส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล อย่างอิสระ
2.ลักษณะของการ จัดกิจกรรมการเรียน การสอน	การสอนเพื่อให้บรรลุ จุดประสงค์การเรียนรู้ตาม เนื้อหาสาระที่กำหนดเพื่อ การศึกษาต่อเนื่อง	การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเพื่อตอบสนอง ตามความต้องการในการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต
3.สื่อการเรียนรู้	ครูผู้สอน สื่อการเรียนการ สอน และกิจกรรมการเรียน การสอน	ครูผู้สอน สื่อการเรียนการ สอน และกิจกรรมการเรียน การสอน	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต
4.ระยะเวลา ในการเรียน	ตามระยะเวลาที่หลักสูตร กำหนด	ตามระยะเวลาในหลักสูตร ที่ผู้เรียน/ผู้สอนตกลงกัน	ตามความต้องการในแต่ละช่วง ชีวิตของบุคคล ต่อเนื่องไป ตลอดชีวิต
5.การประเมินผล	ผลของการทดสอบความรู้ ทักษะ ตามจุดประสงค์ของ หลักสูตร	ผลของการทดสอบความรู้ ทักษะ ที่ตอบสนองความ ต้องการของผู้เรียน	การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัว ผู้เรียนๆ เป็นผู้ประเมินผลด้วย ตนเอง

จากตารางสรุปได้ว่าโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีลักษณะเป็นโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมเรียนรู้ ที่ผู้จัดกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่มีจุดมุ่งหมายที่มีความยืดหยุ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลอย่างอิสระ โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต และมีการประเมินผลที่คำนึงถึง ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนฯ เป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง

2. องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยอาจไม่มีความจำเป็นต้องคำนึงถึงความชัดเจนของหลักสูตร แต่ควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลด้วยกลยุทธ์ และวิธีการในภาพรวมเพื่อการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย จากสภาพพื้นฐานของวิถีชีวิต และสอดคล้องการเรียนรู้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชีวิต ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้ดังนี้

- 2.1 วัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้
- 2.2 กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2.3 กรอบเนื้อหาความรู้
- 2.4 กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2.5 แหล่งการเรียนรู้
- 2.6 การใช้สื่อการเรียนรู้
- 2.7 การใช้เทคโนโลยีการศึกษา
- 2.8 เครือข่ายการศึกษา
- 2.9 การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

3. ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

เมื่อพิจารณาถึง ระเบียบย่อยของการศึกษาตามอัธยาศัย ตามกลุ่มเป้าหมายแล้ว สามารถจำแนกประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้ 5 ประเภท ดังนี้

3.1 โปรแกรมการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพของชีวิตครอบครัว ในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ และเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง

3.2 โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชนทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ได้

3.3 โปรแกรมการศึกษาสำหรับบุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการศึกษา บัณฑิตต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนาองค์กร เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่บุคลากรในองค์กรการทำงาน

3.4 โปรแกรมการศึกษาชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน เรียนรู้จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐานเพื่อให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหา และตระหนักถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบแก้ไขปัญหาของตนเอง เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย สตรี ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน เป็นต้น

3.5 โปรแกรมการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหา ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

4 ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ถูกพัฒนาขึ้นจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 9 ประเภท ดังนี้

4.1 กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอ เรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การได้วาที่ เวที ชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ

4.2 กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ

4.3 กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนา ชุมชนรูปแบบต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น

4.4 **กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์** ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพ ประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

4.5 **กิจกรรมการแสดง** ได้แก่ กิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเดินรำ การแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดต่างๆ เป็นต้น

4.6 **กิจกรรมนันทนาการ** ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น

4.7 **กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์** ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

4.8 **กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่** ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย เป็นต้น

4.9 **กิจกรรมอาสาสมัคร** ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัครกิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

แนวทางการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 2. การจัดการความรู้ 3. การจัดบริการสื่อการศึกษา 4. หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และ 5. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา ดังนี้

1. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ คือ กระบวนการพัฒนาระบบของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และสังคม ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1.1 การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ

1.2 การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

1.3 การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้

2. การจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge management) มีความหมายครอบคลุมถึงเทคนิค และ กลไกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กลไกดังกล่าว ได้แก่ การรวบรวมความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ที่ต่างๆ มารวมไว้ที่เดียวกัน การสร้างบรรยากาศให้คน คิดค้น เรียนรู้ สร้างความรู้ใหม่ๆ ขึ้น การจัดระเบียบความรู้ และที่สำคัญที่สุด คือการสร้างช่องทาง และเงื่อนไขให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 การรวบรวม เลือกรสร และการจัดเก็บความรู้
- 2.2 การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ
- 2.3 การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้
- 2.4 การสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้
- 2.5 การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

3. การจัดบริการสื่อการศึกษา

เป็นการจัดบริการการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยสื่อต่างๆ ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 3.1 การจัดบริการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ
- 3.2 การจัดบริการสื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษา ประเภทต่างๆ
- 3.3 การจัดบริการสารสนเทศป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์
- 3.4 การจัดนิทรรศการความรู้ต่างๆ เป็นต้น

4. หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย

ระบบเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self learning) การเรียนรู้ของกลุ่ม (Group learning) การเผยแพร่สู่สาธารณะ (Public lecture) และเป็นบทเรียนสำหรับบุคคล (Private lesson) ซึ่งมีแนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาดังต่อไปนี้

- 4.1 เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นระบบสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เฉพาะเรื่องตามความต้องการ และความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ คือ

4.1.1 บริการสืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูล ดังนี้ บริการสืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น ABI/Inform, CABI Abstracts, Dissertation Abstract Online (DAO), Emerald Insight, Springer, Gale Online Databases, Gale's ASAP, Gale's Computer Database, H.W. Wilson Education และบริการสืบค้นสารสนเทศที่จัดขึ้นในแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เช่น ศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ ศูนย์เอกสาร ศูนย์สารสนเทศ ศูนย์ข้อมูลสถิติ ศูนย์วิเคราะห์ประมวลและแจกจ่ายสารสนเทศ เป็นต้น

4.1.2 บริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เพื่อให้บริการข่าวสารข้อมูล การแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่านระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ ในรูปแบบต่างๆ เช่น ระบบสายด่วนบริการสารสนเทศ บริการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษา(Call center) เป็นต้น

4.2 เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม คือ ระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่

4.2.1 ระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สารสนเทศของกลุ่ม หรือองค์กร เช่น ระบบการจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Data Interchange) เป็นต้น

4.2.2 การประชุมทางไกล (Teleconference) หรือระบบการประชุมทางวิดีโอทัศน์ (Video conference) ของกลุ่ม และองค์กร เป็นต้น

4.3 เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ เป็นระบบบริการสารสนเทศผ่านระบบสื่อสารมวลชนในลักษณะของการแพร่กระจายสารสนเทศสู่สาธารณะ เช่น การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร และความรู้ ผ่านสื่อสารมวลชนประเภท เสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น

4.4 เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคล เช่น

4.4.1 การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic mail) กระดานสนทนา และการใช้ทรัพยากรบนเครือข่ายเพื่อการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

4.4.2 การเรียนรู้จากคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-books) ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล

5. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา

เป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันสื่อสารมวลชน และสถาบันทางสังคมอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

5.1 การแสวงหาเครือข่าย มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

5.1.1 การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบัน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

5.1.2 การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย

5.2 การประสานงาน และความร่วมมือมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

5.2.1 การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน

5.2.2 การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

5.2.3 วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

5.2.4 การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน

5.3 การสร้างแรงจูงใจ มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

5.3.1 การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น

5.3.2 การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย 1. ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ 2. วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ และ 3. หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ และ 4. จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

1. ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

- 1.1 การเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน และการประกอบอาชีพ
- 1.2 การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ
- 1.3 การพัฒนาชุมชน
- 1.4 การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และเข้าค่าย
- 1.5 การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

2. วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์

วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ การสอบประเมินความรู้ การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ การทดสอบปฏิบัติจริงเพื่อประเมินสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะในด้านต่างๆ การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงานที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ และการประเมินจากโครงการ หรือโครงการการเรียนรู้ที่แสดงถึงกระบวนการคิดต่างๆ เป็นต้น

3. หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์

- 3.1 เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล
- 3.2 เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล
- 3.3 เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ
- 3.4 การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล

3.5 หลักในการประเมินคือการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งอาจมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามี การเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจน น่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้

4. จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือเพื่อเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (ฉบับที่ 1)
เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. การศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในภาพรวม ตลอดจนมุมมองในมิติต่างๆ ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ โดยการศึกษาวិเคราะห์เอกสารอย่างครอบคลุมในบริบทต่างๆ แล้วนำมาสรุปสาระสำคัญของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใน 4 องค์ประกอบ คือ หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ที่จัดส่งมาด้วยพร้อมนี้เพื่อให้ท่านใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา

3. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 การประเมินเนื้อหาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

4. ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์มายังท่าน เพื่อโปรดสละเวลาพิจารณาประเมินตามความคิดเห็นของท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลที่ได้จากการประเมิน และข้อเสนอแนะของท่าน นำไปปรับปรุงแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต่อไป

นายคมกฤช จันทร์ขจร

นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 081 – 8590003

ตอนที่ 1
ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และกรอกข้อมูลในช่องว่าง

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. ตำแหน่ง.....
3. ตำแหน่งทางวิชาการ.....
4. ชื่อหน่วยงาน หรือสถาบันที่ท่านทำงานอยู่ในปัจจุบัน .....
- .....
5. เพศ
  - ชาย
  - หญิง
6. อายุ
  - 40 – 50 ปี
  - 51 – 60 ปี
  - 60 ปี ขึ้นไป
7. วุฒิการศึกษาสูงสุด (กรุณาระบุวุฒิการศึกษา และสาขา)
  - ปริญญาตรี.....สาขา.....
  - ปริญญาโท.....สาขา.....
  - ปริญญาเอก.....สาขา.....
8. ประสบการณ์การทำงาน
  - ต่ำกว่า 10 ปี
  - 10 – 20 ปี
  - 21 – 30 ปี
  - 31 ปี ขึ้นไป

ตอนที่ 2

การประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

ขอให้ท่านโปรดพิจารณาประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยตัดสินใจว่ารายการแต่ละข้อท่านเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด ตามเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ระดับความเหมาะสม	5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับความเหมาะสม	4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับความเหมาะสม	3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับความเหมาะสม	2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับความเหมาะสม	1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด
ระดับความเหมาะสม	0	หมายถึง	ไม่เหมาะสม

พร้อมกันนี้ขอความกรุณาท่านได้แสดงความคิดเห็น ในช่องข้อเสนอแนะ และเพิ่มเติมสาระสำคัญในช่องอื่นๆ (โปรดระบุ) เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จักเป็นพระคุณยิ่ง

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
	การประเมินองค์ประกอบหลัก							
	ท่านเห็นว่าองค์ประกอบหลัก ของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้							
1.	หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย							
2.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
3.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้							
4.	การเรียนรู้จากประสบการณ์							
5.	ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบอื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	การประเมินองค์ประกอบย่อย							
	ท่านเห็นว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยประเด็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้							
6.	นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย							

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
7.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
8.	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย							
9.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต							
10.	ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย							
11.	ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบย่อย อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
12.	ท่านเห็นว่า องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยประเด็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้ ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
13.	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
14.	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
15.	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
16.	ควรเพิ่มเติมประเด็นหัวข้อย่อย อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
17.	ท่านเห็นว่า องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยประเด็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้							
18.	การจัดการความรู้							
19.	การจัดบริการสื่อการศึกษา							
20.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย							
21.	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา							
22.	ควรเพิ่มเติมประเด็นหัวข้อย่อย อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
23.	ท่านเห็นว่า องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเด็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้ ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์							
24.	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์							
25.	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์							
26.	จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์							
27.	ควรเพิ่มเติมประเด็นหัวข้อย่อย อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ตอนที่ 3

การประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

ขอให้ท่านโปรดพิจารณาประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยตัดสินใจว่ารายการแต่ละข้อที่ท่านเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด ตามเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ระดับความเหมาะสม	5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับความเหมาะสม	4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับความเหมาะสม	3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับความเหมาะสม	2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับความเหมาะสม	1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด
ระดับความเหมาะสม	0	หมายถึง	ไม่เหมาะสม

พร้อมกันนี้ขอความกรุณาท่านได้แสดงความคิดเห็น ในช่องข้อเสนอแนะ และเพิ่มเติมสาระสำคัญในช่องอื่นๆ (โปรดระบุ) เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จักเป็นพระคุณยิ่ง

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;"> องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย </div>							
	นิยาม และความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย 1. การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร แต่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่สามารถแยกออกจากระบบการศึกษาอื่นได้อย่างชัดเจน แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
2.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ บัณฑิตส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น							
3.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน เกิดจากการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง							
4.	การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้							
5.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
6.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับบุคคล ดังนี้ การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้นี้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
7.	การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ที่บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง							
8.	ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เกิดจากการยอมรับที่จะปฏิบัติ ความพึงพอใจ และเกิดการรับรู้จากความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้น โดยการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิต บุคคลเกิดการยอมรับ และปรับตัวเข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ด้วยตนเอง							
9.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
10.	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย คือวิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนา เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้น อุบัติขึ้น โดยใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ							
11.	เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยตั้งใจ และมีได้ตั้งใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล							
12.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม							
13.	เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life-orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงานและการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ							
14.	เป็นลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ การต่อรอง การสื่อความหมาย และการเคารพใน ความคิดซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมกิจกรรมกัน							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
15.	ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้ และเน้นหนักการอีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน							
16.	เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ได้รับทั้งความรู้ และการเรียนรู้ ที่จำเป็นต่อวิถีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน							
17.	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ และความหมายจากปัจจัยต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
18.	สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น							
19.	สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่เกิดขึ้นอยู่ว่าผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร							
20.	เป็นรูปแบบของการศึกษาหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะพ้นรั้วโรงเรียนหรือไม่เคยผ่านระบบโรงเรียนก็ตาม							
21.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
22.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้							
23.	การประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการประเมินผลความรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลที่อาจได้มาโดยการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มาประเมินเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น							
24.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
25.	ผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย ได้แก่ สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และสถานศึกษาอุดมศึกษา							
26.	สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัด การศึกษาตามอัยาศัยโดยตรง ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต							
27.	เครือข่ายการศึกษา เป็นการประสานความร่วมมือ ของสถาบันทาง สังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งภายใน และ ภายนอกชุมชนเข้าด้วยกัน ในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้							
28.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
29.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลอย่างอิสระ							
30.	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อ การเรียนรู้ในวิถีชีวิต							
31.	สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ุ้ปัจจัยที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ในวิถีชีวิต							
32.	ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต							
33.	การประเมินผล จากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนๆเป็นผู้ประเมินผล ด้วยตนเอง							
34.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
35.	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย วัตถุประสงค์ ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้							
36.	กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
37.	กรอบเนื้อหาความรู้							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
38.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
39.	แหล่งการเรียนรู้							
40.	สื่อการเรียนรู้							
41.	การใช้เทคโนโลยีการศึกษา							
42.	เครือข่ายการเรียนรู้							
43.	การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย							
44.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
45.	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย โปรแกรมการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่อง พัฒนาการของมนุษย์ และเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ แม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง							
46.	โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัยาศัยของสถานศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชนทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้							
47.	โปรแกรมการศึกษาสำหรับบุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการศึกษา บัณฑิตต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนาองค์กร เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่บุคลากรในองค์กรการทำงาน							
48.	โปรแกรมการศึกษารวมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมาย สตรี ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน เป็นต้น							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
49.	โปรแกรมการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น							
50.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
51.	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การได้เวลาที่ เวทีชาวบ้าน การปรึกษาหารือ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ							
52.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ							
53.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น							
54.	กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น							
55.	การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น							
56.	กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
57.	กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น							
58.	กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย เป็นต้น							
59.	กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัครกิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น							
60.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้								
การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้								
61.	การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และ การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ							
62.	การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้							
63.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้							
64.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
การจัดการความรู้								
65.	การรวบรวม เลือกรสร และการจัดเก็บความรู้							
66.	การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ							
67.	การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้							
68.	การสร้างเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้							
69.	การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
70.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
71.	การจัดบริการสื่อการศึกษา การจัดบริการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ							
72.	การจัดบริการสื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสต ทัศนศึกษาประเภทต่างๆ เป็นต้น							
73.	การจัดบริการป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้าย บอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศ อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น							
74.	การจัดให้มีนิทรรศการความรู้ต่างๆ							
75.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
76.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่บริการ สืบค้นสารสนเทศ และความรู้ จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุด อิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การ เรียน ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่าน ระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการ เรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น							
77.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการ ฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูล ทางอิเล็กทรอนิกส์(Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference)การประชุมทางวีดิทัศน์ (Video conference) เป็นต้น							
78.	เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจาย ข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุ และ โทรทัศน์ เป็นต้น							
79.	เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตาม อัธยาศัย วีดิทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดาน สนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนอง ต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล							
80.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา							
	การแสวงหาเครือข่าย							
81.	การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบัน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย							
82.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย							
	การประสานงาน และความร่วมมือ							
83.	การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน							
84.	การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน							
85.	วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน							
86.	การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน							
87.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	การสร้างแรงจูงใจ							
88.	การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การยกย่อง เชิดชูเกียรติ เป็นต้น							
89.	การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น							
90.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์							
	ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์							
91.	การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ							
92.	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง							
93.	การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน							
94.	การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น							
95.	การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และเข้าค่าย เป็นต้น							
96.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์							
97.	การสอบประเมินความรู้							
98.	การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้							
99.	การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ							
100.	การทดสอบปฏิบัติจริงเพื่อประเมินสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะในด้านต่างๆ							
101.	การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ							
102.	การประเมินจากโครงการ หรือโครงการการเรียนรู้ที่แสดงถึงกระบวนการคิดต่างๆ							
103.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์							
104.	เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย							
105.	เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล							
106.	เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ							
107.	การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล							
108.	หลักในการประเมินคือการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งอาจมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามี การเรียนรู้ วิธีการตัดสินใจ ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้							
109.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (ฉบับที่ 2)
เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. การศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในภาพรวม ตลอดจนมุมมองในมิติต่างๆ ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ประมวล และปรับปรุงจากการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบแรกเพื่อใช้เก็บข้อมูลในรอบที่ 2 ซึ่งจุดประสงค์ของการสอบถามในครั้งนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อยืนยันความคิดเห็นในรอบแรก จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์

3. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 2 การประเมินเนื้อหาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

4. ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์มายังท่าน เพื่อโปรดสละเวลาพิจารณาตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลที่ได้จากความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของท่านนำไปปรับปรุง แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต่อไป

นายคมกฤษ จันทร์ขจร

นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 081 – 8590003

ตอนที่ 1

การประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. จากการประเมินองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เชี่ยวชาญในรอบแรก ผู้วิจัยนำไปวิเคราะห์ข้อมูลแล้วแสดงผลค่ามัธยฐาน (Median) และช่วงพิสัยควอไทล์ (Interquartile range) เฉพาะข้อคำถามที่ได้ถามในรอบแรกเท่านั้น

2. ขอให้ท่านโปรดพิจารณาองค์ประกอบของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยตัดสินใจว่ารายการแต่ละข้อที่ท่านเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด ตามเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ระดับความเหมาะสม	5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับความเหมาะสม	4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับความเหมาะสม	3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับความเหมาะสม	2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับความเหมาะสม	1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด
ระดับความเหมาะสม	0	หมายถึง	ไม่เหมาะสม

3. สัญลักษณ์ที่ใช้แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบแรก ดังนี้

*	หมายถึง	ค่ามัธยฐาน (Median) ที่คำนวณได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญรอบแรก
□	หมายถึง	ช่วงพิสัยควอไทล์ (Interquartile range) ของคำตอบที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญรอบแรก
X	หมายถึง	คำตอบที่ท่านได้ตอบไว้ในรอบแรก ซึ่งจะแสดง X ไว้เฉพาะข้อที่คำตอบของท่านตอบอยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์ (□) เท่านั้น

ตัวอย่าง

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
ก.	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย		✓ □*	X				
ข.	เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	X	□*					

จากตัวอย่างในข้อ ก. หมายความว่า คำตอบของท่านในรอบแรก (X) คือ 3 ซึ่งอยู่นอกพิสัยควอไทล์ ( ) ของคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญตอบ และท่านต้องการเปลี่ยนแปลงคำตอบเป็น 4 ซึ่งอยู่ในช่วงของพิสัยควอไทล์ ไม่ต้องให้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงคำตอบ

จากตัวอย่างในข้อ ข. หมายความว่า คำตอบของท่านในรอบแรก (X) คือ 5 ซึ่งอยู่นอกพิสัยควอไทล์ ( ) ของคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญ และท่านยืนยันในคำตอบเดิม กรุณาให้เหตุผลทุกครั้งในการยืนยันคำตอบที่อยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
1.	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">การประเมินองค์ประกอบหลัก</div> <p>ท่านเห็นว่าองค์ประกอบหลัก ของแนวทางการจัดการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์</p>	ป						
2.	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	*						
3.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	*						
4.	การเรียนรู้จากประสบการณ์	ป						
5.	ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบอื่นๆ (โปรดระบุ).....							
6.	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">การประเมินองค์ประกอบย่อย</div> <p>ท่านเห็นว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ประกอบด้วยประเด็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้ ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์</p>							
7.	นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอรรถศาสตร์	ป						
8.	การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์	*						
9.	ลักษณะของการศึกษาตามอรรถศาสตร์	ป						
10.	การจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	*						
11.	ผู้จัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ป						
12.	ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบย่อย อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม						ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	0	
13.	ท่านเห็นว่า องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยประเด็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้ ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
14.	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	ใ*						
15.	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	ใ*						
16.	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	ใ*						
17.	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	ใ*						
18.	ควรเพิ่มเติมประเด็นหัวข้อย่อย อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
19.	ท่านเห็นว่า องค์ประกอบที่ 3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	ใ*						
20.	การจัดการความรู้	ใ*						
21.	การจัดบริการสื่อการศึกษา	ใ*						
22.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย	ใ*						
23.	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา	ใ*						
24.	ควรเพิ่มเติมประเด็นหัวข้อย่อย อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
25.	ท่านเห็นว่า องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วยประเด็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้ ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์	ใ*						
26.	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์	ใ*						
27.	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์	ใ*						
28.	จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์	ใ*						
29.	ควรเพิ่มเติมประเด็นหัวข้อย่อย อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ตอนที่ 2

การประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. จากการประเมินเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของผู้เชี่ยวชาญในรอบแรก ผู้วิจัยนำไปวิเคราะห์ข้อมูลแล้วแสดงผลค่ามัธยฐาน (Median) และช่วงพิสัยควอไทล์ (Interquartile range) เฉพาะข้อคำถามที่ได้ถามในรอบแรกเท่านั้น

2. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในรอบแรก แล้วนำไปสู่การปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัย โดยเพิ่มเติมข้อคำถาม จำนวน 29 ข้อ

3. ขอให้ท่านโปรดพิจารณาเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยตัดสินใจว่ารายการแต่ละข้อท่านเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด ตามเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ระดับความเหมาะสม	5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับความเหมาะสม	4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับความเหมาะสม	3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับความเหมาะสม	2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับความเหมาะสม	1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด
ระดับความเหมาะสม	0	หมายถึง	ไม่เหมาะสม

4. กรณีที่ท่านต้องการเปลี่ยนแปลงคำตอบของท่านที่ตอบไว้ในรอบแรก ซึ่งอยู่นอกพิสัยควอไทล์เข้าสู่ช่วงของพิสัยควอไทล์ ไม่ต้องให้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงคำตอบ

5. กรณีที่ท่านต้องการยืนยันในคำตอบเดิมที่ท่านตอบไว้ในรอบแรก ซึ่งอยู่นอกพิสัยควอไทล์ขอความกรุณาให้เหตุผลทุกครั้งในการยืนยันคำตอบที่อยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์

6. สัญลักษณ์ที่ใช้แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบแรก ดังนี้

*	หมายถึง	ค่ามัธยฐาน (Median) ที่คำนวณได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญรอบแรก
□	หมายถึง	ช่วงพิสัยควอไทล์ (Interquartile range) ของคำตอบที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญรอบแรก
X	หมายถึง	คำตอบที่ท่านได้ตอบไว้ในรอบแรก ซึ่งจะแสดง X ไว้เฉพาะข้อที่คำตอบของท่านตอบอยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์ (□) เท่านั้น

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย						
1.	ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากธรรมชาติถึงเชิงตะกอน จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต						
2.	ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาคควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต						
3.	ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาคจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล						
4.	ปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-modernism) เชื่อว่าวิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่น่าประหลาดใจ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่มีมาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย						
5.	ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง						
6.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....						

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
7.	นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง		*					
8	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต		*					
9.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล บุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง		*					
10.	การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้		*					
11.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
12.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับบุคคล การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้นี้ก็จะเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล		*					
13.	การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้นั้นๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง		*					
14.	ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคลๆ สร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต		*					
15.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
16.	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการสนทนา การพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และเพิ่มเติมประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ		*					
17.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล		*					
18.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ คักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม	*						

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
19.	เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life-orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงานและการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ	*	☐					
20.	เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคลเข้าร่วมตามความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพใน ความคิดของกันและกัน	☐	*	☐				
21.	ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ	☐	*	☐				
22.	เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน	☐	*	☐				
23.	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	*	☐					
24.	สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น	*	☐	☐				
25.	สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร	*	☐					
26.	เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	*	☐					
27.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	*	☐	☐				
28.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้	*	☐					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
29.	การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคม ต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการส่งเสริมความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล		*					
30.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
31.	ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา		†					
32.	สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต		*					
33.	เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้าร่วมร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้		*					
34.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
35.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลดประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
36.	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่าง สร้างสรรค์ และอิสระ	*	☐					
37.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการ เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย	*	☐					
38.	สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้	*	☐	☐				
39.	ระยะเวลาการเรียนรู้ ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต	*	☐					
40.	การประเมินผล จากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนฯ เข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง	☐	☐	*	☐			
41.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
42.	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วัตถุประสงค์ ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้	*	☐					
43.	กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	*	☐					
44.	กรอบเนื้อหาความรู้	*	☐					
45.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	*	☐					
46.	แหล่งการเรียนรู้	*	☐					
47.	สื่อการเรียนรู้	*	☐					
48.	การใช้เทคโนโลยีการศึกษา	*	☐					
49.	เครือข่ายการเรียนรู้	*	☐					
50.	การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	*	☐					
51.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
52.	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น							
53.	ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ และความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม							
54.	ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข							
55.	ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย							
56.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
57.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัยวัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัย นี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ							
58.	ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้							
59.	วัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็นกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ							
60.	วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ได้รับการทำงาน และกระบวนการสังคมประภิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
61.	วัยสูงอายุ การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ							
62.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
63.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้ วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น							
64.	สังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมือง การปกครอง เป็นต้น							
65.	ศิลปะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น							
66.	ภาษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น							
67.	กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับกีฬา นันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น							
68.	อาชีพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น							
69.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
70.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อแม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม	*						
71.	เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา ที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้	*						

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
72.	บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดกิจกรรม บัณฑิต สนับสนุน บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการ พัฒนาบุคลากร และองค์กร ไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้		*					
73.	ชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จาก สภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน	*						
74.	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อ ความสนใจ ความต้องการและความจำเป็น ในการเรียนรู้ของ กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ด้อยวัย เด็ก ด้อยโอกาส กลุ่มคน พิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไข ปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น	*						
75.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
76.	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะ ของการนำเสนอเรื่องราวการบอกเล่าประสบการณ์ และการ สื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การโต้เถียง เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจน การแนะนำ แนะนำให้คำปรึกษาต่างๆ	*						
77.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วย ตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และ การประดิษฐ์ต่างๆ	*						
78.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรม กลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจ ในลักษณะ ต่างๆ เป็นต้น	*						
79.	กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนา ชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	*						

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
80.	การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น	*						
81.	กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น	*						
82.	กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น	*						
83.	กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษา ดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น	*						
84.	กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น	*						
85.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
86.	องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ	*						
87.	การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้	*						
88.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้	*						
89.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
90.	การจัดการความรู้ การรวบรวม เลือกรวบรวม และการจัดเก็บความรู้	*	└┐					
91.	การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ	*	└┐					
92.	การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้	*	└┐					
93.	การสร้างเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้	*	└┐					
94.	การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	*	└┐					
95.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
96.	การจัดบริการสื่อการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ	*	└┐					
97.	สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษา ประเภทต่างๆ เป็นต้น	*	└┐					
98.	ป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศ อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เป็นต้น	*	└┐					
99.	นิทรรศการความรู้ต่างๆ	*	└┐					
100.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
101.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่าน ระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น	*	└┐					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
102.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวิดีโอ (Video conference) เป็นต้น	*	☐					
103.	เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น	*	☐					
104.	เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล	*	☐					
105.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
106.	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา การแสวงหาเครือข่าย การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบันที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	*	☐					
107.	การจัดทำระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย	*	☐	☐				
108.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
109.	การประสานงาน และความร่วมมือ การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน	*	☐	☐				
110.	การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน	*	☐					
111.	วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน	*	☐					
112.	การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน	*	☐					
113.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
114.	การสร้างแรงจูงใจ การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การให้รางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น	*						
115.	การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน เป็นต้น	*						
116.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
117.	องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ	*						
118.	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	*						
119.	การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน		*					
120.	การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น	*						
121.	การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น	*						
122.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
123.	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น		*					
124.	การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น	*						
125.	การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ค่านิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น	*						
126.	การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น	*						
127.	การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น	*						
128.	การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น	*						
129.	การแสดงผลบทบาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น							

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม						เหตุผล
		5	4	3	2	1	0	
130.	การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น							
131.	การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับการประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้							
132.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
133.	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย		*					
134.	เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล		*					
135.	เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ	*						
136.	การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล	*						
137.	หลักในการประเมินคือการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้		*					
138.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
139.	จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่ง ของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง		*					
140.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง		*					
141.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ	*						
142.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (ผู้บริหารสถานศึกษา)
เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. การศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในภาพรวม ตลอดจนมุมมองในมิติต่างๆ ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ประมวล และปรับปรุงจากการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจุดประสงค์ของการสอบถามในครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการนำแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มาใช้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษา ใน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์
3. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)
  - ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นข้อความปลายเปิด
4. ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์มายังท่าน เพื่อโปรดสละเวลาพิจารณาตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลที่ได้จากความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของท่านนำไปปรับปรุง แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต่อไป

นายคมกฤช จันทร์ขจร

นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 081 – 8590003

ตอนที่ 1
ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และกรอกข้อมูลในช่องว่าง

1. เพศ

- ชาย
 หญิง

2. อายุ

- 30 – 40 ปี
 41 – 50 ปี
 51 – 60 ปี

3. วุฒิการศึกษา

- ปริญญาตรี
ปริญญาโท
ปริญญาเอก

4. ประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

- ต่ำกว่า 10 ปี
 10 – 20 ปี
 21 – 30 ปี
 31 ปี ขึ้นไป

5. ตำแหน่งของท่าน .....

6. ท่านปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน (โปรดระบุ)

- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด.....
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร.....
- ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด.....
- ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพ.....
- ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ.....
- ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต.....
- อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

ตอนที่ 2

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

ขอให้ท่านโปรดพิจารณาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และพิจารณาว่ารายการแต่ละข้อ ท่านสามารถนำมาใช้เพื่อจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาได้มากน้อยเพียงใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด ตามเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ระดับที่ปฏิบัติได้	5	หมายถึง	ปฏิบัติได้มากที่สุด
ระดับที่ปฏิบัติได้	4	หมายถึง	ปฏิบัติได้มาก
ระดับที่ปฏิบัติได้	3	หมายถึง	ปฏิบัติได้ปานกลาง
ระดับที่ปฏิบัติได้	2	หมายถึง	ปฏิบัติได้น้อย
ระดับที่ปฏิบัติได้	1	หมายถึง	ปฏิบัติได้น้อยที่สุด
ระดับที่ปฏิบัติได้	0	หมายถึง	ปฏิบัติไม่ได้

พร้อมกันนี้ ขอความกรุณาท่านได้เพิ่มเติมข้อความเพื่อให้การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในช่องอื่นๆ (โปรดระบุ) และในกรณีที่ท่านเห็นว่าปฏิบัติไม่ได้ ขอท่านได้โปรดให้เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้						เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
	องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ปรัชญาของการศึกษาตามอัธยาศัย 1. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้จากธรรมชาติมาตั้งแต่เกิดจนถึงแก่แก่ตายจาการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล และบุคคลมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
2.	ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาคควรเน้นความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ และกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิต							
3.	ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือก และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังนั้นการศึกษาคงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นตามความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล							
4.	ปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-modernism) เชื่อว่าวิทยาศาสตร์ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และควรรับใช้มนุษย์ภายใต้ขอบข่ายของศีลธรรม โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่อิงมาตรฐานเดียว ดังนั้นความเป็นรัฐชาติจะลดลง มุ่งเน้นชุมชน หรือปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นรายบุคคล เน้นถึงความแตกต่าง และความหลากหลาย							
5.	ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กระบวนการคิดของบุคคล เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลเป็นผู้พิจารณา และตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง							
6.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	นิยาม และความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย							
7.	การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึงกระบวนการจัดการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อแหล่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
8.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ บัณฑิตส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต							
9.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ และความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระบวนการที่บุคคลสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากสถานการณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล บุคคลตระหนักถึงผลของการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง							
10.	การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิถีใดวิถีหนึ่งก็ได้							
11.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
12.	การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับบุคคล ดังนี้ การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้นี้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
13.	การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคลใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง การตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ บุคคลเป็นผู้สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง							
14.	ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความ การยอมรับ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคลๆ สร้างความรู้ขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง จากกระบวนการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ในชีวิต							
15.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
16.	ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย คือกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการสนทนา การพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสวงหา และเพิ่มเติมประสบการณ์ โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ							
17.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของแต่ละบุคคล							
18.	เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม							
19.	เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life-orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงานและการสร้างสมประสบการณ์ต่างๆ							
20.	เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ บุคคลเข้าร่วมตามความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติบนพื้นฐานของการเคารพใน ความคิดของกันและกัน							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
21.	ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร 'ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอน มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้' ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนตามความต้องการ ความจำเป็น และความพึงพอใจ							
22.	เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคล ได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน							
23.	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
24.	สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น							
25.	สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร							
26.	เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต							
27.	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังต่อไปนี้ การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในชีวิตประจำวันไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
28.	การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้							
29.	การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่างๆ การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการสั่งสมความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล							
30.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
31.	ผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย ได้แก่ สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา							
32.	สถานศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริมสนับสนุน และจัดการศึกษาตามอัยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ/เขต							
33.	เครือข่ายการศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันในสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกันในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้าร่วมร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้							
34.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
35.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ความหมายของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย หมายถึง โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้จัดการศึกษาจัดมวลประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น กว้างขวาง หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล							
36.	ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และอิสระ							
37.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมตามสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และหลากหลาย							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้						เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
38.	สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้							
39.	ระยะเวลาการเรียน ตามความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต							
40.	การประเมินผล จากพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนฯ เข้าใจ และรับรู้ได้ด้วยตนเอง							
41.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
42.	วัตถุประสงค์ ในการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้							
43.	กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
44.	กรอบเนื้อหาความรู้							
45.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
46.	แหล่งการเรียนรู้							
47.	สื่อการเรียนรู้							
48.	การใช้เทคโนโลยีการศึกษา							
49.	เครือข่ายการเรียนรู้							
50.	การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
51.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย							
52.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล ด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางร่างกาย บุคลิกภาพ สุขภาพ อนามัย และการบริโภค เป็นต้น							
53.	ด้านสติปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะ และความสามารถของปัจเจกบุคคลในการแสวงหาความรู้ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง และสังคม							
54.	ด้านอารมณ์ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านจิตใจ และอารมณ์ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีความสุข							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
55.	ด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาจิตสำนึกค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย							
56.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
57.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามช่วงวัย วัยแรกเกิด ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงวัยนี้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ การพูดคุย และการสัมผัส ซึ่งถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจากพ่อแม่ จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ							
58.	ก่อนวัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงวัยนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สามารถหล่อหลอมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กอยู่ในแนวทางที่ต้องการได้							
59.	วัยเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้เป็นกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ การสำรวจตนเอง และความตระหนัก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การทำงาน และการประกอบอาชีพ							
60.	วัยทำงาน การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยนี้ ได้รับความรู้จากการทำงาน และกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงาน ตามความสนใจของบุคคล							
61.	วัยสูงอายุ การศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับบุคคลในช่วงวัยสูงอายุ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวหลังเกษียณ การปรับตัวด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยสูงอายุ							
62.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
63.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามสาขาความรู้ วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น							
64.	สังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเมือง การปกครอง เป็นต้น							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
65.	ศิลปะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ ทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และการแสดงต่างๆ เป็นต้น							
66.	ภาษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น							
67.	กีฬา และสุขภาพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับกีฬานันทนาการ และสุขภาพอนามัยต่างๆ เป็นต้น							
68.	อาชีพ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการด้านอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นต้น							
69.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
70.	โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ครอบครัว เป็นการศึกษาในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อแม่ จริยธรรมครอบครัว และสังคม							
71.	เด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของที่จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา หรือไม่ก็ได้							
72.	บุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดกิจกรรม บัณฑิตสนับสนุนบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกัน เป็นการพัฒนาศักยภาพ และองค์กร ไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้							
73.	ชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
74.	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการและความจำเป็น ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น							
75.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
76.	ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์ และการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ การอภิปราย การโต้ว่าที่ เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์ การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์ วิจารณ์ ตลอดจนการแนะนำให้นำคำปรึกษาต่างๆ							
77.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลอง การฝึกปฏิบัติ การทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่างๆ							
78.	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่างๆ เป็นต้น							
79.	กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น							
80.	การจัดกิจกรรมการแสดง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการแสดงของตัวละครต่างๆ การเต้นรำ และการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลง การวาดภาพ การประกวดวาดภาพ เป็นต้น							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
81.	กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่น มุมของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกมส์ การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และการบันเทิงต่างๆ เป็นต้น							
82.	กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น							
83.	กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น							
84.	กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัคร กิจกรรมชมรม และสมาคมต่างๆ เป็นต้น							
85.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้								
การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้								
86.	การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และ การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ							
87.	การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้							
88.	การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้							
89.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
การจัดการความรู้								
90.	การรวบรวม เลือกรสร และการจัดเก็บความรู้							
91.	การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ							
92.	การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อการจัดการความรู้ในแหล่งการเรียนรู้							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
93.	การสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้							
94.	การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้							
95.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
96.	การจัดบริการสื่อการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่างๆ							
97.	สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษา ประเภทต่างๆ เป็นต้น							
98.	ป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ เป็นต้น							
99.	นิทรรศการความรู้ต่างๆ							
100.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
101.	หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ จากฐานข้อมูลออนไลน์ และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ บริการสืบค้นสารสนเทศ และความรู้ที่จัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุดต่างๆ และการแนะนำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลผ่านระบบการสื่อสาร และโทรคมนาคม ในลักษณะบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เป็นต้น							
102.	เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล (Database management system) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic data interchange) การประชุมทางไกล (Teleconference) และการประชุมทางวีดิทัศน์ (Video conference) เป็นต้น							
103.	เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้แก่ การแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
104.	เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล ได้แก่ เว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย วิดีทัศน์ตามความต้องการ (Video on demand) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประยุกต์ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และกระดานสนทนา ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล							
105.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา							
	การแสวงหาเครือข่าย							
106.	การแสวงหาเครือข่าย และการจำแนกประเภทเครือข่าย ประเภทบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และเครือข่ายประเภทสถาบันที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย							
107.	การจัดทำระบบสารสนเทศ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย							
108.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	การประสานงาน และความร่วมมือ							
109.	การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน							
110.	การศึกษาดูงาน และเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน							
111.	วางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน							
112.	การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน							
113.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	การสร้างแรงจูงใจ							
114.	การจัดกิจกรรมเสริมแรงบุคคล และหน่วยงานเครือข่าย เช่น การให้รางวัล และการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น							
115.	การส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน เป็นต้น							
116.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
	องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์							
	ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์							
117.	การเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ							
118.	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง							
119.	การเรียนรู้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชน							
120.	การเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคม ต่างๆ เป็นต้น							
121.	การเรียนรู้จากการทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน และการเข้าค่าย เป็นต้น							
122.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
	วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์							
123.	การวัดความรู้ ได้แก่ การทดสอบ การสอบประเมินความรู้ เป็นต้น							
124.	การสังเกต ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น							
125.	การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์ คำนิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น							
126.	การปฏิบัติจริง ได้แก่ การทดสอบสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะด้านต่างๆ เป็นต้น							
127.	การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ที่แสดงถึงประสบการณ์ และพัฒนาการต่างๆ เป็นต้น							
128.	การประเมินจากโครงการ ได้แก่ การนำเสนอโครงการการเรียนรู้ สิ่งที่ได้พัฒนา กระบวนการคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น							
129.	การแสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ การสร้างสถานการณ์จำลอง หรือการเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เป็นต้น							
130.	การสาธิต ได้แก่ การแสดงกรณีตัวอย่าง วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ เป็นต้น							
131.	การประเมินตามความต้องการ เป็นการนำเสนอความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่นใดของผู้เข้ารับการประเมิน ที่แสดงความรู้ และสิ่งที่ได้เรียนรู้							
132.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ข้อ	รายการ	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1		
133.	หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย							
134.	เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล							
135.	เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ							
136.	การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล							
137.	หลักในการประเมินคือการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้							
138.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							
139.	จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่ง ของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง							
140.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ นำมาเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง							
141.	เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ เพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ							
142.	อื่นๆ (โปรดระบุ).....							

ตอนที่ 3

ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษา

เป็นข้อคำถามปลายเปิด ที่ขอให้ท่านได้แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากประสบการณ์การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในของสถานศึกษาของท่าน ในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

ข้อ 1 ท่านเห็นว่าแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในตอนที่ 2 ดังกล่าวมาแล้ว สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในของสถานศึกษาของท่านได้หรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

ข้อ 2 หากสถานศึกษาได้จัดโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยอยู่แล้ว ท่านจัดแตกต่างจากการศึกษานอกระบบอย่างไร ขอได้โปรดให้ข้อเสนอแนะกับผู้วิจัย เพื่อปรับปรุงแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

.....

.....

.....

ข้อ 3 ท่านเห็นว่าการประเมินความรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

ข้อ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

.....

.....

.....

ขอขอบคุณท่านอย่างยิ่ง ที่กรุณาเสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม ซึ่งความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ต่อไป

นายคมกฤช จันทร์ขจร ผู้วิจัย

ภาคผนวก ง

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ/เขต

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/ กรุงเทพมหานคร	ลำดับ	ศบอ./ศบข.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
กรุงเทพมหานคร ศน.กทม.1	1.	คลองสาน
	2.	จอมทอง
	3.	ตลิ่งชัน
	4.	ธนบุรี
	5.	บางกอกใหญ่
	6.	บางกอกน้อย
	7.	บางขุนเทียน
	8.	บางพลัด
	9.	ภาษีเจริญ
	10.	ราษฎร์บูรณะ
	11.	หนองแขม
	12.	บางแค
ภาคกลาง ศนจ.นนทบุรี	13.	เมืองนนทบุรี
	14.	ปากเกร็ด
	15.	บางใหญ่
	16.	บางบัวทอง
	17.	ไทรน้อย
ศนจ.ปทุมธานี	18.	บางกรวย
	19.	เมืองปทุมธานี
	20.	สามโคก
	21.	ลาดหลุมแก้ว
	22.	คลองหลวง
	23.	ธัญบุรี
	24.	หนองเสือ
	25.	ลำลูกกา
	26.	พระนครศรีอยุธยา
ศนจ.พระนครศรีอยุธยา	27.	ท่าเรือ
	28.	นครหลวง
	29.	บางซ้าย
	30.	บางไทร
	31.	บางบาล
	32.	บางปะหัน
	33.	บางปะอิน
	34.	บ้านแพรก
	35.	ผักไห่
	36.	ภาชี
	37.	มหาราช
	38.	ลาดบัวหลวง
	39.	วังน้อย
	40.	เสนา
ศนจ.ราชบุรี	41.	อู่ไทย
	42.	เมืองราชบุรี
	43.	จอมบึง
	44.	ดำเนินสะดวก
	45.	ปากท่อ
	46.	บ้านโป่ง
	47.	สวนผึ้ง
	48.	โพธาราม
	49.	บางแพ
	50.	วัดเพลง

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ/เขต

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/ กรุงเทพมหานคร	ลำดับ	ศบอ./ศบข.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	
ภาคกลาง(ต่อ) ศนจ.สมุทรสงคราม	51.	เมืองสมุทรสงคราม	
	52.	บางคนที	
	53.	อัมพวา	
ภาคเหนือ ศนจ.เชียงใหม่	54.	เมืองเชียงใหม่	
	55.	ดอยสะเก็ด	
	56.	แม่แตง	
	57.	สารภี	
	58.	หางดง	
	59.	ดอยหล่อ	
	60.	เชียงดาว	
	61.	ไชยปราการ	
	62.	ฝาง	
	63.	แม่อน	
	64.	สันป่าตอง	
	65.	สันทราย	
	66.	ฮอด	
	67.	พร้าว	
	68.	อมก๋อย	
	69.	จอมทอง	
	70.	แม่วาง	
	71.	แมริม	
	72.	แม่สาย	
	73.	แม่แจ่ม	
	74.	ดอยเต่า	
	75.	เวียงแหง	
	76.	สันกำแพง	
	77.	สะเมิง	
	ศนจ.ตาก	78.	เมืองตาก
		79.	บ้านตาก
		80.	สามเงา
81.		ท่าสองยาง	
82.		แม่ระมาด	
83.		แม่สอด	
84.		พบพระ	
85.		อุ้มผาง	
86.		วังเจ้า	
ศนจ.นครสวรรค์		87.	เมืองนครสวรรค์
		88.	พยุหะคีรี
		89.	ลาดยาว
		90.	บรรพตพิสัย
	91.	ชุมแสง	
	92.	ท่าตะโก	
	93.	ตาคลี	
	94.	หนองบัว	
	95.	แม่่วงก์	
	96.	โกรกพระ	
	97.	ไพศาลี	
	98.	ตากฟ้า	
	99.	เก้าเลี้ยว	
	100.	แม่เปิน	

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ/เขต

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/ กรุงเทพมหานคร	ลำดับ	ศบอ./ศบข.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
ภาคเหนือ(ต่อ)		
ศนจ.พะเยา	101.	เมืองพะเยา
	102.	เชียงคำ
	103.	แม่ใจ
	104.	ดอกคำใต้
	105.	จุน
	106.	เชียงม่วน
	107.	ปง
	108.	ภูซาง
ศนจ.อุทัยธานี	109.	เมืองอุทัยธานี
	110.	ทัพทัน
	111.	หนองขาหย่าง
	112.	หนองฉาง
	113.	ลานสัก
	114.	ห้วยคต
	115.	สว่างอารมณ์
	116.	บ้านไร่
ภาคตะวันออก		
ศนจ.ฉะเชิงเทรา	117.	เมืองฉะเชิงเทรา
	118.	สนามชัยเขต
	119.	แปลงยาว
	120.	พนมสารคาม
	121.	บางปะกง
	122.	บ้านโพธิ์
	123.	ท่าตะเกียบ
	124.	บางน้ำเปรี้ยว
	125.	บางคล้า
	126.	ราชสาส์น
	127.	คลองเขื่อน
ศนจ.ชลบุรี	128.	เมืองชลบุรี
	129.	พนัสนิคม
	130.	พานทอง
	131.	บ้านบึง
	132.	ศรีราชา
	133.	บ่อทอง
	134.	บางละมุง
	135.	สัตหีบ
	136.	หนองใหญ่
	137.	เกาะสีชัง
ศนจ.นครนายก	138.	เมืองนครนายก
	139.	บ้านนา
	140.	ปากพลี
	141.	องครักษ์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
ศนจ.ขอนแก่น	142.	เมืองขอนแก่น
	143.	ชนบท
	144.	น้ำพอง
	145.	บ้านไผ่
	146.	พล
	147.	ภูเวียง
	148.	บ้านฝาง
	149.	หนองเรือ
	150.	พระยืน
	151.	กระนวน
	152.	ชุมแพ

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ/เขต

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/ กรุงเทพมหานคร	ลำดับ	ศบอ./ศบข.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ต่อ)		
ศนจ.ขอนแก่น	153.	มัญจาคีรี
	154.	เวียงน้อย
	155.	หนองนาคำ
	156.	เปือยน้อย
	157.	เวียงใหญ่
	158.	สีชมพู
	159.	อุบลรัตน์
	160.	โคกโพธิ์ไชย
	161.	หนองสองห้อง
	162.	เขาสวนกวาง
	163.	บ้านแฮด
	164.	โนนศิลา
	165.	ภูผาม่าน
	166.	ซำสูง
ศนจ.นครพนม	167.	เมืองนครพนม
	168.	ธาตุพนม
	169.	นาแก
	170.	ท่าอุเทน
	171.	เรณูนคร
	172.	ปลาปาก
	173.	ศรีสงคราม
	174.	นาหว้า
	175.	บ้านแพง
	176.	โพนสวรรค์
	177.	นาทม
ศนจ.นครราชสีมา	178.	เมืองนครราชสีมา
	179.	แก่งสนามนาง
	180.	ขามสะแกแสง
	181.	คง
	182.	ครบุรี
	183.	จักราช
	184.	ชุมพวง
	185.	โชคชัย
	186.	ขามทะเลสอ
	187.	ด่านขุนทด
	188.	โนนแดง
	189.	โนนไทย
	190.	โนนสูง
	191.	บัวใหญ่
	192.	บ้านเหลื่อม
	193.	ประจักษ์
	194.	ปักธงชัย
	195.	ปากช่อง
	196.	พิมาย
	197.	วังน้ำเขียว
	198.	สีคิ้ว
	199.	สูงเนิน
	200.	เสิงสาง
	201.	หนองบุญนา
	202.	ห้วยแถลง
	203.	เฉลิมพระเกียรติ
	204.	เมืองยาง
	205.	เทพารักษ์
	206.	พระทองคำ
	207.	ลำทะเมนชัย

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ/เขต

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/ กรุงเทพมหานคร	ลำดับ	ศบอ./ศบข.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ต่อ)			
ศนจ.มหาสารคาม	208.	เมืองมหาสารคาม	
	209.	กันทรวิชัย	
	210.	โกสุมพิสัย	
	211.	เขียงยืน	
	212.	แกดำ	
	213.	บรบือ	
	214.	วาปีปทุม	
	215.	นาเชือก	
	216.	พยัคฆภูมิพิสัย	
	217.	ยางสีสุราช	
	218.	นาคูน	
	219.	กุฉินท	
	ศนจ.หนองคาย	220.	เมืองหนองคาย
		221.	สังคม
		222.	ท่าบ่อ
		223.	ศรีเชียงใหม่
		224.	โพนพิสัย
		225.	ปากคาด
		226.	เซิงพิสัย
227.		พรเจริญ	
228.		ศรีวิไล	
229.		บึงกาฬ	
230.		นุ่งคล้า	
231.		เซกา	
232.		บึงโขงหลง	
233.		สระใคร	
234.	เฝ้าไร่		
ศนจ.สุรินทร์	235.	รัตนวาปี	
	236.	เมืองสุรินทร์	
	237.	กาบเชิง	
	238.	เขวาสินรินทร์	
	239.	จอมพระ	
	240.	ชุมพลบุรี	
	241.	ท่าตูม	
	242.	บัวเชด	
	243.	ปราสาท	
	244.	พนมดงรัก	
	245.	รัตนบุรี	
	246.	ลำดวน	
	247.	ศรีณรงค์	
	248.	ศีขรภูมิ	
	249.	สนม	
	250.	สังขะ	
	251.	สำโรงทาบ	
ภาคใต้			
ศนจ.ตรัง	252.	เมืองตรัง	
	253.	ห้วยยอด	
	254.	กันตัง	
	255.	ปะเหลียน	
	256.	ย่านตาขาว	

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ/เขต

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด/ กรุงเทพมหานคร	ลำดับ	ศบอ./ศบข.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
ภาคใต้(ต่อ)		
ศนจ.ตรัง	257.	สีเกา
	258.	วังวิเศษ
	259.	นาโยง
	260.	รัชฎา
	261.	หาดสำราญ
ศนจ.นครศรีธรรมราช	262.	เมืองนครศรีธรรมราช
	263.	ขนอม
	264.	ควาง
	265.	ชะอวด
	266.	เชียรใหญ่
	267.	ท่าศาลา
	268.	ทุ่งใหญ่
	269.	ทุ่งสง
	270.	ปากพนัง
ศนจ.นครศรีธรรมราช	271.	นาบอน
	272.	พรหมคีรี
	273.	พิปูน
	274.	จุฬาภรณ์
	275.	ลานสกา
	276.	สิชล
	277.	หัวไทร
	278.	บางขัน
	279.	เฉลิมพระเกียรติ
	280.	ถ้ำพรหม
	281.	พระพรหม
	282.	นบพิตำ
	283.	ช้างกลาง
	284.	ร่อนพิบูลย์
ศนจ.ภูเก็ต	285.	เมืองภูเก็ต
	286.	กระทุ้ง
	287.	ถลาง
ศนจ.สุราษฎร์ธานี	288.	เมืองสุราษฎร์ธานี
	289.	กาญจนดิษฐ์
	290.	พนพิน
	291.	ไชยา
	292.	ท่าฉาง
	293.	บ้านนาสาร
	294.	ดอนสัก
	295.	ท่าชนะ
	296.	บ้านนาเดิม
	297.	เวียงสระ
	298.	พระแสง
	299.	เกาะสมุย
	300.	บ้านตาขุน
	301.	เคียนซา
	302.	พนม
	303.	วิภาวดี
	304.	ชัยบุรี
	305.	ศรีวิชัย
	306.	เกาะพะงัน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายคมกฤช จันทร์ขจร
วันเดือนปีเกิด	22 กรกฎาคม 2509
สถานที่เกิด	อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	4/17 หมู่ที่ 3 ซอยสวัสดิการ 1 ถนนเพชรเกษม แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพฯ 10160
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ผู้อำนวยการ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตบางขุนเทียน ถนนกาญจนาภิเษก แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2524	มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.3) จากโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
พ.ศ. 2527	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จากวิทยาลัยเทคโนโลยี และอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคนนทบุรี
พ.ศ.2529	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จากโรงเรียนเทคนิควิทยา
พ.ศ. 2531	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) อุตสาหกรรมศิลป์ จากวิทยาลัยครูพระนคร
พ.ศ. 2537	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) อุตสาหกรรมศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2551	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) การศึกษาผู้ใหญ่ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ